

Erich von Däniken

oči sfingy

Nové pohledy na prastarou zemi na Nilu

Věnováno mému dlouholetému příteli UTZI UTERMANNOWI, který o mě pod pseudonymem WILHELM ROGGERSDORF v uplynulých dvaceti letech starostlivě pečoval jako můj literární pěstoun.

I. kapitola

Zvířecí hřbitovy a prázdné hrobky

Začalo to Augustem Mariettem
Kde jsou býčí mumie?
Sarkofágy s falešnými mumiiemi
Rozporuplné pověsti
Kdo byl Omar Chajjám?
Našla se pyramida
Tělo, Ka a Ba
Spící nebožtíci
Miliony zavinitých zvířat
Bedny pro paviány
Tanec kolem mumií a kouzla mrtvých
Zvířata na rysovacím prkně
Manehto a Eusebius - dva svědkové
Široko daleko nic než hermafroditi
Model ze science-fiction
Pseudozvířata ve falešných hrobkách
Záhada paviáního novorozence

2. kapitola

Nezvěstný labyrint

Od Šavla k Pavlovi
Kdo byl Herodotos?
Větší než pyramida?
Zázrak nad zázraky
Otázka víry?
Hovoří svědkové
Veselý archeolog
Co objevila Královská pruská egyptologická expedice?
Archeologové proti historikům
Rozpory jako na běžícím pásu

Jezero se vypařilo
Inspekce přímo na místě
Hromady sutě jako labyrint
Záhady labyrintu
Antický lhář?
Poslední šance

3. kapitola

Bezejmenný div světa
Jak vznikl metr?
Paní náhoda je všudypřítomná
Velké mlčení
Stavět pyramidy bez dřeva?
Tempo, tempo!
Co tvrdí očití svědkové?
Tisíc a jedna noc?
Vídeňská houpačka
Ponořování a zvedání
Beton, který vydrží tisíciletí
Zamlžené pyramidy
Sarkofág na nesprávném místě
Dva protiklady - ješitnost a anonymita
Odvěký papyrus
Stěny pyramid plné textů
Kosmické technologie a dětské hračky

Co je vlastně nového pod sluncem?
Astronauti ve starém Egyptě?
Nelogická logika
Fiat lux!
Tomáš Alva Edison nebyl první
Světlo pro faraóna
Kouzla kolem pyramid
Pyramidový efekt
Československý patent č. 93 304
Vysvětlení nepochopitelného
Návrhy pro možné

4. kapitola

Oči Sfingy
Hrobka ve skále
Jak je možné rozlousknout pyramidu
Rozpory
Vzrušující nálezy Arabů
Nové chodby a místnosti
Podvod s Cheopsem
Kdo byl stavitelem?
Starší než Potopa?
Můj přítel Henoch
Zaručená desetitisíciletí
Hérodotos a 341 soch
Oko Sfingy
Zmizelý faraón
Spící nebožtíci?
Jak vzniklo znovuzrození
Důkaz

I. kapitola

Zvířecí hřbitovy a prázdné hrobky

„Ó, Egypte! Egypte!
Z tvého veškerého vědění
přežijí pouze báje,
které budou pozdějším pokolením
připadat neuvěřitelné.“

*Lucius Apuleius, římský filozof,
2. stol. n. L*

„Welcome to Egypt!“ Šlachovitý mladík s černým knírkem mi s napřaženýma rukama zastoupil cestu. Trochu zdráhavě jsem ho za ně uchopil a pomyslel jsem si, že to pravděpodobně bude nejnovější způsob zdravení turistů. Pak se rozběhl obvyklý kolotoč otázek - odkud vlastně přicházím a co bych chtěl v Egyptě navštívit. Neodbytného mladíka jsem zdvořile, ale přece jen trochu škrobeně odkázal do patřičných mezí. Nebylo to nadlouho. Jen co jsem opustil letištní budovu v Káhiře, zmocnil se jiný se slovy „Welcome to Egypt!“ mých kufrů. Následovalo další potřesení rukama, ať se mi to líbilo nebo ne.

Během příštích dnů se toto obtěžování opakovalo bezpočtukrát. „Welcome to Egypt“ znělo před Egyptským muzeem v Káhiře, „Welcome to Egypt“ jásal prodavač papyrů, „Welcome to Egypt“ zdravil čistič bot na rohu ulice, řidič taxíku, majitel hotelu i prodavač suvenýrů.

Protože všichni pořád toužili zjistit, z jaké země jsem přijel, a mne už unavovalo stále stejně odpovídat na tutéž otázku, oznámil jsem asi dvě stě čtyřicátému člověku, který mi před stupňovitou pyramidou v Sakkáře potřásl „rukama, s naprosto vážným obličejem: „Přiletěl jsem z Marsu!“ Má odpověď ho ani v nejmenším nevyvedla z míry, okamžitě mě uchopil za ruce a zvučným hlasem zopakoval: „Welcome to Egypt!“

Egypt'ané to prostě dovedli tak daleko, že ani turisté z Marsu už na nikoho nedělají dojem. Za čtyřiapadesát let svého života jsem zemi na Nilu navštívil mnohokrát. Změnil se vzhled ulic, dopravní prostředky, vzduch je zamořený výfukovými plyny, objevily se luxusní

hotely, ale nezměnil se tajemný opar, který obestírá tuto zemi, a stále stejně je i úctu vzbuzující tajemno, které z Egypta vyznačuje už celá tisíciletí.

Roku 1954 jsem jako právě devatenáctiletý mladík poprvé vstoupil do podzemních chodeb pod pouštním pískem u Sakkáry. Předemnou tam slezl můj egyptský přítel ze studií a dva hlídači. Každý z naší čtyřčlenné skupiny s sebou nesl zapálené svíčky, protože tehdy, před pětadvaceti lety, neexistovalo v zatuchlých podzemních klenutých chodbách žádné elektrické osvětlení, neboť tyto prostory nebyly přístupné turistům. Vzpomínám si, jako by to bylo včera, jak jeden z hlídačů posvítí svíčkou na mohutný sarkofág velikosti dospělého muže. Odraz plamínku se třepotavě zachvíval na žulovém bloku.

„Co je tam uvnitř?“ zeptal jsem se zajíkávě.

„Posvátní býci, mladý muži, mumifikovaní býci!“

O několik kroků dál byl další široký výklenek v klenuté chodbě a znovu tu stál sarkofág s býky. Naproti v ztuhlé hrobce byl další. Samé obrovské a monstrózní sarkofágy, kam až dosahovalo světlo svíc. Vysoký nános prachu tlumil naše kroky jako prvotřídní koberec. Následovaly další chodby, výklenky a další a další sarkofágy. Pociťoval jsem úzkost, jemný prach mě škrábal v krku a těžký, zatuchlý vzduch se ani nepohnul. Všechny býčí schrány byly otevřené, těžká žulová víka byla na sarkofázích trochu posunutá. Chtěl jsem si jednu mumii býka prohlédnout, a tak jsem oba hlídače i svého přítele ze studií poprosil, aby mi pomohli. Vyšplhal jsem se po nich nahoru, opřel se břichem o horní hranu sarkofágu a posvítí jsem dovnitř svíčkou. Vnitřek sarkofágu zářil čistotou - a sarkofág byl prázdný! Zkusil jsem to ještě u čtyř dalších, ale pokaždé se stejným výsledkem. Kam se poděli mumifikovaní býci? To snad někdo všechna ta těžká zvířecí těla odnesl? Že by zbožštělé mumie ležely v různých muzeích? Nebo snad - začalo ve mně pomalu klíčit jakési neurčité podezření - v sarkofázích nikdy žádné mumie býků nebyly?

Ted' jsem po pětadvaceti letech stanul v těchto podzemních klenutých chodbách znovu. Už bylo nainstalováno elektrické osvětlení a skupiny turistů procházely se svými průvodci dvěma paralelně situovanými chodbami. Z turistických skupin se ozývaly pouze obdivné vzdechy, bylo vidět udivené výrazy a zaslechl jsem poučující výklad jednoho průvodce, který právě vysvětloval, že v každém obrovském sarkofágu byla kdysi uložena jedna mumie

božského býka Apise.

Nechtěl jsem tomu průvodci odporovat, ačkoli jsem už dávno velmi dobře věděl, že v mohutných žulových sarkofázích nebyla nikdy žádná mumie býka nalezena!

Začalo to Augustem Mariettem

Paříž 1850. Osmadvacetiletý Auguste Mariette pracuje jako vědecký asistent v Louvrů. Malý, neposedný muž, který umí klít jako honák dobytka, získal v uplynulých sedmi letech rozsáhlé znalosti o Egyptě. Hovoří plynule anglicky, francouzsky a arabsky, dokáže přečíst hieroglyfy a doslova jako posedlý překládá staroegyptské texty. Francouzi se doslechli, že Angličané - jejich velcí konkurenti na archeologickém poli, chtějí v Egyptě skoupat staré rukopisy. Tomu nemohla „la Grande Nation“ nečinně přihlížet. Pařížská Akademie věd se rozhodla vyslat vědeckého asistenta Augusta Marietta do Egypta. Vybaven šesti tisíci franky měl Angličanům vyfouknout ty nejlepší papýry před nosem.

2. října 1850 Auguste Mariette dorazil do Káhiry. Hned následujícího dne navštívil koptský patriarchát, protože doufal, že se přes koptské kláštery nejspíše dostane ke staroegyptským papyrům. Při obchůzce káhirských obchodů se starožitnostmi ho zaujalo, že každý starožitník nabízí k prodeji právě sfingy, které všechny pocházejí ze Sakkáry. Mariette o tom začal přemítat. Když mu koptský patriarchát 17. října sdělil, že je zapotřebí delšího času k tomu, aby se dospělo k nějakému rozhodnutí ohledně jeho přání získat staré papýry, vystoupil zklamán Mariette na citadelu a bezradně usedl na schod.

Pod ním ležela ve večerním oparu Káhira. „Jako stožáry potopené flotily,“ napsal Mariette, „se z toho neproniknutelného moře mlhy vypínalo tři sta minaretů. Na západě se tyčily - zahalené do zlatavého prachu slunečního západu - pyramidy. Byl to ohromující pohled. Celého se mě zmocnil a téměř až bolestně a násilnický mnou doslova pronikl... Naplnil se můj životní sen. Naproti, prakticky v mém dohledu, ležel celý svět hrobů, stél, nápisů a soch. Co tam ještě mohlo být? Nazítří jsem si pronajal dva tři mezky na svá zavazadla a jednoho či dva osly pro sebe. Zakoupil jsem stan a několik beden s tím nejnuttějším, co člověk potřebuje k cestování pouští, a 20. října 1850 jsem rozbil stan na úpatí Velké pyramidy...“

Po sedmi dnech měl neklidný Mariette plné zuby věčného shonu kolem pyramid. Se svou malou karavanou se vydal na půldenní jízdu jižním směrem a utábořil se pod širým nebem v Sakkáře mezi opuštěnými zbytky zdí a zřícenými sloupy. O poznávacím znamení dnešní Sakkáry, stupňovité pyramidě faraóna Džosera (2630 - 2611 př. n. l.), se tehdy nevědělo - byla ještě zasypaná pískem. Nicneděláním bylo Augustu Mariettovi naprosto cizí. Potuloval se po okolí a narazil na hlavu sfingy, která vyčnívala z písku. Okamžitě si vzpomněl na sfingy v obchodech se starožitnostmi, které rovněž pocházely ze Sakkáry. O několik metrů dál zakopl o rozlomenou kamennou tabulku, na níž dokázal rozluštit slovo „Apis“. V té chvíli osmadvacetiletý host z Paříže zpozorněl. Jiní návštěvníci před Augustem Mariettem také viděli hlavu sfingy a tabulky se hieroglyfy, ale nikoho z nich nenapadla žádná souvislost. Mariette si vzpomněl na staré spisovatele Herodota, Diodora Sicilského a Strabona, kteří všichni psali o tajemném kultu Apise ve starém Egyptě. V první kapitole své Geografie Strabon (63 př. n. l. - 26. n. l.) uvádí:

„Nedaleko byla také samotná Memfis, královské sídlo Egyptů; protože od delty až k ní to jsou tři schoiny (16,648 km). Chrámů jsou v Memfidě zasvěcené především Apisovi, který je shodný s Osirisem. Zde byl, jak jsem již upozornil, chován v chrámové dvoraně... božský býk Apis. Také Sarapisův chrám stojí na velice písčitém místě, kde vítr navál celé písčité kopce, které buď částečně, nebo až po hlavu zasypávají sfingy...“

Strabon hovoří o částečně zasypaných sfingách, o Memfidě, o býku Apisovi a o Sarapisově chrámu. Mariette stál na správném místě! U Diodora Sicilského, který žil v prvním století před naším letopočtem a sepsal Historickou knihovnu o čtyřiceti svazcích, se dočetl:

„Nabízí se ještě, abychom k právě řečenému dodali, co se týká posvátného býka, kterému říkají Apis. Když totiž zemře a je se vši nádherou zaopatřen...“

Se vši nádherou zaopatřen? V Egyptě dosud nikdo neobjevil hroby s býky. Auguste Mariette zapomněl na svůj úkol, kterým ho pověřili jeho francouzští kolegové, pustil z hlavy koptský patriarchát a nemyslel na kopie, které měl ze starých papyrů zhotovit. Posedla ho lovecká vášeň. Spontánně najal třicet dělníků s lopatami a rozkázal jim, aby zplanýrovali malé kopce písku, které se v poušti tyčily každých pár metrů. Auguste Mariette odhaloval jednu sfingu za druhou, každých šest metrů další výtvar - na denní světlo se dostala celá alej sfing, celkem 134 sochy. Starý Strabon měl pravdu!

V troskách jednoho malého chrámu Mariette objevil několik kamenných tabulek s obrázky a nápisy. Byl na nich zobrazen faraón Nechtharehe II (360 - 342 př. n. l.), jak zasvěcuje chrám bohu Apisovi. Teď už si byl Manette jistý: Tady někde se musejí nacházet hroby posvátných býků „zaopatřených se vši nádherou“ (Diodoros)

Následující týdny uběhly v horečnatém hledání. Jeden objev stíhal druhý. Manette vykopal z písku sochy sokolů, bohů a panterů. Ze stavby, která připomínala kapli, vynesl na denní světlo tělo posvátného býka Apise z vápence. Tato zvířecí socha vyvolala u žen v okolních vesnicích ohromující reakce. Během jedné polední přestávky Manette narazil na patnáct dívek a žen, které se jedna po druhé snažily vyšplhat na býka. Na hřbetě zvířete pak začaly rytmicky pohybovat břichem a stehny. Tyto cviky, jak se dověděl zaražený Manette, jsou prý zaručeným prostředkem proti neplodnosti

Při hledání vchodu do býčích hrobů vynesl Manette na denní světlo stovky figurek a amuletů. V Káhiře se rozšířily

fámy, že nervózní francouzský archeolog tají nálezy zlatých sošek. Vojáci egyptské vlády přijeli na velbloudech a jejich mluvčí zakázal Manettovi další vykopávky.

Manette klel, nadával - a vyjednával. Jeho mecenáši v Paříži byli velmi potěšeni zprávami a poklady, které jim Manette předal, poslali mu dalších třicet tisíc franků a diplomaticky ho podpořili u egyptské vlády. 30. června 1851 mohl Mariette pokračovat ve vykopávkách. Ve své netrpělivosti sáhl dokonce i po dynamitu a při detonaci zkoumal prostým odposlechem půdu.

Kde jsou býčí mumie?

12. listopadu 1851 se Mariettovi uvolnil pod nohama větší kámen. Vědec jako výtahem pomalu sjížděl do podzemního prostoru. Když se prach usadil a seshora mu podali pochodně, viděl, že stojí před výklenkem s mohutným sarkofágem. V té chvíli ani v nejmenším nezapochoyboval, že je u cíle. Uvnitř určitě leží božský býk Apis. Sotva přistoupil blíž a osvětlil pochodní výklenek, všiml si obrovského víka sarkofágu. Víko bylo ze sarkofágu sundáno. Sarkofág byl prázdný.

V nadcházejících týdnech Mariette systematicky prozkoumával tajemné hrobky. Hlavní klenutá chodba měřila přibližně tři sta metrů, byla osm metrů vysoká a tři metry široká. Napravo a nalevo od ní se nacházely široké komory. V každé byl jeden žulový sarkofág, dokonale zazděný do podstavce. Byla tam proražená i druhá chodba, která byla stejně velká jako ta první. Stálo v ní dvanáct obdobně nadpřirozeně velkých sarkofágů jako v prvním klenutém prostoru. Zde jsou rozměry jednoho sarkofágu: délka = 3,79 metru, šířka = 2,30 metru, výška = 2,40 metru (bez víka), tloušťka stěny sarkofágu = 42 centimetrů. Mariette odhadl hmotnost sarkofágu na sedmdesát tun a hmotnost samotného víka dodatečně stanovil na dvacet až pětadvacet tun. Vše bylo prostě gigantické. Všechna víka sarkofágů byla buď odsunuta stranou, anebo byla ze sarkofágů úplně odstraněna. Nikde nenašel ani stopy po „nádherně zaopatřených“ býčích mumiiích.

Mariette usoudil, že vykradači hrobů nebo mnichové nedalekého kláštera svatého Jeremiáše ho prostě předešli. Se zatvrzelou a zuřivou nevrlostí kopal dál. Narazil na nové podzemní klenuté prostory, ve kterých se nacházely dřevěné sarkofágy z XIX. dynastie (1307 -1196 př. n. 1.). Když jednou dalšímu postupu bránil skalní blok, použil Mariette dynamit. Po výbuchu trhaviny se v podlaze ukázal otvor, ve kterém kopáči ve světle pochodní rozeznali masivní dřevěný sarkofág, jehož víko dynamit roztrhal. Když byly odklizeny dřevěné úlomky a břevna, spatřil Mariette mumifikovaného muže. Mariette napsal:

„Obličej mu zakrývala zlatá maska a na zlatém řetízku na krku měl zavěšený miniaturní sloup ze zeleného živce a rudého jaspisu. Na druhém řetízku visely dva jaspisové amulety a na obou bylo jméno prince Chamvese, který byl synem Ramsese II.... Kolem mumie se na různých místech nalézalo osmnáct sošek s lidskou hlavou a nápisem Osiris-Apis, Velký bůh, Pán věčnosti.“

Tato mumie, o níž Mariette předpokládal, že musí být mrtvolou prince, byla důkladně prozkoumána teprve ve třicátých letech našeho století. Když britští egyptologové Sir Robert Mond a Dr. Oliver Myers rozřezali celý plátěný obal, vytekla z něho zapáchající živcová (asfaltová) hmota, promísená s drobnými úlomky kostí.

Kde zůstali božští býci? Během léta roku 1852 Mariette objevil v nové hrobce další Apisovy sarkofágy. Nejstarší z nich byly datovány rokem 1500 př. n. 1. Ani jediný však neobsahoval nějakou mumii býka!

Nakonec, to bylo 5. září 1852, Mariette stanul před dvěma nedotčenými sarkofágy. Na zaprášené podlaze si všiml otisků nohou, které tu zanechali knězi před třemi tisíci a pěti sty roky, když přinášeli v pohřebním průvodu božské býky. Výklenek střežila pozlacená socha boha Osirise a na zemi ležely zlaté plátky, které se během tisíciletí uvolnily ze stropu. Na stropě Mariette rozeznal rytiny Ramsese II. (1290 - 1224 př. n. 1.) a jeho syna, jak provádějí úlitbu bohu Apisovi-Osirisovi, který zde byl zobrazen jako kříženec. Víko sarkofágu namáhavě nadzvedli pomocí širokých dlát a navíjaků. Teď by se měl konečně dostat ke slovu samotný Auguste Mariette:

„Tak jsem měl jistotu, že přede mnou nepochybně leží Apisova mumie, a proto jsem byl dvojnásobně ostražitý... Moje první pozornost patřila hlavě býka, ale žádné zvíře jsem nenašel. V sarkofágu se nalézala živičná, velmi páchnoucí hmota, která se při sebemenším doteku rozpadala. V této páchnoucí hmotě bylo mnoho malých úlomků kostí, které se podle všeho roztrhaly již během pohřbu. Uprostřed té změti úlomků kostí jsem bez jakéhokoli systému a spíše zcela náhodně našel patnáct figurek...“

K témuž zdrcujícímu zjištění Mariette dospěl při otevření druhého sarkofágu. „Žádná lebka býka, ani stopy po větších kostech - naopak, jednalo se o ještě marnotratnější plýtvání drobnými úlomky kostí.“

Podzemní klenuté prostory pod Sakkárou, v nichž nebyl nalezen žádný Apisův býk, ačkoli se všem turistům tvrdí pravý opak a mylně se to uvádí i v převážně většině odborné literatury, se v současnosti nazývají Sarapeion. Tento pojem vznikl spojením řeckých slov Osiris - Apis = Sarapis.

Neúnavný hledač Auguste Mariette, který s egyptskými úřady vybojoval nejednu bitvu, se po krátkém pobytu v Paříži vrátil zpět do Egypta. Už nebyl s to snášet zatuchlou atmosféru pařížského muzea. Roku 1858 ho egyptská vláda na doporučení Ferdinanda Lessepse, budovatele Suezského průplavu, pověřila vrchním dohledem nad veškerými vykopávkami v Egyptě. Činorodý Francouz projevil neuvěřitelnou pracovní aktivitu. Pod jeho vedením se kopalo na čtyřiceti místech současně a v některých obdobích zaměstnával až dva tisíce sedm set dělníků. Mariette byl první egyptolog, který nechal všechny nálezy systematicky katalogizovat. Založil světoznámé Egyptské muzeum a roku 1879 obdržel titul paši. Podílel se také na libretu k opeře „Aida“, kterou Giuseppe Verdi složil na počest otevření Suezského kanálu. Tisíce turistů dnes procházejí kolem náhrobku Augusta Marietta, aniž by o tom měly nejmenší tušení. Jeho sarkofág stojí v předzahradě Egyptského muzea v Káhiře.

Sarkofágy s falešnými mumiiemi

Konzervativní cech archeologů dodnes ani v nejmenším nepochybuje o tom, že mohutné sarkofágy v Sarapeionu kdysi obsahovaly býčí mumie. „Co by v nich asi tak mohlo být jiného“, obořil se na mě nedávno jeden odborník, „snad jaderný odpad?“ To asi stěží, vážení pánové, ale řešení této záhady by se mohlo najít - díky zcela neočekávanému aspektu. K tomu, abych s citem detektiva vypátral pachatele, musím nejdřív uvést několik kuriózních faktů.

Egyptané vedle božského Apise uctívali ještě dva další, méně známé býky, kteří se jmenovali Mnevis a Buchis. Strabon v 17. knize lakonicky konstatuje:

„Zde leží město Heliopolis na vysokém umělém návrší s chrámem Slunce a býkem Mnevisem, kterého tu chovají v nádherné komnatě a považují ho za boha stejně jako Apise v Memfidě.“

Mnevis byl býk s neposkvřněnou černou kadeřavou srstí. Z dopisu, který napsal jeden chrámový kněz z Heliopole, víme, že tento býk Mnevis byl skutečně mumifikován. Zmíněný kněz totiž potvrdil příjem dvaceti loktů jemného plátna, určeného k zavnutí Mnevisovy mumie. V Heliopoli, městě slunečního boha Re-Atuma, byla také nalezena pohřebiště těchto býků - všechna byla zničená, vyloupená a vypleněná. Dodnes se nenašel ani jediný neporušený hrob tohoto posvátného býka.

Kult býka Buchise byl uctíván ve středním Egyptě nedaleko dnešního Luxoru. Za objev Buchisových katakomb vděčíme - jako tak často v archeologii - náhodě. Britský archeolog Sir Robert Mond zaslechl, že několik kilometrů od vesničky Armant byla údajně vyhrabána z písku bronzová socha býka. Tahle vesnička byla shodná s chrámovým městem Hermonthis, které staří Egyptané nazývali také „jižní On“ (v protikladu k severnímu On = Heliopolis). Sir Robert Mond si řekl, že když existoval býčí kult v severním Onu, pak ho nepochybně vyznávali i v Onu jižním. Nález bronzové sochy ho v této domněnce utvrdil. Sir Mond se pustil do hledání.

Stejně jako Mariette v Sarapeionu lokalizoval i britský archeologický tým pod zcela rozpadlými chrámovými ruinami v Hermonthisu podzemní pohřebiště s mohutnými sarkofágy, které - přesně jako v Sarapeionu, byly zazděné ve výklencích napravo a nalevo od hlavní chodby. Vzhledem k tomu, že šlo o božského býka Buchise, bylo toto pohřebiště s celkem pětaticeti pohřebními výklenky nazváno „Bucheion“. Nedaleko odtud objevil Sir Robert druhé pohřebiště, které dostalo jméno Baqaria. Obě pohřebiště byla v dezolátním stavu. Jako by nebylo dost na tom, že i v tomto případě vykradači hrobů předstihli archeology, ležely pohřební prostory částečně pod vodou a mumie nebo to, co za ně bylo považováno, byly rozežrány nesčíslnými zástupy bílých mravenců. Kolem dokola se povalovaly zcela zkorodované bronzové figurky, železo se rozpadlo ve zrezivělý prach. Sir Robert Mond napsal:

„Pravděpodobně ze všech nejlépe zachované tělo, které jsme objevili teprve na konci své práce, byl nález Baqaria 32. Velmi pečlivě jsme tuto mumii prozkoumali a zakreslili všechny podrobnosti... Pozice (mumie, EvD) nepřipomínala odpočívající skot, ale spíše šakala nebo psa v této poloze... Žádné kosti nebyly zlomené“.

Tohle všechno zní podivně a zmateně. Býčí sarkofágy jsou jediná realita, které se můžeme přidržovat. Nacházejí se v Sarapeionu, v klenutých katakombách pod Heliopolí, v Bucheionu, Baqarii a také ještě v Abú Síru nedaleko Gízy. Sarkofágy neobsahovaly buď vůbec nic, nebo páchnoucí živičnou hmotu s úlomky kostí.

Ještě více *zarážející* je to, že místo očekávaných býků byla nalezena lidská mumie se zlatou maskou, přičemž - jak se ukázalo mnohem později, zavnutí nebalilo lidskou mrtvolu, nýbrž znovu páchnoucí asphalt. A nakonec - je to přímo k uzoufání, se z nálezů předpokládaných býčích mumii vyklubali nějací šakali nebo psi.

A to pořád ještě není konec všem nesrovnalostem: Britští egyptologové Mond a Myers poskytli některé své nálezy z Bucheionu a Baqarie k chemickému rozboru. Úlolek bílého skla obsahoval 26,6% oxidu hliníku, což je příliš mnoho na obyčejné sklo. Umělé oko z hlíny mělo nadměrné množství vápna. Bílá složka hliněného oka, o níž se předpokládalo, že je to nepochybně fajáns, nebyla ani z egyptského fajánsu, ani ze skla. (Oproti pravému fajánsu se jeho egyptská varianta skládala z jemného křemičitého písku se sklovitým potahem. Egyptané z tohoto fajánsu vyráběli klenoty, především umělé perly.)

Býčí sarkofágy (bez víka) byly zhotoveny z jediného kusu asuánské žuly. Asuán leží přibližně tisíc kilometrů od Sarapeionu. Už jenom vysekání, vyleštění a přeprava jednoho jediného sarkofágu s víkem o hmotnosti dobrých devadesáti až stovky tun znamenaly téměř nadlidský výkon. Masivní a neforemné schrány musely být dovezeny, dotazeny a umístěny do příslušných výklenků. Ty velkolepé organizační a technické počiny jsou jasným svědectvím oné nesmírné důležitosti, kterou Egyptané přisuzovali obsahu sarkofágu. A pak - to je prostě nepochopitelné, knězi rozbili a rozsekali krátce předtím mistrovsky mumifikované býky až na drobné úlomky

kostí, všechno to smísili s tuhými, lepivými živiciemi (asfaltem), zamíchali do toho několik božích figurek a amuletů a celou tuto páchnoucí hmotu nalili do nádherného sarkofágu. Nakonec to přikryli víkem - a padla.

Bůh ví, že kdyby to takto probíhalo, mohli si Egypťané ušetřit práci s obrovskými sarkofágy. K tomu, aby se na celá tisíciletí uchovaly úlomky kostí, navíc navzdory veškeré logice bez hlavy a rohů, není zapotřebí žádných kolosálních žulových schrán. Odborníci jsou stejně zajedno, že staroegyptští knězi nikdy žádného božského býka nerozkouskovali. To by bylo rouhání a zločin. Sir Robert Mond: „Uložení mumie v nějaké jiné podobě než těla v celku bylo ve starém Egyptě nemyslitelné“.

A přesto se přesně tohle muselo neustále opakovat. V podzemních prostorách u Abú Síru byli objeveni dva nádherně nabalzamovaní býci. Těla zvířat, která byla zavazována do příčných pruhů plátna a pevně převázána tenkými šňůrami, byla nepoškozená. Propukl jásot, že se konečně našly skvěle zachované býčí mumie, protože z plátěného obalu byla vyproštěna dokonce hlava s rohy. Francouzští odborníci Monsieur Lortet a Monsieur Gaillard pečlivě přestřihávali tisícileté šňůry a odstraňovali jednu vrstvu plátna po druhé. Jejich ohromení se dá jen těžko popsat. Uvnitř obalu ležely naházené kosti různých zvířat, z nichž některé se nepodařilo ani přiřadit k určitému druhu. Druhá mumie, dva a půl metru dlouhá a široká jeden metr, navenek skutečně vypadala jako dokonalý býk, ale obsahovala směs kostí z nejméně sedmi různých zvířat - mezi nimi také z telat a býků.

Všechny podzemní prostory s býky jsou zničeny. Rozzuřili se snad vykradači hrobů, že mnichové obsah sarkofágu rozbili na drobné úlomky? Vykradačům hrobů šlo ve všech dobách o zlato a drahokamy, mumie býků je nezajímaly. Navíc vykradači hrobů ani v nejmenším nevysvětlují nález různých zvířecích kostí v pseudobýčí mumii. To bychom museli bohobojným mnichům v jejich misionářském zápalu přisoudit větší aktivitu, ovšem za předpokladu, že znali vchody do všech býčích nekropolí. Pak mohli ve svém svatém hněvu odsunout víko sarkofágu stranou a jeho obsah rozdrtit těžkými tyčemi - asi tak, jako se drtí tloukem vinné hrozny. Ani toto vysvětlení k ničemu nevede. Stopy ničivého křesťanského vzteku by musely být viditelné, obaly by byly roztrhané, božské figurky rozdrčené. *Zbožní* křesťanští bratři by pravděpodobně k vyhánění pohanského ďábla přihodili do každého sarkofágu ještě křesťanský křížek nebo by v podzemních galeriích uložili figurky svatých. Nic z toho nebylo zjištěno. Kde zůstaly mumie božských býků Apisů?

Rozporuplné pověsti

Pokud budeme věřit řeckému historikovi Herodotovi (přibl. 490 -425 př. n. l.), který kolem roku 450 př. n. l. důkladně procestoval Egypt a rozmlouval s tamějšími kněžími, pak budeme Apisovy mumie hledat zbytečně. Herodotos zaznamenal, že Egypťané své posvátné býky prostě a jednoduše snědli:

„Býky považují za vlastnictví Epafovo, a proto je pečlivě prohlížejí; najdou-li na býku i jen jediný černý chlup, nepovažují jej za čistého. Zkoumá jej jeden z kněží, který je k tomu ustanoven, a to jednak když býk stojí, jednak když leží; i jazyk mu vytáhne, zda je prostý určitých znamení, o kterých povím na jiném místě. Prohlédne i chlupy na ocase, zda jsou přirozeně rostlé. Shledá-li ho ve všech těch věcech bez poskvrny, označí ho tím, že mu omotá rohy papyrovým lýkem, přiloží na ně pečetní hlínu a vtiskne do ní prsten. Potom býka odvedou. Obětují-li někdo býka neoznačeného, propadá trestu smrti. Takovým způsobem prověřují obětní dobytčata; oběť pak vykonávají takto:

Přivedou označeného býka k oltáři, u něhož právě konají bohoslužbu, a rozdělají oheň. U oltáře pak pokropí obětní zvíře vínem a za vzývání boha je zabijí; když je zabili, uřežou mu hlavu. S těla oběti stáhnou kůži, hlavu však za mnohého zaklínání odnesou. Je-li právě trh a jsou-li přítomni řečtí kupci, odnesou ji na tržiště a tam ji prodají; nejsou-li tam Řekové přítomni, hodí ji do řeky... Pokud jde o vyvrhování obětních zvířat a o jejich spalování, koná se u každého chrámu jinak... Když z býka stáhnou kůži a pomodlí se, vyprázdní celé jeho břicho, ale střeva a lůj ponechají v těle; potom odříznou nohy, kýty, plece a krk. Když tak učinili, naplní zbývající tělo býka čistými chleby, medem, rozinkami, fíky, kadidlem, myrhou a jinými vonnými věcmi; naplněné tělo pak spalují za neustálého přilévání oleje. K oběti přistupují po předchozím postu, a pokud oběť hoří, všichni truchlí. Když se dost vynaříkali, dostává se jim hostiny z toho, co z obětního zvířete zbylo. Dorostlé býky a mladé býčky bez poskvrny obětují všichni Egypťané, krávy však obětovat nesmějí, protože jsou zasvěceny Isidě“.

Tolik Herodotos. Jestliže má pravdu, pak by otázka býčích nekropolí postrádala jakýkoli význam. Proč by se měl někdo tahat s těžkými žulovými sarkofágy, když si knězi pochutnali na dobytčeti u slavnostní tabule? Tentýž Herodotos ovšem na jiném místě paradoxně popsal nabalzamování býka, při kterém se z těla odstranily vnitřnosti tím, že se do střev vstříkl cedrový olej. Starověcí spisovatelé si vůbec odporují, když jde o božské býky. Herodotos na jedné straně nechává býky sníst, na druhé straně Diodoros Sicilský píše o „nádherném pohřbu“. Plinius, Papinius Statius a Ammianus Marcellinus, což všechno byli antičtí starořímscí spisovatelé, jsou oproti tomu zajedno, že býci byli vždy utopeni v posvátném prameni.

Utopeni - snědeni - nabalzamování - rozkouskování, jak se vám to nejvíc zamlouvá?

V jedné staroegyptské pověsti, v „Apisově papyru“, se uvádějí veškeré podrobnosti, jak se má božský býk mumifikovat. Je zde popsán každý pohyb a zdůrazňuje se, kolik knězi musí během balzamování stát na tom a tom místě, kde a jak - napravo a nalevo, seshora dolů a navíc ještě napříč - se zvíře musí vázat do plátěných pruhů. Po omytí vodou a olejem má být býk kvůli důkladnému osušení zasypán hydroxidem sodným. Během celého obřadu musel před býkem stát kněžský předčítatel, pronášet zaklínací formule a modlitby a střežit balzamače, aby se nedopustili jediného nesprávného pohybu. Když bylo dobytče konečně zabaleno do několika tisíc metrů plátna, byla

lebka zvířete odlita do sádry a mezi rohy se připevnila zlatá destička. Ta symbolizovala původ býka od boha Slunce. Nakonec se do očních dutin zasunuly skleněné oči a preparovaná mumie byla ve slavnostním procesí odnesena do předem připravené hrobky. Tohle všechno bylo popsáno do nejmenších podrobností. Kde mohlo dojít k záhadnému zvratu?

Kdo byl Omar Chajjám?

Jeden známý mě pozval k nočnímu posezení do typicky egyptské restaurace. Podávala se rýže, drůbež, hnědé spařené fazole smíchané s cibulí a k tomu domorodá národní zelenina muluchija. Má vydatné, šťavnaté listy, a proto se používá při přípravě kořeněných polévek nebo zeleninových pokrmů. Když se servírovalo těžké ovocné víno, vyprávěl mi můj průvodce, že za strašných dob chalífa El-Hakima, který vládl v Káhiře v období 996 - 1021, byl přímo na místě popraven každý, koho přistihli, jak si pochutnává na muluchiji. Sadistický chalíf nechtěl pouze Egypt'any převychovat, on se přímo vyžíval v jejich utrpení. Od dob chalífa El-Hakima si žádná egyptská vláda nemohla dovolit jakýmkoli způsobem omezovat pěstování muluchije.

Můj spokojený protějšek se s viditelnou chutí ládoval zeleným zázrakem. Zabloudil jsem pohledem na láhev s vínem. Na její etiketě jsem si přečetl „Omar Chajjám“. Kdo vlastně byl Omar Chajjám?

„Myslím, že je to jméno vinaře nebo velkoobchodníka“, odpověděl můj průvodce.

Číšník, který tuto odpověď zaslechl, mu začal okamžitě odporovat: „Omar Chajjám byl dávný vládce Egypta!“

Znenadání stanul u stolu vrchní číšník a úsečným pohybem ruky vykázal svého podřízeného: „Omar Chajjám byl slavný generál!“ To se ani v nejmenším nezamlouvalo jednomu hostovi u vedlejšího stolu. „Omar Chajjám? To byl přece náčelník beduinů“, zafuněl. Že jsem se na to vůbec ptal! Celá restaurace propadla nefalšované hádavé extázi a zanedlouho to tam vypadalo jako na nějaké burze s cennými papíry: „Admirál!“ zvolal někdo. „Zakladatel zoologické zahrady!“ překřičel ho další. „Co to meleš?“ gestikuloval rozčileně starší obchodník s pořádnými mezerami mezi zuby. „Omar Chajjám byl inženýr asuánské přehrady...“

O mnoho dní později, při rozhovoru s vedoucím vykopávek u Sakkáry Dr. Holeilem Ghalym, jsem mimoděk zažertoval: „Kdo byl vlastně Omar Chajjám?“

Vládce nad archeology ve svém okrsku se usmál a sáhl po encyklopedii:

„Omar Chajjám,“ četl, „perský básník, matematik, astrolog, žil v období 1048 - 1122, věnoval se filozofickým tématům a psal květnaté milostné písně.“

Člověk se prostě musí obrátit na ty správné lidi.

Našla se pyramida

Nepochybně jsem objevil správného muže. Dr. Holeil Ghaly není jen tak nějaký egyptolog, je - tak zní aspoň titul, „ředitelem sakkárských starožitostí“. Je to ostrovitpíný, přátelsky naladěný odborník a polyglot, který se dokonce přiznal, že četl některé mé knihy. „Fantazie je důležitá, a to i u nás v archeologii,“ poznamenal. Kéž by byl tento jeho názor rozšířenější!

Archeologická oblast u Sakkáry je nejrozsáhlejším místem vykopávek v Egyptě a největším archeologickým pracovištěm na světě. Začíná na hranicích Gízy u Abú Síru a táhne se šedesát kilometrů jižně proti proudu Nilu. Během zimních měsíců tu nepřetržitě pracuje celá řada mezinárodních archeologických expedic, které se pokoušejí vyrvat pouštnímu písku a pod ním skryté skalnaté půdě jejich tajemství. Teprve na jaře roku 1988 objevila francouzská výprava z Collège de France dvě dosud neznámé pyramidy z období Pjopeje I. (2289 - 2255 př. n. l.).

„Chtěl byste ty pyramidy vidět?“ zeptal se Dr. Ghaly. V jeho džípu jsme překonali písečné duny a projeli kolem tunstům zapovězené oblasti u Sakkáry. Po cestě jsem se dověděl, že faraón Pjopeje je už dávno známý. Byl následníkem Tetiho (2323 - 2291 př. n. l.), což byl zakladatel VI dynastie Teti, Pjopej - takhle jednoduchá jména by měli mít naši politici. Pyramida Pjopeje I leží v jižním okrsku Sakkáry a nedaleko odtud se francouzskému týmu poštěstilo jeho životní nález - objevili pyramidu panovnického domu rodiny Pjopeje Co tak neobvyklého mohli objevit, pomyslel jsem si, což pyramidu nevyčnívají svým vrcholkem z písku⁷

Bylo asi 16 hodin, vedro nás zahalovalo jako těžký, rozžhavený závěs, pronikalo člověku do všech pórů i pod zpocenou pokožku na hlavě. Poslední drncnutí a džíp se zastavil před velkou dírou v zemi. Dr Ghaly, můj spolupracovník Willi Dunnenberger a já jsme přistoupili k jejímu okraji. Zatajil se mi dech, a to ne z vedra, které se snad dalo krájet, ale z pohledu, který se mi naskytl deset metrů pode mnou. Člověk si zvykl na to, že stojí před pyramidami a obdivuje jejich ostré obrysy proti horizontu. Tady však bylo všechno jinak. Jako cestující v čase z nějakého vzdáleného rozměru jsme stali deset metrů nad zbytky pyramidy, která místním obyvatelům již před tisíci lety nepochybně sloužila jako levný kamenolom. Přesto bylo možné ještě rozeznat dva stupně pyramidy se zářivě vyleštěnými a dokonale sesazenými bloky.

„Jak dlouho se už tady kope?“

„Během posledních šesti měsíců tu pracoval francouzský tým společně s egyptskými archeology a celkem sto osmdesáti dělníky,“ vysvětlil Dr. Ghaly. „Ted' v létě se kvůli vedru kopat nedá.“

Archeologové z Collège de France zaměřili pyramidu pod silnou vrstvou písku a kamení pomocí elektronického zařízení. Existují totiž různé nové metody, o kterých by se takový Heinrich Schliemann neodvážil ani snít. Pomocí magnetometru je možné určit magnetické pole příslušného místa. Měrná jednotka se v tomto případě nazývá gama.

Magnetické pole Země kolísá mezi 25 000 gamajednotkami na rovníku a 70 000 gamajednotkami na pólech. Gamahodnota se na určitém místě zjišťuje podle exaktně stanovených velmi složitých měřicích stupnic a pomocí sond se ověřuje, zda stanovená hodnota je konstantní pro celou stanovenou oblast. Pokud se zjistí odchylky způsobené například přítomností kovů nebo dutin v podloží, nasadí se „ground penetrating radar“ (GPR). Ten funguje obdobně jako sonar. Vysílač směřuje vysokofrekvenční impulzy do země a jejich odraz se měří pomocí speciální antény. Přenosný počítač převádí impulzy do grafické podoby a zobrazuje je pomocí čar a křivek na monitoru. Jestliže se pod zemským povrchem narazí na něco neobvyklého, je možné tento neznámý objekt pomocí GPR přesně ohraničit. Francouzskému archeologickému týmu se tak podařilo nález lokalizovat bez jediného kopnutí do země. Skupina fyziků a archeologů z Kalifornské univerzity v Berkeley již deset let tímto způsobem zpracovává podrobnou mapu podzemních komplexů ve slavném Údolí králů.

Takto jsou lokalizovány hrobky zasypané po celá tisíciletí a zaměřují se podzemní klenuté prostory. V nejbližších desetiletích spatří světlo světa více archeologických pokladů než za posledních několik set let. Jestliže budou mít moderní hledači pokladů dostatek času a peněz na správném místě, nemůže jim prakticky nic ujít. Existují však bohužel náboženské a politické myšlenkové proudy, kterým tato archeologická cílevědomost ani za mák nevyhovuje. Jsou to beznadějní duchovní zpátečníci, kteří mají strach z pravdivého poznání historie našich předků.

„Víš se vůbec, jaký význam má název Sakkára?“ zeptal jsem se při zpáteční cestě Dr. Ghalyho.

„To slovo bylo známé už ve staroegyptštině. Sakkára se odvozuje od slova šakal.“

„Jak staré jsou vlastně nejstarší nálezy v Sakkáře?“

Velmi mladistvě vyhlížející Dr. Ghaly zamyšleně pokýval hlavou: „Dějiny Sakkáry se odvíjejí od I. dynastie, jejíž počátek sahá přibližně do období 2920 př. n. l., a pokračují až do epochy křesťanství. Vyskytly se zde dokonce i prehistorické nálezy.“

Protože jsem stále nepouštěl ze zřetele božské býky Apise, zeptal jsem se ho se vši vážností: „Velmi pečlivě jsem prostudoval zprávu o vykopávkách od Augusta Marietta. Je vám vůbec známo, že Mariette v Sarapeionu nikdy neobjevil žádného býka?“

Dr. Ghaly se na chvíli zamyslel: „Ano, to je mi známo!“

„Dají se ještě při vykopávkách v Sakkáře očekávat nějaké senzace?“

Egyptolog se chápavě usmál a blýskl svými bělostnými zuby, které v kontrastu s jeho černou kšticí zářily jako slonovina: „Předpokládáme, že jsme poznali asi dvacet procent Sakkáry. Osmdesát procent se nachází dosud nedotčených pod zemí.“

Panebože, trhl jsem sebou, pouhých dvacet procent - a tolik nezodpovězených otázek! Co asi chystá budoucnost za překvapení? Který egyptský turista, jenž se svou skupinou navštíví Džoserovu (2630 - 2611 př. n. l.) stupňovitou pyramidu, pyramidový okrsek faraóna Venise (2356 - 2323 př. n. l.) nebo nádherný hrob velmože Ti v Sakkáře, vůbec tuší, že zem pod jeho nohama skrývá labyrint, tvořený doslova nesčíslným množstvím chodeb? Který z vedrem zmožených turistů, usrkávajících v turistickém stanu svůj sladký čaj nebo upíjejících vlažnou colu, se doví - kdo by mu to také řekl?, že v Sakkáře našly místo posledního spočinutí miliony (!) zvířecích mumií všeho druhu? Je to vlastně gigantická podzemní Noemova archa!

V mé myšlenkové konstrukci hrají klíčovou roli monumentální sarkofágy pro údajné býky. Trpělivost, prosím! Jsem na nejlepší cestě určit monstra, pro která Egyptané nelitovali žádné námahy. Odkud vlastně pramenila tahle posedlost, že se všechno musí mumifikovat? V případě lidských mumií by se takové chování dalo do určité míry pochopit. Ale u zvířat?

Tělo, Ka a Ba

Texty v pyramidách, nespočetné náhrobní nápisy, ale také papyry a knihy antických spisovatelů, jako byl například Herodotos, poměrně přesně dokládají náboženské představy starých Egyptanů. Když bůh Chnum (s beraní hlavou) tvořil člověka, stvořil ho ze dvou částí: z těla a Kaa. Tělo je pomíjivé, Ka je nesmrtelný. Tento Ka je součástí všeobjímajícího univerzálního ducha, takříkajíc frekvence, která všechno oživuje. Tělo je pouhá hmota, kterou by bez Kaa nebylo možné oživit. Oproti tomu Ka je duchovní, všudypřítomný a věčný. Přesto Ka neodpovídá naší představě o duši. Prvotřídní odborník Reinhard Grieshammer k tomu napsal:

„Nejčastěji se v něm spatřoval dvojník člověka nebo něco jako jeho strážný duch. Jisté je však jenom to, že symbolizuje určitou sílu a moc. Víme, že Ka jako aspekt lidského života vstupuje do člověka již v okamžiku jeho zrození. Dokládají to texty i jejich výklady.“

Vedle principu Ka je pro každého člověka příznačný ještě jeho Ba. Tímto pojmem se označuje stav, který vzniká teprve na základě spojení těla a Kaa. Ba by bylo možné označit jako vědomí, jako individuální svědomí, jako duši nebo také jako informační obsah života. Jestliže tělo zemře, Ka a Ba se spojí. „Odešel za svým Ka,“ říkali staří Egyptané, když někdo skončil. Tělesná schránka se rozpadla, ale principy Ka a Ba se oproti tomu spojily, vstoupily do nesmrtelného svazku a ocitly se v jiném rozměru před bohy a předky.

Tento prastarý způsob uvažování, kterému během tisíciletí v té či oné podobě učila všechna náboženství, je dnes opět velmi moderní. Názvy se změnilly, ale obsah zůstává stejný. Za každou hmotou fyzika rozeznává koneckonců kmitočet. Svět atomu a subatomárních částic, z nichž je všechno vybudováno, je dán rozměrem záření - jde tedy o kmitočet. Například: Elektron jako součást každého atomu kmitá 10^{23} krát za sekundu. To je desítka s třídvaceti nulami. Fyzika, toužící objevit univerzální vševysvětlující vzorec, kterým by mohla všechno převést na společného

jmenovatele, netuší, co je primárním zdrojem všech kmitočtů, co pohání tenhle frekvenční motor. Na druhé straně ezoterikové a filozofové, vyzbrojení pouze nedokonalými city a rozumem, tvrdí, že všechno je celek a že všechno se vším nějak souvisí.

Strom, zvíře, člověk má frekvenci čili Ka, avšak rostlině a zvířeti chybí vědomí vlastní odpovědnosti. Například strom není schopen žádného jednání, které by mohlo být hodnoceno jako správné nebo špatné, dobré nebo zlé, logické či nelogické. Následkem toho se nemůže rozvíjet duše ani individuální odpovědnost. Chybí prostě Ba. Teprve trojjednost těla, Kaa a Baa činí z člověka jedinečnou osobnost, která se odlišuje od všech ostatních lidí. Nikdo z nás, a to ani jednovaječná dvojčata, nesnáší, neprotrpívá a neprožívá tytéž zkušenosti stejným způsobem, nikdo necítí nebo nepocítuje radost se stejnou intenzitou. Všichni jsme lidé stvoření ze stejného základního genetického materiálu - a přesto je každý člověk naprosto jedinečný. *Stali* jsme se tím, čím jsme.

Tohle je tedy jasné. To všechno ale ještě pořád není důvod k tomu, aby se mrtvé tělo, prázdná tělesná schránka bez Kaa a Baa mumifikovala. U starých Egyptanů se neustále rozvíjela a sílila zvláštní představa, že Ka zůstává i po smrti s tělem spojené, že Ka prostě potřebuje tělo k tomu, aby se mohl vrátit. Mají-li se Ka i Ba mít na onom světě dobře, musí zůstat zachována tělesná schránka. Nevíme, co Egyptany i ostatní národy, které se rovněž věnovaly mumifikování, přivedlo na tuto zvláštní myšlenku, protože v konečném důsledku odporovala jejich vlastní víře. Podle jejich představ bylo totiž tělo po odloučení od Kaa a Baa beztak pouze bezcenným odpadem. Myšlenka, že tělo musí zůstat zachováno, vedla nutně k mumifikaci a k budování hrobek připomínajících pevnosti. Hrobky byly vybavené léčkami a falešnými slepými chodbami, aby byly zabezpečené proti nepřátelům a lupičům. Čím byl nebožtík bohatší, tím více pokladů tvořilo jeho pohřební výbavu. Nebylo to jenom zlato, drahokamy a trvanlivé potraviny, ale do temného zákrobí putovaly s mumii také oblíbené předměty, hry, ozdoby, ba dokonce i postel a řemeslnické náčiní. Nebožtík se musel cítit blaženě a nést s sebou na dlouhé cestě různými zákrobními luhy a nivami dostatečně velké hodnoty v podobě obětín.

To všechno je ověřené a doložené nálezy v hrobkách - a přesto je to nelogické a mylné. Téměř mě to až svádí k otázce: Za jak hloupé vlastně pokládáme staré Egyptany? Nebo jinak: Co jsme *my* při zkoumání hrobů a nápisů nepochopili? Všechna vysvětlení egyptské pohřební pompéznosti plavou na vodě a odporují jakékoli praktické zkušenosti a pozorování. Proč?

Ve všech dobách plenili hamižní potomci hroby, a to i důkladně zajištěné hrobky faraónů. Nedělo se to až během posledních dvou tisíciletí, ale již v období rozkvětu podzemních, přepychových a výstředních hrobek. Už na počátku XVIII. dynastie (kolem roku 1500 př. n. l.) by se sotva našel nějaký panovnický hrob, který nebyl vyloupen. Z nápisů je známo, že faraón Haremheb (1319 - 1307 př. n. l.) nechal znovu obnovit zničený hrob svého panovnického předchůdce Thutmose IV. (1401 - 1391 př. n. l.). Thutmose právě strávil osmdesát poklidných let v sarkofágu. Faraóni i knězi naprosto přesně věděli, že nebožtík si s sebou do zákrobního života nevezal své poklady a oblíbené předměty, ani že po cestě nikde nezašantročil obětiny. Místo aby z toho vyvodili patřičně střízlivý a rozumný závěr, že celé to pompézní poskakování kolem mumie je holý nesmysl - už jenom proto, že je v zásadním rozporu s náboženským pojetím duchovního a nesmrtelného Kaa, vyvinuli knězi ještě větší iniciativu. Všichni se přesunuli do Údolí králů u Théb, vysekali v horách podzemní pohřební komory, zajistili je léčkami a obrovskými balvany a začali se starat o nebožtíky s ještě větší pompézností. Výjimečně nevyloupeny hrob Tutanchamona (1333 - 1323 př. n. l.) by o tom mohl dlouho vyprávět.

Něco tu prostě nehraje!

Spící nebožtíci

Před třiačtyřiceti lety jsem ve VZPOMÍNKÁCH NA BUDOUCNOST vyslovil tehdy odvážnou domněnku, že staří Egyptané dbali spíše o tělesné než duševní znovuzrození:

„Snad proto bylo zaopatření nabalzamovaných nebožtíků tak praktické a bralo takový ohled na život ve zdejší. Co by si mrtví jinak počali s penězi, klenoty a svými oblíbenými předměty. A protože se s nimi do hrobu posílalo i služebnictvo - nepochybně *zaživa*, uvažovalo se podle všeho se všemi těmito přípravami o pokračování původního života v jeho nové formě. Hroby byly bezpečné bezmála jako atomové kryty, neuvěřitelně odolné času a solidně vybudované; byly s to přestát všechny bouřlivé doby. Na hodnotu pohřební výbavy ani v nejmenším nepůsobila žádná hospodářská krize - vždyť to bylo převážně zlato a drahé kameny.“

Tehdy jsem poukázal na knihu fyzika a astronoma Roberta C. W. Ettingera, který naznačil způsob, jak mohli být nebožtíci preparováni takovým způsobem, aby to umožňovalo jejich pozdější znovuoživení. A co dnes?

Ve Spojených státech amerických - také kde jinde? - existuje „American Cryonics Society“ (ACS). Zakladatelem a prezidentem společnosti je matematik A. Quaipe, který striktně odmítá pojetí smrti jako něčeho nevyhnutelného. Posláním organizace je preparování a zmrazování nebožtíků, aby je později - za desetiletí? století? tisíciletí? - bylo možné zase rozmrazit. Experimenty s pokusnými zvířaty významně pokročily. Dr. Paul Eduard Segall z ACS potvrdil, že jeho vlastní pes byl zmrazen a po patnácti minutách zase rozmrazen. Vesele

mával ocasem, jako by se nechumelilo! Na křečcích byl tento pokus vyzkoušen už stokrát a každé páté zvířátko přežilo spánek v podchlazení. Pokusnými zvířaty - a to velmi úspěšnými! - byly kočky, ryby a želvy. Těmto zvířatům se odsála krev a nahradila se mrazuvzdorným roztokem. Krev se musela zmrazit, aby se nenarušily buňky. Odkrvená těla byla uložena ve speciálních nádržích s tekutým dusíkem o teplotě minus 196 stupňů Celsia. U lidí se nesmí zapomenout na to, že je z těla třeba odstranit mozek a určité citlivé orgány a uchovávat je ve zvláštních schránkách. Přesně takhle se to již odehrává při přepravě orgánů (pro transplantace). Srdečné pozdravy od Frankensteina!

Před několika roky jsem u Orlanda (Florida, USA) navštívil velkou pohřební pyramidu. Tady se rakve se zesnulými nezakopávaly do země ani se nespalovaly, ale ukládaly se do chladicích boxů. Na každém boxu visela tabulka s osobními údaji o nebožtících. Byla na ní uvedena i příčina úmrtí. Uprostřed pyramidy se nalézal smuteční sál se spoustou koberců. Příbuzní mohli své mrtvé navštívit v kteroukoli dobu. Bezhluché výtahy spojovaly řadu pater uvnitř pyramidy, živé i mrtvé neustále doprovázela tichá varhanní hudba.

K jakým závěrům by nutně dospěli archeologové za tři a půl tisíce let, kdyby znenadání narazili na zmrazené nebožtíky nebo mumifikované mrtvolky ve vakuových vzduchotěsných boxech? Tři tisíce pět set let, to přibližně odpovídá časovému období, po němž *my* dnes posuzujeme mumifikování ve starém Egyptě! Předpokládám námitku, že tento příklad se nedá použít, protože ve starém Egyptě se objevily i rady, požehnání a ponaučení, které byly mumii na jejich cestu poskytovány. Z podobných rad a pokynů, jak se chovat po smrti, vznikly staroegyptské Knihy mrtvých. Je tato námitka oprávněná?

Ten, kdo v plném rozkvětu svých sil souhlasí s tím, že se nechá zmrazit a že po smrti budou dokonce jeho vnitřnosti a mozek uloženy ve zvláštních schránkách, ten nepochybně počítá s *tělesným* znovuzrozením. To ovšem pozůstalým vůbec nebrání v tom, aby do mrazicího boxu uložili také zbožné verše a žalmy. Může v nich třeba stát: „Těš se na život v lepším světě.“ Nebo: „Ve svém novém životě budeš zbaven nemoci, která tě tu tak trápila. Necht' tě všemohoucí a věčný Bůh ochraňuje na tvé cestě a je ti příznivě nakloněn.“

Z podobných výroků by budoucí archeologové nepochybně vyvodili, že zesnulí věřili na posmrtný život. No vidíte! Odkud my máme s jistotou vědět, jaké podněty vedly před čtyřmi tisíci šesti sty lety nějakého faraóna k tomu, aby si nechal zbudovat luxusní náhrobek pro věčnost? Všichni chtěli podle svých velkých vzorů, podle vládců, být samozřejmě mumifikováni. Původní cíl, totiž naděje na znovuoživení těla, se zahalil neproniknutelnou mlhou zapomnění. Na základě kněžských požadavků - vždyť právě knězi s tím udělali nejlepší obchod, povstal v Egyptě kult mumií, který na celém světě nedošel srovnatelné obdoby. Vznikly nové profese - balzamovač, omývač těl, stříhač plátna a pro mumifikaci musela začít vyrábět celá průmyslová odvětví. Ze žuly, alabastru a dřeva se musely vysekat sarkofágy, připravila se nesmírná množství medu, vosku, mastí, olejů a nátrou, vyrobily se miliony kanop (vázovité schrány pro vnitřnosti a mozek) a utkalo se několik milionů metrů plátěných pruhů a šátků na zavinití nebožtíků.

Co se vlastně stalo s tímhle nespočetným množstvím zabalených mrtvol?

Po dobytí říše faraónů Římany přestalo egyptské kněžstvo hrobky střežit. Hroby byly po tisících plněny a mumie a dřevěné sarkofágy se začaly používat jako otop. S příchodem křesťanství v 2. století zničili mnichové podzemní galerie, v nichž mumie často ležely navrstvené jedna na druhou. Ve středověku vypukla v celé Evropě přímo groteskní horečka po mumiích. Mumie byly uctívány jako léčivo! Části mumií, prášek, pokožka i pasta z mumií se doporučovaly proti ochrnutí, srdeční slabosti, poškozeným játrům, otravě zažívacího traktu, epilepsii, a dokonce i při zlomeninách kostí. Začal hromadný vývoz mumií z Egypta, evropští lékárníci se o ně doslova prali. „Kousek mumie“ byl neodmyslitelnou součástí každé domácí i cestovní lékárníčky, „mumie“ se aplikovala orálně nebo ve formě mastí či jemně mletého prášku. Po objevení tohoto „léčebného zázraku“, který se mimochodem udržel po celá dvě staletí, začalo to, co francouzský lékař a badatel v oblasti mumifikace Ange-Pierre Leca označil jako „egyptománii“. Mumie se změnily v uctívaný objekt sběratelského zájmu. Vystavovaly se v muzeích i na výročních trzích, nacházely své uplatnění - stejně jako rytířská brnění, v přijímacích salonech vznešených domů a nezdědka se prováděla veřejná slavnostní rozbalování mumií. V minulém století začal jeden obchodník z amerického Maine vyrábět ze suroviny zvané mumie papír. Ke zlosti vychytralého podnikatele zabarvovaly pryskyřice a živice z mumií papír dohněda. A tak udeřila hodina balicího papíru! Hnědé papírové fólie, které se nehodily na psaní, začaly po celých rolích pronikat do maloobchodu Mumie prostě posloužila jako obal - „zabaleno na věčnost“.

Miliony zavinitých zvířat

Člověk je uzlíček úzkostí, radostí, smutku a naděje. Zemrou rodiče, milenka, dítě, přítel. Člověk nemá na vybranou a musí se se smrtí nějak vyrovnat. Existují zesnulí v nějaké podobě i nadále? Daří se jim dobře? Trpí? Znamená smrt definitivní konec, nebo nás bohové a duchové volají za naše pozemské činy k odpovědnosti? To nevíme. Pět tisíc let lidských dějin nepřineslo žádné odpovědi na tyto odvěké otázky. Neexistuje jediný přírodovědecky podložený důkaz o posmrtném životě a znovuzrození. Ale jistě, znám knihy, které hovoří o opaku. Vycházejí buď z náboženských představ, filozofie a ezoteriky, nebo jsou to svědectví o určitých prožitcích. Lidé vyprávějí o životě na onom světě, o nespoutaném vědomí v nádherně barevných sférách, nechávají se v hypnotických stavech vést nazpět do dřívějších existencí. Přečetl jsem toho už hodně o podobných

pokusech a sám jsem se osobně podrobil experimentu s návratem do předchozích životů. V současnosti existují skupiny badatelů, kteří prostřednictvím magnetofonových pásků komunikují s nebožtíky, a dalším se dokonce podařilo vyčarovat na televizní obrazovce obrazy z říše mrtvých. Leccos, na co se jenom zběžně podíváte, vypadá samozřejmě, přitažlivě a v mnoha případech dokonce přesvědčivě. Problém je v tom, že přírodovědec neví, co si s tím počít. Přírodovědec požaduje kdykoli opakovatelné pokusy a přeje si průkazné údaje, které by už nepřipouštěly žádný jiný výklad než existenci znovuzrození nebo posmrtného života. Osobní svědectví o subjektivních prožitcích nemají pro přírodovědu žádnou váhu.

Toto vytrvalé hledání odpovědí na otázky přesahující vlastní smrt je neodmyslitelnou složkou lidského neklidu. Vždyť lidský život je tak těžký a plný utrpení. A to všechno že by bylo jenom pro nic za nic? Jeden krátký život kvůli nekonečně dlouhé smrti? To nikdy! Tak to prostě být nemůže! Život má určitě nějaký smysl, který přesahuje hranici smrti.

Staré Egyptěany zaměstnávaly podobné úvahy úplně stejně jako nás. Kdo hledá odpověď, ten ji také najde. A protože se v žádném případě nejsme ochotni spokojit s pomyslením na definitivní tečku, září v našem vědomí jiskra naděje. Existuje šance, jak se smrti vyhnout. Znovuzrození! V této chvíli je nepodstatné, máme-li na mysli jeho duchovní nebo fyzický rozměr. Houževnaté lpění na znovuzrození v nějakém mnohem krásnějším životě se teď stalo smyslem života. Naději narostla křídla - a najednou jsou každodenní dřina, trápení, mrzutosti a nespravedlnosti snesitelné. Z naděje na znovuzrození vznikly - a to v současnosti! - americké společnosti jako například ACS a stejně tak vznikaly - kdysi! - náboženské organizace pro mumifikování.

To všechno je pochopitelné a je možné to myšlenkově odvodit -vždyť jde koneckonců o vlastní Já! Co ale nutí nějaký národ k tomu, aby mumifikoval nespočetná množství zvířat? To, že nějaká majetná lady svého psiho mazlíčka nebo oblíbenou kočku nechá pohřbít jako člověka, dnes patří téměř ke každodenní realitě. Dokazují to ostatně celé zvířecí hřbitovy. Lidská opuštěnost ve všech dobách vytvářela zvláštní vztah k domácímu zvířeti. Trochu pohrdavě se tomu říká opičí láska. Proč ale byly mumifikovány statisíce krokodýlů, hadů, hrochů, ježků, krysy, žab a ryb? To snad tahle zvířata skutečně patřila k rozmazlovaným domácím miláčkům? Uvádím zde (neúplný) seznam zvířat, která staří Egyptěané mumifikovali:

býk	kráva
beran	ovce
koza	antilopa
gazela	pes
vlk	pavián
krokodýl	lasice
rejsek	krysa
had	lev
kočka	medvěd
rys	zajíc
ježek	hroch
netopýr	žába
ryba	úhoř
vydra	ibis
sokol	orel
sup	krahujec
sova	vrána
havran	holub
vlaštovka	dudek
čáp	husa
brouk	štír

K nejslavnějším a nepochybně nejúspěšnějším archeologům v Sakkáře patřil Dr. Walter Brian Emery (1903 - 1971). Již jako mladý egyptolog byl členem archeologického týmu, který pod chrámovým městem Armant (jižní On) narazil na podzemní chodby Bucheionu (se sarkofágy pro býky Buchise). Od roku 1935 kopal téměř výhradně pouze v Sakkáře. Objevil nejstarší hroby faraónů z I. dynastie společně s vedlejšími hroby členů faraónova doprovodu, kteří museli po úmrtí hlavního hrdiny obětovat i své životy. Když Emery roku 1964 odhalil mladší hrob z období Ptolemaiovců (kolem roku 330 až do dobytí Egypta Římem), narazil v hloubce 1,25 metru na zbytky dobytčete, které bylo kdysi zavínuto do pohřebních tkanin. O šest metrů hlouběji našel v zemi hliněný džbán s kónickým uzávěrem. Emery džbán pečlivě očistil a přitom si povšiml, že nalevo i napravo od tohoto nálezů jsou další džbány stejného druhu, přičemž na některých bylo znamení měsíčního boha Thovta. Na denní světlo bylo postupně vyneseno pět set takových nádob. Každý džbán obsahoval mumii ibise.

Jen několik metrů na východ od hrobu č. 3510 ze III. dynastie (2649 - 2575 př. n. 1.) narazil Emery v desetimetrové hloubce na šachtu, která byla od země až po strop vyplněná mumii ibisů. Archeologové zažili nepopsatelné překvapení, když se ukázalo, že uvolněná šachta ústí do dlouhé a zakřivené hlavní chodby, z níž odbočuje více než padesát podobných vedlejších štol, které se pak dále větví do dalších šachet. Celkově šlo o mnohakilometrový labyrint s přibližně půldruhým milionem mumií ibisů! Všichni ptáci byli pečlivě vypreparováni, zabaleni do plátěných pruhů a uloženi do džbánů připomínajících vázy. Džbány byly naskládány

ve vrstvách jeden na druhém od země až po strop. Do hlavní chodby, vysoké 4,5 metru a široké 2,5 metru, by se dalo pohodlně vjet traktorem. Podzemní labyrint, o kterém napsal na počátku 18. století francouzský cestovatel po Egyptě Paul Lucas, že v něm urazil více než čtyři kilometry, není dodnes beze zbytku prozkoumán. Vchody, které uvolnil Emery, jsou v současnosti opět zasypané pískem. Co si také počít s miliony mumíí ibisů? Třeba na tom nějaký obchodník s keramikou udělá svůj životní obchod. Půldruhého milionu váz čeká v každém případě na odběratele.

Pokud jde o množství ptáků, pak nález mumíí ibisů u Tuna el-Gebelu zlámá pravděpodobně všechny rekordy. Tuna el-Gebel leží nedaleko starobylého chrámového města Hermopohs, asi čtyřicet kilometrů jižně od El-Mmie. Tam egyptologové lokalizovali podzemní zvířecí hřbitov, který se rozprostírá na šestnáctihektarovém území. Dvěma štolami pronikli archeologové do skutečného skalního města s ulicemi, slepými uličkami a komorami, které byly až k prasknutí nacpané mumiiemi ibisů, ale také sokolů, plameňáků a paviánů. Jenom samotných ibisů v těchto katakombách napočítali čtyři miliony! Je známo, že Hermopolis i sedm kilometrů západně od ní Tuna el-Gebel byly až do období Řeků a Římanů uctívány jako poutní místa a pohřebiště posvátných zvířat. Hraniční stěla faraóna Achnatona (1365 - 1347 př. n. l.) se pokládá za nejstarší památku této nekropole. Mezi dobou faraóna Achnatona a římským obdobím leží tisíc tři sta let. Jakou fascinující přesvědčivost muselo nějaké náboženství vyzářovat, když po tak dlouhou dobu udržovalo při životě stále stejný motiv a vzor? Přitom vlastně ani netušíme, jestli počátky zvířecí nekropole u Tuna el-Gebelu nesahají ještě o tisíciletí hlouběji do minulosti.

Bedny pro paviány

V případě Abydu to víme. Abydos leží asi pět set šedesát kilometrů od Káhiry proti proudu Nilu. Tato lokalita je archeologicky zvlášť důležitá, protože tamější hroby pocházejí z L a n. dynastie, tedy z období, které - poměrujeme-li ho ze současnosti, je staré pět tisíc let. Abydos sloužil jako hlavní kultovní místo boha Osirise, jemuž byla svěřena vláda nad vším pozemským. On to byl, kdo zavedl na Zemi tak prospěšné záležitosti, jako je obdělávání půdy a pěstování vína, a proto ho lidé poctili titulem „Dokonalý“. Osiris měl bratra jménem Sutech, který mu jeho všeobecnou oblibu záviděl, a tak vlákal tohoto božského potomka do zvláštní truhly, rozsekal ho a části jeho těla hodil do Nilu. Legenda vypráví, že v Abydu byla pohřbena Osirisova hlava. Není tedy divu, že se první faraóni v blízkosti hluboce uctívaného Osirise modlili za svůj klidný, ničím nerušený posmrtný život. V Abydu byly vybudovány nejen řemeslně naprosto dokonalé královské hrobky, ale byly tu objeveny i hroby dvořanů, vyšších úředníků a dokonce i příslušnic harému, které musely svého panovníka následovat až za hrob. Nedochovalo se, zda tak činily dobrovolně, či nedobrovolně. Každopádně bylo velkou poctou být pohřben v Abydu.

Právě proto není dost dobře pochopitelné, proč tady do posvátné půdy Abydu byly uloženy tisíce a tisíce mumíí psů. Když archeologové na počátku tohoto století uvolnili jednu šachtu zavalenou kamením, narazili na podzemní chodby vysoké půldruhého a široké dva metry. Chodby ústily do pohřebních komor, které byly až po strop naplněné psími mumiiemi. *Zvířata* byla zabalena do bílých šátků a na sobě narovnána v desetifadech. Ukázalo se, že přeprava těchto psích mumíí není možná, protože se při nejmenším doteku rozpadaly. Přesto se mezi nakupenými zvířecími mrtvolami našlo několik římských olejových lampiček z prvního století před Kristem. To připouští závěr, že psí mumie byly do hrobek v Abydu pohřbívány po celá tisíciletí až do římského období. Ale je také možné, že svá olejová svítidla zanechali v páchnoucích chodbách Abydu kolem roku 100 př. n. l. římskí vykradači hrobů.

Kam se kolem podíváte, všude jsou zvířecí mumie. Přitom se narazilo jenom na špičku ledovce. Vzpomeňte si: *Známe* pouhých dvacet procent Sakkáry! Neúnavnému hledači Walteru Emerymu, kterému se dostalo do rukou milionové vojsko mumíí ibisů v Sakkáře, se podařil ještě jiný záhadný nález. Při odkrývání chrámu z doby faraóna Nechtharehba I. (380 - 322 př. n. l.) narazil na nevelký prostor, kterým se sestupovalo do hlouběji položených chodeb. Po obou stranách hlavní chodby byly do skály vytesány pravoúhlé výklenky. V každém stála dřevěná bedna a v ní ležel do šátků zabalený pavián. Nohy zvířat byly zalité do vápna nebo sádry, což pravděpodobně mělo zabránit převrácení pravoúhlého dřevěného sarkofágu. Dobrých dvě stě metrů dlouhá hlavní chodba ústila na jihovýchodě do protáhlého prostoru bez výklenků. Emery a jeho skupina si posvítily lampami a spatřili vysoký schod. Vedl do hluboko položeného podzemního prostoru, který se táhl nekonečně daleko východozápadním směrem. Tu byly jako korálky na šňůře seřazeny výklenky jeden za druhým a v každém byla nastojato umístěná dřevěná bedna s mumifikovaným paviánem. Když Emery nechal v jedné části výše situované galerie odstranit suť, narazili dělníci na sádrové odlitky lidských částí těla. Na jedné hromadě tu ležely ruce, nohy, chodidla, paže, ale také paruky a celé hlavy. Francouzský egyptolog Jean Philippe Lauer, někdejší spolupracovník Waltera Emeryho a dnes v Sakkáře významný starý muž, zaznamenal:

„Nepochybně tu máme co činit s lékařskými votivními dary, které tu zanechali nemocní i zdraví hledající poutníci, ať už takhle sdělovali svému bohu druh onemocnění a poukazovali na postiženou část těla, nebo ať šlo o vyjádření díky za již dovršené uzdravení.“

Emery nechal galerie s paviány důkladně vyčistit a očekával další překvapení. Byl to typ neúnavného archeologa s objevitelským instinktem, kterého lze směle srovnat s Augustem Mariettem. Emery skutečně v nižším podlaží podzemního klenutého prostoru s paviány narazil na výklenek, který sloužil jako spojovací chodba a vedl do nových podzemních labyrintových komplexů. Jedna z těchto chodeb byla „odzdola až nahoru naplněna

mumiemi ibisů v neporušených keramických džbánech. Tisíce těchto mumií bránily „průchodu“. Během vykopávek v letech 1970/71 Emery narazil na mrtvolny dravých ptáků. Celkové množství orlů, sokolů, supů, havranů a vran bylo možné pouze přibližně odhadnout. Specialista Jean Philippe Lauer, který zná z vlastní konkrétní zkušenosti „nesmírnou síť podzemních katakomb“, hovoří o počtu, který „by lehce mohl překročit cele miliony“. V současnosti se ví pouze to, že Egypťané jako božské uctívali - a tudíž mumifikovali, celkem osmatřicet různých druhů ptáků.

Emery s neochvějnou jistotou věděl, že chodby nutně musejí být v nějakém vztahu k povrchovým stavbám ze III dynastie (2649 -2575 př. n l). Osud mu už nedal příležitost k tomu, aby své teorie dokázal. Během vykopávek, které ho tak fascinovaly a strhovaly, zemřel na mrtvici.

Tanec kolem mumií a kouzla mrtvých

Když člověk uváží náklady, jaké Egypťané s tímhle nepřehledným množstvím zvířecích mumií měli, vede ho to nutně k vážnému zamyšlení. Šlo snad o posvátné, bohům zasvěcené formy života? Podle všeho to tak asi bylo. Pro hinduisty – například, platí kráva ještě dnes za posvátné zvíře. Přesto je zatím nikdy nenapadlo, aby mrtvé dobytče potřeli kořením, namáhavě ho vysušili, dovedně zabalili, uložili do obrovského sarkofágu a pohřbili v hrobce, která kdysi musela být v potu tváře vyrvána skále (Jenom na okraj. Také pro Egypťany byla kráva posvátným zvířetem. Kdo asi od koho přebíral?).

V zemi na Nilu se nemumifikovali jenom ptáci, paviáni a psi, v kanopach byla uložena i vejce ibisů. Nezřídka jich bylo od čtyřiceti do sta a každé jednotlivé vejce bylo pečlivě zabaleno do látky. V nekropoli Tebtymy, podzemním hřbitově, který leží západně od Nilu v oáze Medinet el-Fajjúm, bylo napočítáno dvě stě tisíc mumifikovaných krokodýlů. Mezi rozpadlými a hmyzem rozežranými mrtvolami krokodýlů ležely hliněné džbány s pečlivě zabalnými krokodýlími vejci. Z vyprávění antických spisovatelů (Herodota a dalších) známe dokonce název ještě rozsáhlejšího labyrintu pro božské krokodýly. Sucheion. Dodnes nikdo nedokázal tento labyrint lokalizovat.

Mumifikační posedlost starých Egypťanů se nevyhnula

dokonce ani hadům a žábám. Nejrozmanitější druhy jedovatých hadů, kterými se to v Egyptě jenom hemží, byly promazány vonnými mastmi, zabaleny do plátěných proužků a uloženy do protáhlých dřevěných sarkofágů. Mumifikované žáby se i s přebaly lisovaly v malých bronzových schránkách. A abychom nezapomněli - knězi města Esna, které leželo padesát kilometrů nad dnešním Luxorem, se specializovali na mumifikování ryb. Mumifikovaných ryb se v jedné jediné rybí nekropoli deset kilometrů západně od města Esny také našlo nesčetné množství - od nejmenších až po největší byly všechny důkladně zabaleny do plátna.

Z dnešního pohledu je tenhle absurdní tanec starých Egypťanů kolem mumií vysvětlitelný pouze náboženskou motivací. Pokládali jistá zvířata za posvátná a věřili, že i to ubohé dobytče má vlastní Ka, jenž bude v posmrtném životě potřebovat pozemské tělo. Budeme-li však na jejich konání pohlížet z národohospodářského hlediska, pak to všechno bude naprostý nesmysl. Obrovská množství drahocenných předmětů a ušlechtilých kovů putovala do sarkofágů a hrobek a na mumie se s celým tím věčným poskakováním kolem nich vynaložil nepředstavitelný počet pracovních hodin. K čemu to všechno bylo? Snad kvůli vysušeným tělesným schránkám nebožtíků, o kterých Egypťané ze své tisícileté zkušenosti a každodenního pozorování museli vědět, že se s nimi vůbec nic neděje? Žádný obsah kteréhokoli plátěného přebalu duchovně neobživl, z plátna se nevysoukala ani jediná mumie krokodýla a z tísnivého ticha nekropoli nikdo neslyšel vytí oživilých psů. Přitom není nejmenší pochybnosti o tom, že Egypťané uctívali zvířata již v prehistorické době, rozhodně to nebylo nějaké vnuknutí faraónových knězi. Jaká víra nebo pověra byla tak mocná, že přetrvala celá tisíciletí egyptských dějin?

Tato otázka nedopřávala klidu už antickým spisovatelům. V 86. kapitole své první knihy Diodoros Sicilský napsal:

„Podivuhodné a jakoukoli víru překonávající uctívání zvířat u Egypťanů uvádí do značných rozpaků ty, kteří se pokoušejí odhalit prvotní příčiny tohoto počínání. Názor, který na to mají knězi, musí - jak jsme uvedli již při příležitosti jejich víry v bohy, být držen v tajnosti. Egyptský lid však uvádí tři příčiny, z nichž první je výhradně bájná a odpovídá naivitě starých dob. Vypráví se totiž, že prapůvodní bozi, kteří se kvůli svému malému počtu cítili být utlačováni množstvím a nestoudným rouháním pozemšťanů, na sebe přijali podobu určitých zvířat a tímto způsobem začali vzdorovat drsným a násilnickým lidem. Když později získali nadvládu nad celým vesmírem a všemi živými tvory, projevíli patřičnou vděčnost vůči těm, kteří byli pramenem jejich spásy, a tyto zvířecí druhy prohlásili za posvátné.

Jako druhá příčina se uvádí následující: Před dávnými dobami, tvrdí lidé, prý Egypťané pro nepořádky ve svých armádách prohráli mnoho bitev, a tudíž přišli na to, že jednotlivým oddílům dají nějaká znamení. A tak zhotovili vyobrazení právě těch zvířat, která nyní ještě uctívají, připevnili je na kopí a svěřili je velitelům, aby je nesli. Takhle každý věděl, k jakému oddílu patří...

Jako třetí důvod uvádějí užitek, jež všechna ta zvířata přinášejí lidské společnosti i každému jednotlivci zvlášť...

Tohle všechno, jak Diodoros Sicilský výslovně zdůrazňuje, je pouze lidový názor, protože znalosti kněze o původu uctívání zvířat musí „být drženy v tajnosti“. A to již tehdy!

Řecký spisovatel Lukianos (přibl. 120 n. l.), který byl ještě ve vysokém věku pověřen funkcí císařského tajemníka v Egyptě, napsal, že zvířecí kult Egypťanů má svůj původ v astrologii. Egypťané v různých oblastech uctívali různá nebeská znamení a tato znamení přenesli na místní faunu. Jiní starověcí spisovatelé s tímto

pojetím nesouhlasí. Zvířata byla podle nich uctívána ze strachu a hrůzy nebo proto, že byla údajně s to učinit zázrak. Diodoros Sicilský zaznamenal podobnou záhadnou událost:

„O těchto zvířatech se však ještě šíří i jiná pověst. Jednoho dávného krále jménem Menas pronásledovali vlastní psi. Našel útočiště v jezeru Moeris, kde se ho podivuhodným způsobem ujal krokodýl a donesl ho na druhý břeh“.

Obecně se dost jízlivě tvrdí, že to není nic jiného než pověsti a pohádky z říše lidské fantazie. Vězí snad za nimi něco víc? Nějaká nesprávně vykládaná původní pravda, kterou znali pouze knězi a zasvěcení lidé? Na slovo vzatý odborník Dr. Theodor Hopfner, který se již před sedmdesáti lety důkladně věnoval zvířecímu kultu Egyptanů a který znal všechna písemná svědectví antických spisovatelů, to shrnul následujícím způsobem:

„Žádná z těchto skutečností nevysvětluje důvod, proč vlastně vůbec Egyptané připadli na to, že začali zvířata považovat za ztělesněné bohy. Stejně jako ztělesnění bohů nemohlo být příčinou zvířecího kultu i ztělesnění duše nebožtíka ve zvířeti, protože o nějakém putování duší... nemůže být v případě Egypta ani řeči.“

Tak co dál? *Zajímavá* je tato věc: V rámci jednoho zvířecího druhu platily za posvátné jen přesně určené exempláře. Nebyla to zdaleka každá gazela, pes, kráva či býk, jimž se podařilo získat od knězi pečeť božské posvátnosti - šlo pouze o jednotlivá zvířata s nezaměnitelnými vlastnostmi. O černobíle skvrnitým býku Apisovi píše Herodotos:

„Takzvaný Apis se vyznačuje následujícími znaky: Je černý, na čele má čtyřhrannou bílou skvrnu, na hřbetě zobrazení orla, ochlupení oháňky je zdvojené a pod jazykem je patrný obraz brouka.“

Tento naprosto zvláštní býk - a jenom on! - byl uctíván již v prehistorickém Egyptě. Tajemní předkové spatřovali v božském býkovi vesmírného potomka, dílo boha Ptaha. Dokladem tohoto raného uctívání je velké množství býčích hlav ozdobených hvězdami, které byly nalezeny u Abyda, nebo zlaté sluneční kotouče, které se býkům Apisům připevňovaly mezi rohy. Řecký historik a filozof Plutarchos (přibl. 50 n. l.) napsal, že božský býk nepřichází na tento svět přirozeným způsobem, nýbrž prostřednictvím měsíčního paprsku, který padá z nebe. Podobné názory jsou potvrzeny na stéle, kterou našel v Sarapeionu Auguste Mariette. O Apisovi na ní stálo: „Nemáš žádného otce, stvořila tě nebesa.“ Také Herodotos zaznamenal obdobné podání: „Egyptané tvrdí, že než kráva přivede Apise na svět, je oplodněna paprskem z nebes.“

Kdysi v šerém dávnověku - a to v období, „které historicky už nejsme schopni určit,“ zapředli zlověstní bohové s Apisem (a dalšími zvířaty) nějakou hru. Tak se počátek zvířecího kultu posouvá do oblasti mytologie a je zahalen rozporuplnými činy bohů, kterým nebyl s to žádný člověk porozumět. Tito bohové, kteří dali najevo svůj nadpozemský původ, konali nemožné skutky, pro prosté lidi zcela nepochopitelné. Oživovali zvířata - kdo by toho byl jinak schopen, přežívali ve zvířatech a působili jejich prostřednictvím. Byla to zvířata, kdo bohům přinášel informace o lidech, zvířata podporovala bohy v jejich vzájemném boji i v boji proti lidem. Božské také nepochybně bylo tvoření nových zvířat a vznik zvířecích kříženců, kteří neměli v přírodě obdoby. Božského původu jsou všichni obojopohlavní živočichové, příšery a nejrozmanitější sfingy. To všechno bylo nad omezené chápání člověka, který právě opustil dobu kamennou. Leč i lidská fantazie, ať už je jakkoli bohatá a plodná, potřebuje určité podněty. Z ničeho nepovstane nic - ani fantazie.

Zvířata na rýsovacím prkně

Ve své poslední knize jsem vyslovil podezření, které od té doby zesílilo a které, jak se pokusím doložit, pravděpodobně podstatným způsobem souvisí se zvířecím kultem starých národů. Prostudoval jsem vývoj a budoucí možnosti genového inženýrství, ujasnil jsem si, že genetické v blízké budoucnosti budou vcelku schopni vytvářet nové tvory a ty existující navzájem mezi sebou také křížit. Citát:

„Vývoj je plný překvapení a dokazuje, že praxe může být rychlejší než i ta nejdůležitější spekulace. V dubnu 1987 americký patentový úřad (US Patent and Trademark Office) oznámil, že poskytne v budoucnosti patentovou ochranu i „vícebuněčným živým organismům“, pokud vzniknou způsobem, který se v přírodě nevyskytuje. Tak bude legalizován vývoj, který se již dávno stal běžnou praxí: Před březnem 1987 bylo v USA přihlášeno na patentovém úřadě již přes dvě stě geneticky pozměněných mikrobů, které například neutralizovaly vyteklou ropu nebo produkovaly inzulin. V dubnu 1987 bylo vystaveno patnáct patentních osvědčení na zvířata, která v přírodě neexistují. Tak se například vědcům z Kalifornské univerzity podařilo zkřížit biotechnickou cestou ovci a kozu - tento genetický laboratorní novotvar má přední část ovčí a zadní kozí. Rozhořčení kritikové byli uklidňováni odkazem na to, že tahle příšera je pouze prototypem série, jejíž modelovou řadu kalifornští zvířecí designéři slíbili výrazně zlepšit.“

Kdo by teď ještě měl odvalu tvrdit, že létající koně nemohli nikdy, ale zásadně nikdy existovat?! Létající myši (netopýři) a létající ryby už existují celá tisíciletí. Budeme se teď muset přece jen zabývat otázkou, jestli tyto zvířecí druhy jsou produkty přirozené přírodní evoluce, nebo pocházejí z laboratoře mimozemských návštěvníků.

To bylo před dvěma roky. Čas se ovšem nezastavil.

Roku 1976 byla v Kalifornii založena firma GENENTECH. Zabývala se výzkumem praktického použití a komerčního zhodnocení geneticky získaných léků. Během prvních let své existence účtovala pouze výdaje za

investice a mzdy a nikdo upřímně nevěřil v nějaký úspěch. Mezitím ovšem její roční obrat stoupl na dvě stě padesát milionů dolarů, GENENTECH dávno vyrábí v masovém množství a na celém světě se zničehonic objevilo tři sta obdobně zaměřených firem. Co vlastně vyrábějí? Jakým ďábelským způsobem zase ten nemilosrdný kapitalismus udeřil? Již roku 1979 se firmě GENENTECH podařilo získat klonováním gen pro lidský inzulin a rok nato následovalo klonování interferonu alfa. Krátce poté byl pomocí genové technologie vyroben přípravek protropin, růstový hormon, s jehož pomocí je možné odstranit vývojové poruchy u dětí.

Na tyto a jim podobné produkty se vydávají licence - a licence přinášejí peníze. GENENTECH počítá s tím, že zanedlouho dostane patent na přípravek, který bude zázračně působit na hojení ran. Zažijeme totéž, co zažívali i mytologičtí bohové - otevřené rány se prakticky za noc zahojí.

13. června 1988 deník DIE WELT oznámil:

„Jeden z nejprestižnějších projektů molekulární biologie, úplné rozluštění záhady lidské dědičnosti, nyní nabývá konkrétní podoby. Na tento projekt Genom byla vynaložena celková částka ve výši tří miliard dolarů, přičemž se o něm už asi dva roky mezi vědci velmi živě a rozporupně diskutuje... Vědci hodlají během několika málo let pomocí ohromných personálních, hmotných i finančních nákladů analyzovat celkovou lidskou dědičnou substanci včetně jejích nejmenších stavebních kamenů.“

Oni to dokáží. Člověk ze zkumavky klepe na dveře. Projekt „Genom“ má však zahrnovat nejen lidi, ale i „jiné organismy“. Všichni jsme přece navzájem nějak spojem, nebo snad ne? Genetikové texaské univerzity již vyvinuli postup, pomocí něhož je možné okamžitě odlišit zvířata, která byla pozměněna na základě genetické manipulace, od „pravých“ nebo „původních“ zvířat. Je to vcelku jednoduchá hříčka: Do pozměněných genů se dodatečně propašuje další gen, který vylučuje luciferázu. To je enzym, kterému svatojanské mušky vděčí za své chladné světlo. Tento enzym se dědí v dalších a dalších generacích, všichni potomci v sobě nosí gen luciferázy. Stačí malá zkouška tkáně, aby se zjistilo, jestli nějaké zvíře x-té generace pochází z geneticky pozměněného předka. Ověřovaná tkáň totiž po použití několika chemikálií začne svítit.

Vždycky pro mě zůstávalo záhadou, jak mýtičtí bohové dokázali naprosto konkrétní tvory okamžitě odlišit od ostatních téhož druhu. Záhada se začíná vyjasňovat.

Dr. Tony Flint, ředitel londýnské zoologické zahrady, nedávno založil „zvífecí banku“. Ne, zvířata si nemusejí ukládat peníze ani obchodovat na burze. Ve „zvífecí bance“ se uchovávají vaječné buňky, semeno, embrya a základní genetický materiál jednotlivých zvířecích druhů, které jsou v nejbližších dvaceti letech ohroženy vyhynutím. Budoucí genetikové je budou moci opět stvořit. Bohové vás pozdravují!

Manehto a Eusebius - dva svědkové

Opravdu jsme zašli příliš daleko a počínáme si skutečně přehnaně spekulativně, když dohlednou minulost promítáme do mystické minulosti? Že by jedno s druhým vůbec, ale opravdu ani v nejmenším nemělo co činit? Mohl naprosto ojedinelý býk Apis vzniknout na základě genové manipulace? Chtěl bych předat slovo dvěma svědkům, kteří jsou o několik tisíciletí starší než my.

První se jmenuje Manehto. Byl to vrchní kněz a písař v posvátných egyptských chrámech. Řecký historik Plutarchos se o Manehtovi zmiňuje jako o současníkovi prvního ptolemaiovského krále (304 - 282 př. n. l.). Plutarchos píše, že tento král nechal dopravit do Alexandrie těžkou sochu a kněz Manehto byl jediný, kdo byl s to krále poučit, že „ten záhadný výtvar je Sarapis. Manehto žil v Sebennytu, městě v nilské deltě, a tam také sepsal svůj třídílný spis o dějinách Egypta. Jako očitý svědek zažil konec třítisícileté říše faraónů a jako zasvěcený kněz napsal kroniku svých bohů a králů. Původní Manehtův text je nezvěstný, ale řecký historik Julius Africanus (zemřel roku 240 n. l.) převzal z Manehtových knih podstatné úryvky.

Druhým svědkem je rovněž historik. Jmenuje se Eusebius a zemřel roku 339 n. l. Vešel do církevních dějin jako caesarejský biskup a raně křesťanský kronikář. Také Eusebius vydatně citoval z Manehtových děl, ale i z řady dalších pramenů, jak uvádí v předmluvě své „Chronografie“:

„Prostudoval jsem různorodé spisy o dějinách našich předků, to, o čem psali Chaldejci a Asyřané, i to, co napsali konkrétně o Egyptě...“

Manehto a Eusebius se v řadě podání doplňují, i když Eusebius je často křesťansky didaktický tam, kde Manehto se statistickou chladnokrevností uvádí čísla a jména. Manehto začíná své dějiny výčtem bohů a polobohů, přičemž uvádí takové údaje o počtu let jejich vlády, že současným archeologům z toho běhá mráz po zádech. Tito bohové vládli nad Egyptem údajně 13 900 let a jejich polobožští následníci k tomu přidali ještě celkem 11 000 let. (Vrátím se k tomu ještě na jiném místě.) Bohové - podle Manehta, dali povstat různým bytostem a příšerám a kříženým netvorům všeho druhu. Doslova to potvrzuje i církevní hodnostář Eusebius:

„A existovali tam různí další netvoři, z nichž část sami vytvořili a vdechli jim život. Stvořili lidi s párem křídel a pak jiné se čtyřmi křídly a dvěma obličejí a jedním tělem a dvěma hlavami, ženy i muže a dvě podstaty, mužskou a ženskou, dále pak další lidi s kozíma nohama a rohy na hlavě, a pak ještě jiné s koňskými kopyty a jiné se zadní částí koňskou a přední v lidské podobě, což byli svým tělem koňští kentauři. Stvořili prý také býky s lidskou hlavou, čtyřtělá psy, jejichž chvosty vyrůstaly ze zad podobny rybím ploutvím, lidi podobně jako další netvoři s koňskou hlavou a lidským tělem a s ploutvemi podle rybiho vzoru, dále všelijaké příšery připomínající draky a pak ryby, plazy a hady a celou řadu podivných bytostí nejrůznějšího druhu a navzájem odlišných tvarů, jejichž zobrazení se zachovala v chrámu Belos společně s množstvím dalších tvorů.“

Široko daleko nic než hermafroditi

To je silný tabák, co tu Eusebius tvrdí! Člověk si to musí dvakrát až třikrát přečíst, nechat pěkně rozplynout na jazyku, aby hrůznost sdělení prosákla do všech mozkových buněk. *Jak* to tehdy vlastně bylo? Opravdu existovali „lidé s párem křídel“? Nebo je to celé nesmysl? Proč na nás pak tedy upřeně zírají jejich reliéfy na stélách a jejich sochy ve všech velkých muzeích? Tam ovšem nejsou označeni jako „okřídlení lidé“ - naše moderní archeologie je bez úcty k jakékoli fantastické realitě nazývá „okřídlení géniové“. „Lidé s kozíma nohama a rohy na hlavě“ - není to naprostý nesmysl? A co kdybyste se, pěkně prosím, podívali na sumerská a asyrská válečková pečetidla a chrámové stěny? Najdete na nich zobrazení stovek podobných chimér. Také „lidé s koňskými nohama“ a kentauri - napůl lidé, napůl koně - byli zvěčněni v antických uměleckých dílech. Ano, a měli být také stvořeni „býci s lidskou hlavou“. Božský Apisi, stůj při mně! V Louvrů může kdokoli obdivovat tři malé, pouze deset centimetrů vysoké figurky býků s lidskou hlavou. Jsou datovány přibližně do roku 2200 př. n. 1. (Na tomto místě si připomeňme krétskou nestvůru Minotaura. Bylo to skutečné monstrum, býk s lidskou hlavou, pro které Kréťané nechali postavit proslulý Labyrint.) Existovali prý „psi s rybími ploutvemi“, „další příšery“ a „celá řada podivuhodných bytostí“. Bud' pozdravena, sfingo! Když se vysloví slovo „sfinga“, všem se vybaví obrovská lví postava s lidským obličejem u Velké pyramidy v Gize. Ale, přátelé, sfingy jako takové existují ve všech možných variantách! Lví těla s hlavou berana, psí nebo kozlí těla s lidskou hlavou, těla beranů s ptačí hlavou, lidská těla s krokodýlí hlavou a tak dále do nekonečna. Pouštnímu písku byly vyrvány celé aleje nejrůznějších sfing a stejné výtvořiny na nás shlížejí ze stěn egyptských chrámů. Zvláště podivuhodné bytosti byly vytesány do stěny malého bočního chrámu v Dendeře ve středním Egyptě. Lví a paviání hlavy s dlouhými hřívami spočívají na štíhlých, téměř lidských tělech, jejichž dolní část je však zakončena hadím ocasem. Tihle kuriózní hermafroditi, kteří patřili bohyni Hathoře, se elegantně opírají o své dvojité stočené ocasy. „Podivuhodné bytosti,“ jak napsal Eusebius, „různých druhů a navzájem odlišných tvarů.“

Kdo se třeba jen jedinkrát procházel nějakým velkým muzeem nebo jenom jednou prolístoval obrazové knihy o Sumeru, Asýrii a Egyptě, může začít notovat hymnus na tyhle „podivuhodné bytosti“. V bagdádkém muzeu je umístěna soška „archaické bohyně“ - ženské tělo s něžnými nádry a hlavou příšery. V berlínském Státním muzeu Pergamon je vystavena rekonstruovaná brána Ištarina chrámu v Babylóně. Z modrozlutohnědé emailované cihlové stěny shlížejí na návštěvníka bájně šupinaté bytosti s dlouhými ocasy a předlouhými krky. Přední drápy se podobají lvím tlapám, zadní nohy jsou zakončeny orlími drápy. Originál vznikl údajně kolem roku 600 př. n. 1. Na jednom sumerském pečetidle, které dnes můžete obdivovat v pařížském Louvrů, je zobrazena - ostatně stejně jako na pudřence v Egyptském muzeu v Káhiře, čtyřnohá bytost s rozkývanými dlouhými krky, které jsou zakončené hadími hlavami. Evoluce nikdy nestvořila takové absurdní křížence. Že by šlo o nespoutanou uměleckou fantazii? Pročpak tedy drží lidé tyhle tvory na krátkém provaze? V Louvrů se rovněž nalézá třiatdvacet centimetrů vysoký „Gudeův pohár“, který vznikl kolem roku 2200 př. n. 1. Rytina na poháru zobrazuje velice zvláštního křížence: Na nohou má ptačí drápy, hadí tělo, lidské ruce, křídla a dračí hlavu. („... dále všelijaké příšery připomínající draky...“ - Eusebius). Na dvacet centimetrů vysoké miniaturní stéle je zobrazena „okřídlená bohyně“. Půvabné ženské tělo, dívčí obličej, ruce dámy - prostě jako by šlo o úplně normální lady. Erotický náboj tohoto výtvořiny ruší pouze odporné zvířecí drápy místo nohou a křídla na zádech.

Bůh ví, že na nedostatek uměleckých zobrazení těchto „podivuhodných bytostí“ si rozhodně nemůžeme stěžovat. Ať už v Asutošském muzeu v Kalkatě, Archeologickém muzeu v Ankaře, muzeu v řeckých Delfách nebo Metropolitním muzeu v New Yorku - hermafroditních kříženců a příšer najdete co hrdlo račí.

Na reliéfu asyrského krále Aššurbanipala (Britské muzeum) vede statný muž na provaze pozoruhodné zvíře. Kráčí podobně jako opice po dvou nohách, ale jeho chapadla končí ploutvemi. V Britském muzeu stojí rovněž černý obelisk asyrského krále Salmanassara III. Za jedním slonem běží dvě postavičky nevelkého vzrůstu, jako by to byly děti. Tihle malí tvorové s lidskou hlavou mají zvířecí nohy a odvádějí je dva hlídači. Na jiném obrazovém výseku téhož obelisku je možné rozeznat dvě bytosti připomínající sfingu - zcela jednoznačně s lidskými hlavami. Nic zvláštního. Proč si jedna ze sfing cucá palec, proč jsou uvázané na řetězu a proč jeden z vytesaných průvodních textů hovoří o „člověkozvívatech, která jsou odváděna do zajetí“?

Dokonce ani v daleké Střední a Jižní Americe si nelze stěžovat na nedostatek křížených nestvůr na uměleckých výtvořech. Ať vezmete Olméky, Maye nebo Aztéky, neustále se na chrámových stěnách a v kodexech vynořují hrůzní netvorové, vzniklí zkřížením zvířete a člověka. Je tu zaručen takřkajíc neustálý kontakt s panovitými bohy. Před osmnácti lety jsem fotografoval ve sbírce staříčkého pátera Crespiho v ekvádorské Cuence různé kovové tabulky s nedefinovatelnými bytostmi. Duchovní, který mezitím zemřel, tvrdil, že tyto kuriózní výtvořiny, které jsou zvěčněny v inckých slitinách ze zlata, mědi a cínu, dostal od Indiánů. Ano - a v létě roku 1988 byl na severu Peru u vesničky Sípán učiněn nejsenzačnější objev nové doby. Peruánští archeologové našli neporušený hrob jednoho velekněze kmene Moche (Kultura Indiánů kmene Moche se na peruánském pobřeží rozvíjela přibližně v době narození Krista). V dřevěném sarkofágu byl uložen hodnostář ozdobený klenoty, šňůrami perel, keramickými a zlatými předměty, který zemřel asi v pětaticeti letech. V téže rodinné hrobce byly objeveny čtyři další sarkofágy s ostatky žen a mužů a několik metrů nad vlastním hrobem ležela kostra muže zabalená do bavlněné tkaniny. Na měděném metrovém žezle bylo umělecky zobrazeno něco tak zřetelně, že už to ani jasnější být nemohlo. Žena

souložící s křížencem, napůl kocourem, napůl plazem.

Kromě těchto naprosto jednoznačných uměleckých výtvorů existuje neuvěřitelné tvarové bohatství kříženců, které nikdo nikdy nespátřil. V kulturních dějinách mnoha národů nalézáme doklady imaginární přeměny jednoho netvora v jiného. Například takový kentaur mohl velice dobře pocházet z mlhavé představy koně a jezdce, kteří spolu splynuli. Také Pegasův původ pravděpodobně vychází z lidského přání vlastnit létajícího koně.

Řecký básník Homér (přibl 800 př n l) popisuje v Odysseových dobrodružstvích Sirény, které zpívaly tak marnivě, že námořníci proti své vůli zapomínali na své poslání. Ačkoli sám Homér nepopsal, jak tyto Sirény vypadaly, udělali z nich pozdější autoři okřídlené ženy s ptačími pařáty. Taková zobrazení Sirén je možné najít v dějinách evropské kultury na každém kroku - ačkoli s nimi ani jediný umělec nepřišel osobně do styku. Dokonce i německá pohádka o Lorelei vděčí za svůj vznik těmto antickým Sirénám.

Kříženci vtáhli do dramatické literatury počínaje starověkem a konče novodobými pohádkami. Řek Hesiodos (přibl 700 př n l) popsal nestvůru Medúzu, z jejíž hlavy se vinuli hadi a pohled na m byl tak děsivý, že lidé na místě zkameněli. Goethe ve své Valpuržině noci ztvárnil Adamovu svůdkyni jako hada s ženskou hlavou a u spisovatele Elhotta Smithe je čínský drak chápán jako kříženec hada, krokodýla, lva a orla.

Tohle a mnoho dalšího vzniklo na základě bohaté lidské fantazie, bez níž není myslitelná žádná pohádka. Mně jde ale o víc. Já hledám společný, jednotný zdroj této fantazie, jakýsi první základní podnět, kterým se celé tohle kouzlo vůbec dostalo do světa naší fantazie. Oni to totiž koneckonců nejsou jenom starý Manehto a církevní hodnostář Eusebius, kteří se zmiňují o těchto „podivuhodných bytostech“, ale také Plutarchos, Strabon, Platon, Tacitus, Diodoros a - ačkoli sám o tom nesměl nebo nechtěl psát - Herodotos.

Přetříženému rozumu zbývají pouze dvě možnosti, jak se vyrovnat s bájemi a uměleckými zobrazeními kříženců:

1. Tito tvorové neexistovali. Jsou to bezvýhradně výplody fantazie. Starověcí malíři, sochaři a autoři prostě přeháněli.
2. Tito kříženci netvorové svého času existovali. V takovém případě mohly „podivuhodné bytosti“ (Eusebius) vzniknout pouze na základě genetického designu. Žádný jiný závěr není myslitelný, evoluce sama od sebe nedokázala podobná monstra vyprodukovat. Pohlavní orgány a chromozomy těch tvorů jsou rozdílné. Jejich případné pohlavní spojení by tedy k ničemu nevedlo. Takže?

Nedokáži se vyhnout kapkám deště, a proto vždycky zmoknu. Když jsem se věnoval „podivuhodným bytostem“, prošel jsem mnoha božskými bouřemi a promokl jsem až na kůži. Přesto stále stojím oběma nohama pevně na zemi a dávám si opravdu bedlivý pozor, abych se nezřítíl do nereálných fantazií. Ó ano, myšlenka, že Eusebiem a dalšími autory popsané nestvůry („nejrůznějšího druhu a navzájem odlišných tvarů“) mohly skutečně žít, je na první pohled naprosto neskutečná. Když už by si náš mozek zvykl na tyto milé příšery v přírodě, zpěčuje se pracovat s představou nějaké zoologické zahrady, kde by tahle monstra vegetovala. Je mi vytýkáno, že měním svá vlastní přání ve skutečnost. Ale copak se tím nedostávám do dobré společnosti, jak dokládají už naši předkové? Copak je sama idea, že žily „podivuhodné bytosti“, důkazem toho, že nežily? Mýlí se snad báje jenom proto, že patří do oblastí legend? Kdo vůbec tyhle báje překroutil na legendy? Nebyl to náhodou náš omezený rozum? Nebyl to čistou náhodou omezený a sešněrovaný obzor univerzitní logiky, která nám v každé generaci předepisuje, odkud až kam smíme myslet? Já se spíš domnívám, že mnohé z toho, co jsme odbyli mávnutím ruky jako nevěrohodné a nerozumné, patřilo kdysi do reálně prožívaných dějin. Římský filozof Lucius Apuleius, který žil v 2. století př. n. l. a procestoval tehdy Egypt, napsal ve svých „Proměnách“: „Ó, Egypte! Egypte! Z tvého veškerého vědění přežijí pouze báje, které budou pozdějším pokolením připadat neuvěřitelné.“ Jedna báje z oblasti věčně mladé science-fiction by mohla celou problematiku zřehlednit.

Model ze science-fiction

Kdysi byla doba, kdy bohové vládli Zemi. Lidé nevěděli, kdo tyto bohové jsou a odkud přišli. Právě přestali být zvířaty, a tak nechápavě mžourali do světla. Bohové bydleli v nebi, někde tam nahoře mezi hvězdami.

Tam, v pásu asteroidů mezi Marsem a Jupiterem, mimozemšťané zakotvili svou mateřskou kosmickou loď. Dlouhý mezihvězdný let si vyžádal mnoho energie a nyní bylo zapotřebí zajistit další let - získat, zpracovat a naložit potřebné suroviny. A tak bohům nezbyvalo nic jiného, než strávit několik století v naší sluneční soustavě. Léta plynula velmi pomalu a bohové se brzy začali nudit. Hledali nějakou změnu, zábavu a vynalezli hry a závody. Lidské morální pojmy nebo dokonce nějaká etika v dnešním slova smyslu jim byly naprosto cizí. Mysleli v jiných dimenzích, a proto chápali Zemi jako svou hračku, jako hřiště.

Jednoho dne navrhl vedoucí designér Ptaħ na rýsovacím prkně novou bytost. Základní genetický materiál pocházel ze dvou primitivních forem života na Zemi. Výsledkem kombinace lva a ovce byl býložravý živočišný novotvar s prackami a rychlostí lva. K Ptaħovu zděšení skutečný lev roztrhal tuto božskou nestvůru. To bylo něco neslýchaného! „Ovčí rozum,“ upozornil Ptaħ Chnum, „je na nižší úrovni než rozum pozemského dravce. Zkus to ještě jednou se lvím torzem a hlavou býka.“ Tohle monstrum už přežilo, pozemští lvi mu šli z cesty.

Ptaħ se již chystal oslavit své vítězství, když tu se odehrálo něco zcela nepochopitelného. Primitivní dvounoží

tvorové se shromáždili a svými kopími a házením kamenů nestvůru ulovili. Ptaħ se jako blesk snesl dolů a v záchvatu zuřivosti potrestal ty lidské ťulpasy, kteří ničemu neporozuměli.

Rada bohů zahrnula Ptaħa výčitkami. „Není správné trestat lidi za nějaký čin, aniž byli varováni před jeho negativními důsledky.“ Poučený Ptaħ začal své výtvořy označovat, každé „podivuhodné bytosti“ přisoudil viditelné znamení - bílý čtverec na čelo nebo dva svítící rohy na spánky. Teď lidé věděli, kteří tvorové jsou božím vlastnictvím a které naopak smějí porážet a pojídat. Pro mimozemšťany tím skončila veškerá nuda. Čile začali navrhovat nové hororové bytosti, „nejrůznějších druhů a navzájem odlišných tvarů“. Studovali jejich chování, užitečnost, poskytli těmto zvířatům možnost, aby na sebe narazila ve volné přírodě, a s mocným smíchem sledovali reakce zaskočených lidí.

Nakonec byla mateřská letadlová loď naložena surovinami a mohlo se vyrazit k novým kosmickým horizontům. Mimozemšťané za sebou zanechali pokorné lidi se svými už odpradávnými známými zvířaty - a božské příšery. Knězi pochopili jako první, že bohové zmizeli. Byli zaraženi a nejistí, a tak se neodvažovali vztáhnout ruku na božské kreatury. Generace přicházely a odcházely, mnoho božských zvířat vymřelo a jiná, která byla schopna se rozmnožovat, se změnila a přežívala v zajetí nebo byla hýčkována jako posvátná chrámová zvířata. Knězi udržovali vědění o zcela určitých, avšak pouze bohům vyhrazených výtvořech. A protože se knězi v kterékoli době obávali neohlášeného a náhlého znovuoživení bohů, sledovali podezíravě každý pohyb na noční obloze. Novicové byli neustále pověřováni tím, aby na venkově vyhledávali božská zvířata a přiváděli je do chrámů, aby jim mohla být vzdávána patřičná úcta. Je naprosto jasné, že zesnulé exempláře byly se vši pompou mumifikovány, vždyť byly konečkonců božského původu a s návratem bohů bylo nutné počítat doslova kdykoli.

Uplynula staletí a tisíciletí, časy se změnily a s nimi se změnili i lidé. Vzpomínka na strašlivá monstra se uchovávala v lidové víře. Ty příšery už sice neexistovaly, ale jejich potomci, kteří byli rezeznatelní podle určitých znaků na srsti nebo tlamě, přežívali mezi ostatními zvířaty jako svého druhu božští špioni. Malých netvorů, ptáků, ryb a domácích zvířat se nikdo neobával. S nimi člověk dokázal komunikovat, možná že modlitby prostřednictvím právě těchto zvířat docházely božského sluchu. Co si ale počít s těmi velkými zvířecími exempláři, které vzbuzovaly úctu? Změnil se po smrti opět do své strašlivé původní podoby? Budou při svém znovuzrození rozsvat mezi lidmi strach a hrůzu? Co měl člověk dělat, aby si naklonil bohy, aniž by musel díky těmto zvířatům trpět?

Tento *závažný* problém činil kněžím dlouho starosti. Nakonec našli velmi prosté řešení dilematu. Dokud zvířata žijí, musí je rozmazlovat, uctívat, zbožňovat, aby se jejich duchovní principy Ka a Ba po smrti dostaly k bohům a tam mohly vydat svědectví o lidské přízni a uctívání božských zvířat za jejich života. Oproti tomu po jejich smrti měly být kosti strašlivých příšer rozbity, rozdrceny a smíšeny s asfaltem. Z nejtvrďší žuly se měly vytesat těžké sarkofágy, tak silné a mohutné, aby žádný znovuzrozený netvor nedokázal své vězení rozbít. Sarkofágy musely být zazděny do podzemních skalních hrobek, aby již nikdy nemohla tato monstra a netvorové přepadnout lidi a tyranizovat je.

Pseudozvířata ve falešných hrobkách

Potřebujeme modely, nové představy, abychom dokázali alespoň do určité míry uspořádat nesrovnalosti a protimluvy svých předků. Příběh, který jsem tu uvedl, nemůže být ostatně ničím jiným než podobným modelem nebo pro mě za mě jednoduchou berličkou, s níž se vždycky můžete nakonec vyškrábat z bažiny pravěkých dějin. My jsme přece příliš stráničtí a také jsme okamžitě ochotni blahosklonně a s díky přijmout obtížné písemné výtvořy jakéhosi Herodota, Strabona, Diodora, Tacita, Manehta nebo Eusebia, jen když se nám hodí do našeho běžného schématu. Avšak běda, jestliže se nehodí! To se pak stáváme samozvanými soudci, kteří by bez jediného mrknutí oka tytéž pověsti stejných antických spisovatelů nejraději zašlapali do země. Zakazuje se existence tomu, co je naprosto zřejmé.

Co objevil Auguste Mariette 5. září 1852 v nedotčených býčích sarkofázích v Sakkáře?

„Moje první starost patřila hlavě býka, ale žádné zvíře jsem nenašel. V sarkofágu se nalézala živičná, velmi páchnoucí hmota, která se při sebemenším dotyku rozpadala.“

Nebyly kosti tohoto pseudobýka roztlučeny v nějaké době, kterou je třeba posunout do naší doby o století a tisíciletí *po* vlastním pohřbu? Mariette:

„V této páchnoucí hmotě bylo mnoho malých kůstek, které se podle všeho roztříštily již *během pohřbu*.“

A jak to bylo s druhým nedotčeným sarkofágem?

„Žádná lebka býků, ani stopy po větších kostech — naopak, jednalo se o ještě marnotratnější plýtvání drobnými úlomky kostí.“

Jak to, že archeolog Sir Robert Mond objevil v býčích sarkofázích kosti, o nichž *předpokládal*, že to musejí být „kosti šakala nebo psa“? Nezazlívám žádnému antropologovi, že za těchto okolností kosti dále nezkoumá. Jak by také člověk mohl přijít na absurdní myšlenku o „čtyřtělých psech“ (Eusebius), „jejichž chvosty vyrůstaly ze zad podobny rybím ploutvím“?

Dr. Ange-Pierre Leca je lékař a odborník na egyptské mumie. O oblasti svého odborného zájmu sepsal poutavou knihu. Zmiňuje se v ní o dvou „nádherně zabalených býčích překrásného vzhledu“, kteří byli objeveni v podzemních prostorách u Abú Síru. Citát:

„Uvnitř druhé mumie - opět se zdálo, že se jedná o jediného býka - byly tentokrát nalezeny kosti sedmi zvířat, mezi nimi dvouletého telete a obrovského starého býka. Třetí musel mít nepochybně dvě hlavy.“

Jak prosím? *Dvě hlavy!* Nalistujme Eusebia: „Podivné bytosti nejrůznějšího druhu a navzájem odlišných tvarů... a jedním tělem se dvěma hlavami.“

Zmínil jsem se samozřejmě o svém podezření vedoucímu vykopávek v Sakkáře Dr. Holeilu Ghalymu. Zeptal jsem se ho, jestli on nebo jeho kolegové někdy narazili na mumie zvířat, jejichž kosti se k sobě naprosto nehodily. Učenec se na mě zamyšleně a — jak se mi zdálo — trochu nevěřičně podíval: „Můj Bože, kdo by na něco takového dával pozor?“

Nikdo. Je to prostě strašidelná myšlenka.

Neúnavný archeolog Walter Emery objevil v Sakkáře také katakomby s posvátnými krávami. Tento objev byl zcela nepochybný, protože nápisy na pečlivě otesaných vápencových blocích jednoznačně potvrzovaly: Zde leží Isis, Apisova matka. Navíc byla nalezena celá řada slušně zachovaných papyrů ze 3. a 4. století př. n. l., na nichž je vzývána a uctívána kraví bohyně. Místo očekávaných mumií krav archeologové vynesli na denní světlo zabalené hovězí kosti stejně jako kosti úplně jiných zvířat. Emeryho následovník archeolog Jean Philippe Lauer k tomu uvádí:

„Jedná se zcela jednoznačně o kosti z vypleněných hrobů. Avšak vchod do těchto hrobů jsme neobjevili...“

Už jsem se zmínil o tom, že vykradači hrobů se orientují na materiální hodnoty a zanechávají po sobě nepořádek a zmatek. Rozhodně je nelze podezřívat z toho, že by byli nějak přehnaně pořádkumilovní. Je proto dost obtížné pochopit, proč by tito plenitelé měli přenášet kosti z nějaké jiné hrobky do podzemních katakomb s posvátnými krávami.

Záhada paviáního novorozence

V někdejší Etiopii a Núbii (dnešní Súdán) žil pavián se psí hlavou, kterého Egyptané uctívali jako božské zvíře. Tento pavián se psí hlavou tvořil dokonce neodmyslitelnou součást odvodů, kterou si Egyptané na Núbijcích vynutili. Tito komičtí tvorové se psí tlamou a hustou hřívou byli po celých tisících mumifikováni. Nikdo si s tím nijak zvlášť hlavu neláme. Proč také, vždyť i v současnosti žije ještě velmi podobný druh paviána. A přesto existuje jeden kuriózní nález, který si zasluhuje, aby byl podrobně prozkoumán pod vědeckou lupou.

V roce 1972 Dr. Henry Riad, tehdejší ředitel Egyptského muzea v Káhiře, udělil několika vědcům povolení k rentgenování a podrobnému zkoumání mumií. Profesor doktor James E. Harris z Michiganské univerzity v USA se intenzivně zabýval mumií kněžky Makare. Tato dáma se honosila nejvyšším titulem v ženské hierarchii — byla „manželka boha Amona“. Způsob přebalu jejího těla připouštěl domněnku, že kněžka zemřela na následky porodu, protože dítě, které bylo rovněž zabalené, leželo v sarkofágu vedle matčina těla. Malý uzlíček byl ze všech stran velice pečlivě zrentgenován. Ohromení, které pak nastalo, bylo nepopsatelné. Z domnělého novorozence se nevyklubalo nic jiného než pavián se psí hlavou a neobvykle velkou mozkovnou!

Budíž nám dovoleno se otázat, jestli tato žena — jako kněžka boha Amona — skutečně přivedla na svět tuhle malou příškerku. Nikoli nadarmo dává Herodotos neustále průchod své nevoli nad úchylnými sexuálními praktikami egyptských kněží. V 2. knize, kapitole 46 tvrdí, že egyptští sochaři zobrazovali boha Pana „s kozí hlavou a kozlímá nohama“. „Je mi trapné vysvětlovat, proč ho zobrazovali právě tímto způsobem.“ O několik řádek dál nijak neskrývá své rozhořčení v poznámce: „Před očima všech se pářil kozel se ženou.“ I Diodoros Sicilský věděl zřejmě více, když napsal, že původ uctívání zvířat musí „zůstat utajen“.

Těch několik málo archeologů, které znám, jsou upřímní a otevření lidé, kteří vykonali mnoho velkolepých věcí pro rozluštění a rekonstrukci života obyvatel starověkého Egypta. Egyptologie navíc v dějinách archeologie zaujímá jedinečné postavení. Pouze v Egyptě bylo z pouštního písku po celá staletí s neochabující houževnatostí a nekonečnou pílí vysvobozováno tolik chrámů a soch. Dějiny starého Egypta se zprůhlednily, byly rozluštěny hieroglyfy. Egyptologové vědí, o čem mluví. Nepochybně mi budou vytýkat, že zamílčuji skutečnost, že byli nalezeni i praví mumifikovaní býkové Apisové. Připomenou, že se jim můžeme obdivovat například v Louvrů, v přírodovědných muzeích ve Vídni, Mnichově a New Yorku. Já to vím, přátelé, a vím také to, že původ a obsah těchto býčích mumií je velice pochybný. My všichni, kteří se tou problematikou intenzivně zabýváme, také máme za to, že právě kněz Manehto se ze všech sil zasazoval o Sarapisův kult a že za jeho doby byli pohřbíváni nepochybně praví býci. My, kteří prostě *víme*, známe texty, které byly k Apisově počtě vytesány a nalezeny v alexandrijském (ale i jiných) Sarapeionu. Jenže to všechno se stalo v době Ptolemaiovců a Římanů, od níž nás dělí *pouze* dva až dva a půl tisíce let. Má zbraň nemíří na tuto mladou epochu, ale na původ zvířecího kultu, který zasahuje velmi daleko do pravěkých dějin. Vždyť je to přece už na první pohled zvláštní: První ptolemaiovský král (304 - 284 př. n. l.) nechá do Alexandrie dopravit mohutnou sochu, která se někde povalovala doslova na hnoji, a přitom nikdo netuší, co socha vlastně představuje. Pouze kněz Manehto, který se u toho nachomýtl, to byl schopen svému králi vysvětlit. Manehto oznámil, že záhadný výtvar je Sarapis. (Sarapis je řecké slovo pro božského býka.)

Na základě této krátké epizody, kterou zaznamenal Plutarchos, je možné dojít k pikantnímu závěru. Král a všichni přítomní byli prostě tupci, jelikož nebyli s to rozeznat sochu býka. Proč asi? Proto, že socha představovala „podivuhodnou bytost“. Vysvětlení dokázal poskytnout pouze kněz Manehto.

„Nic není fantastičtější než skutečnost.“ (F. M. Dostojevskij, 1821-1881.)

2. kapitola

Nezvěstný labyrint

„Pravda se nesmí zaměřovat
s názorem většiny.“

*Jean Cocteau, francouzský básník,
1889-1963*

Před deseti lety jsem si myslel, že psát o Egyptě nemá naprosto žádný smysl. Vždyť už se o něm ví snad všechno — nebo ne? Patřil jsem k těm lidem, kteří knihami o Egyptě listovali spíše bez zájmu. Pořád dokola tyhle pyramidy! Sfingy! Faraóni! Potom nepřehledná spousta bohů se svými zvláštními ozdobami hlavy — to už bylo přímo komické. Protože jsem se díky své profesi stal pravidelným návštěvníkem všech světových muzeí, narážel jsem na staré Egyptany na každém kroku. Časem jsem si zapamatoval jména různých bohů a brzy jsem je spíše pobaveně zdravil na jejich muzejních podstavcích a ve vitrínách jako staré dobré známé. Hathor? — To je přece ta, která graciózně na rohaté hlavě balancuje slunečním kotoučem. Thovt? — Už vím! Chlapecké tělo s ptačím obličejem, srpem Měsíce a koulí nad hrdě vztyčenou hlavou. Je to mimochodem můj dávný kolega, protože Thovt byl svého času také bohem psanců. Sobek? — Není to ten blázen s krokodýlí hlavou a vysunutými anténami? Min? — Toho si nemůžete splést díky dvěma řadám slunečních baterií nad kápí. On tenhle neposeda také potřeboval dost energie, protože je neustále zobrazován s tříocasými dýtkami. Hor? — Můj starý dobrý známý, kterému se nemůže vyhnout žádný návštěvník Egypta. Jeho nástroj, okřídlený sluneční kotouč, na sebe nesčíslněkrát upozorňuje z pozlacených stropů a září jako nepřehlédnutelný okřídlený kotouč nad monumentálními vchody do chrámů. Byl by to vskutku ojedinělý reklamní námět na magnetické železniční dráhy nebo UFO. Ano, a pak tu je Horovo oko, stále bdělé, stále přítomné na Zemi, dokonale charakterizující boha satelitních konstruktérů! Hor sám — i když jak kdy a také záleželo na tom, jestli to bylo v Horním nebo Dolním Egyptě — byl zobrazován v podobě lidského těla se sokolí hlavou nebo rovnou jenom jako sokol. Jeho dvojitá koruna mi bez náznaku nejmenšího respektu připomíná pořádný kbelík s ledem, v němž je postavená láhev pálenky. Člověk si přece při těch nespočetných ozdobách hlavy musí umět představit něco konkrétního.

Božských postav existuje celá řada a jsou to muži i ženy, kříženci člověka a zvířete nebo jenom prostě zvířata. Egyptský nebeský panteon se vlastně komplikuje až díky příbuzenským svazkům jednotlivých božských rodin a — zcela nevyhnutelně — lidským fabulačním uměním, které je kdykoli s to přibásnit nebešťanům doslova cokoli. Proč by to mělo být zrovna v Egyptě jinak než v antickém Řecku, Indii, Japonsku nebo Střední Americe? Lidé přece pro každou svou bolístku potřebují kompetentního boha. Křesťanství světci, kteří to během posledních dvou tisíciletí dotáhli až do nebe, nejsou v tomto směru žádnou výjimkou.

Občas se mi dostala do rukou kniha o egyptském panteonu. Pořád si ještě dobře pamatuji, jak bezútešně jsem se prokousával touhle monotónní a nudnou četbou, protože mi bylo absolutně lhostejné, který božský potomek pochází od toho či onoho božského otce a z kterého domácího chovu pochází ten a ten božský spratek. Vždyť jsem koneckonců všechno tohle — pokud bych to vůbec někdy chtěl vědět — mohl nalistovat v jedné z mnoha vynikajících encyklopedií o mytologii. Navíc archeologové odvedli opravdu ukázkovou práci — jména a období vlády všech faraónů jsou seřazena v dlouhých sloupcích, je zaregistrován každý chrám a každý sloup a o všech obrazových motivech bylo podrobně pojednáno. Ne, knihu o Egyptě bych prostě podle všeho nikdy nemohl napsat, nebyl to můj šálek čaje. Já jsem detektiv, objevitel na stopě nevyřešených záhad — a co mohlo ještě v Egyptě existovat nerozluštěného?

Od Šavla k Pavlovi

Tento odmítavý postoj vzal naráz za své, když jsem před několika lety — z úplně jiného důvodu! — zase jednou něco hledal ve starém dobrém Herodotovi. Páni draží! Herodotos vypráví příběhy, které ani v nejmenším neodpovídají „ověřeným poznatkům“ egyptologů!

Kdo tedy má pravdu? Dva a půl tisíce let starý historik, nebo současný archeolog? Byl Herodotos osamělý podivín, nebo potvrzují jeho líčení ještě další starověcí svědkové? Rozdíl mezi Herodotem a současným stavem poznání byl natolik nápadný a tak tahal za vlasy, že jsem se začal téhle záležitosti věnovat. Čím hlouběji jsem se

nořil do starých, zaprášených knih, tím se pro mne Egypt stával přitažlivějším a fascinujícím. Zmocnilo se mě nefalšované vytržení lovce! Tohle všechno přece nemůže být pravda! Cožpak egyptologové, které jsem vždycky vynášel do nebe, spali? Nesložili jenom naoko povrch mozaiky, aby překryli všechny nesrovnalosti pod ní? Nedostal jsem se na stopu celá tisíciletí starému vědění, které znali právě pouze zasvěcenci obskurních tajných společností? Existují poselství ze starého Egypta, která se nehodí do naší moderní doby a o kterých je lépe mlčet, abychom prostě lidi nevyplašili jako hejno vyděšených ptáků?

Před více než třemi tisíci lety musel fénický historik Sanchuniathon (přibl. 1250 př. n. l.) myslet asi na totéž, když napsal:

„Od svého nejranějšího mládí jsme přivykli k tomu, že nasloucháme falešným zvěstem, a naše duše je celá tisíciletí tak nasáklá předsudky, že uchovává fantastické lži jako pravý poklad, takže nakonec je pravda nevěrohodná a omyl se pokládá za ryzí poznání.“

Byl to filozof Cicero (106 - 43 př. n. l.), kdo Herodota povýšil na „otce dějepřavy“. Toto označení si Herodotos udržel až do současnosti, ačkoli to určitě nebyl první oficiální historik.

Kdo byl Herodotos?

Co se vlastně ví o tomhle Herodotovi? Pocházel z Halikarnassu, města v jihozápadní oblasti Malé Asie. Herodotův otec rebeloval tak vehementně proti despotovi a tyranovi Lygdamovi, že byla celá rodina poslána do vyhnanství. Ono to tehdy nebylo jiné než dnes. Na ostrově Samos sledoval Herodotos politické dění ve svém okolí. Nebyla to zrovna klidná doba, mohutná perská říše hrozila Řekům, Atény založily první Aténský námořní spolek a staly se hlavním rivalem vojenské moci Sparty. Možná že to byly politické spory, které vedly mladého Herodota k tomu, aby se snažil přijít na kloub věcem přímo na místě a obstarával si informace takřkajíc z první ruky. Stal se pšícím cestovatelem své doby. Herodotos procestoval celou Malou Asii, Itálii a Sicílii, ale také jižní Rusko, Kypr, Sýrii a dostal se dokonce až do Babylonu, kde se delší dobu zdržel. Když se v červenci roku 448 př. n. l. vrátil do Egypta, nečekala ho žádná „terra incognita“, žádná neznámá země, protože před ním popsal zemi na Nilu jeho krajan, přírodovědec Hekataios (přibl. 550 - 480 př. n. l.). Herodotos nenásledoval svého předchůdce jako nějaký nekritický zelenáč, naopak stavěl se k němu „s jistou předpojatostí a silnou nedůvěrou“.

Herodotos nebyl nikdy pouze historikem. Špěšně sice zaznamenával všechno, co mu jeho spolubesedníci prozradili o dějinách země, ale popisoval i zeměpisné a topografické poměry oblastí, které navštívil. Byl ve stejné míře zeměpisce jako dějepisce. Herodotos jako první vyjádřil písemně myšlenku, že „každé dějiny se musejí sledovat v jejich zeměpisném prostoru a každý zeměpisný prostor má své dějiny“.

Tehdejší Egypt udržoval s Řeckem čilé obchodní styky. Perský král Artaxerxes I. (465 - 424 př. n. l.), který vládl v zemi na Nilu, posílal dokonce egyptské chlapce na jazykovou výuku do Řecka a Řekové naopak působili v Egyptě jako obchodníci a statkáři. Herodotos, který neovládal egyptštinu, se musel spolehnout na tlumočnický, ale těch bylo více než dost. Jeho informátory byli knězi všech kategorií z posvátných chrámů v Memřidě, Heliopoli a Thébách, ale také knihovníci, někteří vysoce postavení úředníci a vznešení Egyptané, kteří rádi s cizím Řekem rozmlouvali.

Herodotos velmi rychle rozlišil lidové podání od oficiálních dějin Egypta, které byly zaznamenány na papyrech, uložených v chrámech a knihovnách. Když mu jeden kněz předčítal jména 331 faraónů, puntičkářsky přesně si je zapsal, ale když mu někdo vyprávěl příběh o Mykerinově krávi, komentoval tuto historiku slovy „ztreštná povídačka“! Důkladně a velmi podrobně se nechal poučit o hrdinských činech mrtvých faraónů, ale okamžitě zpozorněl a nijak neskrýval svou skepsi, když vyslechl lidové příběhy podobné tomu, jak bylo při stavbě pyramidy vydáno za ředkvičky a cibule tisíc šest set stříbrných talentů.

Herodotos jako posluchač nezaznamenával naivně a udiveně všechno, co se doslechl, často to na základě racionálního poznám kousavě komentoval. Vše, co slyšel, obohatil osobním poznáním a vlastními názory, přičemž vždy pečlivě odděloval, co čerpal z vyprávění a co napsal na základě vlastního názoru. Zde předkládám svědectví očitého svědka, které bylo napsáno před dvěma a půl tisíci roky (2. kniha Dějin, kap. 148).

Větší než pyramida?

„Usnesh se (dvanáct králů - EvD), že po sobě zanechají společný památník, a jak se dohodli, dali postavit labyrint nedaleko nad jezerem Moiris u města zvaného Město krokodýlů. Viděl jsem jej a nedostává se mi slov. Kdyby někdo sečetl stavby a umělecká díla po celém Řecku, ukázalo by se, že úhrn námahy a nákladů na ně je menší, než kolik bylo třeba na tento labyrint; a přece jsou chrámy v Efesu a na Samu pamětihodné. I pyramidy byly nad pomyslení veliké a každá z nich se vyrovnala mnohým i velikým stavbám řeckým, labyrint však překonává i pyramidy.“

V labyrintu je dvanáct krytých dvoran s branami proti sobě navzájem. Šest je jich obráceno k severu, šest k jihu a těsně na sebe navazují. Zvenčí je obklopuje společná zeď. V labyrintu jsou dva druhy místností, jednak podzemní, jednak nadzemní nad nimi; na počet je jich tři tisíce, po patnácti stech obojího druhu. Nadzemní místnosti jsme sami viděli, protože jsme je prošli, a mluvíme o tom, protože jsme si je sami prohlédli. O podzemních místnostech však jsme se dozvěděli jen z rozhovorů. Egyptští dozorcí nám je nechtěli za žádnou cenu ukázat; pravili, že jsou tam

uloženy rakve králů, kteří tento labyrint původně dali postavit, a posvátných krokodýlů. Proto tedy mluvíme o spodních místnostech jen z doslechu, ale horní místnosti, které jsou velkolepější než jakékoli lidské dílo, jsme sami viděli...

U rohu, kde labyrint končí, stojí čtyřicetisáhová pyramida, na které jsou vytesány veliké postavy. Vstup do ní byl vybudován pod zemí...

I když je ten labyrint takový, ještě větším divem je takzvané Moirisovo jezero, u kterého je labyrint zbudován... Je na něm jasně patrné, že je uděláno a vykopáno lidskou rukou, neboť přibližně uprostřed jezera stojí dvě pyramidy, které vyčnívají nad vodu každá o padesát sáhů, druhých padesát sáhů zasahují svou stavbou hluboko pod vodu. U obou stojí kamenný kolos sedící na trůně...

Velká pyramida u Gízy je nepochybně nejmohutnější stavební dílo v egyptských dějinách a jeden ze sedmi divů světa. Jak mohl Herodotos, který tuto pyramidu velmi dobře znal, protože o ní zanechal podrobné písemné svědectví, tvrdit o labyrintu, že se vymyká „jakémukoli slovnímu popisu“ a „překonává dokonce i pyramidu“? Nebylo na pana Herodota žhavé egyptské slunce přece

jen trochu moc silné? Takový dojem asi nebude ten nejsprávnější, protože pouze v tomto úryvku hned čtyřikrát zdůrazňuje, že byl v daném případě očitým svědkem: „...ještě jsem ho viděl, nedostává se mi slov... nadzemními prostory jsem sám pozorně prošel a mluvím z vlastní zkušenosti... nadzemní prostory, které jsem spatřil na vlastní oči... jsou patrné naprosto jasně.“ Na Herodotově líčení působí sympaticky určitý odstup, zřetelné odlišování toho, co sám s údivem pozoruje, a tím, o čem byl informován „z druhé ruky“: „...o podzemních komorách jsem si nechal jenom vyprávět... Tak jsem tedy mohl o spodních komorách uvést pouze to, co jsem se doslechl.“

Podle Herodotova popisu musel být onen labyrint skutečně nevídaná stavba, stačí si jenom představit patnáct set chodeb pod zemí, k tomu „nespočetné dvorany“ a „jedinou zeď“, která obklopovala celý ten mamutí komplex. Muselo to být gigantické! A to ještě nebylo všechno - byla tu i obrovská umělá vodní nádrž, z níž čnely dvě pyramidy.

Musím opravdu strašlivě namáhat svou představivost, abych si vymyslel, jak by tak mohutná stavba mohla jen tak beze stopy zmizet ze zemského povrchu. Vždyť na podzim roku 448 př. n. l. ještě existovala. Mohl by se objevit argument, že pozdější generace zase celý komplex pěkně blok po bloku rozebraly a použily materiál na jiných stavbách. Ale kdo to mohl udělat? Egyptané za Herodotových dob a pak ani později nezbuodovali žádné senzační stavební dílo, epocha budování pyramid už dávno pominula a chrámy se rozpadaly. Ani následovníci Egyptanů — Římané, křesťani a Arabové — nedokázali vytvořit nic, co by se nějak vymykalo z obvyklého rámce. Ale copak to opravdu muselo nutně být něco extravagantního? Monumentální stavební památky předků je koneckonců možné rozebrat i na stavbu domů a ulic, jak se to dá názorně ukázat v mnoha částech světa. Ale kde tedy potom stojí tyhle egyptské kamenné domy postavené z obrovských kamenných bloků někdejšího labyrintu? Kde jsou ty superulice vydlážděné nádherně barevnými zdobenými kvádry, které byly až marnotratně pokryté reliéfy bohů? Herodotos o vnitřku oné podivuhodné stavby napsal:

Zázrak nad zázraky

„Vstupní brány do sálů a křivolaké zákruty ve dvoranách, všude pestře barevné, poskytovaly tisíce divy těm, kdo putovali ze dvorany do místností, z místností do sloupových síní, ze sloupových síní do jiných sálů a z místností do dalších dvoran. Všude byl kamenný strop, stejně jako stěny, po stěnách plno vytesaných obrazů, kolem každé dvorany bylo sloupovádí z bílého mramoru s kameny spojenými co nejdokonaleji.“

Takto luxusně a „stěnami plnými reliéfů“ vyzdobená umělecká díla Egyptané nikdy nepoužili na stavbu silnic a domů. I za ptolemaiovského římského období se náboženské báje vysoce cenily. Na druhé straně ani Římané nebyli žádní barbaři. Jejich historikové by vyplenění a zboření tak nádherného a s ničím jiným nesrovnatelného stavebního díla nepochybně zaznamenali. Nerozebrali labyrint mohamedáni? Nevznikly z něho mešity nebo mohutná citadela v Káhiře? Jádrem současné Káhiry vyrostlo z vojenského tábora v polovině 7. století. Přitom nebyly použity žádné bohatě zdobené nebo obzvlášť mohutné stavební prvky, a když sultán Saladin roku 1176 nechal vybudovat velkolepou citadelu, už dávno neměl nikdo ani nejmenší ponětí o někdejší velkolepém labyrintu. Navíc nejde pouze o demontáž jedinečné stavební památky („... předstihující samotné pyramidy,“ - Herodotos), ale musí se brát v úvahu i přeprava nadrozměrných žulových bloků, mramorových sloupů a „kamenných kolosů“ (Herodotos). Podobné přepravní výkony se všemi organizačními problémy, které s nimi bezprostředně souvisejí, byly zaznamenány v raném období a pak v období rozkvětu říše faraónů, ale později už nikdy!

Zasypal snad Herodotův labyrint písek? Je to možné, protože písek spolkl kdysi celé pyramidy a dokonce i Velkou sfingu u Gízy. Kde ale, u všech egyptských bohů, je Herodotem ohlášených patnáct set *podzemních* místností s hroby dvanácti králů? Pořád se mi vytýká, že mám příliš bujnou fantazii a že si dokážu představit snad i pohádkový palác z Tisíce a jedné noci. Jaký nadlidský výkon však vězí za patnácti sty „podzemními“ (Herodotos) místnostmi? Raziči tunelů tehdy neměli k dispozici ani dynamit, ani moderní vrtné soupravy. Tisíc pět set

místností pod zemským povrchem bylo asi bohatě vyzdobeno reliéfy a sochami, vždyť nešlo koneckonců o nic menšího než o hroby dvanácti králů. Čím se v patnácti stech podzemních místnostech svítilo? Jaký ventilační systém byl použit během výkopu? Jakými obrazy a nápisy byly vyzdobené stěny? Jak hluboko byly uloženy sarkofágy dvanácti králů? Jaká poselství z dávno uplynulých dob čekají v patnácti stech místnostech na své rozluštění?

Posvátný Osirisi, tenhle labyrint by měl přece všechny egyptology uvést do stavu nejvyššího rozrušení! Kde na světě najdete ještě něco podobného? I kdyby Herodotem dosvědčených tisíc pět set nadzemních místností už neexistovalo, musely by se dochovat zbytky gigantických zdí, základy sloupových dvoran a snad by bylo možné lokalizovat i příčné překlady mohutných bran. Patnáct set místností pod tím by se snad dalo objevit bez větších problémů. Od té doby, co mě Herodotovo hlášení vyvádí z míry, si kladu otázku, proč žádný archeolog něco nepodnikne, aby odhalil tenhle královský dvanáctihrob? Proč to věčné krčení ramen? Proč taková strašná lhostejnost tváří v tvář vzrušující senzaci?

Otázka víry?

Já znám důvody tohoto pochybného nezájmu. Existují archeologové, kteří se vymlouvají na to, že Herodotovo svědectví je nevěrohodné. Většina archeologů ovšem zastává názor, že labyrint byl dávno objeven.

O Herodotově věrohodnosti se už popsalo hodně stran. Nebyly to pouze akademické rádobystudie o několika stránkách, ale i celé obsáhlé knihy. Přiznávám samozřejmě každému vědci, který se snaží tak či onak vypořádat s Herodotem, upřímnou snahu a erudici, avšak každé posuzování tohoto řeckého historika je vždy koneckonců subjektivní, protože nikdo z nás se s ním osobně neznal. Můžeme vyvozovat pouze nepřímé závěry o jeho charakteru. Byl dogmatický? Výbušný? Shovívavý? Tichý posluchač a zapisovatel? V rámci učeného sporu byl tento „otec dějepisu“ (Cicero) pasován na pilného sběratele materiálu, laskavého vypravěče, polovzdělaného amatéra a dokonce i na fantastu. Byla vychvalována jeho „skvělá paměť“ a kritizována „jistá ješitnost“. Jestliže v roce 1926 německý filozof Dr. Wilhelm Spiegelberg prohlásil, že Herodotos převyprávěl egyptské báje tak, jak je slyšel, a v tomto ohledu „mu lze plně důvěřovat“, dospěl vědec Kimball Armayor roku 1985 k závěru: „Herodotův labyrint ve skutečných egyptských dějinách nikdy neexistoval“ („... is out of the questions in the real world of Egyptian history“).

O něco blahosklonněji posuzuje Herodotův vliv geograf Hanno Beck:

„Vzhledem k tomu, že Herodotos sám neovládal jazyky národů, které navštívil, ani jimi nehovořil, bylo nevyhnutelné, že občas došlo k nedorozumění a že se tu a tam do jeho díla vloudily přehnané nebo dokonce zcela nesprávné údaje. Vcelku se však Herodotos snažil kriticky ověřovat zprávy, které se doslechl.“

Nakonec shrnul Friedrich Oertel, který sepsal velmi fundovaný příspěvek na téma Herodotovy důvěryhodnosti:

„Výsledkem je tedy to, že z líčení Dolního Egypta není možné vyvodit nic závažného proti Herodotově důvěryhodnosti — spíše naopak.“

Po prostudování několika myšlenkově přínosných děl hovořících pro a proti Herodotovi jsem pochopil, že negativní posudky pocházejí vždy z pera určitých vědců, kteří důsledně vycházejí ze současného stavu poznání. Protože to či ono *odnes* není doloženo, protože si to či ono *dnes* neumíme představit, tak to Herodotos jistě podal nesprávně. Ale co znamená současný stav poznání ve srovnání s pětitisíciiletými dějinami? Jedno čínské přísloví říká: Všichni lidé jsou moudří, někteří předtím, jiní potom.

Herodotos si svůj labyrint s umělým jezerem nevymyslel. V prvním století př. n. 1. o něm psal také Diodoros Sicilský (1. kniha, kap. 61):

Hovoří svědkové

„Po smrti tohoto krále Egyptané opět dosáhli své nezávislosti a posadili na trůn Meniho, rodilého Egyptana, kterého někteří nazývali také Marrhos. Tento vládce sice nevykonal žádné válečnické činy, zbudoval si však pomník, takzvaný labyrint, který se proslavil nejen svou velkolepou architekturou, ale i nenapodobitelnou technickou úrovní. Kdo totiž do něho vkročí, nedokáže snadno objevit východ, nemá-li po boku zkušeného průvodce. Někteří také vyprávějí, že když přišel do Egypta Daidalos, obdivoval úroveň této stavby a poté zbudoval Mínoovi na Krétě Labyrint, který se tomu egyptskému podobal a ve kterém se podle bájí zdržoval takzvaný Minotaurus. Celý Labyrint na Krétě v současnosti už neexistuje - buď ho vládci strhli, nebo toto dílo zničil čas, avšak egyptský labyrint se jako celek dochoval až do dnešních dnů neporušený.“

O pět kapitol dále Diodoros Sicilský vylíčil tentýž příběh o dvanácti králich a jejich společném hrobě jako Herodotos. Navíc Diodoros potvrdil, že labyrint stojí „u ústí kanálu do jezera Moiris“. Umělecká úroveň obrazové výzdoby je podle Diodora „nepřekonatelná“.

423 let po Herodotovi dlel na stejném místě jiný svědek — řecký zeměpisec Strabon (příbl. 63 př. n. 1. - 26 n. L.). Podnikal daleké cesty, které ho v roce 25 př. n. 1. zavedly také do Egypta. Strabonovo dějepisné dílo se nedochovalo,

ale přesto se zachovala větší část jeho sedmnáctisvazkové „Geografie“. V 17. knize, kapitole 37, uvedl :

„Jezero Moiris je tedy svou velikostí i hloubkou příhodné k tomu, aby zachytilo během nilských záplav přívally vod... U obou ústí kanálu se totiž nalézají zdymadla, kterými stavitelé měří přítok a odtok vody. Kromě toho se zde také nalézá labyrint, stavební dílo připomínající pyramidy, a v těsném sousedství je náhrobek krále, který tento labyrint zbudoval... Je tam mnoho palácových dvoran obklopených sloupy, všechny dvorany jsou vyrovnány v jedné řadě a u jedné zdi... Před vchody se nalézá velké množství dávno skrytých chodeb, které navzájem tvoří velmi spleť cest, takže pro cizince je bez průvodce nemožné, aby objevil vchod nebo východ z té či oné palácové dvorany.

Je však podivuhodné, že stropy všech komnat jsou tvořeny jedním kamenem, a také to, že boční stěny tajných chodeb jsou obloženy výjimečně velkými kamennými deskami vytesanými z jednoho kusu kamene, přičemž nikde nebylo použito ani dřevo, ani jiný stavební materiál. Vystoupíte-li na střechu, která není nijak výrazně vysoko, spatříte celou kamennou plochu, tvořenou stejně velkými deskami... Také stěny jsou spojené kameny stejné velikosti. Na konci... je náhrobek, čtyřhranná, na každé straně asi čtyři plethry měřící pyramida stejné výšky. Jméno člověka, který v ní byl pohřben, zní Jsmandes... Proplujete-li na lodi kolem tohoto stavebního díla a o sto stadií dál, dostanete se do města Arsinoe. Dříve se nazývalo Krokodýlí město... Náš hostitel, jeden z nejváženějších mužů, který nám tam ukázal posvátné předměty, šel s námi k jezeru...“

V Strabonovi stejně jako v Herodotovi zanechaly mohutné kamenné desky labyrintu nesmazatelný dojem. Nápadné je však to, že Strabon pomlčel o patnácti stech podzemních místnostech. Proč asi? Strabon v období římské nadvlády pobýval v Egyptě. Roku 47 př. n. l. zasadil římský imperátor

Gaius Julius Caesar (100-44 př. n. l.) egyptskému vojsku zdrcující porážku a dosadil svou milenkou Kleopatru za egyptskou královnu. O sedmáct let později — nebo pět let před Strabonovou návštěvou — byl Egypt prohlášen za římskou provincii. Je nad slunce jasné, že egyptští knězi ani ve snu nepomysleli na to, aby dobyvatelům vydali své prastaré tajné vědomosti. I v Egyptě se obávali plenitelského fanatismu Julia Caesara a jeho armád. Egyptští knězi se podle všeho chovali úplně stejně jako jejich profesní kolegové ve Střední a Jižní Americe, když tam vtrhli španělští dobyvatelé -kulturní poklady pečlivě ukryli. Herodotos již 423 let před Strabonem neobdržel povolení ke vstupu do podzemních místností. Není pak rozhodně divu, že Strabonovi se nepodařilo zaslechnout už ani jedinou zmínku o podzemních hrobkách. Ačkoli byl Řek, přicházel přece jen z nenáviděné Římské říše, protože Řecko už v té době bylo přičleněno k římskému impériu.

Navíc — a to snad ani nelze dostatečně důrazně vyzdvihnout — mezi datem Herodotova pobytu a Strabonovou návštěvou leží téměř půl tisíciletí! Pro srovnání: Se stavbou kolínského dómu bylo započato roku 1248, o dvě stě let později stála jižní věž teprve do úrovně zvonice a celé dílo v dnešní architektonické podobě bylo dokončeno až roku 1880. Před pěti sty lety nepochybně mohli architekti a stavitelé poskytnout informace o katakombách pod dómem. Dnes už se o nich žádný turista nic nedoví. Časový odstup mezi Herodotem a Strabonem obnáší celých 423 let! To není rozdíl, nad kterým bychom mohli jen tak mávnout rukou! S oprávněnou pýchou mohli knězi upozornit Herodota na to, že vidí vlastně pouze polovinu celého stavebního díla, protože druhá, neméně impozantní polovina se nachází pod zemí. Oproti tomu za Strabonovy doby knězi buď již neměli o podzemních prostorách ani potuchy, nebo je z politických důvodů zamlčeli. Je ovšem také možné, že Strabon zaslechl zmínku o královských hrobech pod labyrintem, ale že jí neuvěřil, a proto ji nezaznamenal pro budoucí pokolení.

Sto let po Strabonovi popsal egyptský labyrint ještě jednou římský historik Gaius Plinius Secundus (61 - 113 n. l.). Opět se dovídáme dodatečné podrobnosti, které žádný z Pliniových předchůdců nezaznamenal. Tento římský dějepisec měl zřejmě k dispozici prameny, které nebyly dostupné Herodotovi ani Strabonovi, protože Plinius se pikantně odvolává na Herodota, přičemž se ho snaží poopravit a doplnit (36. kniha „Přírodovědy“):

„Musíme se zmínit také o labyrintech, těchto velice zvláštních, ale nikoli, jak se obecně věří, vymyšlených dílech lidského ducha. Ještě nyní se totiž nalézá jeden takový labyrint v heraklejské oblasti Egypta a je zároveň ze všech nejstarší. Byl zbudován údajně před třemi tisíci šesti sty lety králem Petesuchem nebo Thitoem, zatímco Herodotos tvrdí, že ho postavilo dvanáct králů, z nichž poslední byl Psammetich. Udávají se různé příčiny jeho zbudování... Je nadevší pochybnost, že právě tento labyrint posloužil Daidalovi jako vzor pro Labyrint, který postavil na Krétě, avšak převzal pouze setinu původního vzoru... Daidalův Labyrint byl tedy po egyptském druhý, třetí se nacházel na Lemnu a čtvrtý v Itálii. Všechny byly sklenuté z vyleštěných kamenů, egyptský měl u vchodu parské kameny, což mě udivuje, celkově však jsou základním materiálem velké syenitové bloky a celá staletí ho nedokázala zničit, ačkoli Herakleopolité přispěli svým dílem k tomu, aby poškodili nenáviděné dílo... (Labyrint) kromě toho obsahuje chrámy všech egyptských božstev, dále bohyně pomsty ve čtyřiceti kaplích, celou řadu pyramid vysokých přibližně čtyřicet loktů, jejichž základna zaujímá plochu šesti akrů.

Znavení dlouhou chůzí dojdete k oněm pověstným spleťtým chodbám. Avšak nahoře jsou také vysoké zásobárny a po devadesáti schodech se sestoupí do galerií, v nichž se nalézají porfyrové sloupy, modly, sochy králů a všelijaké odporné výtvořky. Několik domů je situováno tak, že při otevření dveří zazní uvnitř strašlivé zahřmění. Převážnou částí labyrintu je nutné procházet v temnotách. Za zdí se nalézá ještě celá řada jiných velkých budov, kterým se říká křídla, a dále v podzemních klenutých prostorech stojí několik domů.“

Ze všech dávných svědectví je to Herodotovo nejpodrobnější. Je to svým způsobem pochopitelné, protože mezi všemi uchazeči o naši pozornost byl Herodotos prvním návštěvníkem labyrintu. Jeho očitě svědectví a to, co mu knězi vylíčili o podzemním komplexu, se *nalézá* v nejbližší minulosti, neboli jinak řečeno nejvíce se přibližuje časově velmi vzdálené realitě.

Ačkoli dějepisci uvádějí různá jména stavitelů labyrintu, v rozhodujících bodech se shodují. Šachtovitý chrámový komplex leží u jezera Moiris s umělými kanály, které nejsou příliš vzdálené od Krokodýlího města. Nadzemní stavby jsou „přímo nadlidské dílo“, stropy jsou „všude z kamene“ (Herodotos, Strabon, Plinius), také stěny jsou tvořeny deskami „mimořádné velikosti“ a z nízké střechy je vidět „kamennou plochu ze stejně velkých desek“ (Strabon). Nepoužívalo se dřevo (Plinius, Strabon), v těsné blízkosti labyrintu stála nejméně jedna nebo i více pyramid (Herodotos, Strabon, Plinius). Herodotos a Plinius se zmiňují o „podzemních místnostech“, avšak Herodotos a Diodoros podávají navíc svědectví o dvou dalších pyramidách, které vyčnívají z umělého jezera. Nakonec pouze Plinius ví něco o „modlách“ a „všelijakých odporných výtvorech“.

Co se stalo s tímto bájným stavebním komplexem, jehož existenci tak mnohohlavně dosvědčují starověcí historikové?

Většina egyptologů zastává názor, že labyrint objevil již v roce 1843 slavný německý archeolog Richard Lepsius (1810 - 1884). Podle nich se tedy jedná o pohřební pyramidu faraóna Amenemheta III. (1844 - 1797 př. n. l.) s okolními ruinami, kterou Lepsius lokalizoval poblíž dnešní oázy El-Fajjúm.

Veselý archeolog

Odpovídá tato domněnka skutečnosti? Co přivedlo Lepsia k přesvědčení, že objevil labyrint? Vstoupil snad do patnácti set podzemních místností? Spatřil hroby dvanácti králů? Narazil se svými muži z Královské pruské egyptologické expedice na „kamenné desky mimořádné velikosti“ nebo na „kamennou plochu ze stejně velkých desek“ (Herodotos)? Našli archeologové „všelijaké odporné výtvořky“ (Plinius) a „skryté chodby, které navzájem tvoří velmi spleť cesty“ (Strabon)?

Z uvedeného nebylo nalezeno vůbec nic!

Richard Lepsius, syn zemského rady z Naumburku na Saale, platil v minulém století naprosto nesporně za génia mezi německými archeology. Byl to excentrický člověk posedlý svou myšlenkou, schopný se nadchnout, ješitný, skeptický a zatvrzelý, zároveň však galantní švihák s velkým espretem. Roku 1833 přišel mladý Lepsius do Paříže - rok předtím zemřel Jean-Francois Champollion, kterému se roku 1822 podařilo rozluštit egyptské hieroglyfické písmo. Ačkoli Lepsius neuměl číst hieroglyfy, Champollionova práce ho fascinovala a spíše intuitivně vycítil, že Champollionovo dešifrovací dílo nemůže být zcela dokonalé. Lepsius si začal psát s Ippolitem Rossellinim, Champollionovým žákem. O tři roky později se setkali v Pise. Mezitím se Lepsius naučil číst hieroglyfické texty. Brzy mu bylo nápadné, že Champollion v hieroglyfech spatřoval pouze zkratky slov, které sice jednotlivě dávaly rozumný smysl, ale celek zůstával stále nedokonalý. Lepsius doplnil Champollionův překladatelský odkaz velice hodnotným poznatkem: Hieroglyfy nejsou pouze zkratky, nýbrž zároveň znaky pro hlásky a slabiky. Lepsius s cílevědomou zarputilostí zkopíroval a přeložil téměř všechny hieroglyfické texty, které byly v Evropě přístupné.

Roku 1841 se různí Lepsiiovi přátelé, mezi nimi i Alexander von Humboldt, obrátili na Jeho Výsost, krále Bedřicha Viléma IV., aby ve své prozíravosti a velkorysosti umožnil vypravit do Egypta vědeckou expedici. Vedoucím expedice měl být Richard Lepsius, který mezitím napsal o Egyptě řadu publikací. Královský majestát se nechal přesvědčit. V srpnu 1842 se „Královská pruská egyptologická expedice“ v Hamburku nalodila. Mezi jejími účastníky byli také malíř, kreslíř, štukatér a dva architekti. K tomu třicet beden s potřebným materiálem. Prusové rozhodně neskrblili.

Když Lepsius dorazil do Egypta, přijal ho vícekrát, který ho vybavil několika doporučujícími dopisy a dokonce ho výslovně požádal, aby pruskému králi daroval všechny archeologické nálezy, které uzná za vhodné. S katalogizací starověkých památek se v Egyptě v té době ještě nezačalo, Auguste Mariette se dosud neobjevil na scéně, a tak si Evropané v Egyptě dělali, co chtěli. Lepsius během několika let poslal do Berlína dvě stě beden se vzácnými archeologickými nálezy, z nichž by dnešní Egypťané zase leccos rádi dostali nazpět. Ostatně tenhle Richard Lepsius také netrpěl nějakým přehnaným ostychem. Na počest králových narozenin nechal na Cheopsově pyramidě vyvěsit pruskou vlajku a v chodbách uvnitř pyramidy zazněla pruská národní hymna. Na Lepsiův příkaz egyptští dělníci vytáhli na vrcholky tří velkých pyramid hranice dříví, aby se na Štědrý večer roku 1842 za zpěvu koledy „Tichá noc, svatá noc“ mohly zapálit. Ve své humorem překypující knize „Velká dobrodružství archeologie“ Philipp Vandenberg napsal :

„A tady stál: Richard Lepsius, z milosti Bedřicha Viléma vedoucí expedice, v tmavém obleku, se svíčkou v ruce a na všechny strany rozdával přání veselých Vánoc. V sarkofágu faraóna Cheopse... stála mladá palma, na jejíchž listech hořely svíčky.“

Lepsius byl opravdu citlivý člověk — a ještě k tomu uměl zpívat! Celá Káhira se nestačila divit.

Co objevila Královská pruská egyptologická expedice?

V květnu 1843 „Královská pruská egyptologická expedice“ opustila Gízu. Lepsius už měl před očima nový cíl — labyrint. Znal vyprávění Herodota, Strabona a jiných a také zcela přesně věděl, kde lze labyrint přibližně lokalizovat. Jak je to možné?

Sto dvacet kilometrů jihozápadně od Káhiry se uprostřed pouště rozprostírá úrodná oblast - Fajjúmská oáza. Již celá tisíciletí je tato krajina bohatá na vegetaci díky kanálu Bahr Jusuf čili Josefovou kanálu, který tuto oblast spojuje s Nilem. Pětadvacet kilometrů severozápadně od města El-Fajjúm se *nalézá* mělké Karunské jezero, v němž mnozí archeologové spatřují Herodotovo jezero Moiris. Před třemi tisíci sedmi sty lety si v této rajsky zelené krajině, obklopené vyprahlými skalami a písčnými dunami, nechal faraón Sesostris II. (1897 - 1878 př. n. l.) postavit pyramidu.

Diodoros Sicilský zaznamenal, že budovatel labyrintu se jmenoval Meni, „kterého někteří nazývají také Marrhos“ . V Manehtově díle se tentýž vládce jmenuje „Lamares“ a Plinius dokonce spojuje jméno této postavy s názvem „Moiris“. Tak se ovšem jmenovalo jezero. „Marrhes“ bylo ale zároveň trůnní jméno Amenemheta III. (1844 - 1797 př. n. l.) a právě tenhle faraón přemístil svou letní rezidenci včetně pyramidy do Hawary, která je vzdálena čtyřicet kilometrů od břehů (dnešního) Karunského jezera. Navíc se dřívější hlavní město oázy Fajjúm nazývalo „Krokodailonpolis“, Krokodýlí město. Bylo to kdysi kulturní centrum, zbudované k počtě krokodýlího boha Sobka. Myšlenková dedukce byla vcelku jednoduchá: Labyrint se musel nalézat poblíž Krokodýlího města, stavitel labyrintu se jmenoval „Marrhos“, ale to bylo trůnní jméno Amenemheta III. Tento faraón si nechal v oáze Fajjúm zbudovat pyramidu. Labyrint je tudíž třeba hledat v bezprostřední blízkosti této pyramidy. Jasně?

Lepsius nebyl první, kdo pátral v oblasti Fajjúmské oázy po labyrintu. Již v roce 1714 francouzský výzkumník a badatel Paul Lucas rozbil u Karunského jezera tábor, protože vycházel z toho, že zde musí spatřit zbytky dvou pyramid, jejichž vrcholy v Herodotově době vyčnívaly z vody. Když Lucas posoudil lehoučké a propustné čluny, na kterých ho místní rybáři chtěli přepravit přes jezero, vzdal se svého záměru.

V lednu 1801 cestoval Dr. P. D. Martin, inženýr z Bonapartovy egyptské armády, přes celou poušť k Fajjúmské oáze. Na beduíny udělalo velký dojem fyzické strádání, které Dr. Martin podstoupil, a ochotně mu poskytl informace. Labyrint neobjevil.

Roku 1828 pověřil francouzský král Karel Filip X. (1757 - 1836) pilného překladatele hieroglyfů Jeana-Francoise Champolliona vedením vědecké výpravy do Egypta. Jemnocitný a velmi inteligentní Champollion hledal labyrint ve Fajjúmské oáze marně.

Konečně rok před Lepsiem dorazila k pyramidě Amenemheta III. skupina francouzských badatelů. Našli tam sice několik zídek a roztrštěné sloupy, ale po zbytcích gigantického stavebního komplexu nebylo nikde ani památky.

Po svém vítězství v Antiochii nahlásil Gaius Julius Caesar 2. srpna roku 46 př. n. l. do Říma tři slavná slova: „Veni - vidi - vici!“ Přišel jsem - viděl jsem - zvítězil jsem! Přesně tak to bylo i v případě Richarda Lepsia. Přišel, viděl a zvítězil. S neochvějným přesvědčením si již hned po příjezdu poznamenal :

„Vydali jsme se 19. května 1843 opět na cestu a 23. jsme se utábořili ve Fajjúmu na troskách labyrintu. Jeho poloha byla správně určena už dávno a okamžitě na první pohled jsme o tom neměli nejmenší pochybnosti.“

Lepsiova předpojatost dávala o sobě ještě výrazněji vědět v dopisech, které odesílal do dalekého Berlína :

„Jsme nyní od 23. května na jižní straně pyramidy u jezera Moiris. Utábořili jsme se na troskách labyrintu. Neboť to, že máme plné právo použít toto označení, mi bylo jasné od prvního okamžiku, jakmile jsem celou zdejší oblast jenom zběžně přehlédl. Nevěřil jsem, že nabytí tohoto přesvědčení bude takhle jednoduché.“

Těmito větami byl Herodotův labyrint pro vědu označen, katalogizován a založen, ačkoli při pozornějším pohledu nesohlasí se starověkými historiky vůbec nic. Lepsius z okolních vesnic shromáždil muže a děti: „Mají své dozorce a přináší se jim chléb; každé ráno jsou spočítáni a každý večer vypláceni; každý muž obdrží jeden piastr, asi dva stříbrné groše, každé dítě pak polovinu, všichni případně i třicet par, pokud byli obzvlášť pilní.“ Muži s sebou museli přinést hrábě a proutěný koš, u dětí stačil mělký košík. Lepsius přikázal kopat současně na pěti různých místech. Muži plnili koše a děti se starci odnášeli suť. Procesí s koši hlídali dozorci, kteří tyhle příčinlivé mravence ještě navíc nutili zpívat.

Již za pouhých několik dnů Lepsius odhalil lokalitu se zbytky žulových a vápencových sloupů, které se třpytily „téměř jako mramor“. U Herodota to ještě byly „pečlivě udržované bílé mramorové sloupy“. Nadšený Prus objevil, jak sám prohlásil, „stovky vedle sebe i nad a pod sebou“ ležících místností, „nevelké, často velice malé vedle větších a skutečně rozsáhlých, podepřených sloupy... bez jakéhokoli systému vchodů a východů, takže Herodotův a Strabonův popis je v tomto ohledu naprosto přesný“. Skutečně?

Archeologové proti historikům

A kdepak jsou „stěny plné reliéfů“ (Herodotos)? Kde zůstaly „skryté chodby, které navzájem tvoří velmi spleť cesty“ (Strabon)? Kde je strop, který u každého architektonického výtvaru „sestává z kamenů“, kde máme „tajné chodby z kamenných desek mimořádné velikosti“ (Strabon)? Lepsius vyhrabal nevelké a „často velice malé“ místnosti - Herodotos oproti tomu putoval „sály ve sloupových dvoranách a z dvoran zase do dalších prostorů“. O lezení a hrbení Herodotos ani jeho následovníci nic neuvádějí.

Lepsius si o celém stavebním komplexu zaznamenal :

„Celková dispozice tohoto architektonického komplexu je taková, že tři mohutné komplexy budov o šíři tři sta dvacet stop obklopují čtverhranné náměstí, které je šest set stop dlouhé a pět set stop široké. Čtvrtá strana, jedna z úzkých, je ohraničena za ní ležící pyramidou, jejíž základna měří tři sta stop, a proto zcela nedosahuje až k bočnímu křídlu onoho komplexu budov.“

Jak se to shoduje s Herodotovými „dvanácti krytými dvoranami“? S „obrovskými vytesanými sochami“? S „téměř nadlidským dílem“? Lepsius osobně dosvědčil, že v troskách „velkého množství místností“ neobjevil „ani

náznak nějakých nápisů“. Herodotos stanul v údivu před „stěnami plnými reliéfů“. V Lepsiově případě je ústřední lokalita „rozdělena dlouhou stěnou na dvě poloviny“, zatímco Herodotos popsal „kolem všeho jedinou zeď“. Plinius před dvěma tisíci lety napsal: „... po devadesáti schodech se sestupuje do podzemních galerií“. Devadesát schodů? To už je pěkná hloubka. Pokud na jeden schod budete předpokládat pouze dvacet centimetrů, pak by galerie musely ležet asi osmnáct metrů pod (tehdejšími!) zemským povrchem. U Lepsia po nich není ani památky. „Dále stojí v podzemních prostorách několik domů,“ napsal Plinius. Lepsius ani na jednom místě, u všech krokodýlích bohů, nevstoupil do „podzemních domů“. „Královská pruská egyptologická expedice“ už vůbec neobjevila hroby nebo sarkofágy nějakých mýtických faraónů.
Sic transit gloria mundi. Tak pomíjí světská sláva!

Fixní idea, že pyramida Amenemheta III. je právě ta, pod kterou leží labyrint, byla od samého počátku zavádějící. Kdyby se Lepsius držel střízlivého rozumu a situaci „nepřehlédl jen zběžně“ (Lepsius), pak by ho to pravděpodobně také napadlo. Je to moc pěkné, že jméno „Marrhos“, které uvádí Diodoros Sicilský, je současně trůnní jméno Amenemheta III., ale proč se pro všechno na světě zasekl zrovna na tomhle jméně? Vždyť starověcí historikové uvedli ještě úplně jiná jména než jenom tohle „Marrhose“, když šlo o stavitele labyrintu.

Zde je příslušný jmenový seznam:

Herodotos: Dvanáct králů, mezi nimi jmenovitě uvedený Psammetichos, „který vládl Egyptu čtyřiapadesát let“.

Diodoros: Mendes nebo Marrhos, k tomu Psammetichos ze Sais a Moiris.

Plinius: Petesuchus nebo Thitoes, k tomu Motherudes a Moiris.

Manehto: Lachares.

Je obtížné zdůvodnit, proč by zrovna „Marrhos“ alias Amenemhet III. měl být stavěn výše než ti ostatní. Očividná realita přímo na místě vyžaduje, abychom ho jako stavitele labyrintu odmítli. Stav důkazů je jednoznačný.

Rozpory jako na běžícím pásu

Nalistujme očitého svědka Herodota: „U rohu, kde labyrint končí, stojí čtyřicetisáhová pyramida, na které jsou vytesány velké postavy.“ Strabon to opakuje: „Na konci... čtyřhranná, na každé straně asi čtyři plethry měřící pyramida... když se proplouvá kolem tohoto stavebního díla...“

Podle Herodota byla jedna strana pyramidy v přepočtu dlouhá 71 metrů, podle Strabona 120 metrů. Délka strany pyramidy Amenemheta III. u Hawary však obnáší 106 metrů. Žádný údaj nesouhlasí. Herodotos a Strabon jsou zajedno v tom, že tato pyramida stojí „v rohu“ na konci labyrintu. Tak tomu v Haware není. Pyramida Amenemheta III. se vůbec nenalézá v žádném rohu, nýbrž na stejné ose jako trosky chrámu. Očitý svědek Herodotos viděl „obrovské sochy“, které byly do pyramidy „vytesány“. To je v případě hawarské pyramidy naprosto vyloučené, protože je postavena z hliněných cihel. Do vysušených hliněných cihel nikdo žádné výtvořky nevytesá — a už vůbec ne obrovské.

Představme si jenom na chvíli následující paradox: Všichni historičtí svědkové líčí labyrint jako zázračnou stavbu „plnou reliéfů“, jako „téměř nadlidské dílo“ (Herodotos), které „je nemožné překonat“ (Diodoros), stavbu z obrovských kamenných desek „mimořádné velikosti“ (Strabon) s „velkými syenitovými bloky“ (Plinius). (Syenit je vápenec podobný mramoru.) A pak by si měl - je to k nevíře! - tentýž Amenemhet III., díky němuž se toto skvostné dílo zjevilo očím udiveného světa, nechat pro sebe vystavět pohřební pyramidu z toho nejlevnějšího, nejhoršího a nejkřehčího stavebního materiálu? Z hliněných cihel! Vždyť to by bylo jako pěst na oko. Facta loquuntur - skutečnosti hovoří samy za sebe!

Každý faraón byl hrdý na to, co vykonal. Na tabulkách a v nápisech vládcové na Nilu potomkům sdělovali, které chrámy nechali postavit nebo zrestaurovat. Kdyby byl Amenemhet III. stavitelem labyrintu („překonává dokonce i pyramidu,“ - Herodotos), pak by nápisy hodnotily tento s ničím nesrovnatelný čin, vychvalovaly by faraóna a doslova by ho zasypávaly úctou.

Nic podobného však neexistuje. Lepsius objevil v jedné místnosti a na fragmentech sloupů tabulky se jménem „Amenemhet III.“. Z toho vyvodil naprosto správný závěr: „Stavitel a majitel této pyramidy je tedy určen.“

Pětačtyřicet let po Lepsiovi objevil britský archeolog Sir Flinders Petrie (1853 - 1942) uvnitř pyramidy dokonce nedotčené sarkofágy Amenemheta III. a jeho dcery. Pohřební komora sestávala z jediného žlutého křemencového bloku, který byl zapuštěný do země. Nad pohřební komorou byly tři těžké křemencové desky o tloušťce 1,22 metru. To stačilo k tomu, aby unesly tíhu hliněných cihel, které na nich spočívaly. Dělníci pracující na stavebních úpravách kanálu nakonec narazili poblíž pyramidy také na 1,60 metru vysokou vápencovou sochu sedícího Amenemheta III. Na žádném z těchto nálezů ani ten nejmenší hieroglyf nepoukazuje na to, že by faraón Amenemhet III. nechal zbudovat labyrint. Flinders Petrie objevil pohřební komoru Amenemheta III. naprosto nedotčenou. Je absolutně nepředstavitelné, že by v ní mrtvý faraón nebyl oceněn jako geniální původce stavby labyrintu. *Žádný* faraón by si přece takovou slávu nenechal ujít!

Ono už je samo o sobě dost kuriózní to, že tentýž Amenemhet III. si v Dahžuru, dvacet kilometrů jižně od Káhiry, nechal postavit druhou pyramidu. V lidovém podání se jí říká „černá pyramida“, protože je navržena z tmavěšedých cihel z nilského bahna. 1,40 metru vysoký vrcholový kámen této pyramidy, takzvané pyramidion,

byl z černé žuly a dnes je možné ho obdivovat v Egyptském muzeu v Káhiře. Pod ochrannými perutemi boha Hóra dosvědčují hieroglyfy na kameni autorství stavitele Amenemheta III. Nikde však není zaznamenáno, že by si také objednal fenomenální labyrint. Před několika lety archeologové Německého archeologického institutu v Káhiře objevili vedle již nalezeného prázdného sarkofágu z růžové žuly dva další sarkofágy žen Amenemheta III. Ani na nich žádný nápis nenaznačuje, že by jejich pán a velitel byl zároveň stavitelem s ničím nesrovnatelného labyrintu.

Knihy o Egyptě, které napsali šikovní a ostrovtipní archeologové, patřily v uplynulých letech k mé každodenní četbě. Ve všech těchto dílech je hawarská pyramida Amenemheta III. označena jako stavební dílo, pod kterým se *nalézá* labyrint. Všude se také hovoří o Lepsiově objevu labyrintu. Vypadá to, jako by vědci vystupovali po točitém schodišti a nechtěli přitom zatáčet. Jeden od druhého opisuje vyložené nesmysly. Přitom se už dnes dávno ví, že celá řada zádek a místností, které Lepsiovi vykopalo jeho nekonečné procesí zpívajících upachtěných mraveček, ve skutečnosti pochází z řeckého a římského období!

Amenemhet III. byl pouze stavitelem pyramidy z hlíněných cihel a několika chrámů v její nejtěsnější blízkosti - s Herodotovým labyrintem to má celé společného asi tolik jako Beethovenova 5. symfonie s moderní hitparádou.

Jestliže archeologické nálezy vcelku vůbec neodpovídají popisu starověkých historiků, pak zeměpisné určení je už skutečná groteska.

Jezero se vypařilo

Herodotos tvrdí, že labyrint a pyramidy leží na břehu jezera Moiris. Toto jezero popisuje jako „záračné dílo“ lidských rukou s „obvodem tři tisíce šest set stadií... rovnající se svou délkou dokonce celému mořskému pobřeží Egypta“. Pokud to přepočteme podle dnešních měřítek, pak musel obvod Herodotova jezera měřit 640 kilometrů. Pro srovnání: Bodamské jezero má obvod 259 kilometrů. Z toho připadá 106 kilometrů břehu Německu, 72 kilometrů Švýcarsku a 27 kilometrů je na rakouském území (plocha jezera činí 538,5 čtverečních kilometrů). Herodotovo jezero Moiris muselo mít ve srovnání s Bodamským jezerem dvojnásobný obvod.

Je možné, že si Herodotos nechal od Egyptanů namluvit přehnaná čísla, možná že číselné údaje z egyptštiny byly mylně převedeny do řečtiny. Ale ať už to počítáte tak či onak, labyrint se společně s pyramidou nacházel takřkajíc na mořské promenádě, protože i Strabon vyzdvihuje velikost „jezera Moiris“ a potvrzuje: „...proplouváme-li kolem tohoto stavebního díla (pyramidy, EvD)...“. Tentýž Strabon tvrdí, že tam sám osobně dlél, protože píše: „Náš hostitel, jeden z nejvznešenějších mužů... s námi šel k jezeru.“ Poté jeden kněz před očima Strabona a jeho hostitele nakrmil lenivého posvátného krokodýla, který podřimoval na břehu jezera a byl příliš líný i na to, aby pozřel přinesený chléb.

V 51. kapitole své první knihy se tohoto umělého jezera dotýká i Diodoros :

„Deset lidských generací po právě zmíněném králi převzal vládu nad Egyptem Moiris a vybudoval v Memfidě severní chrámové dvorany... Také nechal o deset schoinů dále nad městem vykopat jezero, které bylo mimořádně užitečné a neuvěřitelně velké. Jeho obvod prý totiž činil tři tisíce šest set stadií a na mnoha místech bylo hluboké padesát klafterů. Kdo tedy, představíme-li si velkolepost tohoto díla, si nebude nucen položit otázku, kolik tisíc lidí a kolik let se na onom díle pracovalo.“

V následující kapitole Diodoros potvrzuje - stejně jako Herodotos, že přítok vody k jezeru byl regulován mohutnými zdymadly, která se podle stavu vody na Nilu buď otvírala, nebo uzavírala.

Labyrint, pyramida a jezero patřily k sobě. Jak zjistili geologové, u pyramidy v Hawaře nikdy žádné jezero neexistovalo. To je možné zjistit podle nánosů v zemské kůře. Navíc se jezero ještě z dalších dvou důvodů vůbec nehodí do hawarské oblasti. Pyramida Amenemheta III. se skládá ze statisíců hlíněných cihel. Hlína se ani trochu nesnáší s vodou, podloží pyramidy by bylo příliš rozbředlé. Místnosti a komory, které odhalil Lepsius, by musely být pod vodní hladinou, ledaže by byly utěsněny proti průsaku vody z jezera. V Hawaře nebylo objeveno žádné vodotěsné zdivo.

Dnes leží asi pětadvacet kilometrů severozápadně od města El-Fajjúm mělké Karunské jezero. To však nikdy nemohlo být shodné s jezerem Moiris antických historiků. Nejen proto, že je vzdálené čtyřicet kilometrů vzdušnou čarou od hawarské pyramidy, ale také proto, že je to přírodní jezero a vodou ho nezasobují umělé kanály. Karunské jezero, které ze tří stran obklopuje žhnoucí poušť a ze čtvrté strany má bujnou vegetaci i několik turistických hotelů, leží ještě ke všemu pod hladinou moře. Poznal to už Lepsius :

„Při vysokém stavu Nilu a dostatečném přítoku vody by se asi mohlo rozvodnit, avšak je situováno příliš hluboko, aby každá kapka vody, která do něj přiteče, mohla opět odtéci. To by musela být celá provincie zaplavená, aby voda z údolí mohla začít odtékat... Hladina jezera Birquet el Qorn (Karunské jezero, EvD) se nyní nachází sedmdesát stop pod místem, kde do něho vtéká kanál, a nikdy už nebude výše. To dokazují trosky starých chrámů, které se nalézají na jeho březích. Stejně tak nesouhlasí údaje, podle nichž na březích tohoto jezera byl labyrint a hlavní město Arsinoe, nyní Medinet el Faium.“

Přes tuto skutečnost Lepsius lpěl na své lokalizaci labyrintu. Prohlédl si se třemi svými spolupracovníky zbytky jedné hráze, o níž předpokládal, že byla navrstvena pro uměle založené jezero Moiris. Lepsius dokonce prozkoumal zbytky dvou stavebních děl, jež zpočátku pokládal za obě pyramidy, které Herodotos viděl vyčnívat z vod jezera Moiris. Zanedlouho po zahájení vykopávek rezignovaně konstatoval: „Alespoň z toho plyne, že nikdy nestály v jezeře...“

Ať už se kdokoli - tak jako Lepsius, křečovitě snaží přičarovat labyrint do Hawary, vždy musí klopýtnout o údaje o vzdálenostech u Herodota a jiných. Diodoros Sicilský napsal, že král Moiris nechal umělé jezero „vykopat o deset schoinů dále nad městem Memfis“. To by bylo přibližně na úrovni Dahžuru nebo dobrých sedmdesát kilometrů vzdušnou čarou severovýchodně od Hawary. Strabon popsal toto jezero jako obrovskou vodní nádrž s plážemi, která je srovnatelná s mořem. Herodotos ve 4. kapitole 2. knihy konstatoval:

„Prvním egyptským králem prý byl Mén. Za jeho dob byl kromě okrsku thébského celý Egypt bažinou, ze které nevyčnívalo žádné z míst, která jsou nyní pod jezerem moirijským. K tomuto jezeru trvá plavba od moře proti proudu řeky sedm dní.“

„Otec dějepisu“ (Cicero) ve 150. kapitole téže knihy konečně poskytuje ještě jeden a poslední geografický údaj:

„Domácí obyvatelé tvrdili také, že jezero má podzemní výtok do zálivu Syrského v Libyi. Výtok prý směřuje na západ do vnitrozemí podél hor nad Memfidou.“

„Lidé nejsou mateni věcmi, nýbrž názory na tyto věci.“ (Euripides, řecký tragik, 480 - 407 př. n. l.)

Inspekce přímo na místě

Řidič taxíku se smál, když viděl, jak vycházím z hotelu ověšený fotoaparáty. Znali jsme se, protože jsem si téhož řidiče najímal i v uplynulých dnech. To mi ušetřilo nejen každodenní spory s konkurencí, která netrpělivě vyčkávala před každým káhirským hotelem, ale i nervově ubíjející smlouvání za denní paušál. Tento řidič věděl, jak na tom se mnou je - stejně jako jsem to věděl já o něm. Kromě toho jeho černé auto, starší americký model, bylo až v nepochopitelně dobrém stavu, což je argument, který v Egyptě hodně platí, protože člověk vždycky velmi rychle sjede ze silnic a dostane se někam na polní nebo dokonce pouštní cesty. Kamal - tak se jmenoval můj řidič, studoval čtyři roky na Káhirské univerzitě egyptologii. Teď vozil turisty, protože mu to vynášelo víc než nějaká akademická úředničina. Mluvil obstojně anglicky a dokázal mi také udržet příliš dotěrné prodavače suvenýrů od těla. To bylo naprosto neočekávané dobrodiní, protože se obecně ví, že většina průvodců a obchodníků se navzájem zná a že takový řidič taxíku po případném vydařeném obchodě nevyjde naprázdno.

Vyjeli jsme hlavní silnicí, přeplněnou houkajícími a páchnoucími vehikly, směrem na Gízu, projeli jsme kolem velkých pyramid a pokračovali jsme jihozápadním směrem dále do pouště. 106 kilometrů dlouhá silnice do oázy Fajjúm je rovná jako podle pravítka a asfaltovaná, napravo a nalevo od tmavošedého pásu silnice reziví jednotlivá auta a do písku vrhají děsivé stíny kostry vybrakovaných autobusů i nákladních automobilů. Čas vždycky zvítězí.

„Co tam venku hledáte?“ zeptal se Kamal.

„Chci jenom k pyramidě Amenemheta III. u Hawary.“

„To se nevyplatí,“ zabručel zalecky Kamal, „to není nic velkolepého, jenom vysušené cihly.“

„Já vím, ale přesto tam chci!“

Kamal se znovu usmál. „Vy jste prostě odjinud, když dovolíte. *Žádný* Egyptan by dobrovolně pyramidu v Hawaře nenavštívil.“

Slovíčko „oáza“ je v případě Fajjúmu vlastně zavádějící, protože tato „oáza“ je díky Bahr Jusufskému kanálu plně závislá na Nilu. Vlastní vodu přes čtyři tisíce čtverečních kilometrů velká „oáza“ neprodukuje. Přesto setrvám u tohoto označení, protože voda v poušti je pro nás vždycky oáza, ať už životodárná tekutina pochází odkudkoli. Na chvíli mi projela hlavou myšlenka na Herodota. Z Gízy do Hawary mohl Herodotos cestovat pouze na velbloudu. To je dvoudenní cesta. A musel dávat pozor, aby se při svém popisování nedostal pod velbloudí kopyta. My jako děti moderní doby dojedeme k výběžkům oázy za dvě hodiny. Budiž pochválení motorizovaní velbloudi!

Úrodnou fajjúmskou oblast, ze všech stran obklopenou pouští, zavodňuje 324 kanálů o celkové délce 1298 kilometrů. K tomu je podle oficiálních údajů nutno připočítat ještě 222 vodních struh v celkové délce 964 kilometrů.

Z autorádia zazněla modlitba, předzpěvovač začal hlasitě recitovat a dav lidí to bručivě opákoval. Kamal sice řídil automobil, ale přesto se třikrát předklonil k volantu. „Jde o vodu,“ vysvětlil mi později. Šejk el-Azhar, nejvyšší sunnitský duchovní, vyzval věřící, aby se modlili k Alláhovi o vodu. Léto 1988 bylo sedmým suchým rokem v etiopské vysočině. Bez deště nebude v Nilu voda, bez nilské vody se zanesou kanály, bez kanálů nebude orná půda.

„Egypt má přece Násirovu přehradu u Asuánu. Myslel jsem, že tato přehrada reguluje vodu v Nilu,“ poznamenal jsem soucitně. Kamal se znovu zasmál, on se smál pořád, ale tentokrát se smál mé nevědomosti. „Voda v přehradě za poslední roky poklesla o pětadvacet metrů. Pokud v Súdánu nebo v Etiopii během nejbližších dvou měsíců nezaprší, budou se muset odstavit turbíny. To by bylo velmi špatné pro všechno, co závisí na elektrickém vedení! Navíc pak koryto Nilu nestačí zásobovat tisíce kanálů napravo a nalevo od řeky. Pole vyschnou. Víte, co to pro 53 miliony Egyptanů znamená?“

Tušil jsem to. Už od nepaměti je celá tato země závislá na jediném vodním zdroji. V současnosti se zavodňuje 2,6 milionu hektarů polí, která ročně spolykají 49,5 miliardy kubických metrů vody. K tomu je třeba přidat spotřebu

pitné vody, která ročně činí 3,5 miliardy kubíků vody. Ať už byl tím faraónem, který nechal zbudovat Herodotovo jezero Moiris, kdokoli, byl to určitě nesmírně prozíravý panovník.

Po devadesáti kilometrech jízdy se na okraji silnice objevila první zeleň. Usadili se tu obchodníci, kteří na nás mávali a podávali nám kytice růží, celé girlandy svázaných cibulí a živé krocany. Za zatačkou se objevil první kanál. V líně tekoucí horké břevce se vesele šplíchaly děti. Požádal jsem Kamala, který se už nesmál, aby zastavil. Na jeho obličej se objevil vzdorovitý výraz.

„Bilharzióza?“ zeptal jsem se. Kamal přikývl.

Kanály byly zamořené bilharziózou, to jsou mikroskopické motolice, které byly pojmenovány podle německého lékaře Theodora Bilharze (1825 - 1862). Ten objevil původce nákazy, pronikající pokožkou do krevního oběhu. Drobounci vrazí se rozmnožují v játrech, jsou příčinou jaterních, střevních a pohlavních chorob, které dříve končily neúprosně smrtí. Dnes existují proti bilharzióze léky. Ve spolupráci se Světovou zdravotnickou organizací bojuje egyptská vláda už celé roky proti této zákeřné chorobě. Původci nemoci se množí nevidanou rychlostí v bahnitých okrajích kanálů, kde se voda téměř nepohne.

„Proč tu necháte ty děti koupat?“

Kamal zavrtěl hlavou. „V televizi, rádiu, ve školách a dokonce i v comicsech se provádí osvětová kampaň. Přesto řada rolníků nechce to riziko vidět. Spoléhají plně na Alláha.“

Jsou bohabojní, čestní a skromní, tihle příčinliví rolníci a jejich rodiny, kteří celé roky den po dni tráví život na rozpálených rozlehlých polích. Pěstuje se bavlna, sezónně tu rostou fazole, kukuřice, rýže, okurky, brambory, cibule, česnek, květák a vodní melouny. Mechanizaci uvidíte jen vzácně, shrbená záda žen a dětí jsou levnější. Skupinky palem jsou zdrojem blahodárného stínu. Všechny části palmy, počínaje kmenem a konče lýkem, se zužitkují. Před hliněnými domy posedávají ženy pletoucí koše, jiné modelují z hlíny misky, lampy a sošky, jemné dětské ruce pomalovávají tyto výrobky křiklavými barvami. Tady se čas zastavil.

Kamal ukázal rukou před sebe: „To je El-Medina, hlavní město oázy, dnes se jí stále častěji říká jenom The Fajjum. Dříve se prý nazývala Krokodýlí město.“

„Prý?“

Kamal se ke mně otočil, znovu se usmál a bylo vidět, že už zapomněl na koupající se děti i na bilharziózu. „Kdysi se jmenovala Krokodýlí město, to se ví určitě. Ale když se řekne Krokodýlí město, myslí tím každý to místo, které uvádějí už starověcí spisovatelé - Krokodýlí město u jezera Moiris.“

„A tohle město to nebylo?“

Můj archeologicky velmi zkušený řidič taxíku pokrčil rameny a ústní koutky se mu stáhly do šelmovského úsměvu: „Ve starém Egyptě existovala různá Krokodýlí města a v každém větším chrámu, od nilské delty až nahoru k Asuánu, byl v té či oné formě uctíván krokodýl. Tady, ve Fajjúmu, měla takříkajíc každá vesnice své krokodýlí středisko. Je obtížné určit, o kterém Krokodýlím městě

Herodotos vlastně hovořil.“

To mi tedy celou záležitost zrovna neulehčilo, pomyslel jsem si.

Pomalou jsme se proplétali zástupy lidí a předjeli jsme nákladní automobil naložený velbloudy. I zvířata už snad zpohodlněla! Kamal zastavil: „Na tohle byste se měl podívat, když už tady jste!“

V jednom kanálu, který protékal středem města, se ztěžka otáčela čtyři obrovská černohnědá vodní kola. Vzdechala, praskala, skřípala a sténala, jako by v nich naříkala spousta duchů pod neviditelným bičem otrokáře. Ta kola se otáčejí neustále, je to jediné skutečné perpetuum mobile, s nímž jsem se za svého života osobně setkal. Dověděl jsem se, že v oáze Fajjúm existuje přibližně dvě stě takových vodních kol. Rozvádí se jimi voda do různých kanálů a dostává se i do vyšších poloh, a to všechno bez elektrického proudu nebo nějakého umělého přívodu energie. Jediným zdrojem energie je vodní tok. Na mohutných kolech, která jsou sama o sobě důkazem vynikajícího řemeslného umění, jsou umístěny široké, jednoduché lopatky a ty se při každé otáčce kola ponoří do vody. Díky vodnímu proudu se tedy kolo musí neustále otáčet. Vedle lopatek existuje na každém kole ještě několik lopatek ve tvaru naběračky, které se při ponoření naplní vodou a tu při každé otočce zase vylíjí do výše položeného kanálu. Maximální výška tohoto odvěkého vodního výtahu záleží na obvodu kola. Je ohromující, jaké geniální nápady uplatnil lidský objevitelský duch již před tisíciletími!

Asi deset kilometrů jihovýchodním směrem, hned za vesničkou Hawara, se tyčí tmavě šedá hora pyramidy Amenemheta III. Zdály mi připomínala spíše zborcený, uplácáný pudink s několika důlky. Nejsem zatížen žádnými předsudky, a tak bych asi skákal radostí, kdybych u pyramidy spatřil alespoň nějaký náznak labyrintu. Avšak u přístřešku, v němž jsme svým příchodem vytrhli ze spánku osamělého policistu, byla do země zaražená černě orámovaná tabule: Stálo na ní „Labyrint“ a „305x244 m/3000 Rooms“. Jinak o zbytcích těchto „3000 Rooms“ nebylo uvedeno vůbec nic.

Několik hodin jsem tam pátral, šplhal jsem přes zídky z ptolemaiovského a římského období, svítil jsem silnou kapesní svítilnou do otvorů a šachet a pečlivě jsem hledal „stěny plné reliéfů“ (Herodotos). To jediné, co vůbec připomínalo bývalé chrámy, bylo několik úlomků narůžovělé asuánské žuly. Nikde nebyly zbytky „kamených desek mimořádné velikosti“ (Strabon), nikde ani stopy po „velkých syenitových blocích“ (Plinius), už vůbec nemluvě o zbytcích „téměř nadlidského díla“ (Herodotos).

Stupínek po stupínku jsem šplhal na jihozápadní straně pyramidy nahoru a hledal jsem pod šedočernými

hliněnými cihlami něco mimořádného, třeba žulový výstupek, na němž v době Herodota spočívala tíha „obrovských soch“, které byly do pyramidy „vytesány“ (Herodotos). Nic takového nebylo k nalezení. Pyramida je částečně zničená, okolní obyvatelé si posloužili jejím prefabrikovaným stavebním materiálem při stavbě svých domů. Vrchol pyramidy chybí úplně, člověk by si tam nahoře mohl klidně postavit stan. Původně byla i tato pyramida potažena vápencem — dnes už po vápenci nenajdete ani jedinou stopu. Deště vyryly do hory z hliněných cihel celé rýhy, mnoho z přibližně padesát centimetrů dlouhých cihel se narušilo a zvětřelo. Surovina pro tento stavební materiál se kdysi slisovala mezi prkny a nechala na vzduchu vysušit, proto jsou cihly porézní a protkané jednotlivými stěbly slámy, vysušené trávy a malými kamínky.

Žádný egyptský starověký Michelangelo by nedokázal do těch cihel vytesat „obrovské sochy“ a hliněné cihly by v žádném případě neunesly tíhu takových kolosů. Kritikové budou trvat na tom, že sochy se už dávno zřítily a rozbily a že „stěny plné reliéfů“ se v průběhu celých tisíciletí odrolily. Ale proč jenom zde, v případě hawarské pyramidy a (údajného) labyrintu? Na jiných místech byly přece objeveny rozbité sochy mnoha faraónů a v nádherných staroegyptských chrámech, které každoročně přitahují miliony turistů, se také jen tak zničehonic nevypařily „stěny plné reliéfů“. Pokud jde o labyrint, tak víme alespoň, že v Herodotově době tyto stěny ještě existovaly. Ale dobře — nicméně by tu přece musely ležet zbytky obrovských kamenných desek „mimořádné velikosti“. Nic - tady není prostě vůbec nic!

Výhled z osmapadesát metrů vysoké pyramidy není o nic méně bezútěšný. Pod sebou spatříte několik zídek a malých písečných kopců, za nimi stožáry s vysokým napětím, kanál, který úhlopříčně protíná celé území, a v pozadí obděláaná pole.

Opravdu by tyto žalostné haldy sutě měly být zbytky tak vysoce ceněného labyrintu?

Kamal mezi sutí objevil lidskou lebku a policista ji odložil na jednu zídku. Upřeně jsem se zadíval do prázdných očních důlků a mimoděk mě napadlo, že se třeba tenhle nebožtík kdysi setkal se Strabonem nebo Herodotem. Kdyby tak mrtví uměli mluvit... Hned bych se lebky zeptal, kde se nacházel ten jedinečný labyrint. Kamal se zcela hrdla zasmál a mně se zdálo, jako by se ta lebka také smála a jako by se najednou rozesmáli všichni bohové starého Egypta.

Hromady sutě jako labyrint

V roce 1888, čtyřicet pět let po Richardu Lepsiusovi, se tu ocitl britský archeolog Sir Flinders Petrie. Ten konstatoval, že komory, které vykopal Lepsius, jsou „pouze trosky římské vesničky“, v níž byli ubytováni ničitelé labyrintu. Sám labyrint prý byl beze zbytku zničen, domníval se Sir Flinders Petrie, a celou lokalitu dokládá už pouze kotlina s několika malými úlomky. „Je velmi obtížné z tak malých úlomků něco sestavit,“ napsal Brit, ale pak se přesně o totéž pokusil. Ó, kdyby byl toho raději zanechal! Jeho vlastní verze labyrintu, vyjádřená plánkem o mnoha místnostech a sloupech, odpovídá stejně málo popisům starověkých historiků jako obdobný Lepsiusův pokus. U Flinderse Petrieho leží chrámy a sloupové dvorany v rovné řadě vedle sebe. Avšak už Strabon hovořil o „skrytých chodbách, které navzájem tvoří velmi spletité cesty“, a o tom, že je „nemožné“ najít východ bez průvodce. Plinius zase vyzdvíhoval „nepřehlednou spleť chodeb“. Je mi úplnou záhadou, proč by návštěvníci labyrintu rekonstruovaného podle Sira Flinderse Petrieho měli mít nějaké problémy s nalezením východu. Všechny východy jsou totiž umístěny na přímce a jsou vyrovnané jako vojáci. Petrieho plán obsahuje řadu osamocených chrámů, které od sebe dělí značné vzdálenosti. Očitý svědek Herodotos hovořil o zakrytých dvoranách, nacházejících se „těsně vedle sebe“. Petrie našel na jihu a západě celého okrsku zbytky zdi, Herodotos viděl pouze „jednu jedinou zeď“, která obklopovala celý labyrint. Petrieho zbytky zdi nemohou odpovídat Herodotově obvodové zdi, protože by se podobné zbytky musely objevit i na severu a východě okrsku. Petrieho plán labyrintu je přeplněn nejasnostmi a rozpory. Jednou je toto stavební dílo čtyřhranné, pak zase pravoúhlé a nakonec dokonce kulaté. Petrie se naprosto evidentně - ostatně stejně jako jeho předchůdce Lepsius, pokoušel násilně zasadit několik torz do předem připraveného schématu. Je to metoda, pomocí níž se dá jakákoli archeologická hromada sutě přeměnit na labyrint. Petrieho vykopávky definitivně ztroskotaly na obrovském jezeře Moins, které se do Hawary prostě nedalo přičarovat, a také na patnácti stech podzemních místnostech, které se při veškeré archeologické posedlosti jaksi nepodařilo objevit.

„Každý problém má své řešení, které je prosté, jasné a mylné,“ (Henry Luis Mencken, 1880 - 1956, americký publicista).

Kde zůstal egyptský labyrint? To nás Herodotos a jeho následovníci naprosto bezostyšně obelhali? Existovalo vůbec toto „téměř nadlidské dílo“ (Herodotos)? Necháпали snad starověcí historikové pod pojmem „labyrint“ něco úplně jiného než současní lidé? Nejsou Herodotos a jeho epigoni pouze lacinými plagiátory, kteří své poutavé příběhy vykradli z úplně jiných zdrojů?

Záhady labyrintu

Pod pojmem „labyrint“ se dnes stejně jako kdysi rozumí bludiště, systém jeskyni se spletitými chodbami nebo

navzájem propojené budovy s neproniknutelnou spleťí schodišť, všemožně točitých chodeb a místností Mýtus o labyrintu je velice starý a sahá až do doby kamenné

Na skalních a jeskynních stěnách v severní Africe, jižní Francii, na Krétě, Maltě, ale také v jižní Indii, Anglii, Skotsku a USA byly nalezeny vyřezané labyrinty. Tento motiv měl již v prehistorické době mezinárodní platnost. Také pozdější „labyrintové dekorace řeckých geometrických maleb na vázách nebo na mexické a peruánské domácí keramice jsou si obdivuhodně podobné „. Poněkud bezradně se hledají základy této globální shody. Co přimělo severoamerické Indiány v Arizoně, aby vyškrábali do kamene skalní rytiny labyrintů, když neudržovali žádný kontakt s evropskými kolegy doby kamenné? *Zírali* snad lidé doby kamenné na všech kontinentech do odkrytých lebek svých nepřátel, čímž by se pravzorem labyrintu stal názorný pohled na zákruty lidského mozku? Nebo si hráli různé hry typu „Na co myslím?“ a pokoušeli se své myšlenky vřít do šedé kůry mozkové? Domnívám se, že mozky lidí doby kamenné byly mnohem méně labyrinty, než je tomu u našich současníků.

Badatele hledající motivy je možné přirovnat ke ztroskotavšímu Robinsonovi, který jednoho dne spatřil v písku otisk lidského chodidla. Taková stopa vede vždy do neznáma, labyrint je příšera s tisíci chapadly, která se nedá za nic uchopit a neustále je zahalena děsivým oparem záhadnosti. Podle řecké pověsti postavil vyhlášený řemeslník a vynálezce Daidalos Labyrint v Knóssu na ostrově Kréta. Tento stavební komplex se spleťitým bludištěm, z něhož se nikdo nemohl dostat bez cizí pomoci, byl původně vybudován pro netvora Mínotaura, křížence člověka a býka. Diodoros Sicilský a Gaius Plinius Secundus napsali, že tento krétský Labyrint byl údajně pouze zmenšenou kopií egyptského originálu.

Sir Arthur Evans, velký archeolog specializovaný na Krétu, nenašel žádné zbytky Labyrintu. To přivedlo archeology na myšlenku, že pod pojmem „labyrint“ se původně nemínila jednotlivá stavba, nýbrž celé město se spleťitými ulicemi. Jan Pieper, který se věnoval mýtu o Labyrintu, to shrnul následujícím způsobem :

„Máme tedy dobrý důvod předpokládat, že historickým základem mýtu o Labyrintu není jediné gigantické stavební dílo labyrintové povahy, nýbrž právě ona přelidněná města, která přírodním národům musela samozřejmě připomínat bludiště, v jehož středu bylo možné jen obtížně předpokládat něco jiného než lidožroutského netvora, napůl člověka a napůl býka.

Ačkoli tento logický klíč má v sobě cosi až nakažlivě jednoduchého, nedá se jím odemknout zámeček k problému jménem labyrint. Umělci doby kamenné na všech kontinentech přece neznali žádná „přelidněná“ města připomínající labyrint, která by jim mohla posloužit jako vzory pro jejich výtvoř.

„Všichni se mýlíme, ale každý se mýlí po svém,“ (Georg Christoph Lichtenberg, 1742 - 1799).

Antický lhář?

V případě Egypta se všichni ovšem mýlí trochu jinak, protože tam se dostávají ke slovu svědkové, kteří nás přesvědčují o tom, že údajně osobně vstoupili do labyrintu. Herodotos na jedné jediné stránce ujišťuje své čtenáře hned čtyřikrát, že hovoří ze své vlastní osobní zkušenosti. Proč by nás vlastně měl „otec dějepisu“ v tomto jediném případě obelhávat přímo „kvadrofonně“? V jiných případech se přece také přidržoval pravdy. Z jakého důvodu by Strabon měl o 423 let později než Herodotos oprašovat nějaké lži a obohacovat je o vlastní? Nenápadná zmínka o tom, že se svým hostitelem, „jedním z nejváženějších mužů“, a jedním knězem krmil u jezera Moiris krokodýla, by pak musela být také vymyšlená. A co Gaius Plinius Secundus, který napsal, že labyrint má u vchodu „parské kameny, což mě udivuje“? To se snad divil jenom na pergamenu? Proč se nám tedy potom snaží namluvit, že „znaveni dlouhou chůzí dojdete k oněm pověstným spleťitým chodbám“, když si v labyrintu nikdy nedal pořádně do těla, a tudíž se tam nemohl unavit? Jak mohl „po devadesáti schodech sestoupit do galerií“, které nikde neexistovaly?

Já těm starým pánům věřím. Labyrint, který „překonal dokonce i pyramidy“, se nalézal „poněkud nad jezerem Moiris“ (Herodotos). Může nějaké jezero o obvodu 640 kilometrů jen tak jednoduše zmizet? Už jsem říkal, že Herodotovy údaje o mírách jsou možná nadsazené, ale i takhle velké jezero se může velice rychle vypařit. Násirova přehrada u Asuánu je dlouhá pět set kilometrů. Přitom stačilo pouze sedm suchých let v Súdánu a Etiopii, aby její vodní hladina poklesla o pětadvacet metrů. Období sucha, která by trvala dokonce i déle než sedm let, nejsou — a to i bez soudobé hysterie — žádným pádným důvodem k zániku světa. Již ve Starém zákoně se píše o sedmi „hubených“ letech v Egyptě, která se podařilo přestát jenom díky Josefově předvídavé starostlivosti.

Herodotovo jezero Moiris bylo napájeno kanálem přímo z Nilu. Když se řeka změní ve strouhu, zanese se kanál bahnem a pískem. Za déletrvajících období sucha mohla být zdymadla jezera Moiris uzavřena, protože životodárné vody bylo nejvíce zapotřebí podél Nilu. Podobné stavy vodního deficitu se v říši faraónů neustále opakovaly a vody z jezera Moiris se prý dokonce měly odvádět nazpět do Nilu. A přesto bylo všechno naráz úplně jinak.

Protože jezero Moiris za Herodota ještě existovalo a také Strabonovi o 423 let později bylo umožněno krmít na jeho březích krokodýla, připadá pozvolné zanášení jezera pískem do římsko-křesťanského období. To byla někdejší mohutná říše faraónů v úpadku. Žádný prozíravý panovník už nepřikázal vyčistit jezero Moiris, prokopat kanály a stará zdymadla uvést opět do provozu. V 17. knize své „Geografie“ Strabon popisuje různá menší jezera a velké kanály v Egyptě, které byly dokonce splavné a zásobovaly vodou celé rozsáhlé oblasti. Co se z nich do dnešní doby zachovalo?

Několik let sucha a několik let lidské netečnosti způsobilo, že jezero Moiris vyschlo. Již Diodoros Sicilský nadhodil otázku, „kolik tisíc lidí a kolik let“ asi muselo jezero hloubit. Nyní, když se jezero začalo zanášet pískem a kanálům se začalo nedostávat vody, chybělo mnoho tisíc lidí a citelně se začali postrádat i vedoucí pracovníci, kteří by dokázali tyhle nové spousty pracovitých mravenců motivovat a řídit. Existence jezera se pomalu začala chýlit ke svému konci. Toto konstatování neplatí pouze pro jezero Moiris a labyrint - je platné pro celý Egypt. Chránová města, která byla udržována po celá tisíciletí, se vylidnila, obrovské pyramidy a mohutnou Sfingu u Gízy pohltil písek - dnešní vykopávky tohle všechny jednoznačně dokládají.

Písek ovšem není jenom všežravec, písek je také konzervační prostředek. Herodotův labyrint s nádhernými reliéfy na stěnách, s patnácti sty podzemními místnostmi a snad dokonce i s nádhernými hrobkami čeká na nějakého soudobého Heinricha Schliemanna. Šance lokalizovat tento labyrint nejsou až tak špatné, neboť staří historikové zanechali stopy k veselé honbě na lišku. Pokud shrnu to, na čem se Herodotos a spol. shodují, pak se labyrint musí hledat „sedm dní plavby proti proudu Nilu“ na „libyjské straně“, poněkud „nad městem Memfis“ u „ústí kanálu do jezera Moiris“. Délka tohoto jezera je orientována severojižním směrem a samotné jezero leží v „oblasti Arsinoe“. A nakonec kanál, který je zásoboval vodou, byl spojen s Nilem a stav jeho vody regulovala „zdymadla“.

Je to docela prosté, vidíte?

Poslední šance

Vezmi... je uvedeno v kuchařce... malé letadlo, může to být také helikoptéra, a přelétni nad vymezenou oblastí v časných ranních hodinách nebo navečer.

Tohle těsto by se asi muselo děle mísit, aby bylo pěkně vláčné, podle všeho by bylo zapotřebí možná i celý měsíc plout po Nilu po proudu i proti němu, dokud bychom si nepovšimli obrysů. Jakých obrysů? Obrysů kanálu, můj synu! Jakého kanálu? Toho, u kterého ležel ten labyrint, můj synu! Ale ten kanál už přece neexistuje... No právě, můj synu!

Leccos totiž umožňuje letecká archeologie. Ze vzduchu jsou i po tisíciletích viditelné alespoň jednotlivé úseky vyschlých kanálů. Někde nad Memfidou přece musí směrem na západ od Nilu vést kanál! Stopy jeho trasy se dají zjistit. Pokud by ale žádný takový kanál neexistoval, tak tu máme už jenom starý Jusufský kanál, jehož břehy se dodnes zelenají a kvetou. Buď - anebo. Kanál objevený ze vzduchu se musí v krajině sledovat až na místo, kde končí. Tam začíná jezero Moiris a tam také netrpělivě čeká na svého objevitele slavný labyrint. Jestliže by však jedinou možností zůstal Jusufský kanál, musely by se v jeho původním korytu najít zbytky prastarých zdymadlových stěn. Ty by nás měly zavést přímo k labyrintu, protože, jak starověcí historikové jednohlasně potvrzují, „labyrint ležel u ústí kanálu“.

Je jednoduché ověřit si tuto dedukci, ačkoli její jednotlivá spojení mohou být poněkud matoucí. „Pravděpodobně existuje souvislost mezi růží a hrochem, ale přesto žádného mladého muže nikdy nenapadlo, aby své milence podal kyticí hrochů,“ (Mark Twain, 1835 -1910).

3. kapitola

Bezejmenný div světa

„Člověk se bojí času
a čas se bojí pyramid.“
Egyptské přísloví

„Kyselé okurky jsou příčinou leteckých neštěstí, automobilových nehod, války a rakoviny.“ Toto šokující sdělení bylo ohromenému akademickému světu zveřejněno v „Journal for Irreproducible Results“ (Časopis pro neopakovatelné výsledky) v létě 1982. Statistický důkaz byl skutečně okouzlující. 99,9 procenta všech obětí rakoviny někdy za svého života pozřelo kyselé okurky, všichni vojáci jsou hltoni kyselých okurek a také 99,7 procenta pilotů a automobilových řidičů sní občas nějaké ty kyselé okurky. Zpráva byla samozřejmě novinářskou kachnou, protože „Journal for Irreproducible Results“, který je vydáván v Park Forest v severoamerickém spolkovém státě Illinois, každé čtvrtletí zveřejňuje parodie na vědecké práce. Pomocí statistik, nesprávně položených otázek a převráceného výkladu je totiž možné dokázat úplně všechno.

Zkusme to jednou s tímhle komickým kladením otázek i my sami a dejme do souvislosti spotřebu cibule u starých Egyptanů se stavbou pyramid: Když vznikala Velká pyramida u Gízy, pojídali Egyptané náruživě rádi cibuli a ředkvičky. Jak dosvědčil Herodotos, na tomto obrovském stavebním díle spolupracovalo údajně 100 000 dělníků po dobu 20 let. Budeme-li vycházet z toho, že jeden dělník denně spořádal jen jednu

desetidekagramovou cibuli, pak 100 000 dělníků denně snědlo 10 000 kilogramů cibule. Za 10 dní by to bylo 100 000 kilogramů (100 tun) a za měsíc 300 tun. Kdyby se na staveništi kutilo jen šest měsíců do roka, muselo by se tam pouze za tuto dobu dopravit 1800 tun cibule. Protože tehdy neexistovaly ani nákladňáky, ani kamiony, musela se cibule nakládat do pytlů a do člunů a z nich zase překládat na voly a osly. Tak by bylo denně zaměstnáno dvě stě dělníků jenom tím, aby vykládali padesátikilogramové pytle a rozdělávali je. Stavitelé pyramid nežili ovšem pouze z cibule, jako denní dávka na hlavu se jim musel dodávat dobrý kilogram ovoce, rýže, vajec a zeleniny. Při počtu 100 000 dělníků to odpovídá 100 000 kilogramů denně nebo třem milionům kilogramů (3 000 tunám) měsíčně. Pro legraci můžete těchhle 3 000 tun potravin připočítat k těm, které byly spotřebovány v okolním Egyptě (s výjimkou stavenišť). A celkové množství je možné vydělit zemědělsky využitelnou plochou v tehdejší Egyptě a vynásobit svátky bohů Osirise a Hóra, kdy se všeho spořádalo dvojnásobné množství. Na základě tohoto početního postupu se pak jistě nějak dostanete k obvodu Země v palcích používaných při měření pyramidy, určíte vzdálenost Slunce od Alfa Centauri v kubických metrech a průměr ozónové díry, která se začala díky plynům vycházejícím z národa požíračů cibule nezadržitelně zvětšovat.

V případě pyramid bylo použito ještě absurdnějších výpočtů s uváděním takových souvislostí, při kterých doslova vstávají vlasy na hlavě. Jeden příklad za všechny :

Jestliže se v centimetrech vyjádří číslo 666, o němž je zmínka v apokryfním Zjevení apoštola Jana, naměří se tato vzdálenost od středu sarkofágu v Cheopsově pyramidě a na základě určitého početního postupu se porovná s délkou osy obou provzdušňovacích šachet v královské komoře, dojde se k výsledku, kterým je měsíc červenec roku 1987. V tyto dny vlastně měla vypuknout třetí světová válka. Z naprosto nevysvětlitelných důvodů se lidstvo o uvedené datum vůbec nestaralo.

Kdo hledá v pyramidách (i v ostatních antických stavebních památkách) matematické shody, objeví jich nekonečné množství. I délka mého psacího stolu, u něhož teď právě pracuji, je v nějakém poměru ke kosmickým měřítkům. Máme snad proto zahrnovat všechny kouzelníky s čísly a matematiky, kteří z Cheopsovy pyramidy odvodili kuriózní číselné údaje?

Ve Velké pyramidě jsou však zakotvené míry, které vůbec není třeba objevovat bůhvíjakými ďábelskými postupy. Jsou prostě tady a tvoří neodmyslitelnou součást onoho monumentálního stavebního díla. Zatímco jazyk potřebuje pomocné berličky, aby mu po celých tisíciletích alespoň do určité míry rozuměli povolání odborníci, jsou číselné hodnoty nadčasové povahy. $1 + 1$ bude vždycky 2, ať už to bude v jakémkoli koutě vesmíru.

Jak vznikl metr?

Každý architekt potřebuje nějakou měrnou jednotku, s jejímž využitím může vypracovat své plány. Metr, naše dnešní základní délková jednotka míry, odpovídá čtyřicetimiliontině zemského poledníku, na čemž se roku 1875 shodla mezinárodní konference jako na konvenční charakteristice metru čili metrické konvenci. Od té doby se v Úřadě pro mezinárodní míry a váhy v Paříži uchovává originál metru ze slitiny platiny a iridia.

Na základě dokonalých měření se později přišlo na drobné odchylky ve vztahu k obvodu Země a originál metru zničehonic už přesně neodpovídal čtyřicetimiliontině zemského poledníku. A tak bylo roku 1927 dosaženo dohody o nové metrické konvenci a byl vytvořen nový originální vzor metru, který svou délkou odpovídá běžné vlnové světelné délce červené kadmiové linie v suchém vzduchu při patnácti stupních Celsia. Ale ani tento vzor metru neobstál v našem světě obklopeném satelity. Nejnovější vzor metru odpovídá vlnové délce jedné určité spektrální linie inertního plynu kryptonu. (Pořadové číslo 36, atomová hmotnost 83,7, bod tání - 157,2 stupně). Ať už jde o krypton, kadmium nebo slitinu z platiny a iridia, vždy se jedná o čtyřicetimiliontinu zemského poledníku. Neoddiskutovatelným předpokladem pro podobný vzor metru je naprosto přesná znalost obvodu Země. Až za tři tisíce let budoucí archeologové odkryjí trosky švýcarského Bundeshausu, vládního sídla v Bernu, a budou hledat jednotné měřítko, nepochybně narazí na metr. Dokáží tuto měrnou jednotku vyčíst i z jiných stavebních památek téže doby. Pak možná nějaká otevřená hlava učiní senzační objev: Měrná jednotka odpovídá čtyřicetimiliontině zemského poledníku! To je jenom náhoda, namítnou vědečtí kolegové, vždyť to by přece znamenalo, že tihle podivní předkové, kteří ještě stavěli budovy z těžkých kamenů, už před tisíciletími znali přesný obvod Země!

Stejně se ovšem chováme i my, pokud jde o sakrální loket ve starém Egyptě. Ten měří 63,5 centimetru a odpovídá jedné tisícíně dráhy, o kterou se za sekundu otočí Země na rovníku. (Vedle toho existoval ještě egyptský loket dlouhý 52,36 centimetru.)

Paní náhoda je všudypřítomná

Náhoda? Asi ano, protože to by se muselo předpokládat, že dávní Egyptáňané znali rychlost rotace Země na rovníku a navíc ještě počítali v našem sekundovém režimu. Ohromujícím se to stává až ve chvíli, kdy náhody neční proti nebi jako osamělé monolity, ale začínají se skládat do monumentálních komplexů. Jeden můj

matematicky velice nadaný známý opublikoval sporné údaje o Velké pyramidě v jedné vynikající brožurě. Tady je výtah :

- Pyramida je přesně orientována podle čtyř světových stran.
- Pyramida leží uprostřed pozemské pevniny.
- Poledník, který prochází Gízou, dělí moře a kontinenty na dvě stejně velké části. Kromě toho je tento poledník nejdelším poledníkem, který vede severojižním směrem a vytváří přirozený nulový bod pro měření délky celé zeměkoule.
- Úhly pyramidy dělí oblast nilské delty na dvě stejné poloviny.
- Pyramida je dokonalým geodetickým a orientačním bodem. Pomocí triangulace je možné měřit celou krajinu, kam až oko dohlédne, jak s údivem konstatovali již Napoleonovi vědci.
- Tri pyramidy u Gízy navzájem vytvářejí pythagorejský trojúhelník, jehož strany jsou v poměru 3:4:5.
- Poměr mezi výškou a obvodem pyramidy odpovídá poměru mezi průměrem a obvodem kruhu. Čtyři strany pyramidy vytvářejí největší a nejnápadnější trojúhelníky na světě.
- Pomocí pyramidy je možné propočítat jak objem koule, tak i plochu kruhu. Je to skutečný pomník kvadratury kruhu.
- Pyramida zároveň slouží jako obrovské sluneční hodiny. Stíny, které vrhá od poloviny října do začátku března, ukazují roční období a délku roku. Délka kamenných desek obklopujících pyramidu odpovídá jednodenní délce stínu. Pozorováním tohoto stínu na kamenných deskách je možné udat délku roku s přesností na 0,2419. část dne.
- Běžná délka strany čtyřhranné základny odpovídá 365,342 egyptským loktům. Toto číslo je shodné s počtem dnů tropického slunečního roku.

- Vzdálenost Velké pyramidy od středu Země je stejně velká jako její vzdálenost od severního pólu, a tím odpovídá vzdálenosti severního pólu od středu Země.

- Když se plocha základny pyramidy vydělí dvojnásobnou výškou stavby, dojdete k Ludolfovu číslu = 3,1416.

- Celková plocha čtyř stěn pyramidy odpovídá druhé mocnině výšky pyramidy.

- Vrchol Velké pyramidy je orientovaný k severnímu pólu, její obvod je v konkrétním poměru k délce rovníku a vzdálenost rovníku i severního pólu přesně odpovídá tomuto pyramidálnímu měřítku. Každá strana pyramidy byla vyměřena tak, aby byla vždy v příslušném poměru k čtvrtině sektoru severní polokoule. (Obvod rovníku

činí 40 076,592 km, obvod Země přes póly 40 009,153 km.)

Ve výčtu těchto matematických a geometrických náhod by se dalo bez problémů dlouho pokračovat, protože důvtipní myslitelé jich vytvořili celé seznamy, které neméně duchovně obdaření autoři zase popírají . Dáme si ještě něco na zkoušku?

Úhel sklonu Velké pyramidy je směřován tak, že polední slunce od konce února do poloviny října nevrhá žádný stín. To mělo svůj důvod - sluneční bůh Re dával lidem znamení. Jistě se teď už nebudeme divit ani tomu, že v pyramidě je zakódována průměrná vzdálenost Země od Slunce, která se rovná přesně $10n_9$ výšky pyramidy. Náhoda? To sotva, protože „výška pyramidy je k poloviční úhlopříčce základny v poměru 9 : 10.

Člověk jako já, který si s vyšší matematikou nikdy důvěrně netykal, stojí před touto záplavou čísel poněkud zmateně a bezradně. To se například dočtu, že vzdálenost pyramidy od středu Země je stejná jako její vzdálenost od severního pólu. Z toho musím nutně vyvodit, že stavitelé pyramid znali kulovitý tvar zeměkoule a její obvod. Kdyby totiž pyramida stála na kolínském Domplatu, nebyla by její vzdálenost od severního pólu stejná jako od středu Země. To snad místo pro budoucí pyramidu vybíral faraón podle své okamžité nálady?

Dočítám se, že poledník protínající pyramidu rozděluje moře a kontinenty na dvě stejně velké části. Zpočátku jsem vyveden z míry, protože jedna polovina koule se velikostí pochopitelně rovná druhé polovině. Přesto je tento můj mechanický předpoklad nesprávný, protože na jedné polovině koule je více pevniny a na druhé zase více vodstva. Severojižní poledník že vede nejvíce ze všech poledníků přes pevninu? Položím na podlahu velkou mapu světa, vezmu do ruky metr a zakleknou. Moje žena se mě ustaraně ptá, jestli plánuji nějakou další cestu. Když jsem měřil od Gízy, ukázal mi můj metr v severojižním směru na mapě skutečně nejvíce pevniny. Namátkově jsem posunul měřítko na New York, Hongkong i na vzdálenou Limu. V každém dalším případě metr pokrýval méně pevniny než tomu bylo v případě Gízy. Při svých groteskních hrátkách na podlaze v obýváku jsem došel k ještě podivnějším výsledkům, když jsem se orientoval na úhlopříčku. Linie napříč pyramidou od jihozápadu k severovýchodu je vůbec nejdelší možná vřdušná linie přes pevninu kolem celé zeměkoule. Znovu jsem posouval stanoviště pyramidy do všech koutů světa, tu do Jemenu a Mexika City, pak zase do střední Afriky a Honolulu. Moje hříčka však vycházela pouze na stanovišti pyramidy v Gize.

Se stavbou Velké pyramidy se údajně začalo již roku 2551 př. n. l., to znamená - ze současného pohledu, před dobrými čtyřmi a půl tisíci lety. Teprve před zanedbatelnými třemi sty padesáti lety bílí dobyvatelé objevili Jižní Ameriku, ale kartograficky bezvadně byly celé obrovské pevninské oblasti zpracovány až v posledních desetiletích. V současnosti nevyhnutelně vede prodloužená jihozápadně - severovýchodní linie z pyramidy také přes Jižní Ameriku, od Recife (Brazílie) napříč kontinentem až k chilskému pobřeží severně od Santiaga. Věděli to neznámí stavitelé pyramid? Určovalo se místo stavby a její rozměry předem? Nadiktoval snad někdo - i když to mělo být jenom podle kněžské tradice a v mnohem dřívějších dobách, faraónu Cheopsovi, aby svou pyramidu

vybudoval v Gize a nikde jinde? Pocházela měřítka z utajené božské dílny?

Ono totiž jaksi nestačí konstatovat, že nějakého geometrického génia v období Cheopsovy vlády prostě jen tak napadly skvostné rozměry úhlů a trojúhelníkových ploch, díky nimž vznikly na papyrech jedinečné matematické propočty. Ono by nestačilo ani to, kdyby tahle matematická superhvězda stanovila rozměry každého kvádra a s dokonalou přesností by předepsala, že strop královské komory musí být vytvořen z leštěné žuly, a to přesně ze sta bloků. Kromě zevrubného matematického vědění musel tým návrhářů pyramidy disponovat podrobnými a přesnými údaji o rozměrech, obvodu a vychýlení osy naší Země. Z jaké školy pocházely tyto znalosti? Velcí matematictí myslitelé Pythagoras, Archimedes a Eukleides se objeví na scéně světových dějin až o dva tisíce let později.

Velké mlčení

Archeologickým odborníkům je tohle pohrávání si se záhadami kolem pyramid trnem v oku. Je pochopitelné, že jim různí amatéři a pyramidoví fanatici lezou na nervy, protože jejich otázky jsou buď pošetilé, nebo se na ně vůbec nedá odpovědět. Avšak otázky mají ten nepříjemný zvyk vznášet se v prostoru, dokud se na ně nenajde odpověď. Když se dnes vytváří projekt nějaké velké stavby, jsou tím vytíženy celé týmy inženýrů a architektů. My bychom si ale nejspíš měli nechat namluvit, že nějaký egyptský génius vymyslel Velkou pyramidu úplně sám a její matematické zvláštnosti buď spadly z nebe, nebo prostě neexistují. Námitka, že již před Velkou pyramidou se stavitelé „pocvičili“ na jejich předchůdcích, nebude asi nijak zvlášť závažná, protože tyto „cvičné pyramidy“ jsou časově vzdálené od Cheopse pouze několik desetiletí. Navíc tyhle „cvičné pyramidy“ nedosahují gigantomanie a matematické rafinovanosti Cheopsovy pyramidy.

V textově i obrazově výtečné knize „Starý Egypt“ egyptoložka Dr. Eva Eggebrechtová poznamenala, že teprve vcelku nedávno bylo propočteno, že jenom za prvních osmdesát let IV. dynastie bylo zpracováno celkem 8 974 000 kubických metrů stavebního materiálu. Platí to pro Snofrevovu (2575 - 2551 př. n. l.), Cheopsovu (2551 - 2528 př. n. l.), Džedeprovu (2528 - 2520 př. n. l.) a Chefrenovu (2520 - 2494 př. n. l.) pyramidu. Za osmdesát let se tenkrát ze skal vysekalo 12 066 000 kamenných kvádrů, ty byly vybroušeny, proměřeny, vyleštěny, přepraveny a na správném místě zasazeny do již existující stavby. Denní výkon tak obnášel 413 bloků! A to jsme ponechali stranou výkopové a planýrovačí práce, výrobu a opravu nástrojů, stavbu ramp a lešení, celkové materiálové náklady a stravování nepřehledných zástupů pracovních sil. Celý Dolní Egypt se tak stal jediným stavenišťem!

Ani tým designérů a architektů, ani žádný stavbyvedoucí, kněz či faraón neztratili o stavebních pracích slůvko. Ani jediný nápis neoznamuje, jak se to vlastně dělalo. K tomu paní Dr. Eva Eggebrechtová :

„Soudobé mlčení o stavbě pyramid je naprosto nepochopitelné, když si uvědomíme, že nekropole v žádném případě nebyly mrtvolně tichými městy jakési nadpozemské blaženosti. V zádušních královských chrámech... se přinášely oběti, chodili tam knězi a zase se vraceli nazpět... Žádný z nich nezanechal ani jedinou poznámku, díky níž by bylo možné zodpovědět alespoň jednu jedinou otázku spojenou se stavbou pyramidy.“

Proti tomuto mlčení mohou postavit několik možných vysvětlení:

- Příslušné nápisy dosud nebyly objeveny, nebo již byly zničeny.
- Stavění pyramid byla ta nejbanálnější věc na světě, takže o tom bylo zbytečné vůbec mluvit.
- Bylo zakázáno cokoli zapisovat. Potomkům měly zůstat určité informace nedostupné.
- Všechny naše domněnky jsou mylné. Velká pyramida už stála jako zářící vzor, když potomci začali budovat své imitace.

„Co tě nepálí, nehas,“ nabádá známé přísloví. Pokud ho vztáhneme na Cheopsovu pyramidu, přestává vlastně platit - na této pyramidě totiž pálí úplně všechno. Rozlousknout oříšek zvaný pyramidy se pokouší celý zástup samozvaných pyramidologů, ale i zkušení inženýři, stavitelé, architekti a archeologové. Byla navržena vtipná, důkladně promyšlená a propočtená řešení problémů kolem stavby pyramid - a vzápětí byla všechna vyvrácena. Profesor doktor Georges Goyon, archeolog a „již celá desetiletí vyhlášený odborník na techniku starých Egyptanů“, mistrovsky rozcupoval všechny *známé* rekonstrukční teorie - a předložil vlastní návrh. Ten zase odmítl profesor Oskar Riedl, který si dovolil nabídnout „řešení tisícileté záhady bez zázraků a čarování“. No a takhle to půjde dál, dokud nekonečnou štafetu řešení a jejich vyvrácení nepřeruší nějaký nápis na pyramidě, který prozradí, jak se to doopravdy dělalo. Až dodnes nás stavitelé Velké pyramidy dokázali spolehlivě vodit za nos.

Laik by mohl namítnout, co je vlastně na stavbě pyramidy tak složité a neřešitelné. Prostě se navrství kamenné kvádry na sebe - a hotovo. Odborník ale dobře ví, že potíže jsou prakticky stejně velké jako sama pyramida. Aby se kdysi postavila vysoká stavba, bylo stejně jako dnes zapotřebí tak banálních věcí, jako jsou lana, válce, železná dláta, dřevěná lešení, kladkostroje, tažná zvířata a sáně. Tím to ovšem zdaleka nekončí. Hovoří archeolog a odborník na techniku ve starém Egyptě profesor doktor Georges Goyon :

Stavět pyramidy bez dřeva?

„Nejprve musíme ze svých úvah naprosto nesmlouvavě vyloučit jakoukoli hypotézu vycházející z toho, že na stavbu lešení se používalo dřevo. Stav našich znalostí o starém Egyptě nám dovoluje, abychom v tomto bodě byli naprosto kategoričtí: Dřevo se v nilském údolí vždycky nedostávalo. Četné objevy jasně prokázaly, s jakou šetrností truhláři a umělečtí řezbáři využívali i ten nejmenší kousek dřeva.“

V Egyptě tehdy existovaly tamaryšky a vrby, k tomu už mnohem méně akácií, palem, sykomor a různých křovin. Odolné druhy dřeva, jako cedrové nebo ebenové dřevo, které byly s to odolávat velkému *zatížení* nebo mohly sloužit coby válce pro čtyřicetitunové monolity, se musely dovážet. Tento dovoz dřeva z Libanonu, Sýrie a střední Afriky probíhal ve velmi omezeném rozsahu. K přepravě dřeva proti proudu Nilu bylo zapotřebí lodí - ovšem dřevěných! Nepřenašeli dřevěné kmeny přes poušť velbloudi a koně? Ne, tyto dva druhy zvířat za Cheopsovy doby v Egyptě neexistovaly, jako nákladní a tažná zvířata byli k dispozici pouze voli a osli.

Vytahovaly se mnohatunové bloky pomocí lan po rampách? Bez lan, v tom jsou odborníci zajedno, by nešlo vůbec nic. Lana tedy pravděpodobně existovala, i když nikdo na to přísahat nemůže. Na jednom reliéfu na náhrobku velmože Džehutihotepe (kolem 1870 př. n. l.) je zobrazeno, jak sto sedmdesát mužů pomocí lan táhne kolosální sochu pouští, a na jednom dokumentu z období Amenemheta I. (1991 - 1962 př. n. l.) se dokonce hovoří o lanech. Na náhrobních stěnách z XVIII. dynastie byla nalezena názorná zobrazení jednoduchých kladkostrojů, pomocí nichž se na sebe vrstvily jednotlivé kamenné bloky. Za důkaz se však tohle všechno hodí pramálo, protože mezi stavbou Velké pyramidy a dobou Amenemheta I. uplynulo dobrých pět set padesát let. Až budoucí archeologové budou posuzovat zažloutlé fotografie současných velkostavení s jeřáby, bagry a dopravními pásy, také z toho nebudou moci vyvozovat, že se to vše používalo už před půl tisíciletím. Navíc se v úvaze, podle níž se přenáší obrazové dokumenty z XVIII. dynastie - to je tisíc let po Cheopsovi! - do doby III. a IV. dynastie, skrývá jeden nebezpečný rozpor. S lanovými výtahy by kvalita stavby musela být mnohem lepší než bez nich. Avšak opak je

pravdou. Technika použitá při stavbě Cheopsovy pyramidy překonává všechny pozdější kopie. Ale ať tak, nebo onak: Bez lan by se na staveništi „Cheops“ nic nepohnulo, jejich existenci prostě musíme tiše předpokládat.

Obtížnější to bude s rampami a lešeními. Obecně rozšířený názor, který na první poslech zní docela rozumně, je tento: Po výkopových pracích a vyhlazení skalní plošiny u Gízy navrstvili dělníci v nejspodnější kamenné vrstvě balvan vedle balvanu do podoby terasy.

Volně zůstaly pouze vchody do hlouběji položených místností. Pak se celý prostor kolem první terasy vysypal pískem. Skupiny dělníků naložily a vytáhly po tomto písku sáně s kamennými kvádry pro druhou vrstvu. Když byla i tato vrstva položena, znovu se dosypal písek až do její úrovně. A tak pyramida rostla terasu za terasou a byla stále obklopená horou písku. Profesor Goyon vypočítal, že při pouhém desetimetrovém převýšení na metr a výšce pyramidy 146,549 metru by v okruhu půldruhého kilometru „celá plošina u Gízy zmizela pod mohutnou vrstvou písku“.

Vrstvení písku však neodpovídá ani z hlediska praktických úvah. Pod pískem by totiž zmizela i tažná zvířata stejně jako dřevěné válce a sáně. Navíc se také na úpatí pyramidy budovaly chrámy. Kameníci otesávali kamenné kvádry a dřevěnými kladivými ohlazovali dlouhé monolity pro galerie uvnitř pyramidy. Všechny tyto práce by v hoře písku byly nemyslitelné.

Kolem takového stavebního díla přece nemusejí být žádné hromady písku, stejnou službu prokáže i obrovská šikmá rampa. Tato vcelku logická myšlenka napadla už Angličana Sira Flinderse Petrieho, téhož muže, který se pokoušel rekonstruovat labyrint, podobně jako ve dvacátých letech německý archeolog Ludwig Borchardt. Z jakého materiálu asi byla taková rampa? Dřevo můžeme vyloučit, a to nejen proto, že nebylo v potřebném množství k dispozici, ale hlavně z toho důvodu, že by nevydrželo hmotnost kamenných kolosů, sání a mužů. Jen si zkuste představit několikakilometrovou šikmo vzhůru směřující dřevěnou kostru, jejíž nejvyšší bod leží ve výšce 146 metrů! Na vratké dřevěné rampě musely být vytahovány sáně s kamennými bloky, zatímco *současně* v „druhém jízdním pruhu“ musely klopýtat a kodreat dolů pracovní skupiny s prázdnými rozvrzanými sáněmi. A to všechno pěkně v hejrupáckém rytmu.

Takže žádné dřevo, ale rampa z kamenů a vysušených hliněných cihel. Odborník na choulostivé otázky profesor Goyon se domnívá, že úhel sklonu takové rampy by sotva mohl být větší než „3 prsty (0,056 m) na metr“. Podobná rampa by měla smysl pouze východním směrem proti Nilu, kde se vykládaly lodě. Jako na zlost se stavení pyramidy nalézalo čtyřicet metrů nad Nílem, a o to by také musela být rampa vyšší a delší — byla by dlouhá bezmála tři a půl kilometru! „Hypotetický násep by měl v tomto případě takový objem, že pyramida by ve srovnání s ním byla zcela nicotná.“

Je jedno, z jakého materiálu byla rampa postavena, a je také naprosto lhostejné, jestli její vrchní vrstva byla snad napuštěna olejem, nebo byla tvořena vlhkou hlinou, aby se dosáhlo hladkého skluzu sání. Pokaždé, když pyramida povyrostla o jednu terasu, musela být rampa přizpůsobena *v celé své délce*. Musela povlovně a rovnoměrně stoupat, nečekaný zlom v nějakém příkřejším úhlu nebyl možný. Úhel sklonu rampy po celé její délce se tudíž musel nepřetržitě obnovovat a totéž platilo i pro kluznou plochu, ať už byla tvořena čímkoli. Vzhledem k

tomu, že na rampě dennodenně vládl čilý pracovní ruch, zbývala pro úpravu sklonu rampy pouze noc. Na to jim určitě svítil sám bůh Hor!

Tempo, tempo!

Proč ten spěch? Stavitelé pyramidy měli přece nekonečně mnoho času a periodicky mohli zařazovat několik dnů pracovního klidu, aby přizpůsobili rampu nové výšce stavby.

Faraón Cheops, vrchní stavitel po něm pojmenovaného divu světa, vládl celých třiadvacet let. Před svým nástupem na trůn mohl stavbu pyramidy přikázat jen těžko, protože jeho předchůdce Snofrev byl už sám vystaven nelehkým problémům se svou pyramidou. Jako žádný člověk nemohl ani Cheops vědět, jak dlouhý život mu dopřeje bůh Osiris. Znal ovšem délku života svých předchůdců a příbuzných. Času k vykonání velkého stavebního zázraku se dostávalo jen tak tak, vždyť faraón si zcela pochopitelně přál prohlédnout celou stavbu ještě před svým definitivním odchodem z tohoto světa. Ve světle třiadvaceti let Cheopsovy vlády zní velmi rozumně Herodotovo svědectví, že Velká pyramida byla postavena během dvaceti let. Při praktickém pohledu však dvacetiletá lhůta výstavby stojí na velmi vratkých nohách.

Podle všeobecného názoru odborníků Velká pyramida sestává z přibližně 2,5 milionu kamenných kvádrů. Byly mezi nimi i takové, které vážily 40 a více tun, stejně jako jiné, které na vahách neukázaly více než jednu tunu. Většina kvádrů váží něco kolem tří tun. Pokud se pyramida stavěla dvacet let, bylo ročně zpracováno 125 000 kvádrů. Jistě nebudu příliš daleko od pravdy, vyjádřím-li domněnku, že ani starověcí Egypťané nedřeli dennodenně. I bez existence odborů nepochybně světili slavnosti a sváteční dny. Předpokládám, že se ročně pracovalo 300 dní. 125 000 kamenných monolitů za 300 dní vede k dennímu výkonu 416,6 opracovaných kamenných kvádrů. Při takových číselných hodnotách musí být člověk velkorysý. Proto ve svém propočtu vycházím z toho, že dělníci při stavbě pyramidy pracovali dvanáct hodin ze čtyřiadvacetihodinového dne - to musel být hrozný pracovní den!

416 kvádrů denně děleno 12 pracovními hodinami činí přibližně 34 kvádry za hodinu nebo — ještě jednou děleno 60 minutami... A dostáváme se k tomu, že každé dvě minuty byl hotový jeden kamenný monolit! V rámci tohoto jednoduchého propočtu samozřejmě hovořím o hotových kamenech, na které se už nemuselo takříkajíc sáhnout, což je ovšem nesprávná představa. Balvany musely být vylámané ze skály, otesány na předem stanovené rozměry, vyleštěny a nakonec také ještě dopraveny na staveniště.

S použitím veškeré techniky, kterou máme v současnosti k dispozici, bychom nebyli s to takové každodenní množství práce zvládnout! Proti tomuto propočtu, který udává pouze průměrnou hodnotu, se argumentovalo opravdu podivnými vývody. Tak se například vyskytl názor, že na spodních terasách byla práce mnohem jednodušší než na hořejších. Navíc čím výše čněla stavba proti obloze, tím méně monolitů bylo prý třeba opracovat. Co tohle všechno ale může změnit na *průměrné hodnotě*? A pak — čím byla pyramida vyšší, tím vyšší musela být také předpokládaná rampa. Výdej pracovní energie potřebné k vytažení kamenných bloků nahoru narůstal s výškou pyramidy. Třeba už v našich hlavách začíná svítat. Jaká to musela být organizace! Jaká úroveň plánování! Každé dvě minuty je sakumprásk hotový blok na správném místě!

Tahle čísla opravdu nebyla jen tak narychlo uvařena v kuchyni nějakého fanatika do pyramid. Kdo by mohl vážně *zazlívát* otázkám, že byly vysloveny nahlas?

Co tvrdí očití svědkové?

Stejně jako o labyrintu vyjádřili starověcí historikové svůj soud i o pyramidách. Herodotos píše, že vládce Cheops přinutil pracovat všechny Egypťany. Celých deset let bylo údajně zapotřebí k tomu, aby se postavila cesta, po níž se k pyramidě dopravoval stavební materiál. V oněch deseti letech je zahrnuta také doba „pro podzemní síně na pahorku, na němž stály pyramidy“. Podle Herodota se měly tyto síně, „které si dal (Cheops - EvD) vybudovat jako místo svého pohřbu,“ nalézat „na ostrově, kolem něhož dal zavést kanál z Nilu“.

Za lakonickým zjištěním, které Herodotos převzal od svých spolubesedníků, následuje popis toho, *jak* se taková pyramida stavěla (2. kniha Dějin, kap. 125):

„Pyramida sama byla stavěna stupňovitě, někteří tomu říkají výstupky, jiní schody. Když postavili první stupeň, zdvihali ostatní kameny zařízením, sestaveným z krátkých dřevěných tyčí, na první schod. Jakmile se kámen na něj dostal, byl vložen na další *zařízení*, postavené na prvním stupni; odtud byl vytažen na druhý schod k dalšímu stroji. Kolik bylo stupňů, tolik bylo strojů, leda že by stroj byl jeden a přenášeli ho ze schodu na schod, jakmile kámen vyzvedli, protože zařízení se dalo lehce přenášet. Buďtež uvedeny oba způsoby, tak jak se o nich vypravuje.“

Herodotovy „stroje“ se v odborných kruzích staly opravdu vděčným námětem k diskuzím. Herodotos hovoří o „zařízení“, jímž se kameny vyzdvihovaly z jedné terasy na druhou, podle všeho měl na mysli něco jako svého druhu zvedací *zařízení* nebo kladkostroj. S tím by se dalo docela dobře vystačit, kdyby si odborníci, kteří to

ostatně musejí vědět nejlépe, tak neprotiřečili. Profesor architektury John Fitchen z Colgatské univerzity v USA, který se intenzivně zabývá stavební technikou našich předků, o stavbě Cheopsovy pyramidy napsal:

„Můžeme s určitostí tvrdit, že s výjimkou několika poměrně malých kamenů (a i v tom případě za zcela zvláštních okolností) staří Egypťané zásadně nevytahovali kamenné bloky do výše ani pomocí kladkostrojů, ani prostými lany. Jejich masivní, občas až monumentální kamenné monolity prostě vylučují možnost, že by mohly být vytahovány pomocí lan. Kamenné kvádry určené pro pyramidu se na vyšší stupně dopravovaly spíše pomocí jiných prostředků — klínů, pák nebo nakloněných rovin.“

Tento názor potvrzuje i starověký historik Diodoros Sicilský, který si dal nejednou se svými popisy více práce než jeho předchůdce Herodotos. Diodoros si uvědomoval, že „za oněch dob ještě stroje nebyly vynalezeny“. Srovnání textů obou historiků je půvabné, přičemž ovšem musíme mít neustále na paměti, že jak Herodotos, tak i Diodoros pouze zprostředkovávají to, co jim bylo na místě sděleno. Vždyť koneckonců pyramida stála ve své velikosti a dokonalosti již více než dva tisíce let, když o ní tito historikové psali.

„Osmý král byl Chemmis z Memfidy. Ten vládl padesát let a zbudoval největší ze tří pyramid, která se počítá mezi sedm divů světa... Celá sestává z tvrdého kamene, který je sice obtížně zpracovatelný, ale zato vydrží navěky. Neboť, jak se říká, od té doby uplynulo ne méně než tisíc let, ale někteří píší, že to jsou dokonce tři nebo čtyři tisíce let, a přesto jsou kameny stále spojené jako na počátku a celou stavbu uchovaly nedotčenou. Vypráví se, že kámen sem byl přivezen z velice vzdálené Arábie a stavba se prováděla pomocí náspů, protože za oněch dob stroje ještě nebyly vynalezeny. A co je nejpodivuhodnější: Ačkoli tu byly zbudovány stavby takové velikosti a okolí sestává pouze z písku, nezůstalo tu ani památky po nějakém náspu ani po otesávání kamenů, takže to vyvolává dojem, jako by tato pyramida nevznikala postupně prací lidských rukou, nýbrž jako by ji nějaký bůh nárazem postavil do písčné pouště. Někteří Egypťané se to sice pokoušejí vysvětlit podivuhodným způsobem, že totiž náspy byly vytvořeny ze soli a ledu a řeka, která sem byla posléze svedena, je rozpustila a bez zásahu člověka odnesla, ale ve skutečnosti to takhle nebylo. Jde o práci nesčíslného množství lidských rukou, které tyto náspy navrstvily a pak všechno zase uvedly do původního stavu. Traduje se totiž, že na stavbách pracovalo 36 000 otroků a celá pyramida byla stěží dokončena za dvacet let.“

Herodotos a Diodoros přisuzují faraónu Cheopsovi padesátiletou dobu vlády - moderní archeologie hovoří o třidvaceti letech. Delší doba vlády by pyramidě ovšem jenom prospěla!

Také největší posměváček mezi antickými historiky, Gaius Plinius Secundus, který měl navíc tu výhodu, že znal všechna díla svých předchůdců, popsal - jak tomu moc hezky říká, „pyramidy za chodu“. Jsou prý „důkazem jalové a zřeštěné finanční ješitnosti tehdejších králů“, láteří Primus a „byly zbudovány jenom proto, aby svým potomkům nezanechali žádné peníze nebo aby prostě lůza našla zaměstnání“.

No konečně nějaký originální důvod pro stavbu pyramid! Ale i pokud ponecháme stranou jízlivý sarkasmus, nepřineslo studium pramenů - již před dvěma tisíci lety! - ani Pliniovi žádný důkaz o staviteli Velké pyramidy (Přírodověda, 36. kniha, kap. 17) :

„Materiál na největší pyramidu byl dodán z arabských lomů a pracovalo na ní 360 000 lidí po dobu celých 20 let. Všechny tři (pyramidy) byly však dokončeny za 78 let a 4 měsíce. Pyramidy popsali následující autoři: Herodotos, Euhemeros, Duris ze Samu, Aristagoras, Dionysius, Artemidoros, Alexander Polyhistor, Butoridas, Antisthenes, Demetrios, Demoteles, Apion. Žádný z nich však nedokázal udat vlastního stavitele Velké pyramidy, a proto tvůrci tohoto projevu marnivostí plným právem upadli v zapomnění... Nanejvýš důležitou otázkou je to, jakými prostředky byly celé kamenné stěny dopraveny do takové výše. Někteří se domnívají, že podle toho, jak se stavba zvyšovala, se kolem ní vrstvil ledek a sůl a po dokončení celé stavby se změnil tok řeky, a tak se všechno odstranilo. Jiní tvrdí, že se z nepálených cihel vybudovaly mosty, a když byla stavba ukončena, použily se tyto nepálené cihly ke stavbě soukromých domů, protože Nil leží příliš hluboko, než aby mohl zaplavit tuto oblast. Uvnitř největší pyramidy se nachází 86 loktů hluboká studna, kterou sem prý měla být svedena řeka...“

Rozporuplné údaje starověkých historiků připouštějí vlastně pouze dvě kategorie konstatování:

- a) Stavitel Velké pyramidy už před dvěma tisíci lety nebyl Egypťanům znám,
- b) nikdo netušil, jak se to dělalo.

Tisíc a jedna noc?

Kolem roku 1360 n. l. shromáždil arabský historik Ahmed al-Makrízí všechny dostupné dokumenty o pyramidách. Sebraný materiál opublikoval v „Kapitole o pyramidách“ ve své knize „Hitat“. Z této knihy občas až běhá mráz po zádech :

„Na pyramidách, jejich stropech, stěnách a sloupech byly zobrazeny všechny tajné nauky, na něž si Egypťané činili nárok, byla na nich namalována všechna souhvězdí a zaznamenány názvy léčivých prostředků včetně jejich užitku a škodlivosti, k tomu věda o talismanech, aritmetika a geometrie a vůbec veškeré vědy, které byly srozumitelné každému, kdo ovládal jejich písmo a jazyk. Když se započalo se stavbou pyramid, vytesaly se obrovské sloupy, připravily se mohutné kamenné desky, dovezlo se olovo ze západní oblasti a přepravily se kamenné bloky z okolí Asuánu. Tak se zbudovaly základy tří pyramid: východní, západní a barevné. Měli popsán listy, a když byl kámen vysekán a bylo ukončeno jeho příslušné opracování, položili na něj tyto listy a začali do něj vrážet. Každým takovým nárazem se kámen posunul o sto sámů (1 sám = 6 loktů, EvD) a tento postup opakovali tak dlouho, dokud se kámen nepřemístil až k pyramidám...“

No vždyť jsem to věděl! Stavět pyramidu byla ta nejbanálnější věc na světě. Autor knihy „Hitat“ bohužel zapomněl uvést zaklínadlo, kterým se vyvolalo zázračné vznášení kamenů.

Prakticky zaměřeni lidé nevěří na zázraky, ale usilovně hledají řešení. Profesor Goyon spatřoval jedno z takových řešení v sedmácti metry široké lešenářské rampě z vysušených cihel, která se spirálovitě obtáčela kolem neustále rostoucí pyramidy. Takové cihly se skládají z nilského bahna, hlíny a rozdrčené slámy. Když se velké množství těchto cihel na sebe navrství, vznikne opravdu stabilní zednické dílo, jak dokazují různé pyramidy, které byly postaveny ze stejného stavebního materiálu. Přesto je tato teorie o vysušených cihlách napadnutelná, ovšem která teorie o pyramidách nemá nějakou slabinu? Profesor Riedl oprávněně připomíná, že povrch takové spirálovité rampy by musel být neustále kropen, aby se zajistil skluz sání. Riedl:

„Jestliže pro obě široké sanice každých sání na každý metr budeme předpokládat k nakropení jen osminu litru vody, což je opravdu minimální množství, z něhož se navíc polovina odpaří, pak stále ještě prosákne přibližně 220 000 litrů vody do 34 metry dlouhé rampy, které je asi při šestiprocentním stoupání zapotřebí k tomu, aby se na opačnou stranu pyramidy mohlo umístit přibližně 52 000 kamenů. To znamená, že do 250 kubických metrů nilského bahna denně postupně prosákne asi 1380 litrů vody. Jak dlouho by to asi trvalo, než by se celá tahle hromada cihel rozpustila?“

To nikdo neví, ale mně se zdá, že dělníci i dozorcí na mohutné stavbě u Gízy museli bezmála hypnoticky zírat na neúprosné písečné hodiny.

Vždyť to byl strašný stres! Jen si představte ten spěch! Nejméně každé dvě minuty musel přece spočívat na správném místě jeden kamenný obr. Kdyby jediná tažná kolona na rampě uvízla, dostaly by se všechny následující sáně do dopravní zácpy. Tím by nebezpečně narostla celková hmotnost na rampě. Takže pěkně dál dodržovat ostrý rytmus, bez možnosti odpočinku pod neutuchajícím palčivým sluncem.

Vídeňská houpačka

Ono to zdaleka nebylo tak obtížné, poučil nás vídeňský egyptolog profesor doktor Dieter Arnold a předvedl houpačku, jednoduchý přístroj, kterým je možné bez námahy vyhoupnout kamenný kvádr o celé patro vzhůru. Houpačka funguje docela jednoduše - tedy pokud funguje. Jako dítě jsem jednou pozoroval jednoho cirkusového klauna, který se hravě houpal ve své houpací židli. Vtom se připlížili jeho šelmovští kolegové a začali střídavě zepředu i zezadu podsouvat pod židli prkna. Právě v *oné* desetíně sekundy, kdy se houpací židle krátce zastavila na konci zhoupnutí, bleskově podložili prkno. Klaun, který na židli četl noviny, si nevšiml, že díky dalším a dalším prknům stoupá stále výše, dokud nedočetl noviny a se zoufalým výkřikem o pomoc se nezřítíl z této vratké dřevěné věže.

S houpačkou profesora Arnolda je to obdobné. Kamenný kvádr se pomocí pák umístí na houpačku a pevně se přiváže lany. Dva dělníci skočí na jedné straně na houpačku, která se pod jejich vahou zhoupne na jednu stranu. Dva další dělníci bleskurychle podsounou pod houpačku prkno, první dva seskočí a druzí dva naskočí na opačné straně. Rychle se podsune prkno na druhé straně a houpačka i se svým nákladem leží o několik centimetrů výše.

To musel být opravdu pohled k popukání! Naskakující, seskakující a poskakující dělníci, jako kdyby se na rampě nepřetržitě skákalo přes švihadlo! Proč vlastně tohle skákání na houpačku není olympijská disciplína? Možná že dva dělníci stáli přímo na nákladu a přenášením váhy svých těl udržovali houpačku v nepřetržitém pohybu.

Takové houpání je ale účinné jenom u malé zátěže, u větší bychom se brzy dohoupali. Čím těžší kamenný blok na houpačce, tím totiž musejí být tenčí prkna. Při třítunové hmotnosti se už nedá pod půlkruhovou sanici zasunout žádné prkno, protože by působilo jako brzda a houpavý pohyb by se okamžitě zastavil. Hmotnost, která udeří o hranu prkna, zničí také měkkou sanici, která nebyla samozřejmě vyrobena z oceli. Můžeme si představit jenom minimální vyvýšení pomocí velmi tenkého prkna. To se ovšem zase rozdrtí a roztříští, protože celková hmotnost houpačky, nákladu a skákajících dělníků dosáhne několika tun. Naprosto mimo diskuzi zůstává radostné houpání s podélnými monolitickými kamennými překlady. Ty se totiž nedají ve směru houpání na houpačku vůbec připevnit, protože konec překladu již při prvním náznaku houpavého pohybu udeří o zem. Umístí-li se překlad napříč houpačky, rozpustilé houpání také nefunguje, tentokrát kvůli rovnováze a nedostatku místa. Takovýchto podélných překladů je ale ve Velké pyramidě celá spousta. Jenom samotný strop Královské komory a nad ní se nacházejících odlehčovacích komor se skládá z více než devadesáti žulových překladů, z nichž každý váží více než čtyřicet tun. Hip, hip, hurá!

Ponořování a zvedání

Profesor Oskar Riedl z Vídně vyřešil záhadu pyramid bez houpaček a ramp, bez statisíců otroků a jakýchkoli dalších hókuspokusů. Jak byly čtyřiceti a padesátitunové žulové bloky dopravené od Asuánu do Gízy? Na nákladních člunech? Ale co vás vede! *Pod* nákladními čluny! Riedl si vzpomněl na starého matematika Archimeda (nar. 278 př. n. l.), jenž vedle věčně se otáčejícího šroubu, který byl po něm pojmenován, vynalezl také celou řadu důvtipných válečných strojů. Onen matematický a praktický puntičkář si prý kdysi při koupání povšiml, že jeho tělo je ve vodě lehčí než na souši. Této vlastnosti těles v tekutinách se říká vztlak. Občas, když zase

jednou žulový blok sklouzl z nákladního člunu do vody, si toho efektu museli povšimnout i egyptští přepravci. Kamenné bloky prostě váží ve vodě méně. Profesor Riedl se domnívá, že Egypťané přivázali svůj těžký náklad pod vodní hladinou mezi dva čluny. Lodě předtím pořádně ukotvili a naplnili vodou, aby náklad pod vodou mohli bezpečně připevnit. Potom zase pracovití Egypťané vodu z člunů vyčerpali, čímž se čluny i se zavěšenými kamennými bloky nadzvedly.

Z teoretického pohledu je Riedlův návrh velmi rozumný. Pokusem se staroegyptskou bárkou by se muselo prokázat, je-li také prakticky proveditelný při tisícikilometrové plavbě po Nilu s jeho mělčinami a peřejemi. Hmotnost jednoho bloku by přitom nesměla být nižší než pětáctičet tun, protože původní hmotnost monolitu byla větší než definitivně dokončeného a jemně vybroušeného překladu. Když čluny dorazily k pahorku u Gízy, přistály u připraveného mola, byly zatopeny vodou, náklad klesl na dno, a protože byl stále ještě přivázán lany, mohla ho pracovní skupina přesunout na připravené sáně. Je dokonce možné, že sáně již byly ve vodě umístěny ve správné pozici, takže náklad pod člunem na ně přímo klesl.

Podle profesora Riedla nevytahovaly tyto sáně na vysokou nekonečnou rampu stovky klejících upocených otroků, ale pohybovalo se jimi pomocí kladek. Na plošině u Gízy stály celé baterie kladkostrojů, na turniketech náklad posunovali muži a volí a sáně s nákladem se předávaly od jedné kladky ke druhé. Konečně na úpatí pyramidy se monolity dostaly na dřevěné zvedací plošiny. Profesor Riedl navrhl na každé straně pyramidy dvacet podobných pětimetrových zvedacích plošin.

Tento princip je jednoduchý a funguje bez ramp, lešení a násypů stejně jako praktické pomůcky k čištění oken na vnější straně mrakodrapu. Na každou dokončenou terasu pyramidy se připevnila řada kladek. Svěšená lana byla spojena s protáhlou dřevěnou konstrukcí, na níž byly zepředu a zezadu umístěny dva navijáky s turnikety. Jestliže se točilo jedním navijákem, dřevěná konstrukce se naklonila a monolit se mohl pomocí podpěr přeložit na podestu. Pak se náklad zajistil na vzpěrách, několik mužů otočilo turniket a nakloněná dřevěná konstrukce se s vrzáním a praskotem vyrovнала do vodorovné polohy. Stejně jako to bylo v případě komiků Laurela a Hardyho, kteří natírali domovní stěnu a na nakloněné plošině nechali velice rychle spadnout kbelík s barvou.

Návrh profesora Riedla je vynikající, umožňuje stavbu pyramid „bez zázraků a čarování“, pokud ovšem nejsou některé předpoklady nasazené optimisticky příliš vysoko. Pro spoustu člunů s jejich podvodním nákladem je zapotřebí dřeva, totéž platí pro nespočetné sáně, navijáky, válce a zvedací plošiny. Jeho teorie by mohla ztroskotat konečně i na nepřehledném množství lan nejrůznější kvality, bez nichž se nepohne žádný naviják a žádná zvedací plošina se nebude posunovat vzhůru po stěně pyramidy. Stavitelé pyramidy mohli mít k dispozici konopná lana. Konopná lana? Tento materiál se v nejlepším případě hodí na tažení dvou až třítunového nákladu. Kolik takových lan je zapotřebí na padesátitunový monolit? Kdy se tažené lano vymrští z dřevěného navijáku? Kdy se u turniketu přetrhne převážka? Kdy se zřítí zvedací plošina z 96. kamenného stupně pyramidy a roztříští dole ležící monolity s dokonale zabroušenými hranami? Stavba pyramidy jen stěží probíhala bez podobných nehod, ale o škodách, které natropily zřícené kamenné kolosy na rostoucí stavbě, se v současnosti už nedá nic zjistit. Existovalo know-how kladkostrojů a dokonale promyšlených a skloubených zvedacích plošin již v době faraóna Cheopse (2551 př. n. l.)? Pokud ano, pak by následující generace faraónů musely mít k dispozici přinejmenším stejnou techniku. Proč Cheopsovi následníci stavěli tak malé pyramidy, když už dávno znali veškerou technologii a stavění pyramid se díky zvedacím plošinám a kladkám změnilo v dětskou hru? Například faraón Neuserre (2420 - 2396 př. n. l.) žil pouze sto třicet let po stavbě Velké pyramidy a vládl o něco déle než jeho předchůdce Cheops. Ke stavbě své pyramidy měl k dispozici rovněž dostatek času a stavební technika musela od Cheopsovy doby pokročit. Za sto třicet let se toho stavitelé a architekti spousta příučí. Neuserrova pyramida u Abú Síru je vysoká přesně 51,5 metru, pyramida jeho předchůdce Sahura (2458 - 2446 př. n. l.) se vypíná proti slunci už jenom do výše 47 metrů a faraón Venis, který ještě patřil do téže V. dynastie, vytvořil v Sakkáře pyramidu vysokou pouze 43 metry. V Egyptě existují sypané pyramidy, stupňovité pyramidy a nedokončené i zřícené pyramidy. U žádné z nich se nenašel ani jediný čep zpráchnivělé zvedací plošiny nebo ukotvení nějaké kladky.

Beton, který vydrží tisíciletí

To vůbec nevdává, tvrdí profesor Davidovits, ředitel Institutu užitě archeologie při Barry University v americké Miami. Egypťané ty své kameny nedováželi ani od Asuánu, ani z nějakého jiného lomu, a už vůbec se nezatěžovali kladkami. Oni je prostě odlévali přímo na místě jako beton. Potlesk!

Řetěz důkazů tohoto vědce, který pochází z rodiny chemika, se čte jako detektivka. Tady je ten příběh:

V roce 1889 našel egyptolog C. E. Wilbour na malém nilském ostrůvku Sehel severně od Asuánu stělu plnou hieroglyfů. Sehel je v současnosti už jedno z mála míst v Egyptě, kde jsou starověcí bozi zvěčněni na nádherných skalních malbách. Písemné znaky přeložili v našem století archeologové Brugsch, Pleyte a Morgan a roku 1953 je znovu rozluštil francouzský egyptolog Barquet. Všichni se shodují v tom, že hieroglyfy na takzvané „Famínské stěle“ byly do tvrdého kamene vytesány teprve v ptolemaiovském období (kolem roku 300 př. n. l.), ačkoli text podává svědectví o epoše starší více než jedno tisíciletí. Šest set padesát znaků, tvořených celkem dvěma tisíci šesti sty hieroglyfy, popisuje výrobu umělých kamenů! Toto vědění zprostředkoval staviteli první pyramidy, faraónu Džoserovi (2609 - 2590 př. n. l.), ve snu staroegyptský bůh plodnosti a stvořitel všeho živého Chnum.

Musel to být velmi zvláštní sen, protože bůh Chnum faraónovi nadiktoval seznam hned 29 nerostů a různých přírodních chemických látek a ukázal mu také přírodní pojivo, kterým musejí být tyto syntetické kameny spojeny. Nebeského poučení se dostalo nejen faraónu Džoserovi, staviteli stupňovité pyramidy u Sakkáry, ale i jeho

hlavnímu architektovi Imhotepovi, kterého budou později Egypťané uctívat jako boha a jehož hrob archeologové dodnes marně hledají.

Ve sloupcích 6 až 18 „Famínské stély“ se vyjmenovávají složky, jež jsou zapotřebí k přípravě „betonu“, a hned se také uvádějí lokality v okolí, kde je možné tyto ingredience objevit. Podle oněch božských pokynů Imhotep smíchal natron (hydroxid sodný) a hlínu (křemičitan uhličitý) v kaši, do níž dodal další křemičitany a nilské bahno bohaté na hliník. Přísadami nerostů obsahujících arzen a přidáním písku vznikl rychle schnoucí cement, který se vyznačuje stejnými molekulárními vazbami jako přírodní kámen.

Na 2. mezinárodním egyptologickém kongresu, který se konal roku 1979 ve francouzském Grenoblů, informoval mineralog Dr. D. Klemm zaražené archeology o svých výzkumech pyramidového kameniva. Dr. Klemm a jeho vědečtí spolupracovníci analyzovali celkem dvacet různých vzorků kamenů z Cheopsovy pyramidy a přitom zjistili, že každý kámen nepochybně pochází z jiné oblasti Egypta. Koho teď napadlo, že třeba každá egyptská vesnice přispěla k velkému stavebnímu počínu „svým“ kamenem, je na omylu, protože samy zkoumané vzorky kamenů obsahovaly součásti ze všech oblastí! Přírodní žulový blok je všeobecně vzato co do své hustoty homogenní, avšak oproti tomu kameny, které zkoumal Dr. Klemm, byly ve své spodní části hustší než v horní, kde obsahovaly příliš mnoho vzduchových bublinek.

Profesor Joseph Davidovits ohlásil dva další důkazy, které by mohly jeho teorii doslova „zabetonovat“.

V roce 1974 prováděl slavný kalifornský Stanford Research Institute společně s vědci z univerzity Ain-Shams v Káhiře elektromagnetická měření velkých pyramid. Kameny pronikalo vysokofrekvenční vlnění, zatímco suché monolity je odrážejí jen nedokonale. Všichni vlastně najisto počítali s tím, že touto metodou objeví tajné chodby a síně, protože pyramidy společně s celou plošinou u Gízy byly pokládány za dokonale suché.

V protikladu ke všem prognózám byly výsledky měření chaotické, vysokofrekvenční vlny kamení dokonale pohlcovало. Co se stalo? Pyramidové kvádry obsahovaly mnohem více vlhkosti než přírodní kámen. Computerové počty ukázaly, že jenom samotná Chefrenova pyramida obsahuje několik milionů litrů vody! K tomu profesor Davidovits: „Tyto kamenné bloky jsou umělé.“

Druhý důkaz by mohl klidně pocházet z nějakého románu Agathy Christie. Když profesor Davidovits zkoumal vzorky kamenů z Cheopsovy pyramidy pod mikroskopem, objevil stopy lidského vlasu a později dokonce celý - jedenadvacet centimetrů dlouhý vlas. Jak se dostal do kamene? Podle všeho vypadl nějakému staroegyptskému betonáři.

Mezitím profesor Davidovits předvedl různé egyptské druhy cementu a betonu podle staroegyptských návodů. Nový - ve skutečnosti prastarý! - beton je mnohem tvrdší a vůči vlivům okolního prostředí daleko odolnější než náš beton, protože na základě chemických reakcí schne rychle a dokonaleji. Kdo by se pak divil, že ve Francii už „Géopolymère France“ vyrábí beton podle tohoto starověkého návodu? Také „Dynamit Nobel“ chce vyrábět tuhle novou cementovou směs a americký betonářský obr „Lone Star“ zařadil do svého programu tvrdší a rychleji schnoucí cementovou směs. Budeme prostě betónovat pro řadu nastávajících tisíciletí!

Zamlžené pyramidy

Zase jsem jednou stanul se svým spolupracovníkem Willim Dünnenbergerem na malém pahorku jižně od velkých pyramid. Bylo časně ráno kolem šesti hodin 12. května 1988. Odvezl nás sem Achmed, náš stále se usmívající taxikář, ještě za noční tmy, protože jsme chtěli vyfotografovat tento div světa za východu slunce. Nic z toho nebylo. Ačkoli se pyramidy tyčily proti nebi pouhých tři sta metrů od nás, nemohli jsme je ani hodinu po východu slunce rozeznat. Cáry těžké mlhy zahalovaly tahle impozantní stavební díla jako šedé, vlhké závěsy, které se nechtěly pohnout ani o píď. Už za ranního šera nás začali zdravít výřeční průvodci tím svým „Welcome to Egypt“! Jen bůh Hor, který všechno vidí, snad ví, ve kterých zříceninách nocují tihle neodbytní pseudohlídači. Každopádně jsou všudypřítomní a obtěžní - a to v kteroukoli denní či noční hodinu.

Třásli jsme se chladem. Wilh připravil fotoaparáty a já jsem se bezcílně zatoulal asi padesát metrů směrem k pyramidám. Jednou přece musejí vystoupit obrysy symetrických trojúhelníkových ploch. Mezitím už bylo osm hodin, mlha zářila jako bílá cukrová vata a sinále světlo, které spíše připomínalo pozdrav měsíčního úplňku, váhavě pronikalo filtrem kouřma, které tvrdohlavě bránilo pohledu na pyramidy.

„Jestlipak tady i za Cheopsovy doby byla mlha?“ nadhodil Wilh a oba jsme mysleli na totéž. Zástupy pracovních sil by pak rozhodně neměly světlo po dvanáct hodin denně. Kolem půl deváté se konečně ta strašná mlha rozpustila. Šest majestátních trojúhelníků, dva na každé pyramidě, provětralo své třeptivé plochy a chladně a velkolepě na nás shlédlo dolů. Člověk se bojí času a čas se bojí pyramid, říkají Egypťané.

Achmed vyjednával s vousatým dozorcem u vchodu do pyramid. Chtěli jsme se dostat dovnitř, než sem dokodrcá záplava turistů v autobusech. Ve Velké galerii, která vede vzhůru ke Královské komoře, jsme zůstali dlouho stát - nebyl slyšet jediný zvuk, elektrické žárovky vrhaly na svislé boční stěny nažloutlé světlo. V téhle galerii si člověk připadá strašně malý. Mohutná chodba, která vede napříč vzhůru ke Královské komoře, je 46,61 metru dlouhá, 2,09 metru široká a 8,53 metru vysoká. Tyhle míry musíte nechat rozkošnický rozplynout na jazyku! Spodní část bočních stěn tvoří leštěné vápencové monolity, které sahají až do výšky 2,29 metru, pak následuje sedm řad obrovských překladů, z nichž každý je posunut o osm centimetrů dovnitř. Tím se původně široká chodba směrem ke stropu stále zužuje, obě chodbové stěny se k sobě naklánějí, a proto strop z vodorovných desek měří už jenom 1,04 metru. Tento stavební postup připomíná peruánské Inky, kteří své dveře, okna a chodby pravidelně orientovali do tvaru lichoběžníku.

Velká galerie je snad ten nejnepochopitelnější stavební *zázrak* v celých lidských dějinách. Vědomí, že všechny známé teorie o pyramidách jsou podle všeho pouhým zlomkem skutečného poznání, tu každého člověka zasáhne jako bolestné prásknutí bičem. Žulové překlady osm a půl metru vysokého klenutého prostoru, které jsou uloženy proti sobě, neleží v horizontální poloze, ale jako by nám, přemoudřelým vykladačům, chtěly ještě dodatečně ušetřit jednu výchovnou facku, táhnou se tyhle monolity pod úhlem sklonu napříč vzhůru. Opracování překladů a desek je tak dokonalé, že nám dalo hodně práce, abychom ve světle svých ručních svítilen objevili nějaké spáry. Jestli se někde ukrádají člověku do hlavy pochybnosti a úvahy o tom, zda stavitelům Velké pyramidy přece jen neposkytli rozvojovou pomoc mimozemští bozi, pak je to právě zde, ve Velké galerii.

Odnaučili jsme se být pokorní. Všichni se nám pořád snaží namluvit, že my lidé jsme největší, že jsme koruna veškerého stvoření a prozatímní kulminační bod celé evoluce. To jsou samé žvásty! Kdo se už nedokáže ničemu divit, není realista. Realita je nad člověkem, je protkána spirituálními kmitočty a skloubena s dalšími vesmírnými dimenzemi.

Odhaduji, že jsem v uplynulých třech letech strávil asi šedesát knih o teoních spojených s pyramidami. O tom, jak se stavěla Velká galerie, existují pouze bláboly a rozumbradovství. Nikdo neví nic přesného, ale všichni se snaží žonglovat nějakými pseudoargumenty. „Budiž požehnám ti, kteří nemají co říci, a tak drží ústa,“ (Oscar Wilde, 1856-1900).

Sarkofág na nesprávném místě

Na jižním konci Velké galerie leží 8,40 metru dlouhý průchod do Královské komory. Zpočátku jsme šli skloněni, protože štola byla vysoká přesně 1,12 metru, ale snad už po jediném metru se nízká chodba změnila na jakousi předsň, vysokou více než tři a půl metru. Tento přístup kdysi uzavíraly tři několikatunové padací žulové mříže. Po třech metrech jsme se znovu sklonili, vpředu postupoval Achmed, který se už delší dobu nezasmál, a Wilh a já jsme ho následovali. Možná že jsem byl vychován obzvlášť zbožně, možná to vycházelo jenom z toho, že jsem si ještě zachoval zdravý zbytek úcty, nebo to bylo prostě proto, že jsem poprvé stál bez cizích turistů v téhle takzvané Královské komoře. Připadal jsem si jako v katedrále. Čtverhranná místnost měří v severojižním směru 5,22 metru a od východu na západ 10,47 metru. Výška obnáší 5,82 metru. Je těžko pochopitelné, proč se při těchto rozměrech stále ještě hovoří o „komoře“! Stěny oné malé haly sestávají z pěti přes sebe položených - nikoli na sebe navrstvených, žulových překladů a podlaha je také vyložena žulovými deskami. Stěny připomínají na dotek hladký mramor. Strop z devíti žulových trámů z růžové asuánské žuly je sestaven tak precizně, že spáry jsou v tom nejlepší případě patrné pouze jako tenká, černá nit. Nad stropem se nachází ještě pět - pro pozorovatele nepřístupných, „odlehčovacích komor“ navrstvených z obrovských monolitů, z nichž každý váží přes čtyřicet tun.

Achmed se zakuckal a pak ukázal na bezešvý vyleštěný strop. „Tohle už od dob Cheopse nikdo nedokázal.“

Willi posvítíl vzhůru a světlo jeho svítilny osahalo fenomenální strop centimetr po centimetru. „Jak se vůbec přišlo na nápad říkat těm dutým prostorům nad námi odlehčovací komory?“

Teď se Achmed poušmál: „A jak by se to jinak mělo jmenovat?“

Váhavě jsem se vmísil do rozhovoru: „Ta nadstavba nad Královskou komorou mi mimoděk připomněla jeden šintoistický chrám a bránu do jiného světa. Také se mi zdá, že by archeologové měli co nejrychleji přestat mluvit o odlehčovacích komorách. Za prvé zdejší meziprostory nejsou vůbec umístěny na ose pyramidy, takže se nenalézají pod vrcholkem pyramidy, a za druhé - a to se mi zdá mnohem závažnější, konstruktérům této stavby se tak podsouvá exaktní znalost obrovské hmotnosti pyramidy. Jak to *zapadá* do Cheopsovy doby? Dokážete odhadnout, jaké to předpokládá matematické znalosti? My, moderní lidé, bychom podobné propočty dokázali zvládnout pouze pomocí počítače. Copak by se Královská komora bez odlehčovacích prostor zřítíla nebo zhroutil? Ani v nejmenším. Prostor nad stropem by se prostě a jednoduše mohl zakrýt žulovými překlady, které by svou hmotností nespočívaly na stropě Královské komory. A navíc - kdepak máme v pyramidě další odlehčovací prostory?“

Achmed bez jediného slova postoupil o pár metrů k černému žulovému sarkofágu, který se v současnosti nachází u západní stěny této malé haly. Původně byl pravděpodobně umístěn uprostřed komory. Sarkofág měří (podle profesora Goyona) 2,28 x 0,98 x 1,04 metru.

„Je zde řada sporných věcí“, poučil nás Achmed. „Sarkofág byl prý nalezen prázdný a bez víka - k čemu takový prázdný sarkofág mohl sloužit? Navíc jsou jeho rozměry větší než rozměry oné vzestupné chodby, která vede k Velké galerii. Jak se sarkofág vytesaný z jediného kusu kamene dostal do této síně?“

Willi si věděl rady. „Pyramida se prostě obestavěla kolem sarkofágu, chodby v Chefrenově nebo Menkaureově pyramidě jsou rovněž užší než sarkofágy, které se v nich nacházejí.“

Achmed se trochu zamyslel: „Asi to tak bylo, nepochopitelné je pak ovšem to, proč Velká galerie je mnohonásobně výš než vzestupná chodba. Ve Velké galerii by se sarkofág mohl pohodlně přepravovat svislým směrem, zatímco nikde neprojde onou vzestupnou chodbou. Domnívám se, že rozmařilá výška osmi a půl metru byla v případě Velké galerie nadbytečná. Pro přepravu sarkofágu by stačila i polovina. A jestliže se pyramida obestavěla kolem sarkofágu, jak předpokládáte, k čemu pak vlastně Velká galerie byla?“

Logika tu začíná dělat pěkné kotrmelce. Odborníci se vyjádřili, že Velká galerie byla zamýšlena jako protáhlá vzestupná hala, kterou kdysi kráčelo důstojné procesí kněží, aby byla zesnulému faraónovi prokázána poslední pocta. Důstojnost a smrt, to se k sobě docela dobře hodí. Totéž důstojné kněžské procesí se ale nejprve muselo bez jakékoli piety krčit a hrbit, aby vůbec do Velké galerie dorazilo. To už se k sobě nehodí.

„Kdo staví s matematickými znalostmi a ostrovtipem kněžského architekta, ten nedělá nic zbytečného,“ opáčil Willi. „K čemu falešné chodby a prázdné síně? Tyhle zbytečnosti musely stát celé roky práce, roky, které si dokážeme při předpokládaném pracovním tempu jen těžko představit.“

Konečně se Achmed znovu zasmál: „Zapomínáte na vykradače hrobek! Ty bylo třeba přece zmást.“

Willi střídavě hleděl na Achmeda a na mě. „Vykradači hrobů?“ zvolal na Achmeda přes sarkofág, který mezi nimi stál jako nějaká kamenná vana. „Svatý Hoře, mluvíme o Cheopsově době, to je dva a půl tisíce let před naším letopočtem! Celé tohle budování pyramid přece začalo teprve stupňovitou pyramidou v Sakkáře. To znamená směšných osmdesát let před Cheopsem! Kde by se tu vzali vykradači hrobů? Pyramidy byly stejně nedobytné jako ocelové trezory.“

Vlastně má pravdu, pomyslel jsem si, a Achmed to asi cítil také, protože jsem ho poprvé spatřil, jak si rozpačité přejíždí prsty přes bradu.

Na druhé straně byly ovšem padací mříže jasnou a nespornou skutečností. Vzestupná chodba a Královská komora byly zapečetěny masivními žulovými bloky. Tady by člověk snad přišel o zbytek vlasů! K čemu sloužil tak dokonalý zabezpečovací systém, k čemu byla dobrá důkladně uzavřená stavba, když přece v Cheopsově pyramidě nebyl faraón nikdy pohřben? Na co byly léčky a slepé chodby v době, kdy se pyramidy nedotkl ani jediný vykradač hrobů?

Dva protiklady - ješitnost a anonymita

Stavitelé pyramid jistě znali velmi dobře lidskou přirozenost, takže určitě věděli, že vědecká zvědavost nedopřeje budoucím generacím ani trochu klidu. Touha po vědění je součástí lidské inteligence. Jednou ve vzdálené budoucnosti lidé otevrou pyramidu. Teprve pak by měli nalézt nedotčené to, co jim předkové zanechali. A co tvoří toto dědictví? Snad prázdný sarkofág?

Do naší majestátní síně pronikla změť hlasů, kýchání a hlasitě vyvolávaná jména. První dnešní vlna turistů zaplavila Velkou galerii. Proplížili jsme se kolem upocených obličejů vyzařujících nesmírné očekávání a vyklopýtali jsme ven do pronikavého denního světla. Slunce pájilo, těžká mlha se beze zbytku rozpustila. Se svým „Welcome to Egypt“ k nám okamžitě přistoupil prodavač papyrů. Zatímco jsme listovali nádherně barevnou nabídkou klasických egyptských motivů a já jsem spíše duchem nepřítomen spočíval pohledem na kartuších se zlatě vykreslenými znaky, projela mi znenadání hlavou myšlenka: Hieroglyfy! Ani v jedné síni, komoře, ani ve Velké galerii a kterékoli chodbě nebyly nápisy. Jak mohl faraón dát postavit největší stavbu na Zemi, aniž by nechal oslavit své činy? Aniž by zvětčil své vlastní jméno nebo nechal vytesat jeden jediný hieroglyf? Naprostá absence sebemenšího písemného záznamu je přímo perverzní, anonymita takového stavebního díla je v dokonalém protikladu k charakteru nejvyššího stavitele.

Plinius napsal: „... a proto tvůrci tohoto projevu marnivosti plným právem upadli v zapomnění.“ Marnivost a anonymita nejdou dohromady. Jestliže byl faraón Cheops ješitný, pokud byl dokonce tyranem a utlačovatelem, který - podle Herodota, nechal dít na stavbě Velké pyramidy sto tisíc otroků, pak by všechny stěny tohoto stavebního díla musely přinášet zvěst o jeho hrdinských činech. Je možné namítnout, že právě ti utlačené mohli odstranit hieroglyfy vychvalující jejich diktátora. Ale jak? A kdy? Pyramida byla hermeticky uzavřena. *Žádný* fanatik nemohl proniknout dovnitř, aby zde dal průchod své zuřivosti na faraónových nápisech. Navíc se současní vědci přiklánějí k tomu, že tu žádní otroci zaměstnávání nebyli. K tomu se vyjádřil egyptolog Karlheinz Schüssler :

„Jedno dnes můžeme konstatovat s naprostou jistotou: Otroctví tehdy ve Staré říši neexistovalo.“

Pokud stavba probíhala bez otroků čili šlo o obětavou účast lidí na velkém díle, pak existuje ještě méně důvodů k tomu, aby o tom nezůstal žádný písemný *záznam*. Svobodná řemesla by se rozhodně snažila vychválit velikost svého pána.

„Víte vůbec, jak se dělá papyrus?“ přerušil Achmed mé úvahy. Protlačili jsme se skrumáží obchodníků a zástupy turistů k taxíku.

„Papyrus se nedělá, ten roste na březích Nilu“, zažertoval Willi na zadním sedadle a účastně pohlédl přes Achmedova ramena.

„A jak se z té rostliny stane pružný kreslicí list podobný pergamentu?“

Odvěký papyrus

Willi pokrčil rameny, Achmed přidal plyn a dovedně se vymotal ze zástupu lidí, velbloudů a automobilů ven na silnici do Sakkáry. Na chvíli jsme zastavili před tkalcovnou koberců. Chlapci a děvčata - ta na sobě měla zářivě červené sukně, postávali u jedné stěny a jemnými dětskýma rukama prohazovali tkalcovské člunky změť vláken. Bosí chlapci s vlasy černými jako smůla v šedobílých košilích obsluhovali dřevěné rozvrzané tkalcovské stavy mechanicky jistými pohyby. Děti byly spokojené, smály se, zpívaly a bez nejmenší dotěrnosti děkovaly za všimné. Achmed nám vysvětlil, že děti samy navrhují motivy na koberce a jsou zároveň i autory jejich barevné kompozice. O dva kilometry dál jsme narazili na jednu z mnoha „Papyrus Factories“ v nilském údolí. Zpracování až

čtyři metry vysoké rostliny, obsahující značné množství vody, se po celá tisíciletí nezměnilo.

Stonky rostliny se nakrájí na přibližně dvacet centimetrů dlouhé kousky a odřízne se zelený obal stonku. Dříve se z tohoto elastického obalu vyráběly pásy a sandály, dnes slouží jako palivo. Bílá dřevina uvnitř stonku se rozřeže na tenké pruhy a na šest dní se uloží do vody. To způsobí, že dřevina nasákne vodou a pruhy navíc zhnědnou. Pak se pruhy rozmačkají v lisu nebo dřevěným válečkem a položí se na bavlněnou látku napříč přes sebe, vždy dva pruhy vodorovně a jeden svisle. Všechno se to zakryje druhou látkou a následuje další lisování. Bavlněná látka se často mění, dokud není šachovnicový vzor na papyrových pruzích úplně vysušený. Vysušené pruhy se navzájem slepí, protože papyrová dřevina obsahuje želatinu. Přibližně za šest dní je pružný a velmi odolný list papyru hotov. Pak je ho možné bez nejmenší námahy pomalovat nejrůznějšími barvami.

Egyptané svěřují papyru svá poselství už celá tisíciletí. Proč se tedy nedochovalo jediné slovo o stavbě pyramid? Proč není nikde jmenovitě uveden tvůrce nejfenomenálnější ze všech stavebních památek? Můžete to posuzovat, jak chcete, ale vždycky se ten fakt bude vymykat logice našich šedých buněk mozkových. Občas se tvrdívá, že Cheops se nechal pohřbít někde jinde, nikoli ve své vlastní pyramidě. Ale proč by se jí měl vlastně vyhýbat? „Jeho“ hrob byl přece tím nejbezpečnějším na světě! A v jakém období by mělo padnout rozhodnutí, že se nedá pohřbít ve vlastní pyramidě? Je naivní se domnívat, že by podobné rozhodnutí mohlo být učiněno v závěrečné fázi výstavby pyramidy. To by se architekti a knězi pěkně poděkovali! Že by se nezměrná lidská práce vykonala zbytečně? To nikdy! Cheops se svou stavbou zasloužil o nesmazatelný charakteristický rys egyptské krajiny. Je nepředstavitelné, že by propásl jedinečnou příležitost a nechal propadnout vlastní poukaz na věčnou nesmrtelnost.

Tyto skutečnosti vlastně ponechávají otevřené pouze tři varianty:

a) Cheopsova pohřební komora byla už dávno vydrancována.

b) Pohřební komora nebyla dodnes objevena.

c) Rozhodnutí nenechat se pohřbít v této pyramidě nepocházelo od Cheopse.

K bodům a) a b) se ještě vrátím, třetí námitka odporuje nevyvratitelným skutečnostem. Vždyť dokončená Cheopsova pyramida byla uzavřena mohutnými monolity a padacími mřížemi. Tato stavba začala nadevší pochybnost plnit svůj účel. Budeme-li předpokládat, že pyramida nebyla v okamžiku Cheopsovy smrti dokončena, a proto záhrobní svět proklel tyranského faraóna takovým způsobem, že nestrpěl v pyramidě ani jeho mumii, proč by pak byla celá stavba dokončována? V takovém případě by přece už nikdo pro nenáviděného faraóna nehnul ani prstem. Cheopsovi následníci měli své vlastní stavební plány.

Buď Cheops leží ve své pyramidě, nebo tato pyramida nepatří Cheopsovi.

Stěny pyramid plné textů

Pouhých dvě stě let po Cheopsovi vládl v Egyptě poslední panovník V. dynastie Unas neboli Venis (2356 - 2323 př. n. l.). Jeho pyramida v Sakkáře je se svými sedmačtyřiceti metry délky a původní výškou třiačtyřicet metrů pokládána spíše za drobnou, ale přesto se archeologům postarala o senzaci.

Stěny pohřební komory a předsálí i stěny vchodů do prostřední síně jsou přeplněné hieroglyfickými texty. V těsně seřazených sloupcích probíhají zleva doprava a shora dolů celé hieroglyfické pásy. Jsou to nejstarší nápisy v pyramidě, ale nejsou jediné.

Také Unasovi následníci Teti, Pjopej I, Merenre a Pjopej II., kteří všichni patřili do VI. dynastie (2323 - 2150 př. n. l.), nechali vnitřní stěny svých pyramid vytapetovat nápisy. Již roku 1965 bylo v Tetiho pyramidě katalogizováno sedm set textových fragmentů, dva roky poté pronikli francouzští archeologové do Pjopejovy pyramidy, v níž rovněž byly chodby a stěny pokryté hieroglyfy.

V únoru 1971 odhalil egyptolog Jean-Philippe Lauer se svým vědeckým týmem pyramidu Pjopejova syna Menrena. Světla svítilen klouzala po mohutných vápencových blocích a přejížděla po reliéfních obličejích jednoho průvodu, který vedl okřídlený génus. Hrdá božská bytost třímá v jedné ruce žezlo se zvířecím bohem Sethem, ve druhé pak hieroglyfy anck, všeobecně uznávané jako „znamení života“ nebo „klíč k životu“.

V jedné hlouběji položené štolé archeologové přešplhali přes padací mříž proti vykradačům hrobek a dostali se konečně do dvou místností, které rozdělovaly mohutné, nejméně třicetitonové monolity. Tyto monolity byly postaveny do tvaru písmena V - dole se tedy sbíhaly a směrem ke stropu se rozvětvovaly jako tradiční znamení pro vítězství. Monolity byly ozdobené zářivě bílými hvězdami, které díky uspořádání monolitů „do věčka“ byly v místnosti pravidelně rozvěšené. Některé stěny byly pokryté pyramidovými texty, jiné obrazy znázorňovaly záhadné rituály. Jsou tu zvířata rozdělená nakreslenou čarou na dvě poloviny. Archeologové se domnívají, že tím se divoká šelma symbolicky „zbavovala moci, aby byla neškodná“, neboť zesnulý panovník nemohl být na svých cestách božským světem obtěžován nebo napadán zvířaty. Toto zdůvodnění je nedostatečné. Pokud se někdo bál zvířecí magie, proč se tedy potom zvířata vůbec zobrazovala?

Jsme zajatci myšlení, které pochází ze staré egyptologické školy. Vysvětlení může být v mnoha oblastech přínosné a správné, ale pro určitou dobu také nemusí platit. Význam obrazných poselství stejně jako hieroglyfů je dnes podobné jako kdysi záležitostí interpretace. Možná, že čára, která rozděluje zvířata na dvě poloviny, nepředstavuje žádné „zbavení moci a zneškodnění“, ale třeba má vyjádřit to, že se jedná o křížence - zvířata napůl pozemská, napůl božská.

Kdo doufal, že v těchto Textech pyramid objeví pokyny ke stavbě pyramid a vyprávění o významném předku Cheopsovi, byl zklamán. Jde o poetická písemná svědectví z oblasti mytologie, náboženství a magie, v nichž stále velkou roli hraje vesmír. Mezitím se nesporně zjistilo, že tyto Texty pyramid, ačkoli vznikly teprve na konci V a během VI dynastie, obsahují náboženské představy sahající mnohem hlouběji do minulosti. Je těžké se vyrovnat s tím, že se veškerý smysl Textů pyramid omezuje na vymyšlené duchovní pokyny k přežití na onom světě. Celý obsah Textů pyramid s jeho chválami a neskrývaným podkuřováním panovníkovi označujeme jako „magický“ a „rituální“, jako náboženské vyjádření faraónových tužeb a přání. V nejstarších Textech pyramid se dochovalo faraónovo přání, aby se při svých nastávajících cestách po nebesích setkal se slunečním bohem Re-Atumem. Vědci tvrdí, že to musíme chápat spirituálně. Opravdu to tak musíme chápat? Faraón a jeho knězi měli přece naprosto jednoznačné představy o svém nebeském putování, i když nám dnes mohou připadat dětinské. Necestovalo se „duchovně“, cestovalo se lodí.

Kosmické technologie a dětské hračky

Proč si hrají naše malé děti s modely vláček? Protože dospělí jezdí skutečnými vlaky. Proč se kluci projíždějí ve svých pestře pomalovaných dětských autíčkách, napodobují dětskými hlásky zvuk motoru a usilovně „tutají“? Protože jejich dospělí vzory vlastní výkonné automobily, které také houkají. Proč si děti nasazují přílbu s vestavěnými sluchátky, pobíhají po dětském pokoji, střílejí po sobě různými „laserovými“ zbraněmi a hrají si na „dobyvatele z planety XY“? Protože vidí na televizní obrazovce dospělé, kteří si počínají úplně stejně. Ve své knize *Mýlil jsem se?* jsem uvedl celou řadu příkladů tzv. kultu cargo, abych názorně doložil, že nejen pravěcí lidé, ale i současné domorodé kmeny napodobují technologie, které přesahují jejich duchovní obzor.

— Tak například obyvatelé ostrova Wewak vytvořili ze dřeva a slámy přízračné letiště i s modely letadel, aby tímto způsobem přilákali skutečná letadla.

— Když obyvatelé vysočiny na Nové Guineji v třicátých letech poprvé spatřili bělochy, domnívali se, že to musejí být bohové. Hlavním důvodem tohoto pomýlení byly kalhoty a batohy, které měli běloši na sobě. „Mysleli jsme, že v batozích mají určitě své ženy“, přiznal o dvacet let později bývalý očitý svědek této události a dodal: „Kladli jsme si otázku, kudy tyhle cizí bytosti vlastně vyměšují. Přece to nemohly dělat přes kalhoty.“

— V Markhamském údolí (východní část vysočiny na Nové Guineji) vznikly „rádiostanice“ vyrobené z bambusu a „izolatory“ ze stočených listů. Dřevěné kmeny vysoké jako dům údajně představovaly „antény“ a chatrče v buši byly spojené „vedením“ ze spletených rostlinných vláken. Jak vznikly tyhle atrapy? Domorodí vyvědači pozorovali činnost bělochů na pobřeží.

— Když v září 1871 přistál Rus Maklaj se svou lodí Vítěz v Bongu na pobřeží Nové Guineje, dívali se na něho domorodí obyvatelé s neskrývaným skepticismem. Domorodci totiž jednou spatřili kapitána Maklaje, jak se v noci prochází s lampou, a od té chvíle nabyli přesvědčení, že je to muž z Měsíce. Maklaj jim musel velice složitě vysvětlovat, že pochází z Ruska, a nikoli z Měsíce. Pod tím si však domorodci nedokázali nic představit. Rus pro ně byl podivnou bytostí nejen proto, že měl bílou pleť, ale především z toho důvodu, že se objevil tak znenadání a na tak velké lodi. Domorodci ho na základě zkratkovitého myšlení označili za boha Tamo Anuta a jeho loď byla prohlášena za božský dopravní prostředek. Když sem jednoho dne z nějakého lodního vraku byla na břeh vyplavena dřevěná socha, povýšili toto řezbářské dílo na uctíváný symbol svého nového boha Tamo Anuta.

Podobnými příklady knihy o etnologii doslova překypují. Všechny ty historicky dokládají chování člověka tváří v tvář nepochopitelné technice. Přitom nehraje vůbec žádnou roli, jestli jsou imitátory děti nebo dospělí, protože i dospělí jednají jako děti - chápou totiž cizí technologii stejně málo jako jejich ratolesti.

Co je vlastně nového pod sluncem?

Člověk se od samotného počátku po všem opíchal a statečně v tom dodnes pokračuje. My všichni máme své vzory, kterým se tajně snažíme vyrovnat, všichni často toužíme dostat se do jiné profesní role a stát se jednou tím, podruhé oním. Sedíme za volantem a už se cítíme bezmála jako piloti, ačkoli víme, že se naše auto nikdy neodlepí od země. Řítíme se na lyžích s roztaženými nohama po sjezdovce a sníme o tom, jak umíme jezdit jako skuteční šampióni. I předlohy pro své náboženské a kulturní předměty a kroje čerpáme ze starověku. Naši předkové vycházeli z ještě starších názorných předloh. Podle jakého prapůvodního modelu byla napodobena koruna, žezlo nebo biskupská berla? Od koho bylo odpozorováno, že určité jednání může probíhat pouze v protokolárně stanovených krojích? Co napodobujeme, když při procesí o Božím těle pronásíme ulicemi „nebesa“? Proč je v oltáři ukrývána „Svatost nejsvětější“? Odkud pocházejí vzory pro anděly s křídly a zářícími svatozářemi? Kde existoval skutečný model pro archu úmluvy, nejsvětější oltář a nebeský trůn? Odkud pozemšťané načerpali tak složité představy, jako je „nanebevstoupení“, „dědičný hřích“ nebo „vykoupení“?

Přítomnost a historické vědění nám daly šanci pohlédnout do faraónovy duše. On - nebo jeho předkové, pozorovali reálné bohy, mimozemšťany, kteří na lodích létali po nebi. Tak povstalo zpravodajství! Takové události musely přece procházet bájemi jako novinové zprávy s tučnými titulky. Původně směli vyvolení lidé dokonce bohům sloužit. Důkladně umytí... to se rozumí samo-sebou, zahalení do speciálního oděvu... to se také rozumí samo-sebou, oddělení od „nebešťanů“ dvoranami a překážkami... no to je přece samozřejmé. Mimozemšťané se

důsledně vyhýbali jakékoli možnosti nákazy. Z pozorování, podávání rukou, očišťování, ale také na základě nepochopení, imitačního nadání a nikdy nepochopených božských předmětů vyrůstal kult. Jestliže se v bájích dochovalo, že bohové putovali po nebesích v lodích, pak musel i faraón vlastnit speciální bárku. Není důležité, zda si byl vědom toho, že se svou lodí nemůže létat, nebo jestli prostě věřil, že po smrti se dokáže vznést. Rozhodující byl pouze a jedině původní motiv.

Sluneční bárky faraónů nevznikly na základě nějaké filozofické myšlenky ani pozorováním vycházejícího a zapadajícího hlavního souhvězdí, myšlenka něco napodobit pocházela z pověsti, která odrážela někdejší skutečnost. Na lodích pluli lidé po Nilu - a bohové po nebi. Lidé měli uvěřit, že jejich faraón cestuje ve svém nádherném člunu k bohům, a že je to tudíž jakýsi dávný kolega a rovnocenný partner nebesťanů. Božský faraón a jeho knězi by nikdy nedokázali přiznat - i kdyby to věděli s naprostou určitostí, že panování končí smrtí. Bohové jsou přece nesmrtelní.

Proto nás nesmí udivit, když se vedle pyramid i pod nimi vynoří umělecky zhotovené a bohatě vyzdobené sluneční bárky. Jedna z těchto bárek stojí už celé roky v odporné budově vedle Cheopsovy pyramidy a nedávno byla pomocí elektromagnetických vln lokalizována další královská bárka ve skalním podloží. Tyto lodě se nalézají na chrámových reliéfech od Asuánu až po nilskou deltu a objevují se jako modely v muzeích. I faraón Unas - to je ten s nejstaršími Texty pyramid, měl svou sluneční bárku.

Odborníci nevědí celkem nic určitého o účelu těchto člunů, ačkoli se to v populární literatuře s oblibou předstírá. Všeobecně se předpokládá, že faraón vlastnil jednu denní a jednu noční loď, protože Egypťané se domnívali, že Slunce se pohybuje i v noci v záhrobním světě. Proto bylo nutné zapotřebí jedné lodě na den a jedné na noc. Sluneční bárka se ale také pokládala za „obětní loď“, „poutní loď“, „duševní člun“, „pohřební dopravní prostředek“ nebo prostě a jednoduše za „královské inspekční plavidlo“. Alespoň Texty pyramid, na jejichž základě později vznikla egyptská Kniha mrtvých, připouštějí různé významy. Vezmeme jako jeden příklad z mnoha „Píseň k vládci všehomíra“, v níž básník (nebo kněz?) *vzývá* bohyni jménem „Horovo oko“. Modlí se k bohyni o to, aby uchystala pro faraóna vodu, rostliny a potravu a otevřela brány nebes, aby faraónovi nic nebránilo v jeho putování. Hmotné potraviny pro nadsmyslové principy Ka a Ba?

Nápisy Textů pyramid č 273 a 274 v Unasově pyramidě v Sakkáře opěvují činy, které nebožtík vykoná ve vesmíru:

„Je vládcem všech sil,
jeho matka ho nezná jménem.
Unasova nádhra je na nebesích,
jeho moc sahá až na vzdálený obzor. .
Unas je nebeský býk.
nebešťané slouží Unasovi. .“

Ještě mnohovýznamovější jsou texty ve vlastní pohřební komoře Unasovy pyramidy. Hovoří se v nich o tom, že faraón je při putování po nebi „podoběn oblaku“ a že se spouští na připravené sedadlo v lodi slunečního boha. Unas je označován jako „vůdce sluneční bárky“, který v nekonečných temnotách vesmíru prosí o pomoc, neboť „osamělost na nekonečné cestě k souhvězdím je obrovská“. To je svatá pravda.

Obraz lodi symbolicky vyjadřuje „putování“. Přínejmenším faraóni I dynastie se pokládali za „boží syny“. (Stejně jako japonští, perští a etiopští císaři až do současnosti.) Pro „božího syna“ bylo samozřejmé, že po smrti vyhledal „otce“, který se během pozemského panování své ratolesti staral o nebeské záležitosti. A stejně jako na Zemi převzal první princ následnictví po svém královském otci, muselo se to odehrát i na onom světě. Proto se v Textech pyramid zesnulému faraónovi vzdává úcta jako novému kosmickému vládci, jako mocnému vykonavateli a soudci, před nímž se duchové i staří bohové musejí mít na pozoru.

Tohle všechno je správné a nepopírá to ani vědecký svět, ale egyptologové nejsou schopni rozeznat v nebeské bárce nic reálného, nic praktického. Vzpomeňte si na kultu cargo. Symbolické předměty nahrazují napodobovanou techniku. Žádný faraón by se neodvážil předstoupit před trůn svého nebeského otce jenom jako Ka a Ba. Musel si s sebou vzít poklady jako obětiny a peněžní úplatky pro svízelné situace. Šlo o reálné hodnoty v reálném dopravním prostředku. Dítě dnešního ropného šejka se projíždí po rodinném paláci v dětské napodobenině Rolls-Royce - syn nebeských bohů dělá totéž s pozlacenou sluneční bárkou.

Astronauti ve starém Egyptě?

Stejný směr úvah naznačuje i jeden podivuhodný dekorativní motiv, který se objevuje na většině staroegyptských chrámů a monumentálních stavebních památek - okřídlený sluneční kotouč. Zlatý kotouč nebo naznačená koule s barevnými dlouhými paprsky symbolizuje od V. dynastie sokola vládnoucího obloze a Slunce. Avšak předloha k tomuto motivu, který zdobí celé chrámové stropy a nespočetné chrámové vchody, pochází z prehistorického období, protože již v období I. dynastie nalézáme zobrazení *sluneční bárky na páru křídel*. Teprve když původní představa o sluneční bárce, která klouže na křídlech, již přestala být srozumitelnou, doplnil se pár křídel o zlatý kotouč. Obraz, který se s geometrickou přesností objevuje nad vchody do dvoran a síní, je nezřídka doplněn o nápisy, v nichž se velmi často vyskytují pojmy „hut“ nebo „api“. Z etymologického hlediska znamená „hut“ totéž co „rozepnout“, „roztáhnout“, zatímco kořen slova „api“ je prostě a jednoduše nositelem významu „létat“.

Okřídlený sluneční kotouč se spojuje s bohem Horem, který sídlil v obrovském chrámovém komplexu v Edfu

na západní straně Nilu mezi Asuánem a Luxorem. Současný, stále ještě rozsáhlý chrámový okrsek má ovšem se starověkým Horovým chrámem společného jen pramálo. Jak dokládají nápisy a archeologické vykopávky, vznikl na troskách Horovy svatyně ze Staré říše. Z velmi starých pramenů pochází také pověst o okřídleném slunečním kotouči, který byl vytesán na stěně chrámu v Edfu. Líčí se v ní, jak bůh Ra se svou družinou přistál „v západní části tohoto území, východně od kanálu Pechennu“. Faraón, jeho pozemský zástupce, byl zřejmě v tísní, protože žádal nebeského letce o pomoc proti svým nepřítelům.

„I promluvil Svatý Majestát Ra-Harmachiův k posvátné osobě Hor-Huta: Ó, dítě Slunce, vznešený, jehož jsem počal, udeř co nejdříve proti nepříteli, jenž je před tebou. Poté Hor-Hut vzlétl ke Slunci v podobě velkého okřídleného slunečního kotouče... Když z nebeské výše spatřil nepřítele..., zaútočil na ně zepředu tak silně, že nic svými očima neviděli a nic svými ušima neslyšeli. Zanedlouho už nebyl jediný člověk naživu. Hor-Hut se v pestrobarevné záři vrátil ve své podobě velkého okřídleného slunečního kotouče zpět na Ra-Harmachiovu loď.“

Nelogická logika

Obecně se tvrdí, že se na tohle všechno musíme dívat jako na symbolický projev. Vždycky mě znovu a znovu vyvádí z míry, co všechno se „musí“. Přitom samotné hieroglyfy nabízejí širokou paletu výkladů. Již dávno před Jean-Francoisem Champollionem, který rozluštil hieroglyfy, rozeznal William Warburton (1698 - 1779), zastávající funkci biskupa z Gloucesteru v Anglii a intenzivně se zabývající staroegyptskou grafickou soustavou a antickými bájemi, že staří Egypťané používali dva druhy písma: „... jedno, aby odhalili to, co chtěli sdělit, ale i druhé, kterým jiné věci udržovali v tajnosti.“

Je to tak. V současnosti se hieroglyfické texty podávají v podobě mušlí s jednou příchutí, ačkoli široká paleta možností jejich výkladu připomíná spíše celou chuťovou škálu. Navíc byly vcelku nedávno objeveny starodávné hieroglyfy, které přes Champollionův překladatelský a dešifrovací počín není možné přeložit. Stojí mě to opravdu značné úsilí, abych si představil „báji o okřídleném slunečním kotouči“ jenom abstraktně, v rámci jakéhosi náboženského „letu do neznáma“. Poté, co létající bůh Ra pomohl faraónovi, lapidárně konstatoval: „*Tady je příjemné žít*“ Potom byly pojmenovány okolní oblasti a začali se uctívat a velebit „nebeští“ stejně jako „pozemští bozi“. Zaslужujeme si mnohem méně poučování, jak to bylo myšleno, a mnohem více možností obrátit se přímo k originálnímu znění:

„Hor-Hut vzlétl ke Slunci podoben velkému okřídlenému kotouči. Proto je od těch dnů nazýván Pánem nebes.

Jak dokládá nápis z Edfu, bylo boží přispěchání na pomoc jediným důvodem pro uctívání a šíření kultu okřídleného slunečního kotouče, a ne, jak by nám někdo rád namluvil, Slunce při jeho pouti nad Zemí a v imaginárním podsvětí. Text z Edfu je naprosto jednoznačný:

„Harmachis putoval ve své lodi a přistál u města Horus-Thron. Tu promluvil Thovt: „Ten, který vysílá paprsky a jehož počal Ra, porazil ve své podobě nepřítele. Od toho dne je nazýván Tím, který vysílá paprsky a Tím, jehož počala světelná hora. Harmachis promluvil k Thovtovi: „Umísti tyto sluneční kotouče na všechna boží místa v Dolním Egyptě, na všechna boží místa v Horním Egyptě a na všechna ostatní boží místa.“

Jedna poznámka na okraj: Slovní spojení „Ten, který vysílá paprsky“ nepochází ode mne, nýbrž od profesora doktora Heinricha Brugsche, který přeložil text z Edfu roku 1870 (!). Co se stalo v moderní egyptologii z „okřídleného slunečního kotouče“? Strašlivý ceremoniální nesmysl. Původní význam upadl v zapomenutí, a přitom právě tento význam nepředstavoval vůbec žádný sluneční kotouč, ale okřídlenou sluneční bárku. Akademická představitost, neschopná rozpoznat někdejší skutečnost, ji proměnila v mýty. Svět je tak zase v pořádku. Ale čím je to pořádek?

Jeden milý a laskavý egyptolog se vyjádřil, že myšlenka na to, že by nějaký bůh reálně zasáhl do bojů mezi lidmi, je prostě nesnesitelná. Pochopitelně stejně nesnesitelná je moje představa, že se do pozemských záležitostí míchali mimozemšťani. Logika se dopouští pozoruhodných skoků. Například ve Starém zákoně se často spouští Bůh v ohni, kouři, zemětřesení a rachotu, aby zasáhl do bitev ve prospěch vyvoleného národa. To se rozumí samosebou. Tady logika funguje bezvadně. Ovšem čím logika?

Fiat lux!

Ačkoli Texty pyramid jsou s to vrhnout trochu světla na jednoduché asociační spoje starých Egypťanů, přesto se jim ani zdaleka nepodařilo stát se dokonalým světelným zdrojem. Jak vlastně Egypťané svítili uvnitř svých pyramid? Stěny plné hieroglyfů a uměleckých výtvorů přece nemohly vzniknout ve tmě. Nebo snad byly zdobené kamenné monolity opracovány ještě venku a teprve potom byly dopraveny na místo svého definitivního určení do tmavé hrobky? Možná. Stavbaři by ovšem při přepravě museli umělecky vyzdobené stěny a desky balit do vaty a se vším by se muselo velice jemně manipulovat. Je také možné, že se kutilo v otevřené pyramidě a že se její vnitřní prostory uzavřely teprve poté, když gramotní kameníci dokončili svou cizelérsky jemnou práci. U nadzemních pyramid je vysvětlení možné najít - u podzemních štol to ovšem nejde. Mnoho pyramid stojí na vykopaných kavernách a také hroby v Údolí králů v Luxoru jsou tvořeny různorodě orientovanými šachtami, do nichž sluneční svit prostě nemohl proniknout. Jak tedy byly osvětleny stěny a stropy v pestrobarevných nádherně zdobených pohřebních šachtách? Stál snad vedle každého uměleckého řemeslníka nosič pochodně? Mihotalo se tu světlo z olejových nebo voskových lampiček? Bylo možné přičarovat sluneční světlo do podzemních prostor pomocí zrcadel?

Tytéž otázky si položili Peter Krassa a Reinhard Habeck ve své knize „Světlo pro faraóna“ [27, 28], která

zaznamenala vynikající ohlas. Je to ostro vtipná, žádnými předsudky nezatížená a čtenářsky přitažlivá publikace a patří vlastně do knihovny každého, kdo se zajímá o Egypt. Krassa a Habeck připomněli, že pochodně, olejové lampičky a vosk čoudí, takže by muselo být možné zjistit částičky sazí na stěnách a stropě. K tomu však zatím nikde nedošlo. Takže zrcadla? Tehdejší železná zrcadla se příliš nehodila, protože při každé změně úhlu paprsku ztrácela díky rozptylu a absorpci dobrou třetinu světla. Nejpozději po třech zrcadlech zvítězila tma.

„Je lepší zažehnout malé světýlko než proklínat hlubokou tmou.“ (Konfucius, 551 - 479 př. n. l.)

Představte si, že by Kleopatra prováděla svého římského přítele Julia Caesara temnými chodbami pyramidy. Náhle jí v ruce vzplane tajemné světlo, které ozáří stěny a na chvíli oslní ohromeného římského imperátora. „Jakým světelným kouzlem to vládneš, milovaná?“ začal se vyděšeně vyptávat Caesar.

„Říkáme té věci kapesní svítilna,“ odvětila polichocně Kleopatra. „Používali ji už naši předkové před tisíci lety. Vy, pokrokoví Římané, snad tento zdroj světla neznáte?“

Krassa a Habeck shrnuli své odvážné myšlenky v *Ancient Skies*, zpravodajském *listé Ancient Astronaut Society*. Staří Egyptané znali elektrické světlo!

Pomatený nápad? Tohle tvrzení je možné docela dobře zdůvodnit. Dějiny nás učí, že účinky elektrického proudu jsou známy teprve od roku 1820 díky Dánovi H. C. Oerstedovi. Ve výzkumech pokračoval Michael Faraday a od roku 1871 známe žárovku Tomáše Alvy Edisona.

Tomáš Alva Edison nebyl první

Toto historické pojetí je mylné. V Národním muzeu v iráckém Bagdádu stojí přístroj, který sestává z osmnáct centimetrů vysoké terakotové vazy, o něco kratšího měděného válce a zoxidované železné tyče, na níž ulpěly zbytky živice a olova. Tuto zvláštní vázu objevil roku 1936 německý archeolog Wilhelm König při vykopávkách jednoho partského sídliště u Bagdádu.

Již König měl podezření, že by v případě tohoto kuriózního nálezu mohlo jít o svého druhu baterii produkující elektrinu. Výzkumy jeho domněnku potvrdily. Uvnitř vazy ležel stočený tenký měděný plech ve tvaru válce o délce přibližně dvanáct centimetrů a průměru dva a půl centimetru, jenž byl spájený slitinou cínu a olova. Dno válce tvořil těsně přiléhající měděný uzávěr, který byl uvnitř odizolovaný živici. Na horním konci vazy byl válec rovněž uzavřen živičnou zátokou. Ze zátoky vyčnívala - odizolovaná od mědi, jedenáct centimetrů dlouhá železná tyčinka, která byla zastrčená hluboko do válce. Pokud by ste jako náplň použili kyselou nebo zásaditou tekutinu, získali byste galvanický článek - ostatně v naprosto stejné kombinaci, kterou použil Galvani na baterie, které po něm byly pojmenovány.

To, že proud protékal a také byl odebírán, dokázal již roku 1957 Američan F. M. Gray, pracovník laboratoře pro vysoké napětí firmy General Electric v americkém Pittsfieldu. S přesnou napodobeninou přístroje a za použití roztoku síranu měďnatého se mu podařilo vyrobit elektrický proud. Tím bylo dokázáno, že se v případě nálezu z pahorku u Chujut Rabuahu stejně jako v případě dalších podobných nálezů - například v Seleukii na Tigridu a v sousedním Ktésifonu, skutečně jednalo o elektrické baterie. Používali je i staří Egyptané?

Staré nástěnné reliéfy v podzemní kryptě v Denděře, sedmdesát kilometrů severně od Luxoru, potvrdily Krassovy a Habeckovy domněnky. Chrámový komplex v Denděře byl zasvěcen především bohyni Hathor. V archaickém období byla považována za bohyni nebes a matku slunečního boha Hora. Protože Egyptané na hvězdném nebi viděli obrovskou krávu, dostalo se dodatečně bohyni Hathor k její lidské postavě i kraví podoby. V lidské podobě je vždy zobrazována s kravími rohy a slunečním kotoučem. Byla to bohyně tance, hudby, lásky a také vědy a astronomie.

Světlo pro faraóna

Jak dokládají mastaby, byla Dendera jako chrám bohyně Hathor *známa* již ve Staré říši. Chrámové město ztratilo během vývoje egyptských dějin na svém významu, až bylo znovu restaurováno a nově postaveno v období Ptolemaiovců. V současnosti se každému návštěvníkovi Egypta vyplatí chrámový komplex navštívit. Sloupové galerie, stěny a stropy umožňují hluboký vhled do starších egyptských představ o božském panteonu - a ty samozřejmě vycházely z ještě starších vzorů. Dendera je také jediné místo v Egyptě, kde byl objeven dokonalý zvěrokruh se šestatřiceti dekadami egyptského roku. Nádherný reliéf s dvanácti hlavními postavami a matematickými a astronomickými údaji, který je dnes možné obdivovat v pařížském Louvru, byl v minulém století vysekán z chrámového stropu v Denděře a levně prodán za sto padesát tisíc franků králi Ludvíku XVIII. Astronomové, kteří zkoumali zvěrokruh z Dendery, mu přisuzují stáří 700 př. n. l., jiní však hovoří o letopočtu 3733 př. n. l.

Jedinečné jsou v Denděře i podzemní síně se svými tajemnými nástěnnými reliéfy z dávno zapomenutých dob. Jedna z těchto síní měří 4,60 metru krát 1,12 metru a můžete se do ní dostat jenom úzkým otvorem, který připomíná díru do psí boudy. Síně je nízká, dusivě zatuchlá a je doslova nasycena pachem zaschlé moče, protože si tu hlídači v hodinách pracovního klidu bezstarostně ulevují.

„Na stěnách jsou patrné lidské postavy vedle bublinovitých předmětů, které tvarem připomínají nadrozměrné žárovky. Uvnitř těchto žárovek se nalézají zvláště hadi. Zašpičatělé konce hadů směřují ke květu lotosu, který může být i bez velké fantazie interpretován jako objímka žárovky. Něco jako kabel vede ke krabičce, na níž sedí

bůh vzduchu. Bezprostředně pod záhadným předmětem je jako znamení síly zobrazen dvouramenný sloup, který je spojen s hadem. Pozoruhodný je také démon připomínající paviána se dvěma noži v ruce - nože jsou vykládány jako symbol ochranné a obranné síly.“

Povolání odborníci, kteří by to vlastně měli vědět především, stojí před těmi reliéfy v úzké, neosvětlené síni značně bezradní. Hovoří o „kultovním prostoru“, „knihovně“, „archivech“ a „skladech pro uchovávání kultovních předmětů“. „Sklad“ nebo „knihovna“, která je přístupná pouze psům? To je prostě směšné! Odborníci si nedokázali prakticky poradit ani s uměleckými výtvy na stěnách. Co je to, takový rozdvojený dědový sloup?

- Symbol stálosti
- Symbol věčnosti
- Prehistorický fetiš
- Strom bez spadaneho listí
- Kůl se zářezy
- Tvar klasu

Krassa a Habeck odvádějí daň spíše rozumovým důvodům, a tak v něm spatřují izolátor. A proč vlastně ne? Již ve Staré říši existovali zvláštní knězi „ctihodného dědu“, dokonce jeden z hlavních bohů – Ptah, byl titulován „ctihodný děd“. V Memfidě se vyskytoval originální rituál „vztyčování dědového sloupu“, který prováděl osobně panovník za pomoci kněží.

Dědový sloup nebyla jen tak nějaká všední záležitost. Směli s ním manipulovat pouze zasvěcení. Podobné sloupy byly nalezené již pod nejstarší pyramidou - Džoserovou pyramidou v Sakkáře. Při sledování až dojemných výkladů tohoto záhadného předmětu se člověk jako já přímo rozveselí. Na co všechno ještě dokážeme přijít, než nám spadnou šupiny z očí a uvidíme věci takové, jaké ve skutečnosti jsou? V jedné části mozkové kapacity soudobých ctihodných vědců se ukládá způsob myšlení starého Egypta a v druhé části, která je orientována dopředu, směrem k realitě našeho století, vznikají kultury cargo. Dědový sloup tak jasně znázorňuje nepochopenou techniku, že si to cvrlikají i vrabci na střeších a slepci by snad už v tomto případě museli prohlédnout. Jak to vyjádřil prorok Izaiáš ve Starém zákoně?“... a své oči máte zavřené, abyste svými očima neviděli...“

Na stěnách krypty pod Denderou se vzdává hold tajné vědě - vědě o elektřině. Nečekávám, že by se odborníci ztotožnili s názorem, že staří Egypťané používali elektrický proud. Je to vlastně škoda, protože „ostrovtip neopouští duchaplné muže ponejvíce právě tehdy, když nemají pravdu,“ (Johann Wolfgang von Goethe, 1749 - 1832).

Kouzla kolem pyramid

Stojím v osm metrů vysoké pyramidě, přesně orientované podle světových stran. Kolem mne se k sobě sklánějí čtyři světlešedé trojúhelníkové plochy a přímo nad mou hlavou se sbíhají ve vrcholu pyramidy. Podlahu zakrývá bezový tkaný koberec, kolem dokola leží fialové polštářky jako nějaké rozsypané květiny. Na několika polštářcích sedí muži a ženy, kteří tu spočívají v němém pohroužení do sebe sama. Pohledem pátrávě kloužu po pyramidovém prostoru. Dole, v nejširším místě trojúhelníků, je zapuštěno vždy po osmi malých oknech, což dohromady obnáší dvaatřicet oken. Mé nohy spočívají na šesticípé zlaté hvězdě, která byla zabudována do podlahy.

V každém rohu pyramidy září navíc jedna malá skleněná pyramidka. Matné, ztlumené světlo vrhá v tomto vnitřním prostoru jemné žluté odstíny. Široké dveře potažené izolační umělou hmotou se zavírají - a pak začíná hudba. Zpočátku je to jen něžné šumění, jakási vzdálená řada tónů, které mě konejšivě uklidňují, ale vzápětí je to chvění a rachot, vibrace se odrážejí od všech ploch pyramidy, zaplavují mé smysly a strhávají mě do nadpřirozeného světa omamných frekvencí. Jsem okouzlen, neschopen se pohnout z místa. Stojím na své hvězdě a nechávám si tělem pronikat Symfonií Z Nového světa od Antonína Dvořáka v provedení vídeňských filharmoniků. Jako hypnotizovaný zůstávám duchem nepřítomný stát, i když už melodie po nádherném crescendu skončila. Náhlé ticho působí jako šok. Zdá se mi, jako by můj mozek prošel nějakou mycí linkou - jeho šedými buňkami kmitají tisíce myšlenek a inspirací, které úplně převracejí můj způsob myšlení a derou se ven z tohoto světa, ven k nočnímu nebi posetému hvězdami.

Nikdy předtím jsem si takhle výrazně neuvědomil, že heslo „mrtvý bůh“ mohlo povstat jenom v egocentrických mozcích. Bůh prohlášený za mrtvého byl všude, v každé molekule a každém atomu mého Já. Ačkoli tělo stálo ještě dosud dole uprostřed pyramidy, exploze vědomí přesáhla její vrchol. Cítil jsem se být součástí univerza, připadal jsem si jako blesk, který se rychlostí světla šíří do všech stran. Neměl jsem oči, ale přesto jsem rozeznával mléčné osvětlení, které zalévalo pyramidu pod mýma nohama, neměl jsem uši, ale přesto jsem všemi smysly vnímal navzájem se prostupující melodie Glass Works od Philippa Glasse, do nichž se teď celá pyramida jakoby zahalila. Ohromeně jsem si v téže desetině sekundy uvědomil, že vůbec nemohu znát název tohoto hudebního díla, že jsem nikdy v životě o skladateli jménem Philipp Glass nic neslyšel. Co se to tu děje? Odkud se vzala jasnozřivost, která je všudypřítomná a zároveň vším proniká? Nenasypal mi někdo do pití nějakou drogu? Nebo jsem obětí spirituální síly, která po mně touží?

Vrátil jsem se zpátky do svého těla, třásl jsem se jako zmoklý pudl a tichými kroky jsem vyšel z pyramidy. Venku jsem potkal zvukového technika, mladého muže, který instaloval kvadrafonní zařízení v pyramidě ETORA na ostrově Lanzarote. ETORA je ezoterické středisko, do kterého jsem byl pozván na několik přednášek. Je to ráj bez komárů a dalších obtížných přízraků.

„Jak se jmenuje to dílo, které právě zaznělo v pyramidě?“
„Glass Works, od Philippa Glasse.“
„Dovolte mi, abych vám složil kompliment za akustiku! Asi jste všechno velmi přesně proměřil.“
Zvukový technik se zasmál. „Nevyměřoval jsem vůbec nic! Spolehl jsem se na svůj sluch - a navíc tu působí pyramidový efekt.“

Pyramidový efekt

Popis objevení tohoto efektu zní jako dojemná pohádka.

Bylo nebylo na Riviéře plné květin u Nice, kde měl železářství jakýsi Antoine Bovis. Monsier Bovis měl ovšem vyšší ambice než obchodovat se šrouby a nýty, pan Bovis byl zarputilý puntičkář a vynálezce a již ve třicátých letech, kdy ještě nikdo nehovořil o nějakém „New Age“, vedl tento pán ezoterický kroužek.

Kdo by se mohl divit tomu, že monsieur Bovis ve svém obchodě prodával vedle železných tyčí a všemožného nářadí také speciální magnetické kyvadlo, jím samotným vynalezený „biometr“ a různé další vynálezy? Při jedné cestě do Egypta, která ho mimo jiné zavedla i do Velké pyramidy u Gízy, učinil Bovis kuriózní objev, kolem něhož jiní turisté chodili bez povšimnutí. Na podlaže Královské komory ležela malá mrtvá pouštní myš. Bůh ví, jak se to zvířátko mohlo dostat do tisíce let staré stavby.

Antoine Bovis špičkou střevice lehce strčil do myšky, protože ho zajímalo, jestli třeba i brouci nebo mravenci našli spletitou cestu ke zdechlině. Pozorně si prohlédl celou podlahu, neustále postrkoval myšku před sebou, až se nakonec sehnul a zvedl ji. Tu jím projelo jako blesk poznání: Pouštní myš byla lehoučká jako pírko a celá svařetělá - byla totiž mumifikovaná.

Jaké záhadné síly tu působily? Proč ta myška neshnila?

Sotva se dostal domů, postavil podivínský monsieur Bovis z železných tyčí a dřeva malou pyramidku. Objev v Cheopsově pyramidě plně zaměstnával jeho mysl. Hned od počátku ho intuice vedla správným směrem. Přesně jako v případě originálu - Velké pyramidy v Gize, Antoine Bovis orientoval svůj model severojižním směrem. Pak do pyramidky umístil malý dřevěný podstavec, který dosahoval třetiny výšky jeho modelu. Podstavec měl vyznačovat polohu Královské komory, která ve Velké pyramidě přece také leží jednu třetinu výšky pyramidy nad základnou. Nakonec - veden nejen vnuknutím, ale i tím, že k obědu prostě počítal s telecím ragú - Antoine Bovis položil na podstavec kousek telecího masa.

Maso mělo začít v následujících dnech jaksepatří zapáchat, ale to se nestalo. Bylo viditelně stále sušší, vyprahlejší, přesně tak, jako kdyby nějaká neviditelná síla vytahovala z kostky masového ragú veškerou tekutinu. Bovis zaražen sledoval tento proces mumifikace a pak podnikl další řadu pokusů s modelem pyramidy i bez něj.

Všechny organické látky v pyramidě dehydrovaly a mimo pyramidu shnily.

To je přece vcelku logické, řekl jsem si, když jsem poprvé přečetl tenhle příběh. Vždyť maso v pyramidě je téměř vzduchotěsně odděleno od okolního prostředí a bakterie se k němu nemohou dostat - stejně jako v současném vakuovém balení. Proč ale kousky masa vysychaly? Co z nich vytahovalo šťávu?

Československý patent č. 93 304

Podobné myšlenky zaměstnávaly nepochybně také československého radiotechnika Karla Drbala, který se v jednom pokoutním plátku dočetl o pokusu monsieur Bovise. Drbal zopakoval Francouzovy pokusy a shledal, že byly naprosto korektní. Řekl si, že masa, vajec a sýra bylo už jako pokusných předmětů v rámci experimentů s pyramidou použito dostatečné množství. Jak to ale bude vypadat s anorganickými, „neživými“ pokusnými objekty? Bude možné v modelu pyramidy vysušit kámen, kávovou lžičku nebo pro mě za mě třeba náprstek plný vody?

Karel Drbal hledal nějaký drobný předmět, který by mohl umístit do své malé, pouhých osm centimetrů vysoké kartónové pyramidy (délka základny: 12,5 centimetru). Jeho pohled spočinul na použité žiletce, která už beztak byla nanic. Inženýr se domníval, že by v pyramidě mohla ztratit poslední zbytek své ostrosti. O čtyřiaadvacet hodin později prozkoumal řeznou část žiletky pod lupou. Šálil ho zrak, nebo žiletka skutečně

vypadala tak, jako by ji někdo právě nedávno nabrousil? Karel Drbal dlouho neváhal a starou žiletkou si oholil své strnisko. Pak ji položil znovu do pyramidy a domníval se, že tenoučká kovová vrstva vezme záhy za své. Nazítrí následovalo další dokonalé oholení stejnou žiletkou. Co se to dělo? Nenamlouval si snad jenom, že ta žiletka je ostřejší? Prsty rozvážně přejížděl po hladce vyholené pokožce, na které nebylo patrné ani to nejmenší říznutí. Karel Drbal nedůvěřivě vrtěl hlavou a znovu uložil pokusný předmět do pyramidy - a dalších plných padesát dnů se bezvadně holil toutéž žiletkou.

Tohle všechno se stalo v únoru a březnu 1949. Zarputilý inženýr experimentoval dál celých pět let a tri měsíce, až do 6. července 1954. Průměrná doba použitelnosti jedné žiletky mu vyšla na 105 každodenních oholení. Karel Drbal použil celkem 18 žiletek od různých výrobců, přičemž „konečný počet oholení jednou a toutéž žiletkou se při denním používání pohyboval mezi 200, 170, 165, 111 a 100“. I po ukončení pokusné fáze setrval u své bezplatné brusky žiletek. Za pětadvacet let spotřeboval pouze neuvěřitelných osmadvacet žiletek!

Je pochopitelné, že výrobce žiletek tato skutečnost zrovna neuváděla ve vytržení.

Nabízela se možnost nechat si žiletkový zázrak patentovat. Ale jak? Vždyť sám Karel Drbal nevěděl, jaký proces působil během jeho hokuspokusu v modelu pyramidy. Nakonec přece jen podal patentní návrh, a protože mu bylo jasné, že patentovou komisi bude možné jen obtížně přesvědčit, věnoval metalurgovi, který byl členem této komise, jednu malou pyramidu s žiletkou. No a protože v padesátých letech v Československu platila nová žiletka denně za luxus, vyzkoušel ji skeptický metalurg na vlastních vousech.

V létě 1959 Karel Drbal obdržel patent na „zařízení na udržování ostroty žiletek a břitev“. Tento československý patent má číslo 93 304.

Od té doby byl pokus s žiletkami nesčíslněkrát zopakován, a to vždy se stejným výsledkem, pokud byly pokusné pyramida a řezná plocha žiletky nastaveny přesně severojižním směrem. Dr. Gottfried Kirchner dokonce informoval ve svém televizním pořadu TERRA X o jednom přísně vědeckém pokusu, který provedl profesor doktor J. Eichmeier z Technické univerzity v Mnichově. Během tohoto pokusu ležela polovina žiletky osm dní v pyramidě z plexiskla a druhá polovina v uzamčené zásuvce. Obě poloviny byly posléze prozkoumány pod elektronickým rastrovacím mikroskopem. „Rozdíl v šíři řezných ploch, ale také v povrchové struktuře obou polovin žiletky“ byly naprosto zásadní, napsal Dr. Kirchner.

Vysvětlení nepochopitelného

Jaká síla mění molekulární strukturu, a tím i uspořádání atomů v ocelové žiletce? Proč tento pokus funguje pouze v pyramidě a proč nelze dosáhnout stejných výsledků v kostce nebo válci? Co je tak zvláštního na tvaru pyramidy a proč tajemná energie působí pouze v tom případě, když je základna pyramidy orientována přesně podle kompasu na sever? Mezitím se jako naprosto nesporné prokázalo, že změny probíhají nejen u oceli, ale i u jiných materiálů, leč o tom, jak tyto změny probíhají, se nic určitého nevědělo. Dr. Kirchner se zmínil o amerických vědcích, kteří se domnívají, že uvnitř pyramidy se udržuje energie vyzařovaná pokusnými předměty. „Tato energie tedy nemůže překonat boční plochy, nýbrž se odráží zpět do vnitřního prostoru pyramidy.“ A ony nepřetržitě reflexe údajně způsobují změnu struktury.

To sice zní na první poslech přijatelně, ale přesto tento názor vyvolává více otázek, než je jich schopen zodpovědět. Všechna molekulární spojení - to znamená každá hmota, do prostoru vyzařují. Pouze na základě tohoto „přirozeného“ záření se radioastronomům podařilo prokázat ve vesmíru celé shluky organických i anorganických látek. Záření však zároveň znamená ztrátu energie. Pokud by se zdroj záření beze zbytku „vyzářil“, již by více neexistoval. V subatomární oblasti se vyzařovaná energie neustále doplňuje, protože elektrony, tyto stavební kameny každého atomu, mění svůj stav a takřka jakýs přeskakují z jedné energetické roviny na druhou. Boční stěna kartónové pyramidy je pro elektron úplně stejně průchodná jako řídká rybářská síť pro vzduch. Co na tom může změnit úhel sklonu pyramidové stěny?

Čech Karel Drbal, který nejvytrvaleji ze všech prováděl řadu pokusů s žiletkami v pyramidách, uvádí několik dalších důvodů pyramidového efektu. V „mikroskopických meziprostorách krystalické struktury žiletkového ostří“ se shromažďují takzvané bipolární vodní molekuly. Ty jsou odtud vypuzovány rezonancí vyzařované energie. Podle Karla Drbala je možné symbolicky hovořit o „dehydrataci žiletkového ostří“.

Do jakého přízračného světa se ztrácejí ony bipolární vodní molekuly, které se údajně odrážejí ve vnitřním prostoru pyramidy? Karel Drbal tvrdí, že se smísí s okolním vzduchem, a tím poskytuje snad jediné rozumné řešení. Pokusné pyramidy přece nebyly vzduchotěsné. Co se ale stane při pokusu s pyramidou ve vakuu, které žádnou cirkulaci vzduchu neumožňuje? Jakých konkrétních sil je zapotřebí, aby byly bipolární vodní molekuly vytlačeny z oceli nebo rozpuštěny?

Sovětský fyzik Malinov vysvětlil podivuhodný pyramidový efekt „elektromagnetickými vlnami“ v souvislosti s magnetickými poli Země. Proč však, u všech pyramid chtivých faraónů, zabíjejí tyto vlny plísňové a hnilobné houby a bakterie v potravinách, ale jinak tytéž potraviny konzervují nebo dokonce zesilují jejich přirozené aroma? V rámci *Ancient Astronaut Society*, obecně prospěšné společnosti, která se zabývá mými teoriemi, jsme to chtěli vědět přesněji, a tak jsme vyzvali ke spolupráci naše členy, aby prováděli pokusy s pyramidami za použití

veškerých dostupných materiálů. Po týdnech a měsících jsme obdrželi 118 písemných zpráv od mužů a žen různého profesního zaměření, ale také od školáků. Všichni postavili různé velké modely pyramid z rozličného materiálu, umístili je do zahrady, sklepa, na půdu, do ložnice, na nafukovací matraci přivázanou v bazénu a dokonce i do lednice a uschovali do nich ty nejroztodivnější věci. Jeden šestnáctiletý chlapec z Holzkirchenu v Horním Bavorsku nám oznámil, že do umělohmotné krabičky umístil mravence, kteří již za čtyři dny vzali za své, a jeho vrstevník z gymnázia nám popsal svůj pokus s mouchami, které „odešly“ již po čtyřiašedesáti hodinách. Těm ubohým tvorům se prostě nedostávalo kyslíku, tekutin a potravy. Telefonicky jsem naléhavě vyzval mladé experimentátory, aby své šílené pokusy okamžitě ukončili. Lidé někdy dokáží být opravdu strašní.

Jedna učitelka, která právě trávila prázdniny v jihošvýcarském kantonu Tessin, uložila do pyramidy zabalené do pergamenového papíru kousek plesnivého chleba a postavila své dvaadvacet centimetrů vysoké umělecké dílo do sklepa, „protože je tam hezky vlhko a plísnivé houby přímo zbožňují vlhkost a tmu“. Za osmnáct dní byla plíseň pryč a chléb se rozpadl na vysušenou moučku. A bylo!

Velice zaražený byl duchodce z Arbonu u Bodamského jezera, jenž umístil do skleněné pyramidy jednu z těch malých svíček, jaké se používají pro běžné ohřívače. Jak nám napsal, chtěl vlastně vědět jenom to, jestli plamen rovnoměrně hoří. Když plamínek pro nedostatek kyslíku neustále zhasínal, přestala osmašedesátiletého muže tahle hra bavit a ponechal pyramidu v knižním regálu svému osudu. O devět dní později, když šel kolem a nahlédl do pyramidy, připomínala svíčka zmrzačený voskový prst. Z deformace svíčky bylo jen těžko možné podezírat podzimní teploty, ostatně žádná jiná svíčka v pokoji se ani v nejmenším nezměnila.

„Jaksepatří vyděšená“ byla také šestadvacetiletá amatérská malířka Elka z Wuppertalu, která si jen tak pro radost malovala olejové miniatury. Její nádherné umělecké výtvořky byly maličké, na délku měřily přesně pět centimetrů. Paní Elka umístila čerstvě namalovaný obrázek na malý dřevěný podstavec v osmadvacet centimetrů vysoké skleněné pyramidě. Nedělala to snad proto, že by byla posedlá nějakým experimentováním, ale prostě a jednoduše kvůli tomu, že obrázek, na kterém byl malý domeček, kočka a měsíční úplněk, se za prosklenými trojúhelníkovými stěnami pyramidy velmi dobře vyjímal. Za týden se paní Elce začalo zdát, jako by se miniatura nějak měnila. O tři týdny později „měsíc stekl z nebe, barva hnědočerné dřevěné střechy popraskala, tmavá modř oblohy zářila velmi intenzivně a zadní část těla kočky se rozpustila ve vzduchu“. To je přece docela prima efekt! Doporučil jsem paní Elce, aby své budoucí výtvořky opatřila sloganem „autor - pyramida“.

Stejným způsobem probíhal i pyramidový pokus s docela banálním včelím medem. Prováděla ho manželská dvojice Burgmüllerových v Hamburku. Burgmüllerovi bydlí v 8. patře jednoho věžáku a svou malou pyramidu z plexiskla, vysokou 14,5 centimetru, zakoupili. Po snídani nalil pan Burgmüller dvě polévkové lžíce medu do malé mističky a postavil nádobu na popravený podstavec uvnitř pyramidy. Za čtyřiašedesát dní se med změnil v tuhý maso, „která připomínala na dotek ztuhlý vosk“. Svědomitá manželka při úklidu obývacího pokoje nechtěně vychýlila pyramidu ze severojižního směru a – hokuspokus, za pouhých šest dní med kapal z nádoby a byl tekutější než kdy předtím. Třeba bude možné tímto způsobem vysvětlit slzy svatého Januaria v neapolské katedrále, který se každoročně dosti strašidelným způsobem rozplácí.

Tyto spíš náhodně získané výsledky potvrdily i puntičkářské „účetní typy“. Tím myslím ty naše laskavé, tiché spoluobčany, kteří si pečlivě vedou kartotéku s údaji přesnými na den a hodinu a své pokusné objekty dokonce vyvažují na lékárnických vážkách. Gerhard Leiner ze Štýrského Hradce v Rakousku si postavil model pyramidy ze 4,5 milimetru silného řeziva. Jeho pokusná série začala 19. března 1983 ve 12.30 hodin. V pyramidě - orientované severojižně, leželo sedm dní staré slepičí vejce o hmotnosti 60,2 gramů. Druhé vejce zůstalo uloženo mimo pokusný prostor. V místnosti, kde pokus probíhal, byla průměrná teplota 19 stupňů Celsia.

4. října - po dvou stech dnech! - ztratilo vejce v pyramidě 58,8 procent své hmotnosti, žloutek byl žlutý, zápach naprosto normální a vejce požitelné. Kontrolní vejce mimo pyramidu zapáchalo až bůhvíkam, pardon, tedy samozřejmě až ke stropu místnosti. Další časově náročné pokusy Gerharda Leinera tyto výsledky jenom potvrdily, pouze to kuře se ještě nevylíhlo.

Další členové AAS experimentovali s kousky jablek, ředkvičkou, rostlinnými semeny, tabákem, pomerančovou šťávou, sazenicemi okurek a rajčat, ba dokonce i s jahodami. Všichni experimentátoři jednotně zjistili u všech plodů v pyramidě intenzivní chuť. Sazenice zeleniny rostly v pyramidových sklenicích potažených folií rychleji než srovnatelné rostliny, okurky a rajčata byly pevnější, kompaktnější a jejich vůně byla mnohokrát koncentrovanější než u jakéhokoli druhu srovnatelné zeleniny.

Kouzelnické čáry? Duchañení? Magie? Podvod nebo sugesce? Síla sugesce je sice ve válce jedinou zbraní proti realitě - ale v daných případech nedošla uplatnění. Pokusné předměty se měnily viditelně, kvantitativně i kvalitativně se tyto změny daly postihnout a také výsledky jsou, jak to věda neustále vyžaduje, kdykoli reprodukovatelné. Nikdo jenom nezná odpověď na to, co se to vlastně děje a proč se to děje.

Mně samotnému přátelé darovali skleněnou pyramidu, která ležela nepovšimnuta několik týdnů na verandě, což je svého druhu zimní zahrada. Jednoho večera jsem objevil příliš mladé červené bordeauxské víno. Abyste mě správně chápali: Já docela rád sáhnu po láhvi s bordeaux. S léty už horní patro, jazyk i žaludek rozpoznají, co jemně stéká a co jsou naopak patoky, co vnitřností prospívá a rozlévá se po těle jako božský nektar. Toto bordeaux bylo neuležené, drsné, nakyslé, prostě nebylo jaksepatří vyzrálé. Zatímco jsem přelával obsah do láhve od octa, přispěchal ke mně duch pyramidy a přinutil mě k dost podivínskému jednání. Uložil jsem originální neotevřenou láhev stejné značky do své skleněné pyramidy - a zapomněl na ni. Přešel podzim a zima, na jaře jsem pomáhal své ženě - to víte, muž jako já je moderní manžel, při úklidu na verandě. Náhle se objevila láhev vína!

Bordeaux získalo tmavší barvu, mělo nádherně sytou, hedvábnou chuť, nakyslost zmizela - no bylo to prostě

jako sedmileté Grand Cru classé. *Znalec* dobře ví, co to znamená. Uchýlil jsem se ke zkušební ochutnávce jiné láhve téhož ročníku, která byla uložena ve sklepech. Rozdíl byl ohromující. Od té doby mohou návštěvníci, kteří za mnou přicházejí, dosvědčit, že jedna láhev bordeaux stále spočívá pod skleněnou pyramidou. Pro zvláštní případy.

Během svého semináře u ETORY na ostrově Lanzarote jsem potkal také Hanse Cousta, matematického génia, který se zabývá pozemskými a vesmírnými měrnými jednotkami a vlnovými délkami. Navrhl a v rámci svépomoci zbudoval 9,84 metru vysokou pyramidu, které říká „kosmický altánek“. Takhle si budu moci jednou podle všeho založit kosmickou vinárnu. Jen tak mimochodem jsem se zeptal živého computeru Cousta, co by mohl mít průměr zeměkoule společného s Velkou pyramidou.

„Průměr naší planety na rovníku činí 12 756 326 metrů. Jeden pozemský den čítá 86 400 sekund. Vyděl metry sekundami a dostaneš výšku pyramidy 147,64 metru.“

No to snad ne! Ale proč sekundy? Staří Egypťané snad naše sekundy opravdu neznali, ne? Dověděl jsem se, že sekundový rytmus není naším vynálezem: „Jedna minuta má jak známo 60 sekund a hodina 60 minut. To dohromady obnáší $60 \times 60 = 3\,600$. To je rozdělení kružnice na stupně. Jedna čtvrtina z toho je 90 stupňů, což je pravý úhel. Vidíš, že naše sekundy mají mnoho co činit s geometrií a obvodem Země, a to už od pradávna!“

Hans Cousto zůstal se mnou ve spojení. I vy si s ním ještě můžete promluvit.

Návrhy pro možné

Pyramidová čísla a pyramidové síly nesporně existují, a přesto se žádná univerzita nesnaží tyto podivuhodné souvislosti osvětlit. Imunology a hygieniky by přece mělo zajímat, proč určité bakterie, viry a houby v pyramidě hynou a jiné nikoli. Je tvar pyramidy schopen pozměnit obtížně zničitelné jedy? Zvyšuje tvrdost slitin a svarů? Je možné pomocí pyramid zlepšit účinek surové ropy a dalších přírodních chemických látek, zintensivnit chuť koření nebo pro mě za mě čistit vodu bez chloru? Hodí se pyramidy jako čističky? Jako zásobníky čerstvé vody? Dalo by se pod pyramidami zušlechťovat víno hned po celých sudech a udržovat velmi dlouho svěží květiny, zeleninu a ovoce? Jako věčný cestovatel dobře vím, jak rychle se v rozvojových zemích kazí citlivé léky, protože nefungují lednice nebo prostě nejsou vůbec k dispozici. Proč se neodhodlá nějaký chemik k pokusu s odpovídajícími dávkami léků?

Zaznamenal jsem tu naprosto bezděčné otázky tak, jak mě spontánně napadly. Myšlenky vykazují jistou účinnost, třeba se alespoň některá z nich stane v nějakém pohotovém mozku tolik potřebným duchovním podnětem. Byla by přece hrozná škoda nechat pyramidové síly nevyužité jen proto, že jsou zahaleny jemným závojem mystické záhadnosti. To osudové na těchto efektech je koneckonců jejich prokazatelná existence. Jak často už jenom pouhé nadhozené myšlenky vyvolaly velké věci? Proto ponechávám i nepatrným nápadům volné pole působnosti, aby se z nich mohly případně stát větší a významnější ideje.

Cítíte se ospale? Jste unaveni? Deprimováni? — Tak se na dvě hodiny posaďte do pyramidy tak, aby vaše hlava byla v dolní třetině pyramidy. S ohromením zjistíte, že ve vašem zpusťšeném orgánu myšlení začínají opět proudit neurony. Tohle cvičení by se však nemělo provádět příliš dlouho - osobám s vodnatým mozkiem by se mohl dehydrataci scvrknout.

Nemůžete prorazit se svým řešením problému? Pociťujete nedostatek oslnivých nápadů nebo rozhodující inspirace? Může vám pomoci kouzlo pyramidy. Já sám jsem to musel vzít s ohromením na vědomí.

Již celá desetiletí hledají rádioastronomové kontakt s mimozemskými formami života ve vesmíru. Dosud neúspěšně, protože se pátralo velmi skromnými prostředky na velice omezených vlnových délkách. Celá rádioastronomie spočívá na elektromagnetických vlnách - ostatně na čem jiném, že? —, protože rádiové vlny jsou se svými třemi sty tisíci kilometry za sekundu nejrychlejším komunikačním prostředkem. Je to rychlé pro Zemi, ale nikoli pro vesmír. Rozhovor s mimozemšťany, kteří by seděli u přijímače ve sluneční soustavě, která je vzdálena od té naší dvacet světelných let, by byl nejspíš pěkně nudný. Odpovědi na naše palčivé otázky by dolétly k našim anténám nejdříve za čtyřicet let.

Skutečně neexistuje nic rychlejšího než rádiové nebo světelné vlny?

Není forma pyramidy vysílačem do vesmíru a uchem naslouchajícím mimozemšťanům? Nezesilují magnetické síly Země ve správně orientované pyramidě naše myšlenky? Když se lidé modlí, neposílají myšlenkové vzory s chvalořečmi a přáními přes „rezonanční půdu“ kostela nebo chrámu někam do prostoru k prapůvodnímu věčnému Stvořiteli? Dokáže síla pyramidy přetvořit lidské myšlenky do podoby impulzů s nadsvětelnou rychlostí? Nečekají tam někde v nějaké pyramidě mimozemšť telepati na naše poselství?

Nechtěli jste se někdy stát cestovateli v čase? Nechat se prostě a jednoduše omývat minulými či budoucími vlnami času? Nemáte chuť aspoň jednou jedenkrát vstoupit v kontakt s jinými rovinami a cizími bytostmi? Jak zaznamenal historik Paul Brunton, který strávil jednu noc ve Velké pyramidě, odehrávají se tam zcela podivuhodné věci.

„Konečně nastalo vyvrcholení. Obrovští prastaří tvorové, odporné a hrůzné zjevy z podsvětí říše, groteskně, šíleně, strašidelně a ďábelsky vyhlížející podoby se kolem mne nakupily a naplnily mne nevýslovným hnusem. Za několik minut jsem prožil něco, na co ve mně navždy zůstane nesmazatelná vzpomínka. Tahle neuvěřitelná scéna utkvěla v mé paměti živá jako fotografie.“

V průběhu noci vešel Paul Brunton v kontakt s „velekněžními jednoho starého egyptského kultu“, byl proměněn ve spirituální bytost a zaveden do „dvorany poznání“. Dověděl se, že v pyramidě se uchovává vzpomínka na minulou lidskou generaci stejně jako na společenství, které Stvořitel uzavřel s prvním velkým prorokem. Brunton dokonce tvrdil,

že ho tyto duchovní bytosti zavedly do dvorany, která se nalézá hluboko pod pyramidou.

Uchovávají nebo uchovávaly se ve Velké pyramidě dokumenty o dřívějších lidských generacích? Existují dosud neprobádané síně a chodby? V kterém časovém úseku lidských dějin byla vymyšlena a zbudována tahle „schrána času“? Existuje hluboko pod pyramidou dvorana, kterou popsál Paul Brunton? Existuje - já jsem tam dole byl.

4. kapitola

Oči Sfingy

„Natrhal jsem pouze kytici květin a nepřidal jsem k ní nic jiného než nit, kterou je svázána.“

Michel de Montaigne, francouzský esejista, 1533 -1592

Počátek prosince 1988. Plošina u Gízy je jako vymetená. Žádné turistické autobusy, žádné houkání a tlačence, žádní velbloudi ani koně, ani stopy po dotěrných obchodnících, žádná fronta před vchodem do Velké pyramidy. Silnice a cesty kolem této antické památky září čistotou jako curyšská Bahnhofstrasse. Dovádějí tu jenom školáci, chlapi bez nejmenšího respektu házejí míče na pyramidové kvádry. Před vchodem do Cheopsova divu světa sedí dva vážně vyhlížející hlídači, kteří by nepustili dovnitř ani jednotlivé turisty, kdyby sem náhodou zabloudili.

On také žádný nepřijde. Co se to stalo v Gíze? To jsou cizinci náhle nežádoucí? Jeden laskavý inspektor podává informaci: „Ve Velké galerii se provádějí restaurační práce,“ tvrdí. „Protože jsou informovány všechny cestovní kanceláře a hotely, turisté do Gízy vůbec nevyjedou. Egyptská nabídka velkolepých chrámů je nevyčerpatelná, za odpadlou návštěvu Gízy budou hosté v Sakkáře bohatě odškodněni.“

My, to znamená vynikající fotograf-amatér Rudolf Eckhardt a já, jsme se představili mladému inspektorovi, požádali jsme o povolení výjimky a popravdě jsme řekli, že chceme ve Velké pyramidě v naprostém klidu udělat několik fotografií, což během tlačence mezi turisty není možné. Muž nás pozval do baráku archeologů. Na staré pohovce a řadě židlí seděli studenti a inspektoři. Trpělivě mi naslouchali, mé průkazy putovaly z ruky do ruky a všichni si pokradmu prohlíželi naše fotografické vybavení.

„Video? Film?“ zeptal se vedoucí skupiny.

„Ne,“ odpověděl jsem s důvěřivým úsměvem. „jenom fotografie!“

Nabídlí nám černý sladký čaj a já jsem se zase podělil o švýcarskou čokoládu. Trošku jsme si zavědátčili, ještě dobře, že jsem v minulých letech toho o Egyptě hodně přečetl. Pak následovala přátelská prosba vedoucího skupiny k jednomu studentovi, aby nás laskavě doprovodil. Přešli jsme k Velké pyramidě a student se s ochotou v hlase zeptal, jestli nepotřebujeme nějaké informace.

„No,“ odvětil jsem, „my známe nejdůležitější literaturu o pyramidách. Chtěli bychom jenom bez jakéhokoli obtěžování smět fotografovat.“

Před výstupem ke vchodu do pyramidy potkal náš průvodce dva kolegy. Všichni tři si spolu pěkně zavzpomínali. Upozornil jsem „našeho“ studenta, že tu může naprosto klidně počkat, my jenom uděláme snímky a pak se sem vrátíme. Student přikývl a zavolal několik příkazů na hlídače u vchodu. Po uctivé úkloně a arabském „Salám“ jsme byli puštěni.

Hrobka ve skále

Jako první nám bylo nápadné to, že přístup k vzestupné chodbě nebyl stejný jako ten, kterým se sem pouštějí turisté. Dole nás vedla nepatrně zakřivená, z kvádrů vysekaná štola. Shrbený jako při každé místní návštěvě jsem se sunul kolem dřevěných, do stěn zapuštěných držadel vzhůru k Velké galerii. To byl pohled! Tohle pyramida nezažila celých čtyř a půl tisíce let. Celá galerie byla přeplněná kovovým lešením a prkny. Detaily, na které jsme se chtěli zaměřit, nebylo vůbec vidět. S potěšením jsme zaznamenali, že je alespoň otevřená jinak trvale spuštěná mříž ke Královské komoře. Ale i tam se nám naskytl stejný pohled: lešení, prkna, žebříky. Otočili jsme se a dostali se na takzvanou Křížovatku tří cest. To je místo, kde se křížuje vzestupná a sestupná chodba s vchodovou štolou. Žárovky svítily odměřeným, matným světlem. I mříž k chodbě, která vedla hluboko pod pyramidu, byla otevřená. Nahlédl jsem dolů do nekonečné šachty a všiml jsem si, jak se světelné body na stěnách ztrácejí a rozpouštějí v nesmírné hloubce chodby. Z literatury jsem věděl, co se tam dole *nalézá*. Jeskyně, kterou nazývají Podzemní pohřební síň. Inspektoři jen zřídkakdy povolují návštěvu tam dole, je to totiž příliš namáhavé, jak tvrdí, a také příliš nebezpečné. Nyní jsme

stanuli před vchodem do šachty, široko daleko žádný hlídač, naopak - venku se dva dozorcí starali o to, aby se nikdo nedostal dovnitř. Několikrát jsme zavolali: „Hallo, is somebody there.“ Hlasy se odrážely od stěn. Byli jsme v celé pyramidě sami.

Rozměry štolý činí 1,20 x 1,06 metru, což je příliš málo na to, aby člověk mohl jít vzpřímeně, a trochu moc na to, aby se plazil po břiše. Zavěsil jsem si jedno pouzdro s fotoaparátem na hrud', druhé na záda, skrčil jsem hlavu mezi ramena, podřepil a kolébavým širokorozchodným krokem kachny jsem se vydal do hlubin pyramidy. Rudolf mě následoval s ještě větší výstrojí. Svou kapesní svítilnou jsem neustále osvětloval stěny z hladce vyleštěného bílého turského vápence. Byl to dokonalý pracovní výkon! Stěží viditelné spáry mezi kamennými bloky nebyly ve směru olovnice, nýbrž vedly napříč ke sklonu chodby. Úhel sklonu činí 26 stupňů 31 minut 23 sekund. Tiše a sípavě jsme oddechovali a asi po čtyřiceti metrech jsme si dali krátkou pauzu na odpočinek. Vlasy se mi lepily na čelo. A pak zase kolébavá chůze, po dalších pětadesáti metrech byl napravo zapašovaný výklenek, svěží vzduch proudil z tisícileté roury. Dále..., hlouběji... Což tahle chodba nikdy neskončí? Bolela mě stehna, moje šlachy nejsou na takové prostocviky zvyklé. Osmdesát metrů..., devadesát metrů..., pod námi už nebylo vidět žádné světlo. Oba jsme věděli, že tato chodba ústí do jeskyně, ale nikdy by nás nenapadlo, že to je dolů takhle nekonečný pochod. Po 118 metrech jsem pod botami ucítil drsnou zem, bylo tu dusno, horko, ale mohli jsme se zase narovnat. Na podlaze ležel reflektor a jako vnitřnosti na něm visel roztržený vytržený elektrický kabel. Rudolf roztrženými rukama spojil ve světle mé kapesní svítilny konce kabelu s jedinou snahou nevyvolat zkrat a nedostat ránu elektrickým proudem. Světlo vzplálo.

Jeskyně, v níž jsme se nalézali, ležela asi pětáctičet metrů pod základnou pyramidy. Podle arabských pověstí do ní poprvé vkročil kalif Abdulláh al-Mamún, syn slavného Harúna al-Rašída, známého z Pohádek tisíce a jedné noci. Al-Mamún nastoupil roku 813 na bagdádský trůn a vládl od roku 820 až do své smrti v roce 827 také Egyptu. Mladý al-Mamún platil za moudrého muže, který podporoval vědy, a záleželo mu na tom, aby se arabská pozice ve světě upevnila. Ve starých rukopisech se dochovalo svědectví, že pod Velkou pyramidou se nachází třicet tajných klenotnic s přesnými pozemskými a nebeskými mapami božských předků. Je vcelku pochopitelné, že al-Mamún se chtěl k těmto pokladům dostat, jako vládci Egypta by mu to ostatně nikdo nemohl vyčítat a pro mohamedánské kněžstvo byly pyramidy ztělesněním pohanských stavebních památek. Knězi rozhodně byli ti poslední, kdo by něco namítal proti znesvěcení pyramid.

Jak je možné rozlousknout pyramidu

A tak al-Mamún sestavil úderný oddíl z řemeslníků, dělníků a stavitelů, který měl provrtat vchod do pyramidy. Když nestačila všechna dláta a páčidla na to, aby se uvolnil ze stěny pyramidy alespoň jeden jediný kvádr, vzpomněli si na starou válečnou techniku bourání zdí. Přímo před jedním pyramidovým kvádrem se rozdělal silný oheň, který se rozdmýchával tak dlouho, dokud se kamenný blok nerozžhavlil. Na rozžhavený kámen se nalil ocet, kámen popukal a mohl být konečně pomocí beranů rozbit na kousky. Tímto obtížným způsobem al-Mamúnovi muži vytvořili vchod, který dodnes používají turisté.

Úderná skupina s obrovskou námahou pronikla asi třicet metrů do pyramidy, když se začalo nedostávat vzduchu, který byl stále dusivější a stále jedovatější, protože oheň a pochodně spotřebovaly poslední skrovné zásoby kyslíku.

Vyčerpaní muži to už chtěli vzdát a nahlásit svému panovníkovi naprosté fiasko, když tu všichni znenadání na místě strnuli. Zevnitř pyramidy byl slyšet tlumený rachot a poté zvuk těžkého pádu. Museli být nedaleko nějaké chodby, protože slyšeli, jak se uvnitř pyramidy zřítíl nějaký balvan.

Muži začali s novým odhodláním vrtat, bušit, razit a sekát, pokračovali stále dál a dál a nakonec narazili právě na tuto sestupnou chodbu, kterou jsme teď s Rudolfem překonali kachní chůzí. Al-Mamúnova skupina necítila žádnou potřebu lézt do hlubin pyramidy, a tak šplhali chodbou nahoru a podařilo se jim najít skutečný tajný vchod do Velké pyramidy. Leží 16,5 metru nad zemí a o deset kamenných vrstev výše než otvor vylámaný al-Mamúnem. Když si muži dodali další odvahy modlitbami, v nichž velebili Alláha, slezli tmavou chodbou dolů až do prostorné jeskyně, ve které jsme nyní stanuli i my dva.

Reflektor osvětlil strop vysekaný z přírodní skály, sjel po stěnách a přes dva monolitické podstavce obrovských rozměrů. Z kamenných obrů vyčnívaly dvě zvláštní hrubé vypukliny. V zemi za námi byla asi čtyři metry hluboká, nahrubo přitesána šachta, kterou obklopovalo ochranné kovové zábradlí. Nalevo odtud zel v jihovýchodní stěně další otvor, stejně vysoký jako sestupná chodba, kterou jsme přišli.

Protože už jsme byli v kachním pochodu slušnými profesionály, vlezli jsme dovnitř a napjatě jsme čekali, do jakých nových síní šachta vyústí. Přibližně po patnácti metrech byl náhle konec. Slepá chodba v téhle hloubce? Proč?

Prostor vysekaný ze skály pod pyramidou měří 14,02 metru východozápadním a 8,25 metru severojižním směrem. To jsou velice slušné rozměry. Současní archeologové ho označují jako „nedokončenou pohřební komoru“, a tím se dostáváme přímo do epicentra báječných nesrovnalostí.

Rozpory

Tato pseudopohřební komora že je „nedokončená“? Tak to si budeme muset pěkně pomalu a jedno po druhém nechat projít hlavou. Jeskyně mohla být jen stěží tesána ze skály, když už nad ní stála pyramida. Kam s výkopovým odpadem? A tak následujícím tvrzením jistě nevyvolám žádnou námitku: První byl podzemní komplex a pak následovala nadstavba. Jak se kameníci vůbec dostali pětaticet metrů hluboko do skály? No samozřejmě hrabali, kopali a sekali. První razič celé pracovní skupiny musel úlomky skály, které vylámal měkkými měděnými nebo železnými dláty, za sebou vyhazovat jako krtek, aby jeho spolupracovníci mohli sluj zásobovat kyslíkem. Čím více se sestupná štola prodlužovala, tím byla větší tma. Je to pořád ještě jasné, že? Takže pochodně, vosk, olejové lampičky a poslední zbytek kyslíku je fuč.

Protože toto řešení nikam nevedlo, začaly se - stejně jako u pozdějších hornických šachet - zakládat provzdušňovací štoly. Kde jsou? Dnes je známa pouze jediná příčná šachta ústící do sestupné chodby a ta pochází údajně od vykradačů hrobek. Ale ať už byl tento problém vyřešen jakkoli, dosáhli jednou lidských hrabůš míst, kde měla vzniknout podzemní pohřební komora. Takže všechno pokračovalo tak, jak je uvedeno výše: Připravit dláta a kladiva, přátelé! Vždyť přece světla a vzduchu je v téhle hlubině nepředstavitelný nadbytek. Možná že pracovní oddíly kutaly ve tmě s pomocí radarových, rentgenových nebo kočičích očí a vůbec se nestaraly o kamenné úlomky, které občas někomu spadly na hlavu, rozmačkaly prsty nebo zaklínily nohy. Výkopová zemina se dopravovala nahoru na saních a vzduch se asi do neprůhledně zaprášené jeskyně pumpoval hadicemi ze zvířecích vnitřností.

Cílem mého žertovného líčení je doložit, jak to určitě nevypadalo. Provzdušňovací šachty v tomhle prostoru pod pyramidou prostě *musely* být! Odborníci, rozsviňte všechna světla a proklepejte stěny a stropy! Třeba záhy narazíte na jednu z těch klenotnic, o kterých se hovoří ve starých pověstech.

Když byla celá dvorana napůl vyhrabána, museli dělníci jen tak ze špásu prorazit v jihozápadním rohu patnáct metrů dlouhou slepou chodbu, kterou - asi aby neměli zbytečné prostoje, obložili vyleštěnými bloky. Na rozloučenou vykopali v zemi jámu, opustili tento nedokončený prostor jako běžnou skalní jeskyni a začali - svatý Osiride, stůj při mně! - předtím nesmírně těžce vybojovanou štolu obkládat jemně leštěnými masivními vápencovými bloky. Přes sto metrů bez nejmenší odchylky v linii rovné jako pravítko příčně vzhůru! Tak k čemu byla ta úmorná dřina a krajní fyzické vypětí v těsném vězení? Dělal se to kvůli nedokončené díře ve skále v pětaticetimetrové hloubce, do níž beztak nikdy nebylo nic uloženo.

Existují lidé, kteří žijí tak opatrně, že umírají dokonale zachovalí, a pak jsou jiní lidé, kteří používají mozek jenom ke čtení, ale nikdy k přemýšlení. To jsem vám zaslechl, že v průběhu výstavby pyramidy se změnil architekt nebo hlavní stavbyvedoucí, a tak se musely okamžitě změnit i plány. Jak prosím? Dokud se dole v „nedokončené pohřební komoře“ musely lámat kameny ze skály a vynášet na denní světlo, nemohla se stometrová šachta vedoucí do hlubiny obložit vyleštěnými bloky turského vápence. Již prvních deset metrů tohoto obkladu by znemožnilo odvoz výkopové zeminy z podzemní síně, která ležela na konci štoly. Nezůstal by už žádný prostor - vždyť já jsem tudy koneckonců slezl až dolů, a navíc by kamenná vyvážka poškrábala zářivě čisté, naleštěné a obložené stěny. Nic podobného se nikomu nepodařilo zjistit, stejně jako se nenašly stopy po kolech nebo sanicích. Jestliže budete nahlížet - jako to dělají archeologové - na skalní síň jako na „nedokončenou pohřební komoru“, jako na jeskyni, která zničehonic nebyla k ničemu, která podle představ nějakého nového stavbyvedoucího byla nadbytečná, pak neexistuje ani ten nejmenší důvod, proč by 118 metrů dlouhá přístupová chodba k nepotřebné pohřební komoře měla být obkládána leštěnými monolity z turského vápence. Vždyť broušení a leštění sestupné chodby v rámci veškerých stavebních prací mohlo začít až po ukončení podzemních razičských prací. Královský přístup pro nedokončenou, hnusnou díru pod pyramidou? Slepá chodba z téhož podzemního prostoru? Co že to tu nehraje? Vidím tři možnosti řešení:

1. Tam dole to pokračuje někam dál za nějakými monolity.
2. Podzemní sklepem již bylo vyklizeno.
3. V tomto sklepení někdo odpočíval, snad ve stavu podobném zimnímu spánku. Tento neznámý nekladl důraz ani na pozemské jméno, spisy nebo pocty, ani na dvoranu vyzdobenou monolity. Jeho jediná péče patřila vlastnímu tělu. Jen tělo muselo po určité období přestát neporušené. Různé cetky byly v dvoraně přebytné.

Je dokonce možné, že tyto tři myšlenky na sebe navazují.

Co vlastně objevila odvážná skupina al-Mamúnových lamačů v „nedokončené pohřební komoře“. Co objevili ve Velké pyramidě tito za celá tisíciletí „prvodobyvatel“.

Vzrušující nálezy Arabů

To nikdo přesně neví. Inventurní seznamy se nepoživovaly a pokud ano, pak již neexistují. Ve 14 století ležely ještě v káhirských knihovnách staroarabské a koptské rukopisy a písemné fragmenty, které shromáždil ve svém díle „Hltat“ zeměpisec a historik Taki ad-Dm Ahmad ben Ah ben Abd al-Kadír ben Muhammad al-Makrízí (1364 - 1442). Opravdu se vyplatí takřkajíc požitkářsky vychutnávat citáty z tohoto díla. A i kdyby nám některé pasáže připomínaly

květnaté arabské fabulační umění z Tisíce a jedné noci, přesto zůstává substrát ze jmen, dat a bájí s podivuhodným obsahem. V díle „Hitat“ se píše, že tři velké pyramidy byly postaveny „pod příznivě nakloněným souhvězdím, na němž se všichni shodli“.

„Poté nechal [stavitel, EvD] v západní pyramidě zbudovat třicet klenotnic z barevné žuly. Byly naplněny přebohatými poklady, nástroji a pomalovanými sloupy z cenných drahokamů, nástroji ze znamenitého železa stejně jako nikdy nerezavějícími kameny, sklem, které bylo možné složit, aniž se rozbilo, zvláštními talismany, různými druhy jednoduchých i míchaných léků a smrtelnými jedy.“

Ve východní pyramidě nechal zobrazit rozmanité nebeské klenby a planety stejně jako rozkázal zhotovit vzory všeho, co vytvořili jeho předkové. Pak tam bylo ještě kadidlo, které se obětovalo hvězdám, a knihy o nich. A byly tam nalezeny i stálce a to, co se během jejich period čas od času udalo...

Do barevné pyramidy nechal nakonec uložit mrtvá těla věštců v rakvích z černé žuly. Vedle každého věšce ležela kniha, v níž bylo popsáno jeho podivuhodné umění, jeho životopis a dílo, které ve své době vykonal... Nebylo také žádné vědy, kterou by nenechal popsat a zobrazit. Kromě toho tam nechal přenést i poklady z hvězd, které obdržel jako dary, a poklady proroků. Všeho dohromady bylo veliké, nespočetné množství.“

Dále je zaznamenáno, že král umístil pod každou pyramidu modlu, která případně vetřelce porážela různými zbraněmi. Jeden z těchto strážců „stál vzpřímeně a měl u sebe něco jako vrhací kopí. Kolem hlavy se mu obtáčel had, který se vrhl na každého, kdo se k tomuto hlídači přiblížil.“ Další modla se popisuje s široce otevřenými blýskavými očima, jak sedí na trůnu a rovněž svírá vrhací kopí. Kdo na ni pohlédne, není již schopen se pohnout z místa a zůstane stát jako zkamenělý, dokud nezemře. Ve třetí pyramidě dlí strážce, který k sobě vetřelce přitahuje neodolatelnou silou, až na něm ulpí tak pevně, že se od něho nemohou odtrhnout, a tak nakonec vypustí duši. Když zemřel stavitel těchto pyramid, byl pochován v jedné z nich.

Podle těchto arabských pověstí by se ve všech třech pyramidách měly nalézat nevídané poklady a knihy. Vyplenil al-Mamún tyto klenotnice? Objevil v sarkofázích mumifikované mrtvolky?

„Al-Mamún otevřel Velkou pyramidu. Prohledal jsem její vnitřek a povšiml jsem si rozsáhlé klenuté místnosti, jejíž podlaha byla tvořena čtyřúhelníkem, zatímco strop byl kulatý. Uprostřed se nalézala čtyřhranná studniční šachta o hloubce 10 loktů. Pokud jí sestoupíte dolů, objevíte na každé z jejích čtyř stran po jedné bráně, která vede do velké místnosti, v níž leží nebožtíci, Adamovi synové...“

Říká se, že za časů al-Mamúna tam lidé vstoupili a dostali se do nevelké klenuté místnosti, kde stály sloupy v lidské podobě, které byly zhotovené ze zeleného kamene, jedné odrůdy malachitu. Dopravili je k al-Mamúnovi a ukázalo se, že jsou uzavřené víkem. Když víko otevřeli, ukázalo se, že uvnitř je přechovávána mrtvola muže, který měl na sobě zlaté brnění poseté nejrůznějšími drahokamy. Na hrudi mu spočívalo ostří meče bez rukojeti a vedle hlavy měl umístěný rudý hyacintový kámen velikosti slepičího vejce, který zářil jako oheň. Tento kámen si vzal al-Mamún. Modlu, z níž byla vytažena mrtvola, jsem však viděl ležet vedle brány královského paláce v Misře v roce 511.

... pak vkročili do prostřední místnosti a objevili v ní troje máry zhotovené z průhledného zářícího kamene. Ležely na nich tři mrtvolky, každá byla zahalena do tří oděvů a vedle hlavy jim ležela kniha napsaná neznámým písmem... Al-Mamún rozkázal, aby bylo vyneseno vše, co bylo v těchto prostorách nalezeno. Sochy na sloupech však nechal opět strhnout a poté se brány jako předtím uzavřely.“

Člověka přímo láká mávnout nad tím rukou s poukazem, že je to všechno trochu orientální. Je to prostě příliš kýčovitě, než aby to mohla být pravda. Ale co nás opravňuje k tomu, abychom z pohledu současnosti hodnotili starodávná svědectví jako nevěrohodná? Byl snad někdo z nás při tom? Znal někdo z nás ty kronikáře, kteří byli ve své době úctyhodnými a váženými muži? Chápeme sami sebe jako společnost masové elektronické komunikace nebo, jak se říká, jako nejinformovanější společnost, avšak všechny informace, které slouží vědcům, studentům, novinářům, lidem ze sdělovacích prostředků i prostému lidu, jsou již prosáté, profiltrované a jednostranně interpretované. Názor, který si na něco uděláme, je nezřídka přežvýkaný předsudek, přičemž sami naši duchovní předchůdci jsou často obětmi jednostranné informovanosti. Zevšeobecňující názory jako: „Arabští kronikáři vyprávějí pohádky“, nebo: „Ověřený vědecký názor...“ nejsou nic jiného než fráze, za nimiž se ukrývá nevědomost. Jsme příliš jednostranní, protože nás záplava informací nutí k tomu, abychom si připouštěli jen určité myšlenky. Příliš často *věříme*, že něco víme.

Arabští kronikáři vyprávějí, že al-Mamún objevil „mrtvolu muže“, který měl na sobě „brnění s drahokamy“. Pohádka? Podobná „brnění“ jsou přece známa i ze Starého zákona. V 28. kapitole 2. knihy Mojžíšovy (Exodus) je přesně uvedeno, jaký oděv musel nosit Áron (Mojžíšův bratr) a knězi zvaní levitité. Kromě jiného to byl štít na hrudi s dvanácti různými drahokamy.

Nové chodby a místnosti

Ve třech velkých pyramidách se mají nalézat sochy, sarkofágy a knihy s vědeckým obsahem? Není to bezmezně přehnané tvrzení? Neví snad „věda“ už dávno o pyramidách úplně všechno? Tomu věří jenom opravdu ti pravověrní.

Všeobecně známý je pokus se zářením, který provedl na konci roku 1968 a počátkem roku 1969 nositel

Nobelovy ceny za fyziku Dr. Luis Alvarez na Chefrenově pyramidě. Alvarez a jeho vědecký tým vyšli ze skutečnosti, že kosmické záření bezpřestání bombarduje naši planetu, a proniká-li přitom pevnými tělesy, jako například kamenem, ztrácí při tom nepatrnou část své energie. Průměrně *naráží* na jeden čtvereční metr země každou sekundu asi deset tisíc protonů. Kosmické částice, které obsahují nejvíce energie, pronikají nejsilnějšími kamennými vrstvami a některé dokonce i celou planetou. Měřením je možné zjistit, kolik elementárních částic prorazí kamennou vrstvou. Jestliže kamenná vrstva obsahuje nějaké duté prostory, pak se protony při průniku tímto dutým prostorem trochu zbrzdí. Tok protonů je tedy v tomto případě větší než v celistvém kamenném masivu.

V Chefrenově pyramidě byla zřízena „vysílací ústředna“, přičemž záření kosmických částic bylo zachycováno na magnetickém pásku. Tyto pásky vyhodnocoval počítač IBM, do něhož byly vloženy i údaje o tvaru pyramidy, její velikosti a úhlu sklonu.

Již na konci roku 1968 byly registrovány dráhy více než dvou a půl milionu kosmických paprsků. Počítačové vyhodnocení ústilo do správného udání tvaru pyramidy, takže všichni věděli, že celá ta řada pokusů má racionální jádro a měřicí přístroje jsou v pořádku. Pak se všichni začali hrozně divit a nevěřičně potřásat hlavou. Oscilografy vykázaly chaotický vzor. Nedalo se vůbec nic rozeznat, jako by kosmické částice zahýbaly za roh. Dokonce i když tytéž magnetické pásky byly znovu vloženy do počítače, vyjely z něj jiné údaje a naprosto odlišná grafika. Bylo to k uzoufání. Velice nákladný pokus, na němž se podílely různé americké instituce, firma IBM a káhirska univerzita Ain-Shams, skončil bez použitelných výsledků. Dr. Amr Gohed řekl novinářům, že nálezy jsou „vědecky nemožné“, a dodal, že buď je struktura pyramidy zcela zmatená, nebo existuje „mysterium, které se vymyká našemu vysvětlení. Můžete mu říkat okultismus, kletba faraónů, kouzelné čáry, magie nebo jak chcete.“

Od té doby se pátralo po dalších místnostech v pyramidách pomocí nových přístrojů a nových metod, a to velice úspěšně. V létě 1986 objevili dva francouzští architekti, Jean-Patrice Dormion a Gilles Goidin, se svými elektronickými detektory duté prostory v Cheopsově pyramidě. Za přispění Egyptské správy starověku byly konečně provedeny mikrosondy dva a půl metru silnou kamennou vrstvou. Pod chodbou ke Královnině komoře Francouzi narazili na 3 metry široký a 5,5 metru vysoký dutý prostor, který byl vyplněn krystalickým křemenitým pískem. Také za severozápadní stěnou Královniny komory byl zjištěn dutý prostor. Dosud nebyly objeveny žádné vchody do těchto míst. Co už tedy víme? Jakým právem odkazujeme arabské pověsti do říše pohádek?

Úspěchy obou francouzských architektů podnítily i Japonce z Wasedovy univerzity v Tokiu k tomu, aby se jaksepatří vytáhli. Elektroničtí kutilové již vyzkoušeli druh radaru, kterým je možné řádně prosvítit všechny druhy horniny - žulu, vápenec i pískovec. Tým vynikajících odborníků, který přistál 22. ledna 1987 v Káhiře, tvořili profesor egyptologie, profesor architektury, doktor geofyziky a různí odborníci na elektroniku. Vedoucím týmu byl profesor Sakuji Jošimura, který skvěle spolupracoval s Dr. Ahamedem Kadrym, předsedou Egyptské správy starověku.

Japonci, jinak stále brilantní v oblasti elektroniky, přiletěli vybaveni vynikajícími pojezdovými přístroji a přenosnými počítači. Prosvítili jak chodbu, která vede ke Královnině komoře, tak i vlastní Královninu komoru, k tomu ještě nad ní umístěnou Královskou komoru, celý okrsek jižně od Velké pyramidy a nakonec Sfingu a její bezprostřední okolí. Proč bych vás měl děle napínat? Japonskému výzkumnému týmu se podařilo získat jednoznačné údaje o celém labyrintu (!) chodeb a dutých prostor ve Velké pyramidě.

Bohatě ilustrovaná vědecká zpráva Wasedovy univerzity dokumentuje na více než šedesáti stranách výsledky měření různých jednotlivých úseků, z nichž všechny jsou protkané bílými pruhy - ty znázorňují chodby, šachty a prázdné meziprostory v pyramidě. Jihozápadně od Královské komory byl zjištěn větší prostor stejně jako na jihozápadě hlavní osy Velké galerie. Jedna chodba vede od severozápadní stěny Královniny komory a jižně od Cheopsovy pyramidy byl lokalizován dvaadvacet metrů dlouhý příkop, který podle všeho vede pod celou pyramidou. Japonská elektronika také potvrdila objev druhé sluneční bárky ve skalní plošině pod pyramidou.

Co dál? Jaká překvapení nás čekají? Jak se asi zachovají ti vědci, kteří s unaveným úsměvem stále odmítavě mávají rukama, když se začne mluvit o neobjevených prostorech pod pyramidou? Nyní nikdo neví, co elektronicky zjištěné chodby a komory obsahují - nebo jestli třeba už nebyly vyplněny. Opravdu to nikdo neví? Už jsem řekl, že v prosinci 1988 byly Velká galerie a Královnina komora doslova přecpány lešením a prkny. Přitom jsme nikde nenašli na žádného dělníka. Budiž mi proto dovolena otázka: Nekonají se pod pláštěm noci další elektronické analýzy a vrty? Neprosunuly se už mikrosondy se skleněnými vlákny kvádry pyramidy, aby pořídily snímky? Pro podobný postup bych projevil vcelku pochopení. Kdo by mohl uprostřed turistické tlačenice vědecky pracovat? Mohu se ovšem zeptat i jinak: Nehazarduje egyptologie se svou pověstí, když jako nějaký zloděj pod pláštěm noci a s vyloučením veřejnosti otevírá celá tisíciletá uzavřená prostory? Kdo by pak ještě věřil tomu, že vystavované - nebo ty nevystavitelné - exponáty jsou všechno, co bylo nalezeno?

Podvod s Cheopsem

Možná že nás čeká ve Velké pyramidě ještě jedna senzace úplně jiného druhu, která by egyptology musela obzvlášť zabolet. Mám totiž na mysli zjištění, že Cheops vůbec nebyl jejím stavitelem. Kdykoli se zeptám nějakého odborníka na

stavitele Velké pyramidy, dostane se mi bleskové odpovědi: Cheops. Určitě? Určitě. Faraón Cheops je pokládán za „ověřený vědecký názor“. Takové otázky nejsou vhodné. A bašta. Jestliže se však odškrábne trochu nátěru, pak se „ověřený vědecký názor“ postará o kruté překvapení. Co propůjčuje faraónu Cheopsovi gloriolu stavitele pyramidy? Kde se bere ta sebejistota, že pouze Cheops a nikdo jiný nezbudoval nejpůsobivější stavební dílo na světě? Připomeňme si, že ve Velké pyramidě nejsou žádné Texty pyramid, žádné velebení nebo zbožšťování stavitele. Je to dokonale anonymní projev ješitnosti.

Přesně vzato existují pouze dva odkazy na Cheopse, které byly v odborné literatuře neověřitelně nafouknuty. Herodotos napsal, že tuto pyramidu nechal postavit Cheops. „Cheops“ je řecky, v egyptštině to zní „Chufev“. U Diodora Sicilského se staviteli říká „Chemnis“ a Gaius Plinius Secundus, jenž výslovně uvádí jména historiků, kteří již před ním psali o pyramidách, suše poznamenal: „Nikdo z nich však nedokáže udat jméno skutečného stavitele.“ V tomto případě se archeologie prostě plně spoléhá na Herodota - i když ho na druhé straně posílá ke všem čertům.

Druhým důkazem pro Cheopsovu/Chufevovu funkci vrchního stavitele je nápis v jedné z „odlehčovacích komor“ nad Královskou komorou. Okamžik! Což stále nehlásám, že ve Velké pyramidě nejsou žádné nápisy?

Tenhle případ je detektivka s podvodníkem v hlavní roli. Byla rozebrána a vyřešena nikoli Sherlockem Holmesem, nýbrž Zechariou Sitchinem, odborníkem na staré orientální jazyky.

29. prosince 1835 se dostal britský plukovník Howard Vyse jako gardový důstojník do Egypta. Vyse byl tak trochu exot - byl vnukem hraběte ze Staffordu, na jedné straně disciplinovaný až pámbu brání, na druhé straně černá ovce rodiny, která se ovšem vyznamenala podivuhodnými výkony. Vyse byl unesen a fascinován záhadnými pyramidami a okamžitě se dal dohromady s italským kapitánem Giovannim Battistou Cavigliem (1770 - 1845), který už nějakou dobu kopal v Gize. Během měsíců se oba muži dostávali do sporů, které vyvrcholily 13. února 1837 úplnou roztržkou. Brit Vyse, který dostal od konzula licenci na vykopávky, vyhnal Itala z archeologického pracoviště.

Již dvaasedmdesát let před Howardem Vysem objevil britský diplomat Nathaniel Davison (zemřel 1783) ve stropě Velké galerie otvor, do něhož 8. července 1765 vlezl. Davison se tehdy dostal do nejspodnější z takzvaných odlehčovacích komor, které se nacházejí nad Královskou komorou. Howard Vyse samozřejmě věděl o téhle „Davisonově komoře“, protože si do svého deníku zaznamenal, že tuší ještě další pohřební komoru, která je skryta nad „Davisonovou komorou“. Vyse se chtěl stát bezvýhradně slavným, jeho jméno mělo vejít do dějin, to byl prostě dlužen rodině. 27. ledna 1837 dokonce světil svému deníku, že musí něco objevit, než se vrátí zpět do Anglie. Vyse a jeho hlavní inženýr John S. Perring si obstarali střelný prach a nad „Davisonovou komorou“ prorazili v pyramidových kvádrech šachtu. 30. března, 27. dubna, 6. a 27. května 1837 Vyse a Perring skutečně objevili čtyři další duté prostory nad „Davisonovou komorou“, které byly postupně pokřtěny na Wellingtonovu, Nelsonovu, Arbuthnotovu a Campbellovu komoru. V horních dvou komorách si Vyse povšiml na monolitech několika kartuší, které byly zřetelně namalované štětcem s červenou barvou. Z lomů v horách ve Wadí-Maghaře mu bylo známo, že stavbyvedoucí často nechávali jednotlivé monolity barevně označovat, aby se při přepravním zmatku dostaly na správné místo. Jedna z těchto kreseb znázorňovala faraónovo jméno - Ch-u-f-u. Tak byl získán důkaz, že popsany monolit byl určen pro Chufu/Chufeva/Cheopse. Zpráva o senzačním objevu oběhla celý svět, Howard Vyse to dokázal!

Při více než dvou milionech zpracovaných bloků jenom pro Cheopsovu pyramidu by se kartuše „Cheops“ musela vyskytovat prakticky všude a nepřetržitě. Ale nad tím se tehdy nikdo nezamýšlel.

Ve 13. kapitole své knihy „Stupně k vesmíru“ stejně jako v dalších dvou pracích zveřejněných v *Ancient Skies* americký orientalista Zecharia Sitchin odhalil Howarda Vysa jako podvodníka. Důkazní materiál proti Howardovi Vysovi je natolik důvtipným kriminalistickým počinem, že se až člověk musí bezděčně ptát, proč egyptologové tak lpějí na svém mylném „ověřeném vědeckém názoru“.

Na základě dat, výroků a deníkových záznamů, ale především pravopisné chyby, která padělateli unikla, Zecharia Sitchin doslova rozcupoval gaunerský kousek dua Vyse/Perring. Hned po objevení kartuše „Ch-u-f-u“ vyjádřili někteří odborníci své pochybnosti, avšak jejich hlasy zanikly ve vítězném pokřiku. Již roku 1837 se egyptolog Samuel Birch, odborník na hieroglyfy, domníval: „Ačkoli [zmíněná kartuše - EvD] není příliš čitelná, protože je napsána semihieratickými nebo lineárními hieroglyfickými písmeny...“ A o něco později: „Význam... není zcela patrný... je velice obtížné vyložit...“

Co to bylo, co mátl odborníka na hieroglyfy Samuela Birche? Písmo bylo namalováno v podobě znaků, které v Cheopsově době ještě neexistovaly. Během celých staletí se ve starém Egyptě vyvíjelo z obrázkového písma „písmo hieratické“ - ale to bylo dlouho po Cheopsovi. Samotný Richard Lepsius, (údajný) objevitel labyrintu, se podíval znakům namalovaným štětcem a červenou barvou, protože příliš připomínaly hieratické písmo.

Jak se dostaly tyto hieroglyfy do Cheopsovy pyramidy? Dostal se do ní někdo celá staletí po jejím dokončení a nakreslil kartuše na monolitech? To je vyloučené, protože „odlehčovací komory“ byly zcela nepřístupné - Vyse musel dokonce použít trhavinu.

Vyse jako voják a nikoli egyptolog znal pouze jedno standardní dílo o hieroglyfech - v roce 1828 vydanou učebnici „Materia hieroglyphica“ od Johna Gardnera Wilkinsona. Jak vyšlo najevo teprve později, bylo jméno „Chufu“ ve Wilkinsonově učebnici napsáno nesprávně. Souhláska „Ch“ byla zobrazena pomocí slunečního symbolu „Re“. Duo falšovatelů Vyse/Perring se nejen nechalo napálit písmem, které se používalo celá staletí po Cheopsovi, ale navíc převzali ještě pravopisnou chybu z Wilkinsonovy učebnice! Cožpak si jinak nikdo nepovšiml, že červená barva byla nově nanesená? K tomu Zecharia Sitchin :

„Tato otázka byla tehdy zodpovězena jedním z účastníků, totiž Perringem, v jeho vlastní knize o pyramidách u Gízy. Píše v ní, že barva, která byla používána pro staroegyptské nápisy, byla sloučeninou rudého okru, který Arabové nazývali moghrah a který se stále používá... Malby na kamenech se dochovaly v tak dobrém stavu, že není možné

rozpoznat, jestli vznikly včera nebo před třemi tisíci lety.“

Zavedl jsem s různými egyptology rozhovor na toto detektivní odhalení amerického orientalisty Sitchina. Žádný z nich jeho rozbor neznal. Všichni jsou ukolébáni svou vědoucí jistotou a utěšují se tím, že Howard Vyse byl koneckonců nepochybně čestným archeologem. Vyse však nebyl archeologem. Možná byl čestný - ale k tomu navíc bažil po slávě.

Čest je velice zvláštní záležitost, a to i v archeologii. Když Brit Howard Carter získal 4. listopadu 1922 světovou proslulost objevem Tutanchamonova hrobu, nikdo se neodvažoval zpochybnit jeho údaje. Carterova pověst byla nedotknutelná. Carter tvrdil, že jako naschvál předsíně vlastního Tutanchamonova hrobu byly vypleněny vykradači hrobů. Odborníci ovšem vědí, že Howard Carter lhal jak zákon káže. On sám totiž *před* oficiálním otevřením hrobu vstoupil do hrobky Tutanchamona, úmyslně za sebou zanechal nepořádek a zároveň zcizil řadu drahocenných předmětů, aby nemusel polovinu z nich přenechat egyptské vládě, jak bylo stanoveno ve smlouvě. Tuto detektivku objevil archeolog Dr. Rolf Kraus z Egyptského muzea v Berlíně. Nereagoval na to nikdo z odborníků ani ze širší veřejnosti.

Kdo byl stavitelem?

Ve prospěch Cheopse jako stavitele Velké pyramidy neexistuje ani ten nejmenší přesvědčivý důkaz. To sice nevylučuje, že přesto nechal tuto pyramidu zbudovat, ale spíš to svědčí proti němu. Žádné hieroglyfy, žádné Texty pyramid, žádné sochy, busty, stěny plné chvalořečení. Jediná drobná, přesně pět centimetrů vysoká soška ze slonoviny údajně představuje Cheopse. Na druhé straně ovšem existuje kamenný důkaz *proti* Cheopsovi, avšak odborníci na něj neberou zřetel.

V roce 1850 byla v troskách Isidina chrámu nalezena stéla, kterou dnes můžeme obdivovat v Egyptském muzeu v Káhiře. Isidin chrám ležel hned vedle Velké pyramidy. Nápis na stéle hlásá, že Cheops založil „příbytek bohyně Isidy, vládkyně pyramidy, vedle příbytku Sfingy“. Je-li Isis označena jako „vládkyně pyramidy“, pak v době, kdy se Cheops objevil na scéně egyptských dějin, už musela pyramida stát. Kromě toho existovala podle všeho i Sfinga, kterou podle názorů archeologů zbudoval teprve Cheopsův nástupce Chefren. Proč odborníci neberou toto jednoznačné kamenné svědectví na vědomí? Stéla byla objevena v roce 1850. Připomeňme si, že již třináct let předtím se všichni díky zfalšovaným objevům Howarda Vysa shodli na Cheopsovi. Stéla se nehodila do žádného konceptu, archeologové ji prohlásili za padělek, který nepochybně vznikl až po Cheopsově smrti, „aby podpořil názory místních kněží“.

Tohle všechno nás opravňuje položit otázku: Pokud to nebyl Cheops, kdo nechal postavit div světa u Gízy, kdo to tedy byl? Egyptologové znají chronologii od doby Cheopsovy vlády bezvadně. Po Cheopsovi už jaksi nezbyvá žádné místo pro jakéhokoli dodatečného faraóna. Pokud to nebyl nikdo po Cheopsovi, pak to musel být někdo *před* ním.

Už jenom tato samotná myšlenka je pro odborníky nepřijatelná, protože staví všeobecně oblíbený chronologický vývoj stavebních děl na hlavu. Nemohli by nám pomoci arabští kronikáři? Co uvádějí ve svých pověstech?

„Největší pyramidy jsou ony tři, které dodnes stojí naproti Misru [Káhiře, EvD]. Lidé nejsou jednotní, pokud jde o dobu jejich výstavby, jméno stavitele a příčinu jejich vzniku, a vyjádřili nejrůznější názory, které jsou však většinou zmatené. Já bych tu ale teď chtěl vylíčit to, co je uspokojivé a postačující, zachce-li se tak vznešenému Bohu.

Učitel Ibrahim Ben Wasif Sáh al-Katib píše v Obrazech z Egypta a jeho divech, tam, kde vypráví o Sauridovi, synovi Sahluka, synovi Sirbaka, synovi Tumiduna, synovi Tadrasana, synovi Husala, jako o jednom z egyptských králů před Potopou, kteří sídlili v městě Amsus, o němž se mluví na místě, kde se v této knize pojednává o egyptských městech. On byl stavitelem obou velkých pyramid u Misru... Příčinou zbudování obou pyramid bylo to, že Saurid měl tři sta let před Potopou následující sen: Země se i se svými obyvateli otočila, lidé se v šílené zaslepenosti dali na útěk a hvězdy padaly z nebes...“

Při takovém precizním sledu jmen je obtížné hodnotit tento text jako pohádku nebo mýtus. Tři sta let před Potopou měl prý král jménem Saurid sen, který nakonec vedl ke stavbě pyramid... Také jeho rádce a věstce pronásledovaly hrozné sny, v nichž se předpovídal konec civilizace. „Nebesa se otevřela, vystoupilo z nich zářící světlo... a z nebes sestoupili muži, kteří svírali v rukou železné kyje a s nimi se vrhli na lidi.“

Starší než Potopa?

Král se otázel mudrců, jestli po Potopě bude Egypt opět obyvatelný. Když mu to bylo odsouhlaseno, rozhodl se ke stavbě pyramid, aby zůstalo zachováno veškeré lidské vědění tehdejší doby. To je skvostný důvod. Předpotopní Saurid nechal na vrcholku pyramidy umístit nápis, který říká:

„Já, král Saurid, jsem tuto pyramidu zbudoval v té a té době a dokončil jsem její výstavbu za šest let. Kdo po mně přijde a bude se domnívat, že je takový král jako já, ať ji zkusí za šest set let zničit - a to je známo, že ničení je lehčí než stavění. Když byla dokončena, nechal jsem ji také potáhnout brokátem - on ji tedy může nechat pokryt rohožemi...“

Když král Saurid ben Sahluk zemřel, byl pohřben ve východní pyramidě, Hugib však v západní a Karuras v pyramidě, která dole sestává z asuánských a nahoře z kaddánských kamenů.“

Tyto pyramidy mají podzemní brány, na které navazuje klenutá chodba. Každá chodba je dlouhá sto padesát

loktů. Brána východní pyramidy leží na severní straně, brána západní pyramidy na západní straně a brána klenuté chodby zděné pyramidy na jižní straně. Není možné ani popsat, kolik zlata a smaragdů v sobě pyramidy skrývají.

Muž, který tento spis přeložil z koptštiny do arabštiny, sčítal data až k východu Slunce prvního dne toth - to byla neděle — v roce 225 arabského letopočtu, a tak vznikl celkový počet 4321 slunečních roků. Když pak zkoumal, kolik času uplynulo po Potopě právě k tomuto dni, došel k výsledku 1741 let, 59 dní, 13 ⁴/₅ hodiny a ⁵⁹/₄₀₀ hodiny. To od celkového počtu odečetl a zůstalo 399 let, 205 dní, 10 hodin a ²¹/₄₀₀ hodiny. Tak poznal, že tento datovaný spis byl napsán o tolik let, dní, hodin a částí hodin *před* Potopou.

V díle „Hitat“ jsou uvedeny pěkně za sebou různé arabské pověsti, které nezřídka obsahují navzájem si odporující datování stavby pyramid. Na tomto místě uvedu pouze jeden takový příklad:

„Abu Said al-Balhí vypráví: Na pyramidách se nalézal nápis psaný jejich písmem. Nápis byl srozumitelný. Hlásal: „Tyto obě pyramidy byly postaveny, když se *Padající sup* nalézal ve znamení Raka. Tak počítali od tohoto období až do doby proroků a dohromady to obnášelo dvakrát 36 000 let.“

Kdo to byl, tenhle prozíravý král Saurid? Je to záhadná, mytická postava, vymyšlená ve snovém světě přání a tužeb, nebo je možné ho někam zařadit? „Hitat“ o něm říká, že to „byl Hermes, kterého Arabové nazývají Idris“. Do znalosti hvězd ho totiž zasvětil samotný bůh a také mu oznámil, že Země zažije katastrofu, ale že ji přečká kousek světa, v němž bude zapotřebí věd. Nato Hermes alias Idris alias Saurid zbudoval pyramidy. Ještě výmluvnější je „Hitat“ v 33. kapitole:

„Existují lidé, kteří tvrdí: První Hermes, který ve své jednotě proroka, krále a mudrce byl zván Trojjediný (on je tím, koho Židé nazývají Henochem, synem Jaredovým, synem Mahalalelovým, synem Kenanovým, synem Enovým, synem Sethovým, synem Adamovým - budiž požehnán a to je Idris), četl ve hvězdách, že přijde potopa. Proto nechal postavit pyramidy a uložil do nich poklady, učené spisy a všechno, o co se strachoval, že by se mohlo ztratit a vzít za své, aby všechny tyto věci chránil a uchoval v pořádku.“

My, lidé ze Západu, kteří nejsme zvyklí myslet v rozměrech před Potopou, se zmateně ptáme, proč pro všechno na světě trvají arabští kronikáři na předpotopním datování. Muhammad ben Abdalláh ben Abd al-Hakam to trefně vysvětlil:

„Podle mého názoru mohly být pyramidy zbudovány pouze před potopou, protože kdyby vznikly po ní, *pak by lidé o nich měli poněti*.“ To je vynikající argument, který nelze vyvrátit.

V díle „Hitat“ je vzrušující konstatování, že starozákonní Henocho je jedna a tatáž postava jako Hermes a Idris. S tím se dá vyřešit řada věcí. Henocho alias Herma alias Idrise alias Saurida jako stavitele pyramid neuvádí jenom „Hitat“, také arabský badatel, cestovatel a spisovatel Inb-Battuta (14. století) ujišťuje, že Henocho zbudoval pyramidy před Potopou, „aby v nich uchoval vědecké a faktografické knihy a další cenné předměty“.

Můj přítel Henocho

Kdo to je Henocho? Moji čtenáři ho znají z dřívějších knih, proto svůj popis co možná nejvíce zkrátím.

Jméno Henocho znamená v hebrejštině „zasvěcený, rozumný, vědoucí“. Mojžíš ho označuje jako sedmého z deseti praotců. Šlo tedy o předpotopního patriarchu, který se už celá tisíciletí nalézá ve stínu svého syna Metuzaléma, o němž kniha Genesis tvrdí, že se dožil 969 let - byl prostě „starý jako Metuzalém“. Ve Starém zákoně je o Henochovi jen okrajová zmínka, ačkoli jako patriarcha si rozhodně nezasluhuje, aby byl takto odbýván. Henocho je totiž autorem vzrušujících knih napsaných v první osobě. Ony Henochovy knihy nejsou součástí Starého zákona, církevní otcové Henochovi nerozuměli, a tak ho vyloučili dokonce i z „veřejného použití“. Etiopská církev bohudíky tyto pokyny nedodržuje. Henochovy texty byly pojaty do starozákonního kánonu habešské církve a od té doby figurují v seznamu Svatých písem.

V současnosti máme k dispozici dvě různé redakce Henochových knih, které však v podstatě vypovídají o tomtéž - etiopskou a slovanskou. Náročné akademické textové srovnání ukázalo, že původní spis je dílem jediného autora. Kdo se snaží Henochovy texty interpretovat zarputile a výhradně teologicky, *narazí* na celý labyrint kuriózních sdělení. Pokud ale pomineme veškerou orientální vyšperkovanost, zahalenou do Henochova květnatého, obrazného jazyka, a soustředíme se na podstatu sdělení, pak nám, moderním lidem, bude zprostředkováno svědectví s neobyčejně dramatickým nábojem.

Prvních pět kapitol knih Henochoa oznamuje Boží soud. V kapitolách 17-36 se popisují Henochovy cesty do různých světů a dalekých vesmírných oblastí, kapitoly 37-71 obsahují nejrůznější podoběnství, která prorokovi vylíčili „nebešťané“, a kapitoly 72 - 82 přinášejí velmi podrobné údaje o oběžných drahách Slunce a Měsíce, přechodných dnech, hvězdách a pohybu nebeských těles. Obsahem zbývajících kapitol jsou Henochovy rozhovory se synem Metuzalémem, kterému zvěstuje nadcházející potopu. V rámci happy-endu pak Henocho mizí v ohnivém voze na nebesích.

Slovanská redakce knih Henochoa obsahuje dodatečné údaje, které se neobjevují v habešském vydání. Ve slovanském vydání se popisuje, jak Henocho navázal kontakt s mimozemšťany:

„Knihy svatých podoběnství Henochoa, moudrého muže a velkého písaře, kterého přijal Pán a miloval ho, a proto popatřil na obydlí Nejvyššího... Prvého měsíce 365. roku života, prvního dne prvního měsíce jsem byl já, Henocho, ve svém domě sám... a tu se mi zjeví dva velice vysokí muži, jaké jsem dříve na celé Zemi nikdy nespátl. Obličej jim zářil jako Slunce, jejich oči se podobaly hořícím pochodním a z úst jim vycházel oheň. Měli purpurové nohy, křídla

jim zářila jako bohu a paže měli bělejší sněhu. Stanuli u hlav mé postele a zavolali na mne mým jménem. Já jsem se však vzbudil ze spánku a zřetelně viděl, jak ti muži u mne stojí. A takto oni muži ke mně promlouvali: Dodej si odvahy, Henochu... vystoupíš dnes s námi na nebesa. A pověz svým synům a všem dětem v tvém domě všechno, co si zde na Zemi mají v tvém domě bez tebe počít, a ať tě nikdo nehledá, dokud tě Pán k nim opět nenavratí.

Henoch byl dopraven na nebesa a tam mu byli představeni různí „andělé“.

Obdržel přístroj na „rychlopsaní“ a byl pověřen, aby zapsal všechno, co mu andělé nadiktují, „ó, Henochu, pohlédni na písmo nebeských tabulek, čti, co je na nich psáno, a všechno si důkladně zaznamenej.“

Tímto způsobem vzniklo tři sta šedesát knih, dědictví bohů určené lidem. Po mnoha týdnech cizí bytosti dopravily Henocha opět domů, ale jenom proto, aby se mohl se svými nejbližšími definitivně rozloučit. Henoch světil sepsané knihy svému synu Metuzalémovi a výslovně mu uložil, aby knihy opatroval a předal dalším generacím tohoto světa. Co se s nimi stalo? Kromě knih Henocha, které máme nyní k dispozici, není známo vůbec nic, všechny ostatní knihy jsou pokládány za ztracené.

Když v diskuzi přijde řeč na Henocha a já navrhuju, že tento předpotopní prorok absolvoval jako privilegovaný člověk kurz v mateřské kosmické lodi mimozemšťanů, vždycky si vyslechnu, že by přece musel mít na sobě něco jako skafandr. Opravdu by musel? V našich raketoplánech a kosmických stanicích se astronauti pohybují také bez skafandru. Mimozemšťané by se vlastně měli bránit nežádoucímu styku s cizími viry a bakteriemi - a tudíž i s Henochem. Copak nám vlastně líčí Henoch jako pozorný školák?

„A tu promluvil Pán k Michaelovi: Přístup, svlékni z Henocha pozemský šat, natři ho dobrou masťou a oblékni ho do oděvu mé Vznešenosti. Tak také Michael učinil, jak mu Pán přikázal: Natřel mě masťou a oblékl mě. A ta masť svým vzhledem připomínala veliké světlo, byla svěží jako rosa, voněla myrhou a zářila jako sluneční paprsky. Pohlédl jsem na sebe a byl jsem stejně nádherný jako každý z nich a při pohledu na nás jsme se ničím nelišili.“

To je opravdu kuriózní představa. Jediný a všudypřítomný Bůh prý uděloval pokyny, aby byl Henoch *namazán* obzvláště zvláčňující a intenzivně vonící masťou. My lidé jsme odjakživa divně zapáchali.

Existuje nějaké spojení mezi starozákonním prorokem Henochem a neznámým králem Sauridem, kterého Arabové činí zodpovědným za stavbu pyramid?

- a) Oba žili před Potopou.
- b) Oba byli bohy varováni před nadcházející Potopou.
- c) Oba sepsali knihy o všech vědách.
- d) Oba zasvětil do astronomie „osobně Bůh“.
- e) Oba nařídili uchovat své dílo pro budoucí generace.

V protikladu ke shodám se ovšem objevují i zásadní protiklady. Saurid je údajně pohřben v jedné pyramidě, ale Henoch opustil Zemi v nebeském vozidle. V existujících knihách Henocha byste také marně hledali jedinou zmínku o tom, že by tento biblický patriarcha nechal budovat pyramidy. Spojení je možné nepochybně odhalit i mezi Henochem, Sauridem a řeckým poslem bohů Hermem. Hermes se ovšem ani nevyskytoval před Potopou, ani nevystupuje jako konstruktér pyramid.

Moje profesní zkušenost mě naučila vidět za lidovým vyprávěním více než pouze lidskou fantazii a fabulační umění. Existuje něco jako zatykač na mýty, síto, kterým se prosívají veškeré fabulace, až zůstává na něm pouze jádro výpovědi. Kolem roku 700 př. n. l. napsal řecký básník Hesiodos v „Mýtu o pěti lidských pokoleních“, že zpočátku nesmrtelní bozi - „Kronos a jeho souputníci“, stvořili lidi. „To byli ti vznešení héroové zvaní polobozi, kteří v dobách před námi obývali nekonečnou Zemi ...“

Polobozi jsou zároveň pololidé. Pozemské bytosti s mimozemskými geny. Ať už šlo o Herma, Henocha, Idrise nebo Saurida, všichni patřili do tohoto klanu vyvolených. Na všechno se dokonale hodí formulace „před dávnými dobami“. A konečně tradiční podání všechny spojuje se „sepsanými knihami“, které „byly uschovány“. Tento spojovací článek se týká Saurida, Idrise a Henocha stejně jako - a to si dobře zapamatujeme, mnoha dalších učitelů lidí včetně Hesiodem zmíněných polobohů.

Kdyby se obsahy mýtů neustále zamlžovaly, což se také stále děje, nedaly by se z nich získat žádné informace. Vždycky bylo jednodušší věřit nějakému - ať už ověřenému, nebo neověřenému - vědeckému názoru, než použít rozum a vynaložit potřebný čas na to, aby se zjistily společné motivy jednotlivých mýtů. Přitom mi v tomto případě nejde o akademické srovnání mýtů - to bych musel začít opravdu hodně zešíroka, jde mi zatím stále pouze o stavbu Velké pyramidy a o možnost, že v pyramidě leží starodávné spisy, které by naše představy o raných dějinách lidstva a evoluci člověka dokázaly postavit na hlavu.

Pro mé přátele egyptology neexistuje žádný důvod, aby nevniesli faraónu Cheopsovi osvobozující rozsudek v případě stavby „jeho“ pyramidy. V chronologii dynastií už po něm prostě není žádné místo pro nějakého dalšího stavitele, protože každý postavil svou vlastní svatyni, která je přesně datována. Navíc jsou jména egyptských králů *známa* z „Turínského papýru“, dokumentu, který vznikl ve 13. století př. n. l. a který se dnes uchovává v Turínu. Egyptologové také objevili jmenné seznamy králů v chrámu Setiho I. v Abydu stejně jako na řadě stěn v karnackém chrámovém okrsku. Je třeba bez jakékoli závisti přiznat, že egyptologové odvedli čistou práci. S egyptskými vládci se prostě nepohne.

Zaručená desetitisíciletí

Jak to vypadá *před* Cheopsem? Počítání dynastií začíná kolem roku 2920 př. n. l. takzvaným thinidským králem

jménem Ménés. (Uvádějí se také Min, Hor Aha a Narmer.) V době tohoto Ménése se však egyptský stát již musel vyznačovat dobře organizovanou formou, protože Ménés podnikal válečné výpravy, které směřovaly za hranice země. Nechal také jižně od Memfidy vybudovat hráze kolem Nilu. Takové činy nelze vykonat zničehonic - i Ménés měl své předchůdce.

V datování je následující háček: My, křesťané, počítáme roky od narození Krista, Římané je počítali „ab urbe condita“, od založení Říma roku 753 př. n. l. Oproti tomu v případě starých Egyptů neznáme žádný začátek jejich letopočtu, který by bylo možné vyjádřit řecí čísel. A tak všechno plave na vodě a neexistuje pevný bod, kterého byste se mohli zachytit. Odborníci pracně rekonstruovali číselný mechanismus chronologie po Ménésovi podle datovaných nálezů, staveb a astronomických propočtů. S nepatrnými odchylkami tato chronologická konstrukce souhlasí, ale není schopna naprosto nic vypovědět o době první dynastie.

Na tomto místě zaskakuje legenda. K ohromení vědců i ona uvádí precizní jmenné seznamy a doby vlád, a to v číselném vyjádření, ovšem archeologii zase chybějí odpovídající monumenty nebo artefakty. Co si máme počít se jmény a daty, která sice sahají desetitisíciletí do minulosti, ale nedají se dokázat pomocí kamenných dokumentů? A tak se změnilo v mýty.

Egyptskému knězi Manehtovi se připisuje osm děl, mezi nimi i kniha o dějinách Egypta a kniha Sothis. Tyto knihy obsahují jména a období vlády prehistorických králů, která sahají až do dob polobohů a bohů. Jak se Manehto, který žil přibližně ve 3. století př. n. l., dostal k tak starým údajům?

Již od nejranějších dob bylo obvyklé zaznamenávat roky podle výjimečných událostí. Tak vzniklo cosi jako „seznamy dat“, které se postupně rozrostly do podoby análů. Knězi tyto anály sřežili a prepisovali, protože pouze na jejich základě bylo možné hovořit o slavných činech lidí a vynikajících a obdivuhodných výkonech bohů.

Dokonce i v pozdější době, když se říše faraonů nacházela v období největšího rozkvětu a anály už neposkytovaly žádná přesná kalendářní data, bylo nadále zvykem sáhnout po nich při výjimečných událostech. Egyptané chtěli vědět, jestli se něco takového již jednou odehrálo. Tak se traduje, že Ramses IV. při návštěvě v Heliopoli našel své jméno napsané zlatými hieroglyfy na stromě. Okamžitě „ověřil“ v análech od počátku království, zapsaných na svitcích až do doby předků“ a nenalezl žádný záznam o něčem podobném. V análech se například vyhledávaly také výjimečné klimatické katastrofy nebo očekávaný návrat bohů.

Kněz Manehto měl takové anály k dispozici a čerpal z nich. Píše, že prvním vládcem v Egyptě byl Hefaistos, který také vynalezl (přinesl?) oheň. Poté následují Chronos, Osiris, Tifon (Sutech), Osirisův bratr, pak Hor, Osirisův a Isidin syn. „Po bozích vládlo pokolení božích potomků 1255 let. A poté další králové vládli 1817 let. Po nich dalších třicet králů z Memfidy po dobu 1790 let. Pak to bylo deset thynidských králů vládnoucích 350 let. Království duchů zemřelých a božích potomků trvalo 5813 let“.

Církevní hodnostář Eusebius, který toto Manehtovo datování převzal, výslovně poznamenal, že se jedná o měsíční roky, které je možné přepočítat na více než 30 000 slunečních let před naším letopočtem. Je vcelku pochopitelné, že Manehtovy číselné údaje jsou mezi vědci věčným jablkem sváru, protože chybí pevně stanovené časové východisko, od něhož by se roky mohly připočítávat nebo odečítat.

Z datování v desetitisíciletích mají naši archeologové hrůzu. Manehtova čísla se přepočítávají na měsíční roky, on sám je obviňován z přehánění, protože jako kněz měl koneckonců zájem na tom, aby se kněžský úřad mohl opřít o prastarou tradici. Dokonce i blahosklonní kritikové, kteří nepochybuji o Manehtových vědeckých kvalitách, se utěšují tím, že Manehto prostě opisoval staré anály, v nichž se to přímo hemžilo přehnanými kvantitativními údaji. Zůstává ovšem nepochopitelné, proč jiní antičtí autoři, kteří nebyli ani kněžími, ani Egyptany a jimž nemůžeme podsunout ani náznak snahy, že by chtěli sami sobě podkuřovat, pracují se stejně „nemožnými daty“.

Diodoros Sicilský, přece jen autor čtyřicetisvázkového historického díla, který ve svých knihách neustále dává najevo skeptický a kritický přístup, napsal v první knize, že staří bohové „jenom v samotném Egyptě založili řadu měst“ a že tyto bohové měli potomky, z nichž „někteří se stali egyptskými králi“. V těch dávných dobách byl předchůdce homo sapiens ještě primitivní bytostí, „teprve bozi odnaučili lidi se navzájem požírat“. Od bohů se lidé naučili - alespoň podle Diodora - různým druhům umění, hornictví, zhotovovat nástroje, obdělávat půdu a vyrábět víno.

Avšak i jazyk a písmo pocházely od ochotných nebešťanů.

„Oni totiž nejprve rozčlenili a zušlechtili všem srozumitelný jazyk a mnohé věci pojmenovali jmény, protože zatím pro ně neexistoval žádný výraz. Od něho (Hermes alias Henocho, EvD) pochází vynález písma stejně jako způsob uctívání bohů a přinášení obětí. On byl také první, který na základě pozorování objevil uspořádání souhvězdí a harmonii podstaty tónů... Stejně jako za Osirisových dob byl povolán jako Posvátný Písař.“

To se nedá přehlédnout. Nesmírně daleko od Diodora byl Henocho označen jako „posvátný písař“. Stejně jako Diodoros, který o biblickém patriarchovi nevěděl vůbec nic, napsal i Henocho v první osobě v do dnes dochované autobiografii, že „strážci nebes“ se na Zemi osvědčili jako učitelé v kladném i záporném slova smyslu.

„Jméno prvního je Jejun. To je ten, který svedl všechny děti andělů, snesl se s nimi na pevninu a způsobil jejich svedení lidskými dcerami. Druhý se jmenuje Asbeel. Ten udělil dětem andělů zlé rady, takže díky lidským dcerám děti andělů zničily svá těla. Třetí se jmenuje Gadreel. To je ten, který lidem předvedl všeliké smrtící údery. Také svedl Evu a ukázal lidem nástroje smrti, brnění, štít, bojový meč a vůbec všechny další nástroje smrti... Čtvrtý se jmenuje Penemue. Ten lidem ukázal rozdíl mezi hořkým a sladkým a zvěstoval jim všechna tajemství jejich moudrosti. Naučil lidi, jak se píše inkoustem na papír.“

Proč jenom bojujeme proti podobným pověstem, které před tisíci lety tvořily pevnou součást historických

znalostí? Může nám snad naše historická věda sdělit něco rozumného, má-li se vyjádřit o době před faraónem Ménésem? Kde zůstaly přesvědčivé argumenty proti Diodorovi? Už jsem si vyslechl i to, že si to všechno příliš zjednodušuji a že se nedá stavět jenom na Diodorovi. To je pravda. Ale přesně v tomto bodě spočívá prokletí naší specializovanosti. Egyptolog neví nic o staroindických bájích, znalec sanskrutu nemá nejmenší tušení o Henochovi nebo Ezrovi, amerikanista neslyšel nic o Rgvédě, sumerolog nezná nic o mayském bohu Kukulkánovi... atd. A když už nějaká moudrá hlavička začne se srovnávacími studii, pak je to vždy z toho nejzaujatejšího a velice omezeného zorného úhlu teologie nebo psychologie. Řetěz důkazů Diodorových svědectví byl mezinárodně potvrzen před celými tisíciletími, ačkoli tehdejší literární zpravodajové k tomu použili různých jmen a odlišných rámcových příběhů. Po nezbytném přefiltrování je zřejmé, že staří kronikáři ze sedmi různých oblastí světa líčí v podstatě totéž. Co je důvodem toho, že těmto kronikářům nejsme ochotni uvěřit ani slovo? Já vím, že pravda nikdy netriumfuje, ale její odpůrci postupně vymírají. Pro mne je s naprostou samozřejmostí zaznamenané Diodorovo tvrzení o tom, že egyptský bůh Osiris založil i v Indii několik měst, natolik jasné, že jakákoli akademická debata na toto téma mi připadá nudná. Jaké údaje o datech vlastně Diodoros uvádí?

„Tvrdí, že od doby Osirise a Isidy až k panování Alexandra, který v Egyptě založil po sobě pojmenované město, uplynulo více než deset tisíc let. Jak však uvádějí jiní, bylo to jen o něco méně než třidvacet tisíc...“

O několik stran dále, ve 24. kapitole, Diodoros vypráví o boji olympských bohů proti gigantům. Přitom kritický Diodoros Řekům vytýká, že se mýlili, když uváděli, že se Herakles narodil pouze jedinou generaci před Trojskou válkou, neboť „stalo se to v době, kdy se objevili první lidé. Od této doby se totiž u Egyptanů počítalo více než deset tisíc let, zatímco od Trojské války to nebylo ani celých dvanáct set.“

Diodoros věděl, o čem píše, protože ve 44. kapitole porovnal egyptské datování dokonce se svou vlastní návštěvou Egypta. Napsal, že původně „vládli nad Egyptem bozi a héroové, a to bezmála osmnáct tisíc let. Posledním božským králem byl Isidin syn Hor. Lidští králové vládli zemi počínaje Moirisem téměř celých pět tisíc let až k 180. olympiádě, během níž jsem já sám dorazil do Egypta...“

Diodoros napsal své domácí úlohy, prostudoval tehdejší zdroje a rozmlouval se vzdělanými lidmi. To jsme my neudělali. My jsme ve jménu pravé vládnoucího náboženství zničili staré knihovny, nechali v plamenech zničit drahocenné rukopisy, vraždili zasvěcené a mudrce libovolného národa. Pět tisíc rukopisů z knihovny v Kartágu? Shořely! „Sibyliny knihy“ nebo zlatými písmeny napsaná sbírka náboženských knih „Avesta“? Shořely! Knihovny v Pergamonu, Jeruzalémě a Alexandrii s celkem jedním milionem knih? Shořely! Nepředstavitelně drahocenné rukopisy středoamerických národů? Shořely! Naše pyromanská minulost je stejně obrovská jako prázdno v hlavách revolucionářů.

Hérodotos a 341 soch

Také Hérodotos, který navštívil starý Egypt celá staletí před Diodorem, poskytuje v 2. knize Dějin (kap. 141 a 142) názorný příklad obrovského stáří egyptských dějin. Líčí, jak mu osobně knězi v Thébách ukázali 341 soch, z nichž každá znázorňovala jednu generaci lidí s jejími veleknězi a králi, a to již celých 11 340 let. „Každý kněz tam totiž staví za svého života svou podobiznu. Jak knězi odpočívali a ukazovali, dokládali mi, že každý je synem svého otce, a prošli od podobizny posledního zemřelého, až mi je ukázali všechny... Dokazovali, že všichni ti, jejichž sochy tam stály, byli dobří a krásní, ale od bohů zcela odlišní. Před těmito lidmi prý vládli v Egyptě bohové a bydlili s lidmi pohromadě a jeden z nich měl vždycky nadvládu... Egyptané tvrdí, že to vědí přesně, protože odedávna léta počítají a zapisují...“

Proč by egyptští knězi tak nestydatě obelhávali cestovatele Herodota se svými 11 340 vypočtenými roky? Proč výslovně zdůrazňovali, že už po 341 generaci mezi nimi nedlí žádní bohové? Proč mu předváděli své precizní chronologické údaje na konkrétních sochách? Hérodotos, který něčemu jen tak snadno neuvěřil, upozornil, že knězi „mne ve většině případů reálnými důkazy přesvědčili, že tomu tak bylo“. Hérodotos úzkostlivě rozlišuje mezi skutečností a vyprávěním:

„Toto vše vypravují sami Egyptané. Nyní povím, co o té zemi vykládají jiní lidé a v čem se s nimi Egyptané shodují. Leccos však přidám i z vlastního pozorování.“

Náš „ověřený“ vědecký názor zná Ménése jako prvního faraóna I. dynastie (kolem 2900 př. n. l.). Tentýž vědecký názor převzal od Herodota zprávu, že Ménés nechal nad Memfidou zbudovat na březích Nilu hráze, ale se zavřenými očima i ušima přechází mlčením to, co Herodotos konstatuje o osmnáct řádek níže:

„Za Ménésem následovalo tři sta třicet králů, jejichž jména knězi předčítali z knihy.“

Opravdu se mezi třemi sty třiceti králi po Mánosovi nenajde ani jediné místo pro stavitele pyramid? A navíc - tváří v tvář sochám předvedeným Herodotovi, z nichž každá představuje generaci lidí se svými veleknězi a králi - je pochopitelně otázka měsíčních roků vyřízena. „Můžete považovat za bláznů všechny lidi po určitou dobu, některé lidi navždy, ale rozhodně ne všechny lidi navždy.“ (Abraham Lincoln)

Oko Sfingy

Byl jednou jeden egyptský princ, který se rád vydával na lov v okolí Memfidy, tam, kde stojí velké pyramidy. Jedno poledne ulehl vyčerpaný do stínu, který vrhala hlava Sfingy, a usnul. Tu znenadání „velký bůh“ otevřel ústa a promluvil k spícímu princovi, jak promlouvá otec k synovi :

„Pohlédni na mne a spočín na mně svým pohledem, můj synu Thutmosi. Jsem tvůj otec, bůh Haremachet-Cheprer-Re-Atum. Chci ti předat královskou vládu... Bude ti přisouzeno bohatství Egypta a velké poplatky od všech zemí. Už je to dlouhá řada let, co tě mé oči a rovněž mé srdce sledují. Tíží mne pouštní písek, v němž stojím. Slib mi, že splníš mé přání.

Z prince se posléze stal faraón Thutmose IV. (1401 - 1391 př. n. l.). Již během prvního roku své vlády splnil přání svého božského otce. Nechal z pouštního písku vykopat Sfingu. Dojemný příběh o svém snu svěřil stéle, která dnes spočívá mezi předními tlapami Sfingy.

Je vlastně Sfinga on, nebo ona? To dnes nikdo přesně nedokáže říct. Dodnes je totiž záhadou, zdali se tato kolosální socha kdysi vyznačovala mužskými nebo ženskými rysy. Možná to byl hermafrodit. Thutmosova záchranná akce neměla dlouhého efektu. Sfinga - ať už on, nebo ona, byla znovu zaváta pískem, pak tohoto kamenného křížence znovu vykopali Ptolemaiovcí a písek ho znovu zanesl.

Historicky jsou doložené vykopávky z roku 1818, které prováděl Giovanni Battista Caviglio - tentýž muž, který se blamoval s Howardem Vysem. Caviglio objevil mezi lvími tlapami přední obloženou kamennými deskami, která byla rozdělena chodbou a v níž spočíval kamenný lev. Za pouhých sedmdesát let musela být Sfinga - zůstaňme u jejího přirozeného gramatického rodu - znovu vyhrabána, tentokrát se to stalo díky Gastonu Maserovi, tehdejšímu řediteli Egyptské správy pro starověk. Za dalších čtyřicet let se celá akce opět zopakovala. Sfinga se noří do písku. I za Herodotovy doby byla tato pozoruhodná a tajemná socha nepochybně neviditelná, protože „otec dějepisu“ se o ní nikde jediným slůvkem nezmínil.

Co to vlastně je, tahle Sfinga? Je to sedmapadesát metrů dlouhé lví tělo, vysoké dvacet metrů, vytesané z jediného gigantického skalního bloku. Má záhadnou hlavu a závoj přes temeno. Egyptolog Kurt Lange pokládá tuto sochu za „monumentální symbol královské moci“. Co opravdu představuje? Co symbolizuje? Co je jejím posláním? K čemu byla určena? Na tyto otázky neexistuje odpověď. Tisíciletí se přenesla přes tento mohutný památník, případně nápisy stejně jako postava, kterou Sfinga kdysi k sobě tiskla, nenávratně zvětraly.

Richard Lepsius neskrýval údiv nad významem Sfingy, která byla v jeho době z poloviny osvobozená z nánosů písku. „Kterého panovníka by mohla zobrazovat?“, ptal se Lepsius a pokračoval: „Je-li zde zobrazen panovník Cheops, proč není na tomto výtvaru jeho jméno?“

Oči Sfingy jsou široce otevřené a v napjatém očekávání rozvážně, přemýšlivě, sebejistě a - jak se mi zdá, trochu posměšně shlížejí na malinké lidičky pod sochou. Odborníci se shodli alespoň na tom, že Sfinga u Gízy je nejstarší ze všech sfing, že je to svého druhu matka, pramoderní pozdějších nápodob. Je připisována faraónu Cheopsovi (Chefrenovi) (2520 - 2494 př. n. l.), ne snad proto, že by o tom existovaly nesporné důkazy, ale protože se podařilo rozluštit jméno „Chefren“ na jedné oddělené kartuši z Thutmosovy stély. Dá se prostě vyčíst jméno „Chefren“. Thutmose IV. žil více než tisíc let po Cheopsovi a jenom on sám by nám mohl poskytnout informaci, v jaké souvislosti se na jeho nápisu objevila kartuše „Chefren“ Gaius Plinius Secundus napsal v 17 kapitole své 36. knihy: „Před těmito pyramidami stojí Sfinga, božstvo tamějších obyvatel, která si zasluhuje mnohem více obdivu, ale spisovatelé o ní zachovávají téměř naprosté mlčení. Je v ní prý pohřben král Harmais, ona sama však pochází odjinud. Je zhotovena z jednoho jediného přírodního kamene a rudý obličej této nestvůry je zbožňován.“

Král jménem „Harmais“ v egyptologice neexistuje a dosud také nebyl pod Sfingou nalezen žádný hrob. Možná že „Harmais“ je totožný s „Amasisem“, o kterém se zmiňuje Herodotos. Tím jsme se ovšem zase dostali do oblasti mýtů, protože Herodotos ví, že: „Podle jednoho údaje Egyptanů uplynulo totiž až k období Amasisovy vlády sedmáct tisíc let...“

Sfinga a Cheopsova pyramida patří už od nepaměti k sobě. Obě spojuje jejich monumentalita - a také jejich anonymita. Sedmapadesát metrů dlouhou a dvacet metrů vysokou hybridní bytost nevyseká nikdo jen tak zničehonic z jediného kusu skály. Bez podrobných projektů, šablon a v daném případě dokonce ani bez lešení by se tenhle kamenný *zářak* nemohl vytvořit. Na pyramidě nebo v ní bychom očekávali nápisy typu: „Já, faraón XY, jsem zbudoval toto dílo,“ na Sfinze by měl být vytesaný nápis přibližně tohoto znění: „Já, bohyně/bůh XY střežím toto pohřebiště,“ nebo: „Na věčné časy připomínám lidem...“ Jaké důvody vedly k tomu, že v případě Velké pyramidy stejně jako Sfingy byla vytvořena monumentální stavba bez jakékoli etikety? Existovalo - již tehdy, tajemství spojené s těmito stavbami, nějaké mystérium, které se úmyslně nezveřejňovalo? Byla anonymita výsledkem nedbalosti či zlomyslnosti pozdějších generací, nebo šlo o záměr? Suché konstatování Diodora Sicilského působí v tomto kontextu doslova jako bomba. Snad nám netvrdí, že někteří z prapůvodních bohů byli pohřbeni na Zemi? Jak prosím? A hlavně kde?

„To, co se vypráví o pohřbívání těchto bohů, si ale většinou protiřečí, protože kněžím bylo zapovězeno rozšiřovat znalosti o těchto záležitostech, které jim byly sděleny. Proto nechtějí rozšiřovat pravdu mezi lidem, neboť by hrozilo nebezpečí těm z nich, kteří by utajovanou zvěst o těchto bozích šířili mezi lidovými masami.“

V tomto stručném sdělení se skrývá strašlivé poznání. Bohové leží pohřbeni někde na Zemi! Veleknězi to věděli, ale nesměli o tom na výslovný zákaz ani mluvit. Proč by nemohl jeden z těch božských králů odpočívat pod pyramidou? Ať už se jmenoval Saurid, Idris, Hermes, Henoah nebo kdovíjak, to už nehraje žádnou roli.

Jestli... Jestli Velkou pyramidu zbudoval nějaký božský král nebo jeho potomek... jestli se to odehrálo v době faraóna Cheopse... jestli pyramida obsahuje tajné knihy a drahocenné nástroje... a jestli dokonce jeden z těchto božských králů leží v pyramidě pohřbený, pak jde o záměrnou a pochopitelnou anonymitu. Diodoros tu záhadu vyřešil. Bylo všeobecně zakázáno šířit vědomosti o těchto božích hrobkách.

A Sfinga? V rámci tohoto myšlenkového modelu se stala velkolepou vzpomínkou na spojení mezi pozemským a mimozemským světem, mezi pozemským živočichem a božským intelektem. Je to zkamenělý symbol spojení hrubé hmoty a analytického rozumu, úporné primitivnosti a povznesené kultury. Už celá tisíciletí se Sfinga jízlivě a zároveň chápavě usmívá. Oči Sfingy budou pozorovat klidně a s porozuměním náš vývoj až do dne, kdy se i nám otevrou oči. Tento den je před námi, skryté komory a štolý v pyramidě jsou již lokalizovány.

Zmizelý faraón

Zvláště tvrdý oříšek k rozlousknutí nám zanechal faraón, který vládl průkazně celých šedesát let před Cheopsem. Jde o Sechemcheta z III. dynastie (2611 - 2603 př. n. l.). Tento vládce nechal jihozápadně od stupňovité pyramidy v Sakkáře postavit vlastní pyramidu, která zřejmě nikdy nebyla dokončena, protože stavba dosáhla pouze osmimetrové výšky.

V průběhu tisíciletí zmizela tahle pyramida beze zbytku v písku, teprve roku 1951 ji lokalizoval egyptský archeolog Zakaria Goneim.

Dr. Zakaria Goneim platil za nesmírně inteligentního a nadaného archeologa - na rozdíl od uzavřených nebo zcela zatvrzelých učenců. Vedl své semináře a vykopávky s laskavým humorem a neustále se vyznačoval jemným citem pro studentské otázky. Báječně také uměl vykopaným kostem a troskám vdechnout historický život. Když Zakaria Goneim objevil vchod vytesaný do skály, za kterým vedla chodba pod Sechemchetovu pyramidu, horoucně doufal, že pohřební komora, která se nachází dole, by i po tisíciletích mohla být nedotčená.

Velice namáhavě a po celé roky se tým archeologů prokopával písečnými a kamennými vrstvami. Zakaria Goneim narazil na další chodbu, v níž ležely tisíce zvířecích kostí a pod nimi gazely a ovce. Vynesl na denní světlo také dvašedesát rozbitých tabulek s hieroglyfickými fragmenty z roku 600 př. n. l. Někdo je tam musel uložit dva tisíce let po smrti faraóna Sechemcheta. Na konci února 1954 archeologové konečně stanuli hluboko pod úrovní pouště před vlastní pohřební komorou. Zakaria Goneim velkomyslně přenechal oficiální otevření hrobky tehdejšímu ministru kultury, který se 9. března 1954 rozmáchl k rozhodujícímu úderu kladivem.

Přes poslední štolu vlezli muži do jednoho podzemního sálu hrubě vytesaného do skály, přesně jak tomu bylo v případě „nedokončené pohřební komory“ v Cheopsově pyramidě. Uprostřed místnosti stál nádherný leštěný sarkofág z bílého alabastru, což je druh mramoru. Na severní straně sarkofágu byly patrné rozpadlé zbytky kytice, kterou sem kdosi položil zesnulému faraónovi jako poslední pozdrav. Zakaria Goneim nechal velice pečlivě setřít květinový prach ze sarkofágu a bylo mu okamžitě jasné, že tentokrát mu štěstí přihrálo opravdovou „bombu“. Skutečně silná vrstva zbytků květin byla jasným důkazem, že sarkofág je nedotčený. Dělníci a archeologové se v podzemí smáli, tančili a poskakovali radostí. Konečně neporušený sarkofág!

V následujících dnech byl tento jedinečný nález nesmírně důkladně prozkoumán. Nebyl objeven ani nejmenší náznak násilného otevření sarkofágu v uplynulých čtyřech tisících pěti letech a nenašla se ani jediná stopa po takovém pokusu. Faraón Sechemchet nepochybně ležel v tomto sarkofágu, rozpadlé květiny byly jasným důkazem. Nádherný sarkofág - „jako odlitý z kovu“, byl jedinečný nejen svým materiálem a krémově bílou barvou, ale i zasunovacími dvířky, kterými byl vzduchotěsně uzavřen. Sarkofág má obvykle víko, které spočívá seshora. V tomto případě tomu tak nebylo. Sechemchetův sarkofág se vyznačoval - podobně jako tomu bývá u zvířecí klece tím, že na přední straně měl umístěná vytahovací posuvná dvířka, zasazená do nádherných alabastrových vodících kolejnic a lišt. Bylo to jedinečné a s ničím nesrovnatelné umělecké dílo, nejkrásnější a zároveň nejstarší sarkofág, který kdy mohli egyptologové obdivovat.

Zakaria Goneim pověřil speciální jednotku súdánské policie, aby hrobku hlídala ve dne v noci a nikoho do ní nepouštěla. Súdánská policie, proslulá svou zarputilostí, tento příkaz striktně splnila. Všechno muselo zůstat naprosto nedotčené až do oficiálního otevření sarkofágu.

26. července 1954 přišel ten kýžený den. Byli pozváni představitelé egyptské vlády, vybraní archeologové a celý zástup novinářů. Byly nachystány filmové kamery a fotoaparáty a reflektory nasvítily sarkofág. Také byly připraveny různé chemikálie pro případ, že by se hned na místě muselo něco ochránit před okamžitým rozpadem. Zakaria Goneim se ještě jednou upřeně zadíval na sarkofág, pocítil, jak se ho zmocňuje nepopsatelný pocit naděje a štěstí, a pak přikázal pracovní skupině, aby sarkofág otevřela.

Dva dělníci zasunuli nože a poté dláta do stěží patrných škvír na spodním konci padacích dveří. Byly navázány

smýčky, další dělníci se postavili na sarkofág a začali ze všech sil tahat směrem vzhůru. Plné dvě hodiny se spojenými silami snažili pohnout padacími dveřmi. Konečně se objevil větší otvor, alabastr zapraštil a zaskřípal a dveře se nadzvedly o několik centimetrů. Okamžitě pod ně byly podsunuty dřevěné kolíky. Přítomní zástupci tisku a archeologové s bezdechým napětím sledovali, jak se otvor centimetr po centimetru zvětšuje.

Zakana Goneim jako první poklekl a s neskrývaným očekáváním posvítíl lampou do sarkofágu. Zmateně, nejistě a nakonec téměř v šoku stále a stále prosvěcoval otvor - ale sarkofág byl prázdný!

Archeologové přestali rozumět svému světu, novináři se cítili ošizeni o senzaci a zklamaně opustili hrobku. V následujících dnech Zakaria Goneim znovu a znovu prosvěcoval sarkofág, ale neobjevil v něm ani jediné zrno písku. Velkolepá alabastrová schrána byla dokonale čistá.

Spící nebožtíci?

Co teď? To snad Sechemchetova mumie práskla do bot, nebo tu faraón nikdy nebyl pohřben? Je možné si sice představit druhou variantu, ale přímo na místě to protirečí nesmlouvavým faktům.

Vzpomeňte si - sarkofág byl dokonale uzavřen a celá tisíciletí nedotčen. Na sarkofágu ležel poslední květinový pozdrav - snad od milenky, která směla svého pána doprovodit až dolů do hrobky. Když jsem v tomto podzemním sále stanul s Rudolfem Eckhardtem a fotografovali jsme jedinečný sarkofág i se zbytky květin ze všech možných úhlů, projely mnou ony neučesané myšlenky, které vlastně patří do říše science-fiction, a přesto je není možné odbýt pouhým mávnutím ruky. Nebyl jsem ochoten smířit se s prázdným sarkofágem pouhým pokrčením rameny a spolknout všechny své myšlenky.

Co napsal Diodoros Sicilský před dvěma tisíci lety? „Prapůvodní bohové“ byli pohřbeni na Zemi? Teď jsem stál v doslova prastaré skalní dvoraně, která byla rozhodně starší než Cheops, a zkamenělé protiklady si mě dobíraly jako zdrženlivé hihňání božského posla Herma. Na jedné straně stál jedinečný sarkofág, naprosto ojedinělý svou krásou - na druhé straně hrubá skalní dvorana bez vyhlazeného stropu a monolitických desek. Monumentalita a zároveň něžná křehkost sarkofágu se vůbec nehodily do téhle neupravené skalní díry. Byla to stejná situace jako v „nedokončené pohřební komoře“ dole ve skále pod Cheopsovou pyramidou. Stál jsem před sarkofágem legendárního původního krále? Byl tu uložen božský potomek k poslednímu odpočinku? Samozřejmě nikoli na věčnost, jinak by Zacharia Goneim objevil jeho mrtvolu, ale pouze na několik desetiletí nebo v nejlepším případě století, dokud si ho jeho vesmírní kolegové nevyzvednou a znovu neoživí? Že je to absurdní? My přece také přemýšlíme o tom, že budoucí astronauty při jejich dlouhém putování uvedeme do stavu podobajícího se spánku. Tak strašně neznámá tahle myšlenka rozhodně není. Vypršel pozemský čas božského potomka XY? Možná že vážně onemocněl? Nebo byl jeho úkol mezi lidmi splněn? Nešlo už jenom o to, uvést tělo pomocí správných léků do jakéhosi zimního spánku a čekat, až se vrátí kamarádi z mateřské kosmické lodi, oživí ho a vezmou s sebou na palubu? Byla snad právě proto zbytečná nebo dokonce nebezpečná monolity nazdobená pohřební komora? Lidé by, jak známo, přerušili svou bohabojnou píli, jdoucí až do sebeobětování, teprve ve chvíli, až by monolity byly dokonale vybroušené a poslední škvíra by přestala být patrná. To by ovšem později znamenalo nesmírně dlouhé usilování o vstup do „ložnice“ - a přesně tomu bylo třeba zabránit. Jakmile jednou panovník upadl do hlubokého spánku, nesměl žádný kameník ani žádný kněz vstoupit do podzemní místnosti, anonymita a naprostá ztráta paměti, pokud šlo o jeskyni se sarkofágem, byla od nepaměti základním královským příkazem. „...Protože kněžím bylo zapovězeno rozšiřovat znalosti o těchto záležitostech, které jim byly sděleny,“ (Diodoros).

Jak vzniklo znovuzrození

Nepochází základní idea znovuzrození z oněch dob, kdy se původní králové ukládali k hlubokému spánku? Nenapodobovali pozdější faraóni pouze to, co knězi díky svému zakázanému tajnému vědění znali odjakživa a logicky to také svěřili svým faraónům jako nejvyšším šéfům - že totiž mrtvá těla pouze spí, že si je bohové vyzvednou a vezmou s sebou „do vesmíru“? Nebyl právě tohle skutečný důvod pro víru pozdějších faraónů, že v hrobkách musejí být po ruce pozemské hodnoty, jako zlato a drahokamy, aby se jimi mohlo zaplatit oživovacímu komandu? Nevyprávějí Texty pyramid právě proto tak květnatě a optimisticky o budoucí cestě zesnulého faraóna do vzdálených oblastí hvězdného nebe?

Příznávám, jsou to spekulativní otázky vyprovokované konkrétními pověstmi. To osudové na našich poznacích je totiž to, že bez minulosti bychom je vůbec neměli.

Ačkoli se zatím nevynořil žádný „původní spící král“ ani mumie božského potomka, přesto máme dost výmluvných skutečností, které svědčí o jejich někdejší existenci. Člověk byl vždycky velkým imitátorem a orientoval se - počíná si tak ostatně dodnes - pokaždé na nějaké vzory. Námitka? A co jiného je například každoroční akceptování současných módních trendů než imitace všeobecně uznaných pohledných dřívějších vzorů? Člověk kopíruje žezlo a korunu, technické přístroje, jak to dokládají kulturní cargo - a stejně tak ideály krásy. Bylo by velice podivné, kdyby stejným způsobem nenapodoboval zevnějšek bohů.

Jaké chování našich předků je tak nepřirozené a zároveň mezinárodní, že může být bez jakékoli námahy převedeno na společného jmenovatele?

Deformace lebek! Je to ten nejodpornější příklad lidské ješitnosti a hodí se - abychom se také vyjádřili obrazně - k podstatě člověka jako pěst na oko. Bez elektronické výměny informací, bez cestování v tryskových letadlech a bez jakýchkoli televizních satelitů pěstovali naši prehistoričtí předkové svůj kult deformace lebky skutečně mezinárodně. Deformace začínaly na spáncích a od čela nahoru se hlavy klenuly jako těla vos. Temeno mělo často až trojnásobně větší objem než u normální lebky.

O peruánských Incích se ví, že jejich knězi si vybrali velice mladé chlapce a vkládali jim hlavy, které nebyly ještě úplně vyvinuté, mezi vypoštěřovaná prkna. Utahováním šňůr se pak prostor mezi prkny pomalu a stále zužoval. Některé děti musely tuto proceduru přestát za nevýslovného utrpení, jinak by jako dospělí muži nemohli podobnou hlavu mít.

Co to bylo za zvrácenost, která naše předky dovedla k tomu, že krásné hlavy svých vlastních dětí lisovali do délky? Archeologové, s nimiž jsem se o tom bavil, mi pochopitelně nebyli s to nabídnout žádné rozumné řešení. Mluvilo se o „užitečnosti“ v tom smyslu, že deformovaná lebka umožňovala snazší nošení těžkých diadémů. Je však pravda, že normální hlava s normálním čelem unese větší náklad než prodloužené temeno. Byl zmíněn také „ideál krásy“ a „rozdíl mezi sociálními vrstvami směrem nahoru“.

Přátelé, deformace lebek nejsou ale peruánskou specialitou! Najdete je v Severní Americe, Mexiku, Ekvádoru, Bolívii, Peru, Patagonii, Oceánii, v eurasijském pásu stepí, ve střední a západní Africe, v oblasti pohoří Atlas, v prehistorické Evropě (Bretaň, Nizozemí) a samozřejmě v Egyptě .

Důkaz

Proč?

Děti musely být deformované, aby se zdálo, že svými lebkami jsou podobné starým bohům.

Všude na zeměkouli se kdysi lidé setkali s chytrými bytostmi vzbuzujícími respekt. Všude na světě se chvastouni imitující doslova cokoli snažili, aby byli těmto bytostem podobní alespoň svým zevnějškem. Knězi velice rychle využili barbarského triku, jak pomocí protáhlych temen působit dojmem, že se podobají bohům. Tím lze přece spoluobčany nádherně ovlivnit! Hleďte, on vypadá... on se pohybuje jako bůh. Určitě nabyl speciálního poznání a - rozumí se samosebou - je mu svěřena speciální moc nad jeho druhy.

Kdyby se deformace lebek vyskytovaly pouze v rámci *jednoho* národa, bylo by snad možné zdůvodnit je jakýmsi lokálními příčinami. Takhle to ale není možné, protože na uměleckých památkách se vyobrazení protažené lebky stalo mezinárodním atributem bohů. Egypťští bohové a božští potomci s jejich nadrozměrnými lebkami, kteří se na nás usmívají v podobě soch a kreseb na chrámových stěnách, jsou toho nesporným důkazem.

Já jsem neobjevil původní bohy, učitele, kteří sem dorazili z vesmíru, stejně jako nejsem otcem božských potomků nebo králů. Zmatená data z oné záhadné doby pocházejí z mého mozku stejně málo jako sdělení, že v pyramidách se nacházejí vědecké knihy a drahocenné předměty. Já nejsem zodpovědný za to, že pyramidy a sfingy neobsahují žádné rozlišovací znamení, a nemohu ani za to, když se v nějaké podzemní skalní dvoraně vynoří ojedinělý, uzavřený a přesto prázdný sarkofág. Chci jenom tohle panoptikum pověstí a názorů uchopit a udělat z něj předmět diskuze, a to jednak proto, že naše školní věda je stále příliš jednostranná, a pak také z toho důvodu, aby se alespoň trochu provětrala parní lázeň akademického podkuřování.

Když ještě jednou přehlížím všechny ty doklady z dávných dob, napadá mě věta, kterou ukončil Michel Eyquem de Montaigne (1533 - 1592) jeden svůj projev před kroužkem urozených filozofů:

„Pánové, já jsem pouze natrhal kytici květin a nepřidal jsem k ní nic jiného než nit, kterou je svázána.“